

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ
ОХОРОНИ НАЦІОНАЛЬНОЮ ГВАРДІЄЮ УКРАЇНИ
ДИПЛОМАТИЧНИХ ПРЕДСТАВНИЦТВ
ІНОЗЕМНИХ ДЕРЖАВ

Колективна монографія

2016

УДК [342.951 : 351.82](477)

Адміністративно-правове регулювання охорони Національною гвардією України дипломатичних представництв іноземних держав / О.С. Конопляник, С. К. Гречанюк, В.О. Галай [Монографія].– К: ГО "Київський правозахисний альянс", 2016.– 182 с.

Авторський колектив:

- Конопляник Олег Сергійович, кандидат юридичних наук, командир батальйону Західного оперативно-територіального об'єднання Національної гвардії України;
- Гречанюк Сергій Костянтинович, доктор юридичних наук, доцент, член наукової ради ГО "Ліга професорів права";
- Галай Вікторія Олександрівна, кандидат юридичних наук, доцент, професор кафедри загально-правових та психологічних дисциплін факультету підготовки фахівців Національної гвардії України Національної академії внутрішніх справ.

Рецензенти:

- доктор юридичних наук, професор Заросило Володимир Олексійович;
- кандидат юридичних наук Сикал Максим Миколайович.

У цій праці на основі аналізу теоретично-правових засад, іноземного досвіду, чинного законодавства України та узагальнень практики його реалізації визначено адміністративно-правові основи охорони дипломатичних представництв іноземних держав, удосконалено форми та методи діяльності підрозділів Національної гвардії України, а також розроблено пропозиції щодо вдосконалення нормативних основ та практики правозастосовної діяльності у цій сфері.

Дослідження проводилось у період 2011-2015 років.

Це, одне з перших українських досліджень охорони дипломатичних представництв, буде у нагоді практикам щодо покращення їхньої діяльності, а також науковцям і студентам щодо спеціалізованої підготовки до такої діяльності.

© Авторський колектив, 2016

ЗМІСТ

ВСТУПНЕ СЛОВО.....	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ОХОРОНИ ДИПЛОМАТИЧНИХ ПРЕДСТАВНИЦТВ ІНОЗЕМНИХ ДЕРЖАВ В УКРАЇНІ.....	7
1.1. Стан наукової розробки питань охорони дипломатичних представництв.....	7
1.2. Історія становлення інституту охорони дипломатичних представництв.....	13
1.3. Сутність охорони дипломатичних представництв підрозділами Національної гвардії України.....	28
1.4. Характеристика правового регулювання охорони дипломатичних представництв іноземних держав за національним законодавством.....	40
Висновки до розділу 1.....	54
РОЗДІЛ 2. ПРАКТИЧНА РЕАЛІЗАЦІЯ ОХОРОНИ ДИПЛОМАТИЧНИХ ПРЕДСТАВНИЦТВ ІНОЗЕМНИХ ДЕРЖАВ ПІДРОЗДІЛАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ.....	61
2.1. Організація діяльності підрозділів Національної гвардії України з охорони дипломатичних представництв іноземних держав.....	61
2.2. Взаємодія підрозділів Національної гвардії України під час охорони дипломатичних представництв.....	76
2.3. Застосування заходів адміністративного примусу підрозділами Національної гвардії України при охороні дипломатичних представництв іноземних держав.....	92
Висновки до розділу 2.....	108
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ОХОРОНИ ДИПЛОМАТИЧНИХ ПРЕДСТАВНИЦТВ ІНОЗЕМНИХ ДЕРЖАВ.....	114
3.1. Шляхи удосконалення нормативного забезпечення діяльності підрозділів Національної гвардії України у сфері охорони дипломатичних представництв.....	114
3.2. Іноземний досвід охорони дипломатичних представництв та його використання в Україні.....	125
Висновки до розділу 3.....	138
ВИСНОВКИ.....	143
ЛІТЕРАТУРА.....	147
ДОДАТОК.....	166

ВСТУПНЕ СЛОВО

Адміністративно-правове забезпечення безпеки дипломатичних представників є одним із питань правоохоронної діяльності, важливість якого зростає в умовах євроінтеграції України, а також у зв'язку з підвищенням напруги у міждержавних відносинах. Відповідно, в Україні сьогодні постає все більше викликів відносно якісного виконання обов'язків із охорони дипломатичних представництв іноземних держав (надалі – дипломатичних представництв). Значимість завдань охорони дипломатичних представництв полягає у впровадженні в адміністративну діяльність щодо забезпечення безпеки важливих державних об'єктів та захисту прав осіб і майна, які перебувають під охороною, норм міжнародних документів.

Відсутність ефективної системи правових та організаційних основ охорони дипломатичних представництв призводить до прорахунків у діяльності Національної гвардії України. Зокрема, немає єдиного комплексу заходів щодо охорони дипломатичних представництв, а існуючі нормативні акти щодо її забезпечення не відповідають вимогам сьогодення. За таких умов важливим є розвиток адміністративно-правового забезпечення завдань Національної гвардії України у сфері виконання вимог міжнародних зобов'язань України щодо безпеки персоналу та охорони майна дипломатичних представництв.

Охорона та забезпечення безпеки дипломатичних представництв недостатньо розроблені вітчизняною наукою. Різні аспекти дипломатичних та міжнародно-правових відносин розглядали у наукових роботах такі вчені як: Т. Биркович, І. Бліщенко, М. Буроменський, С. Віднянський, В. Голуб, Б. Гуменюк, А. Дебидур, В. Дурденевский, О. Колесник, О. Кулик, Т. Лященко, А. Музика, В. Репецький, Г. Руденко, О. Сагайдак, К. Сандровський, П. Сардачук, С. Федчишин, О. Шульгин та інші.

Питання безпеки дипломатичних представництв розглядаються в дисертації, в першу чергу, крізь призму адміністративного права як такого, що урегульовує правоохоронну діяльність органів виконавчої влади. Тому, відповідно до тематики дослідження, були проаналізовані праці фахівців з адміністративного права, серед яких: В. Авер'янов, Д. Бахрах, Ю. Битяк, В. Богуцький, Д. Галліган, В. Галуцько, В. Гаращук, С. Курінний, О. Остапенко, В. Полянський, Ю. Старілов та ін. Адміністративно-правові аспекти діяльності підрозділів Національної гвардії України у питаннях охорони дипломатичних представництв досліджувались в контексті правоохоронних відносин, а також заходів адміністративного примусу. Зокрема, використовувались роботи таких вчених як: О. Бандурка,

Ю. Ведерніков, Є. Гіда, В. Гуславський, В. Євдокімов, В. Заросило, Т. Коломоєць, В. Колпаков, А. Комаров, А. Комзюк, О. Кузьменко, А. Кучук, М. Левицька, І. Мельник, В. Новіков, В. Павліченко, І. Ростовщиков, І. Сердюк, В. Серегіна, М. Смоленский, С. Струк, Ю. Тюріна, О. Ульянов, Л. Фещенко, А. Фисенко, В. Чабан та інших.

Окремі питання правового статусу підрозділів, що здійснюють охоронні функції в дипломатичній сфері, згадані у працях таких дослідників: І. Амельчаков, О. Бірченко, І. Кулеха, М. Прохоренко, С. Прудніков, Г. Солдатенко, В. Темченко, М. Хантіль.

Проте, з усього переліку названих дослідників, лише окремі спеціально приділяли увагу питанням забезпечення охорони дипломатичних представництв, комплексних наукових праць щодо цього питання в Україні не було. Викладене свідчить про актуальність дослідження і необхідність узагальнення теоретичного та емпіричного матеріалу, оцінки сучасних тенденцій організації охорони дипломатичних представництв, обґрунтування на цій підставі способів вирішення поставлених задач, а також розроблення пропозицій і рекомендацій щодо вдосконалення національної нормативно-правової бази, яка врегульовує ці питання.

На виконання зазначеної проблеми була поставлена мета – на основі аналізу теоретично-правових засад, іноземного досвіду, чинного законодавства України та узагальнень практики його реалізації визначити адміністративно-правові основи охорони дипломатичних представництв іноземних держав, удосконалити форми та методи діяльності підрозділів Національної гвардії України, розробити пропозиції щодо вдосконалення нормативних основ та практики правозастосовної діяльності у цій сфері.

За результатами наукової праці:

1) визначено термінологічну систему, що стосується предмета дослідження. Зокрема визначено категорії "охорона дипломатичних представництв в Україні"; "організація діяльності підрозділу з охорони дипломатичних представництв іноземних держав"; "взаємодія підрозділів щодо охорони дипломатичних представництв іноземних держав з іншими державними органами"; "підрозділи Національної гвардії України як суб'єкти адміністративного примусу щодо забезпечення безпеки дипломатичного представництва" та інші;

2) виокремлено елементи змісту охорони дипломатичних представництв;

3) визначено основні етапи загального алгоритму дій з охорони дипломатичних представництв іноземних держав;

4) розроблено пропозиції щодо створення програмних документів, які стануть правовою підставою для організації служби підрозділів охорони дипломатичних представництв на території України;

5) обґрунтовано необхідність розмежування компетенції зовнішньої та внутрішньої охорони дипломатичних представництв іноземних держав, а також внесено пропозиції щодо нормативного врегулювання організації діяльності і взаємодії цих суб'єктів охорони;

6) удосконалено характеристику історичних етапів виникнення, створення та розвитку інституту охорони дипломатичних представництв від стародавніх часів до наших днів;

7) охарактеризовано систему правового регулювання охорони дипломатичних представництв в Україні та запропоновано внесення змін та доповнень до чинного законодавства, зокрема до Закону України "Про Національну гвардію України" та Кодексу України про адміністративні правопорушення, розроблено проект Інструкції з організації охорони дипломатичних представництв військовими частинами і підрозділами Національної гвардії України, яка здатна виступити безпосереднім регулятором діяльності підрозділів з охорони дипломатичних представництв, урегулює основні адміністративні процедури;

9) оновлено підходи до розуміння системи елементів організації діяльності підрозділів Національної гвардії України з охорони дипломатичних представництв;

10) обґрунтовано зміни концепції охорони дипломатичних представництв в Україні на підставі іноземного досвіду шляхом використання інноваційних методів охорони країн пострадянського простору, Європи та США.

Для авторського колективу особливо приємно бачити врахування результатів своєї наукової праці. Так, прийняте 02 лютого 2016 року Положення про організацію та несення служби з охорони дипломатичних представництв, консульських установ іноземних держав, представництв міжнародних організацій в Україні військовими частинами і підрозділами Національної гвардії України показує, що наші пропозиції були враховані керівництвом МВС України та Національної гвардії України.

Дослідження проводилось у період 2011-2015 років.

Сподіваємось що це, одне з перших українських досліджень охорони дипломатичних представництв, буде у нагоді практикам щодо покращення їхньої діяльності, а також науковцям і студентам щодо спеціалізованої підготовки до такої діяльності.

З повагою, авторський колектив

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ОХОРОНИ ДИПЛОМАТИЧНИХ ПРЕДСТАВНИЦТВ ІНОЗЕМНИХ ДЕРЖАВ В УКРАЇНІ

1.1. Стан наукової розробки питань охорони дипломатичних представництв

Дослідження будь-якого явища повинно будуватись на науково вивірених засадах, які обумовлені логікою побудови та структурою, порядком опрацювання та викладення матеріалу, обраних методах та прийомах пізнання. Питання охорони дипломатичних представництв не є винятком і повинні досліджуватись в цій роботі в межах обраної наукової спеціальності, і тих суспільних відносин, що виникають в процесі згаданого виду діяльності. Починаючи наукове розроблення в цій сфері, необхідно зупинитись на обраній для цього методології, а також з'ясувати науковий базис, що вже напрацьований в сучасні науці у питаннях організації охорони дипломатичних представництв. Зважаючи на це, структура цього підрозділу буде складатись з двох блоків, перший з яких буде присвячено методології дослідження, другий – огляду наукових робіт з досліджуваної проблематики.

Отже, переходячи до методології, необхідно зазначити, що істотною особливістю сучасної правової науки є багатоаспектність юридичних досліджень, що породжує значні методологічні труднощі у визначенні меж її предмета. Ці труднощі можуть бути подолані при визначенні методологічного змісту розрізнення об'єкта і предмета юридичних досліджень, тобто при розумінні предмета правової науки як гносеологічної конструкції, що формується в процесі її розвитку. Проте подібне відношення до проблеми предмета знаходиться у стадії становлення і не є ще нормою дослідницької практики правознавців, що не дозволяє ефективно вирішувати проблему теоретичного синтезу результатів багатоаспектних юридичних досліджень і повною мірою реалізувати переваги сучасної системної методології, комплексного підходу до права. Таким чином, методологія правової науки може і повинна розглядатися сьогодні як самостійний напрям юридичної науки, визначальний чинник її розвитку [1, с. 322]. Уявлення про науку, наукове пізнання та його методи змінювались історично. Це обумовлено змінами в підставах виділення об'єктів наукового дослідження, гносеологічних установках, способах обґрунтування наукового знання, ціннісного відношення до його статусу тощо. Практично одноголосне визнання, що постійне дослідження методологічних проблем є для науки умовою її існування як особливого способу пізнання, що методологія є

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ОХОРОНИ ДИПЛОМАТИЧНИХ ПРЕДСТАВНИЦТВ ІНОЗЕМНИХ ДЕРЖАВ В УКРАЇНІ

необхідним компонентом усякої науково-пізнавальної діяльності, не привели до єдності поглядів на поняття методології науки. На думку одних авторів, до неї правильно відноситися функціонально, і тому методологічні функції здатна виконувати будь-яка наукова теорія. Інші ототожнюють методологію і філософію [2]. Досить поширені різні варіації у рамках філософії - від спеціальної філософської дисципліни, до філософії науки (філософії наукового методу) і певного світогляду [3, с. 239]. Розроблялись також спроби обґрунтувати методологію як самостійну науку зі своїм предметом і методом. Така не однастайність свідчить передусім про відсутність єдності в розумінні статусу методології науки, її співвідношення з філософією, теоретичними системами, конкретними науками [1, с. 89].

Таким чином, здійснюючи активні методологічні розробки, сучасна наука, разом з об'єктами навколишнього світу, включає в сферу своїх дослідницьких інтересів широке коло власних засобів, процедур, форм і умов пізнання. Наукові дослідження охоплюють сьогодні: і підстави виділення об'єкту науки, і організацію її предмета, і правила співвідношення об'єкту і предмета науки, і схеми пояснення і процедури дослідження, і суб'єктів наукового пізнання в системі їх засобів і ціннісно-цільових структур, і питання реалізації наукового знання. Найбільш поширеним і розробленим є розуміння науки як виду пізнавальної діяльності, процесу вироблення нового знання. У цьому процесі, досить умовно, прийнято виділяти два аспекти, що іменуються емпіричним і теоретичним "рівнем", описовою і теоретичною наукою [1, с. 90]. Дослідження організації охорони дипломатичних представництв, здійснюватиметься нами за допомогою класичних для юридичної науки методів наукового пізнання.

З різноманітністю дослідницького інструментарію, що використовується у юридичній науці, іноді пов'язується і багатоаспектність, різносторонність вивчення права, яке може розглядатися, у тому числі, і як свідectво теоретичної зрілості [4]. Говорячи про методи, юристи, з тією або іншою мірою визначеності, розрізняють методи філософського, загальнонаукового і приватнонаукового рівня (типу). До першого рівня прийнято відносити філософські категорії і поняття (історичне і логічне, конкретне і абстрактне тощо) і систему світопоглядних обумовлених принципів пізнання. До загальнонаукових методів відносять ті, які використовуються більшістю наук, а до приватнонаукових, - методи, які використовуються в межах однієї або декількох близьких наук (в юриспруденції це, наприклад, метод порівняльного правознавства, техніко-юридичний метод) [4, с. 30–32].

Тут слід погодитись з твердженням [5], що методологія науки як одна з галузевих методологій передбачає не тільки систему наукових ідей, але й

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ОХОРОНИ ДИПЛОМАТИЧНИХ ПРЕДСТАВНИЦТВ ІНОЗЕМНИХ ДЕРЖАВ В УКРАЇНІ

використання сукупності способів дослідження, тобто методів, серед яких зазвичай виділяють загальнонаукові, формально-логічні та спеціальні. Загальнонауковими методами є: узагальнення, порівняння, гіпотеза, експеримент, моделювання, прогнозування, що використовуються практично усіма галузями наук. До формально-логічних методів належать аналіз та синтез, індукція та дедукція, конкретизація та абстрагування, аналогія. Їхнє використання обумовлене необхідністю обґрунтування теоретичних положень, а також аналізу та узагальнення емпіричного матеріалу. Спеціальні методи є специфічними для кожного конкретного дослідження і названі так за своїм походженням, оскільки взяті для потреб конкретного дослідження з інших наукових дисциплін (зокрема, використання статистичних, соціологічних, психологічних методів). Оскільки потреби наукових досліджень викликають необхідність активного застосування методологічного апарату, різних академічних підходів, нині у науці існує певна група методів, сформована у результаті синтезу інших методів. Серед таких можна вказати історично порівняльний, порівняльно-правовий, структурно-функціональний методи, метод системно-структурного аналізу тощо [5, с. 25]. Природнім та методологічно вірним є підхід, згідно з яким головним у системі методів та прийомів виступає загальнонауковий, діалектичний метод пізнання. Його методологічна функція реалізовується через систему категорій, принципів і законів – необхідних факторів системно-цілісного пізнання у сфері наукового мислення, що дає можливість досліджувати проблеми з позиції розвитку, в єдності їхнього соціального змісту і юридичної форми [6, с. 374; 7].

Отже, методологічну основу цього дисертаційного дослідження становлять положення та висновки загальної теорії пізнання. З урахуванням комплексного підходу до проведення дослідження у роботі були використані такі методи: формально-догматичний, історичний, системний, соціологічний, порівняльно-правовий, статистичний, системно-структурний аналіз.

За допомогою історичного методу було з'ясовано становлення витоків здійснення охорони дипломатичних представництв, міжнародного законодавства, що регулює дипломатичні відносини, а також окремих питань, які стосуються налагодження ефективної діяльності різних державних органів щодо охорони дипломатичних представництв (підрозділи 1.2, 1.3., 3.2).

Формально-догматичний метод став основою для дослідження сутності і змісту охорони дипломатичних представництв підрозділами Національної гвардії України, наукового опрацювання нормативно-правових актів, формування понять та нових термінів (підрозділи 1.3., 1.4., 2.1., 2.2.).

Використання соціологічних та статистичних методів дало можливість узагальнити інформацію про сучасний стан діяльності підрозділів

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ОХОРОНИ ДИПЛОМАТИЧНИХ ПЕРЕДСТАВНИЦТВ ІНОЗЕМНИХ ДЕРЖАВ В УКРАЇНІ

Національної гвардії України, проаналізувати стан адміністративно-юрисдикційної діяльності щодо охорони дипломатичних представництв, сформулювати уявлення про стан загроз означеним інституціям (підрозділи 2.1., 2.2., 2.3).

Метод порівняльного аналізу дав можливість встановити процедуру здійснення охоронних заходів дипломатичних представництв у таких державах як Сполучені Штати Америки, Данія, Швеція, Угорщина, Чехія, Австралія, Суринам, пострадянські країни (підрозділ 3.2).

Методи системного та системно-структурного аналізу дозволили проаналізувати вихідні дані, окреслити коло досліджуваних проблем та виробити пропозиції щодо їхнього вирішення, а також здійснити кроки щодо покращення правового статусу підрозділів Національної гвардії України у питаннях охорони дипломатичних представництв (підрозділи 1.3., 1.4., 2.1.).

Під час дослідження були застосовані й інші методи пізнання.

У дисертації використано праці з проблем філософії, соціології, теорії держави та права, теорії управління, менеджменту, адміністративного права та процесу, адміністративної діяльності, військового, міжнародного та дипломатичного права.

Визначивши методологічні основи дослідження, необхідно здійснити систематизацію наукових робіт, які тим чи іншим чином торкаються питань, які досліджуються в дисертації.

За логікою побудови, одним із перших підрозділів дослідження є опрацювання історичних джерел, а також праць науковців, які здійснювали історико-правові дослідження державно-правових відносин. Саме в роботах цих науковців зустрічаються напрацювання питань розвитку дипломатичних відносин і інституалізації дипломатичних установ, а також питання організації їхньої охорони. Це роботи, зокрема, таких науковців як О. Бойко, Ю. Гамрецький, Б. Гнатович, Е. Голубцова, М. Грушевський, О. Гуржія, О. Думін, Т. Заруда, А. Зінченко, А. Кащенко, І. Крип'якевич, О. Крижанівський, М. Мелещенко, А. Мишулин, З. Мухіна, Н. Хома, В. Пашуто, В. Потемкин, А. Сахаров, З. Сієфанів, В. Смолій, С. Шрамченко та інших.

Різні аспекти дипломатичних та міжнародно-правових відносин аналізувались у наукових роботах таких вчених як Т. Биркович, І. Блищенко, М. Буроменський, В. Голуб, Б. Гуменюк, С. Віднянський, А. Дебидур, В. Дурденевський, О. Колесник, О. Кулик, Т. Лященко, А. Музика, В. Репецький, Г. Руденко, О. Сагайдак, П. Сардачук, С. Федчишин, О. Шульгин та інші.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ОХОРОНИ ДИПЛОМАТИЧНИХ ПРЕДСТАВНИЦТВ ІНОЗЕМНИХ ДЕРЖАВ В УКРАЇНІ

Питання охорони дипломатичних представництв розглядаються в цій дисертації в першу чергу крізь призму адміністративного права, тому природно, що даний вид діяльності не можливо комплексно дослідити без наукового інструментарію згаданої науки. Тому, в роботі детально проаналізовані роботи фахівців з адміністративного права, зокрема, В. Авер'янова, Д. Бахраха, Ю. Битяка, В. Богуцького, Д. Галлігана, В. Галуцького, В. Гаращука, С. Курінного, О. Остапенка, В. Полянського, Ю. Старилова та інших фахівців.

Адміністративно-правові аспекти діяльності підрозділів Національної гвардії України у питаннях охорони дипломатичних представництв досліджувались в контексті правоохоронних відносин, а також заходів адміністративного примусу. Зокрема, використовувались роботи таких вчених як О. Бандурка, Ю. Ведерніков, Є. Гіда, В. Гуславський, В. Євдокимов, А. Комаров, Т. Коломоєць, В. Колпаков, А. Комзюк, О. Кузьменко, А. Кучук, М. Левицька, І. Мельник, Р. Мельник, В. Новіков, І. Ростовщиків, В. Павліченко, І. Сердюк, В. Серегіна, М. Смоленський, С. Струк, Ю.Тюріна, а також О. Ульянов, А. Фисенко, Л. Феценко, В. Чабан та інших.

Необхідно відзначити, що охорона дипломатичних представництв – це явище, яке в сучасній правовій науці загалом не досліджено. Тому, на жаль, наукових робіт, які безпосередньо стосуються цієї діяльності, в даний час, немає. Окремі питання правового статусу підрозділів, що здійснюють охоронні функції в дипломатичній сфері, а також різні аспекти захисної діяльності розглянуті в роботах таких науковців як І. Амельчаков, О. Бірченко, І. Кулеха, М. Прохоренко, Г. Солдатенко, В. Темченко, С. Пруднікова, М. Хантіль.

Слід також зазначити, що досліджувані питання взагалі залишені поза увагою науковців на рівні дисертаційних робіт. Саме через це, для комплексного опрацювання питань охорони дипломатичних представництв, нам довелося використати наукові праці, які стосуються визначення правового статусу міжнародних публічних представницьких інституцій, а також робіт, які стосувались правоохоронної діяльності. Серед яких слід відзначити дисертацію Т. І. Биркович "Правове регулювання дипломатичної служби в Україні" [8], у якій досліджено теоретичні засади правового регулювання дипломатичної служби на основі аналізу наукових праць українських та зарубіжних вчених. Визначено роль дипломатичної служби в процесі прийняття політичних рішень, а також здійснено аналіз принципів права в регулюванні адміністративних правових відносин і проведено аналіз законодавчо-правової бази України у сфері зовнішньої політики, розглянуто процес адміністративно-правової регламентації дипломатичної служби в

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ОХОРОНИ ДИПЛОМАТИЧНИХ ПРЕДСТАВНИЦТВ ІНОЗЕМНИХ ДЕРЖАВ В УКРАЇНІ

Україні. Проаналізовано правове забезпечення функцій дипломатичної служби в Україні. Розроблено та запропоновано концептуальні засади правового регулювання дипломатичної служби як складової державної служби України і надано рекомендації щодо удосконалення діяльності дипломатичної служби [8].

Дисертацію А. І. Музики [9] "Правовий статус дипломатичного представництва: питання теорії та практики" присвячено дослідженню питань правового статусу дипломатичних представництв. В роботі розглядається генеза, розвиток та сучасний стан правових інститутів, що регулюють правове положення дипломатичних представництв, стан теоретичної розробленості відповідної проблематики у вітчизняній та зарубіжній науковій літературі, теоретичні та практичні аспекти функціонування дипломатичного представництва, питання правового статусу його співробітників. Досліджується як міжнародний, так і національний рівень правового регулювання відповідних питань, виявляються його прогалини та недоліки. В результаті дослідження автором підготовлено пропозиції щодо внесення змін до Віденської конвенції про дипломатичні зносини 1961 року, Кримінального кодексу України, а також пропонуються способи вирішення низки правових проблем, які існують на сьогодні у дипломатичній сфері [9].

Дослідження законодавства, що регулює питання забезпечення безпеки в правоохоронній сфері, а також у діяльності правоохоронних та військових формувань було здійснено за допомогою опрацювання наукових праць, які визначають різні аспекти правоохоронної та військово-правової сфери. Зокрема слід відзначити дисертацію М. М. Прохоренко [10] "Система військового законодавства України", яка присвячена комплексному дослідженню нормативно-правових актів, які регулюють суспільні відносини в сфері формування, розвитку та функціонування Збройних Сил України, обґрунтовується необхідність виокремлення їх в автономну систему — військове законодавство України. У роботі визначено основні складові системи військового законодавства України: предмет, елемент та зв'язки між ними, також встановлено, що військове законодавство України має свій єдиний предмет та є комплексним законодавством, що включає нормативні приписи, які входять до нормативно-правових актів цих галузей законодавства України. Єдність предмету військового законодавства України є ще одним чинником, що підтверджує необхідність виокремлення його в окрему галузь законодавства України. Проаналізовано обумовленість утворення системи військового законодавства України економічною, політичною, соціальною системами та системою права. Розкрито ієрархічну структуру військового

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ОХОРОНИ ДИПЛОМАТИЧНИХ ПЕРЕДСТАВНИЦТВ ІНОЗЕМНИХ ДЕРЖАВ В УКРАЇНІ

законодавства України та визначено його місце в системі законодавства України як окремої комплексної галузі законодавства [10].

І. А. Сердюк [11] у дисертації "Правоохоронні відносини: поняття, їх особливості та види", на основі аналізу положень сучасних теорій правовідносин і правоохоронних відносин, запропонував авторський підхід до розуміння поняття "правоохоронні відносини", виокремив їх суттєві ознаки, з'ясував співвідношення з поняттями "охоронні правовідносини" та "правозахисні відносини". Здійснив класифікацію правоохоронних відносин. У роботі досліджено підстави розвитку правоохоронних відносин, розкритий зміст понять "правова презумпція", "правова преюдиція" й "юридична фікція" та визначений вплив цих явищ на динаміку правоохоронних відносин. Визначена структура правоохоронних відносин, з'ясовані особливості їх суб'єктного складу, об'єкта та юридичного змісту [11].

Додатковий аналіз джерел засвідчує недостатню наукову розробку проблем організації та здійснення охорони дипломатичних представництв підрозділами Національної гвардії України.

1.2. Історія становлення інституту охорони дипломатичних представництв

Процес створення та діяльність дипломатичних представництв, забезпечення їх охорони як історико-правове явище, на наш погляд можливо розглядати спираючись на розуміння таких понять як "дипломатія", "дипломатичне представництво" "дипломатичний імунітет", "охорона дипломатичних представництв", "міжнародні відносини", "міжнародне право" в їх співвідношенні та взаємозв'язку. Слід зазначити, що процес виникнення, створення та розвитку інституту охорони дипломатичних представництв, а також нормативно-правові засади його діяльності в різні часи залежало від багатьох чинників, що впливали на взаємовідносини суспільних утворень, держав у конкретно-історичний період на відповідній території у певній геополітичній ситуації.

Оскільки діяльність дипломатичних представництв та забезпечення їх охорони є складовою дипломатії та елементом міжнародних відносин, то розгляд зазначених вище висхідних понять в історико-правовому контексті можливо, на наш погляд, на підставі відповідної періодизації процесу виникнення та розвитку міжнародного права.

Виходячи з того, що зазначена проблема не є предметом нашого дослідження, зупинимося на більш прийнятній для розв'язання завдань поставлених у цій роботі періодизації міжнародного права. Доктор юридичних

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ОХОРОНИ ДИПЛОМАТИЧНИХ ПРЕДСТАВНИЦТВ ІНОЗЕМНИХ ДЕРЖАВ В УКРАЇНІ

наук, член-кореспондент Академії правових наук України М. В. Буроменський пропонує таку періодизацію міжнародного права [12]:

I. Від найдавніших часів до Вестфальського конгресу (1648).

II. Від Вестфальського конгресу до епохи Великої французької революції (межа XVIII—XIX століть).

III. Від епохи Великої французької революції до створення Версальської системи (1919—1939).

IV. 1. Від створення Версальської системи до наших днів (сучасна епоха):

а) Версальська система (1919—1939);

б) міжнародне право періоду протистояння тоталітаризму та демократії (1945 — кінець 80-х років);

в) міжнародне право часів переходу до поліцентризму (з кінця 80-х років XX ст. до наших днів) [12, с. 19].

Про дипломатію, у справжньому розумінні, можна говорити лише з появою держави, хоча її витoki сягають часів родових общин [13]. Сусідні племена вели переговори з питань війни і миру через своїх представників. Пізніше такі представники в ході переговорів почали вирішувати долю полонених одноплемінників, визначення меж територій і т.п. Тож виникає потреба забезпечити певну недоторканність осіб, які вели переговори. Особиста недоторканність вісників та посередників поклала початок розвитку інституту недоторканності посла, а пізніше, з утворенням перших держав, вона мала бути реалізована через певні заходи охорони учасників переговорного процесу. Так з'явилися зародки первісної, примітивної дипломатії, що базувалася на засадах здорового глузду, а у ролі дипломатів виступали старші члени общини, до голосу яких прислухалися [13, с. 11].

Зі створенням держав стали складатися звичаї, що знаходили вираження у договорах, які регулювали відносини між країнами. Ці звичаї визначали режим і діяльність посла як тимчасового представника суверена.

Отже, інститут дипломатії як і статус недоторканності посла, що передбачав відповідні організаційні заходи охорони, є одними із найстаріших у відносинах між державами. Зазначені інститути виникають з розвитком стосунків між державами стародавнього світу, такими як Ассирія, Вавилон, Єгипет, Індія, Китай, Греція і Рим.

Дипломатія в стародавньому світі виконувала зовнішньополітичні завдання держави, економічною основою якої було рабовласництво [14]. Спираючись на силу позаекономічного примусу, зовнішня політика диктувалася головним чином завойовницькими інтересами: захоплення земель, рабів, худоби, грабіж сусідніх країн. Водночас держави стародавнього

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ОХОРОНИ ДИПЛОМАТИЧНИХ ПЕРЕДСТАВНИЦТВ ІНОЗЕМНИХ ДЕРЖАВ В УКРАЇНІ

Сходу розвивали також жваву дипломатичну діяльність. Ведення переговорів і укладання договорів, переважно, були зумовлені випадковими обставинами, ці обов'язки покладалися на тих чи інших осіб тимчасово. А тому після виконання доручень повноваження таких місій припинялися, а агенти поверталися на батьківщину [14, с. 15].

Серед відомих пам'яток стародавньої дипломатії особливий інтерес, як за об'єктом, так і за змістом, становлять Ельмаринське листування і договір єгипетського фараона Рамзеса II з царем хетів Хаттушилем III, укладений 1296 р. до н.е. Договір складався з 3-х частин: 1) преамбули, 2) тексту статей та 3) гарантій щодо виконання умов договору – звернення до богів, клятв в дотриманні прийнятих обов'язків та проклять порушнику угоди. В договорі Рамсеса – Хаттушиля знайшла своє віддзеркалення характерна риса державного устрою країн стародавнього Сходу – повне ототожнення держави з особистістю носія верховної влади. Всі переговори велися виключно від імені царя. Саме це було гарантією безпеки та недоторканності переговорників, послів, вісників. За таких обставин обов'язок охорони посланців іншої держави брала на себе держава, в якій вони перебували. Обмін дипломатичними листами посольствами продовжувався й після підписання угоди [14].

Цікавим джерелом історії дипломатії цього періоду в контексті даного дисертаційного дослідження є закони Ману. Цей збірник законів стародавньої Індії приділяє багато уваги особистим якостям дипломатів, від яких залежав успіх дипломатичних місій. Вони одні з перших юридично закріплюють статус недоторканості посла: "Піднімаючий руку на посла йде до загибелі і знищення", – говорили Закони Ману, тому що здавна вважалося, що посол знаходиться під заступництвом божества [15, с. 41–42].

Отже найдавнішим способом забезпечення інституту недоторканності послів та дипломатичних представництв у військово-теократичних державах стародавнього Сходу були релігійні звичаї та побудовані на них нормативні приписи, що виконувалися через надання відповідної військової охорони.

Зі Стародавньою Грецією пов'язане становлення інституту постійних консулів. Він почав свій розвиток з інституту проксенії, тобто гостинності. Проксенами були громадяни старогрецьких міст-полісів, що представляли і захищали інтереси іноземців, реалізовували заходи щодо організації їх безпеки, охорони майна тощо. Разом з інститутом проксенії почався процес формування початкових звичаєвих норм консульського права.

Конфлікти, що виникали між общинами і полісами, вирішували за допомогою спеціально уповноважених осіб або послів. Зокрема, в епоху Гомера їх називали – "вісники" (ангелос, керюкос) і "старійшини" (плесбейс),

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ОХОРОНИ ДИПЛОМАТИЧНИХ ПРЕДСТАВНИЦТВ ІНОЗЕМНИХ ДЕРЖАВ В УКРАЇНІ

що уповноважувалися відати зовнішніми зносинами і забезпечувалися відповідними грамотами (дипломами) – здвоєними дощечками з відповідними написами, що давали право виконання офіційних представницьких функцій за кордоном. Саме від грецького *diploma* – диплома походить слово дипломатія. Такі основні міста-держави як Афіни, Спарта і Коринф, обирали послів на народних зборах серед багатих жителів, які відповідали певним вимогам (яким виповнилося 50 років, мали належні ораторські здібності, навіть акторські). При відряджанні посольства послам видавали рекомендаційні листи (симболи) до проксенів міст, куди воно прямувало. Мету і завдання посольства визначали відповідні інструкції (грамоти, дипломи), які вручали послам. Саме симболи, інститут проксенії та дипломи служили організаційно-правовим засадами реалізації охорони послів та дипломатичних представництв. Проте слід зазначити, що організаційно-правові засади реалізації охорони послів та дипломатичних представництв не були вписані у законах та продовжували існувати на рівні звичаєвого права [16].

У Стародавньої Греції починає формуватися багатостороння дипломатія, яку в теорії міжнародного права іноді називають "конференційною дипломатією". Прикладом цього є проведення у 482 р. до Р. Х. у Спарті конгресу делегатів Пелопоннеського Союзу. В зв'язку з цим вперше впроваджувалися заходи щодо забезпечення охорони не тільки окремих дипломатичних представництв а й міжнародного дипломатичного форуму - представників грецьких міст-держав.

У Стародавньому Римі досить широко використовується інститут посольства. Саме тут було вироблене поняття святості посольства і договорів (*jus et legationis*) та право гостинності (*jus hospitii*), що нагадувало грецькі проксенії. Право гостинності реалізовувалося через консульський інститут патронату, представники якого – патрони, що належали до стану квіритів (корінного населення Риму) – захищали інтереси іноземців, що були клієнтами патрона [17, с. 183–185]. Вони склали організаційно-правову основу забезпечення охорони дипломатичних представництв під час проведення перемовин. Це підтверджує римський історик Тит Лівій: "Через декілька років після того як родичі царя Тация образили лаврентських послів, а коли лаврентяни стали шукати управи законним порядком, як прийнято між народами... Таций ...обернув відплату на себе.... Ромул, від війни він утримався, а щоб образа послів і вбивство царя не залишилися без спокутування, договір між двома містами, ... був укладений заново [18, с. 22].

Приймати і відряджати посольства завжди було прерогативою найвищих органів держави: спочатку рексів, пізніше Сенату, а потім також імператорів. У період Республіки в дипломатичній практиці Риму різнилися: послы (*legatio*

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ОХОРОНИ ДИПЛОМАТИЧНИХ ПРЕДСТАВНИЦТВ ІНОЗЕМНИХ ДЕРЖАВ В УКРАЇНІ

caduceatores), оратори (oratores) і вісники (nuntii). Від рангу посла залежав рівень його особистої охорони та організаційні заходи безпеки дипломатичного представництва в цілому.

Отже, як греки, так і римляни признавали принцип привілейованості послів та дипломатичних місій, але організаційно-правові засади їх охорони носили, перш за все звичаєвий, релігійний, а вже потім юридичний характер.

Після занепаду Римської імперії настала епоха великого переселення племен та народів [13]. Занепад і роздроблення держав, початки феодального панування не сприяли розвиткові міжнародних відносин і обмежували дипломатичну діяльність. Тому дипломатія гунів і держави Карла Великого була надзвичайно примітивною порівняно з дипломатією попередніх епох, здійснювалася час від часу і була дуже небезпечним ремеслом, бо послы часто ставали жертвами свавілля тих, до кого посилалися, або звичайних банд розбійників. Саме тому в середньовічній Венеції та Флоренції посади послів були примусовими, і за відмову від них карали штрафами або позбавленням громадянства [13, с. 12–14].

Перші відомі дипломатичні стосунки східних слов'ян датуються серединою VI ст. Про це ми дізнаємося з візантійських джерел (Меандр Протектор), які розповідають про візит з антського вождя Мезамира до аварського правителя Баяна у 560 р. з метою викупу полонених, де наданий епізод невдалого дипломатичного контакту. Професор А. М. Сахаров надає опис цих подій та зазначає, що в ставку аварського кагана прибув антський посол Мезамамир для того, щоб домовитися про встановлення перемир'я, необхідного для викупу полонених. Проте він був страчений. Так трагічно завершилася ця перша відома нам посольська місія слов'ян [19, с. 16]. Меандр Протектор зазначає у своїй "Історії", що авари "знехтували звичаєм поваги до особи посла" [20, с. 230]. Отже, ці події ще раз підтверджують, що одним з важливих способів охорони дипломатичних місій було дотримання звичаю недоторканності посла, що в ті часи часто порушувався у стосунках між племінними об'єднаннями, які знаходилися на протодержавному рівні свого розвитку.

Українська дипломатія бере початок із давньоруських часів [21]. Так, з "Бертинських анналів" (пам'ятка "Каролінгського відродження" IX ст.), написаних єпископом Пруденцієм, стало відомо, що якесь руське посольство побувало у 838 р. у Константинополі у імператора Феофіла, а в 839 р. – в Інгельгеймі у франкського короля Людовіка Благочестивого – сина Карла Великого. Хроніка повідомляє, що у 839 р. до Людовіка прибули послы від Феофіла – Феодосій і Феофан з пропозицією підтвердити дружні стосунки між двома країнами. Водночас у листі візантійського імператора йшлося про

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ОХОРОНИ ДИПЛОМАТИЧНИХ ПРЕДСТАВНИЦТВ ІНОЗЕМНИХ ДЕРЖАВ В УКРАЇНІ

"якихось [людей], котрі говорили, що їх, тобто їхній народ, зовуть Рось, і котрих, як вони говорили, цар їхній на ім'я Хакан, відправив до нього [Феофіла] заради дружби". Правитель Візантії прохав Людовіка, щоб той "милостиво дав їм можливість повернутися [в свою країну] і охорону по всій своїй імперії, оскільки шляхи, якими вони прибули до нього в Константинополь, йшли серед варварів, надто нелюдських і диких племен, і він не хотів би, щоб вони, повертаючись ними, потрапили в небезпеку". Людовик наказав з'ясувати, хто були ті послы – роси. Він вирішив затримати "гостей", "щоб можна було достовірно дізнатися, чи з добрими намірами вони прийшли туди чи ні", а візантійського імператора письмово повідомив, що "коли вони [руси] виявляться людьми вповні добропорядними, а також станеться можливість їм безпечно повернутися на батьківщину, то вони будуть [туди] відправлені з охороною", а в протилежному випадку будуть під супроводом повернуті до Константинополя з тим, щоб Феофіл "сам вирішив, що з такими належить зробити" [21, с. 139–140]. Отже, завдяки листу Візантійського імператора, який виконував роль своєрідної охоронної грамоти, країна перебування брала на себе охорону дипломатичної місії не лише на власній території, але й під час повернення послів на батьківщину.

Не менш важливим для цих держав був договір 911 р. В умовах договору були висвітлені питання щодо поведінки руських посольських і торгових місій на території Візантії. Дипломатична правова думка, яка віддзеркалилась в угодах з Візантією (907, 911, 944 рр.), базувалась на нормах руського та візантійського права. В цих угодах гарантувалась безпека руським послам та купцям у Візантії, збереження їхнього майна тощо. Послы користувались як недоторканністю, так і відповідними почестями [22, с. 61].

У період Княжої доби дипломатичні функції, як правило, виконував сам великий князь. Він формував та особисто очолював найбільш відповідальні посольства в іноземні держави. Таким було, наприклад, посольство княгині Ольги до Візантії (957р.). До складу цього посольства входило близько 100 осіб, серед них 20 послів, 44 купця, священники, перекладачі. Забезпечували особисту безпеку делегації охорона із дружини Святослава [13, с. 18]. На думку істориків–візантиністів, всього разом з княгинею Ольгою прибуло до Константинополя біля 1 тис. осіб, включаючи охорону, корабельників, челядь та ін. [23, с. 453–455].

Таким чином, посольська недоторканність уже в ті часи була визначена загальним принципом, гарантованим звичаєвим правом і релігією, а тому її порушення вважалось образою Бога і володаря, який вислав посла. Того хто, образив послів, могли навіть позбавити громадських прав або віддати в неволю. Проте, в середньовіччя ці засади порушувалися, і ніхто жодної кари за

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ОХОРОНИ ДИПЛОМАТИЧНИХ ПЕРЕДСТАВНИЦТВ ІНОЗЕМНИХ ДЕРЖАВ В УКРАЇНІ

це не ніс [13, с. 20]. Саме тому, безпеку посольства князів Київської Русі забезпечувала власна охорона, яка складалася з найбільш досвідчених дружинників. Отже, охорону дипломатичних представництв на себе брала не тільки країна перебування, але й країна що відряджала посольство.

Дипломатія Галицько-Волинського князівства була скерована на Захід [24]. Досить активними були дипломатичні стосунки з Угорщиною, Польщею, Римом. Так, 10 червня 1247 р. італійський мандрівник легат Римського папи Джованні да Плано Карпіні після кількомісячної подорожі зі ставки хана Батия прибув до Києва для продовження переговорів з князем Данилом Романовичем. Цікавим в контексті нашого дослідження є уривок про ці події у мемуарах мандрівника. В ньому зазначається, що отримавши охорону грамоту від хана Батия посольство добралось до його васала Мауці "там були наші товариши служителі й охоронці, які були затримані; ми змусили привести їх до себе назад. Звідси ми поїхали до Коренци (вождь прикордонної з Русю орди)... він дав нам двох Команів-охоронців ...з Татар, до Руського міста Києва. Проте наш Татарин не покинув нас, доки ми не доїхали до останньої залози Татар. Ті ж, інші, що були приставлені до нас Коренцею, ... довели нас до останньої залози до Києва. ...Кияни ж, ... вітали, як би ми повстали з мертвих ..." [24, с. 60–61]. Як бачимо, в уривку наводиться декілька засобів забезпечення охорони дипломатичної місії: це охоронна грамота, надання військових країною, де перебуває посольство, власної охорони. Проте часте недотримання традиції недоторканості посла та його місії, неузгодженість питання про можливість використання власної охорони в країні перебування створювали ризик для діяльності дипломатичної місії. Не даремно кияни вітали повернення назад посольства Плано Карпіні, "як би вони повстали з мертвих".

Переломним моментом в історії дипломатії і дипломатичного права стала поява постійних дипломатичних представників. На кінець XV ст. постійні дипломатичні представники деяких держав з'являються також у Парижі та Лондоні. Часто постійні посольства відкривалися за допомогою трактатів [25, с. 20]. Саме з цього часу країна перебування забезпечує постійну охорону дипломатичних представництв інших держав за допомогою спеціальних озброєних підрозділів

З появою козацтва наприкінці XV ст. на початку XVI ст. відновлюються дипломатичні стосунки з іншими країнами. Дипломатія була невід'ємною частиною діяльності Запорізької Січі. Офіційними представниками Запорізької Січі виступали кошовий отаман, а пізніше – гетьман. Останній вступав у дипломатичні стосунки з сусідніми державами. Саме йому вручали королівські універсали, царські укази, гетьманські ордери. Обов'язки міністра

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ОХОРОНИ ДИПЛОМАТИЧНИХ ПРЕДСТАВНИЦТВ ІНОЗЕМНИХ ДЕРЖАВ В УКРАЇНІ

закордонних справ покладалися на військового (генерального) писаря. Він здійснював дипломатичне листування, приймав на зберігання універсали, укази, листи. По-справжньому українське козацтво висуває себе як суб'єкт міжнародних відносин вже з приходом на Дніпровські острови князя Д. Вишневецького. Заснована ним на Хортиці Запорізька Січ водночас починає представляти нову суспільну силу територіально. Посли приїжджали з візитом до Запорізької Січі, кошові отамани, також з візитами відправлялись до сусідніх держав. Їм надавалась охорона. Склався і певний церемоніал прийому іноземних послів, посланців та гінців. Найбільшою проблемою того неспокійного часу було гарантування безпечного приїзду та від'їзду іноземними послами, забезпечення їх продовольством та фуражем, про що є багато конкретних історичних свідчень [26].

Перший відомий нам візит Вишневецького до Туреччини у 1553 році дає підставу вважати за початок офіційного визнання українського козацтва в міжнародних відносинах такою могутньою на той час державою, якою була Османська імперія. У літку 1553 року Вишневецький несподівано залишив Малу Хортицю і з усім своїм військом відправився до Стамбула, де півроку служив султанові Сулейману I. Відомо, що підчас офіційного візиту Вишневецького супроводжувала його власна охорона, яка діяла відповідно до спільно визначеного церемоніалу [27, с. 114–127]. У 1618 році козацький посол мав зустрічі з перським шахом, який хотів найняти кілька десятків тисяч запорожців для зміцнення свого кордону з Туреччиною [28, с. 487]. У 1646 році їздили до Варшави в посольстві від реєстрових військові осавули Іван Барабаш і Ілляш Караїмович та сотники Максим Нестеренко й Богдан Хмельницький [29, с. 201]. На початку березня 1674 року Іван Сірко на Січі прийняв царських посланців Чудінова та Щоголева, маючи наказ захопити самозванця Семена і привезти до Москви. Сірко зустрів посланців урочисто, але тільки почалась розмова про самозванця, сказав, що вірить царевичу, а не посланцям. 12 березня цього ж року він скликав раду, і на тій раді царські послы передали кошовому отаману царську грамоту з наказом видати самозванця послам. Сірко не повірив їй, маючи підозріння, що грамота підроблена боярами та відмовив послам. Цей випадок яскраво показує, що на Запорізькій Січі дотримувалися принципу недоторканності послів [30, с. 140].

Послы та особи, що їх супроводжували, поселялися у спеціальних помешканнях ("дворах") і бралися на утримання скарбниці держави. Часто, з міркувань дипломатичної тактики, різні посольства розселилися по різних вулицях, щоб запобігти небажаним наслідкам.

Аудієнції у гетьмана посольства чекали кілька днів. Церемоніал прийому послів за гетьманування Б. Хмельницького був парадним лише для

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ОХОРОНИ ДИПЛОМАТИЧНИХ ПЕРЕДСТАВНИЦТВ ІНОЗЕМНИХ ДЕРЖАВ В УКРАЇНІ

послів Речі Посполитої, Порту та Московії. Посольства на прийом до гетьмана супроводжували спеціально прислані старшини і козаки, а особливо поважні – ще й почесна варта. Дипломатична служба часів козацької держави "належала до найбільш ефективно діючих державних структур", а головним аспектом її діяльності було гарантування безпеки і, за словами Б. Хмельницького, "цілості нашої держави", порозуміння з сусідами та уникнення загострень у відносинах з ними [13, с. 26–27, 30].

Охорона козацьких посольств, що направлялись до іноземної держави, залежала від політичної важливості дипломатичної місії, що покладалася на неї. Гінці, які доставляли листи, виїжджали у супроводі кількох козаків ("товаришів") та 1–2 слуг ("челядників"), загалом до 10 осіб. Посольства склалися з товмача, інколи писаря, 3–8 козаків та 3–5 слуг (загалом 10–20 осіб). Більшими були посольства у поважних послів (інколи їх було двоє). До їхнього складу, окрім писаря, товмача і "товаришів", включали також різного рангу старшин, а відтак зростала кількість слуг. Такі посольства налічували від 20 до 40 осіб. Проте формувалися і набагато чисельніші посольства. Наприклад, посольство полковників П. Дорошенка й А. Одинця до Москви восени 1659 року для перегляду статей Переяславського договору налічувало 153 особи, а для ратифікації Гадяцького договору відбула дипломатична місія у складі 400 осіб [13, с. 29].

Перелічені історичні факти підтверджують, що Європейські країни, Османська імперія, Персія, Військо Запорозьке дотримувалися принципу недоторканності послів та дипломатичних представництв, забезпечуючи їм належну охорону. Отже, можна стверджувати, що цей принцип лежав у основі міжнародного права того часу. В той же час, Військо Запорозьке організовувало свою охорону для власної дипломатичної місії під час офіційних візитів в інші.

З розвитком європейського суспільства питання недоторканості дипломатичних представництв набуло статусу протокольної норми. Цікава, наприклад, історія виникнення такої норми дипломатичного протоколу як почесна варта на честь високих іноземних гостей. Це було пов'язано з корінними змінами у міжнародних відносинах у Європі після підписання у 1648 році Вестфальського мирного договору на першому міжнародному конгресі. Рішення конгресів XVII ст. вплинули й на розвиток інших норм та інститутів міжнародного права. Під впливом принципу суверенної рівності держав відбувався розвиток дипломатичного права (з'явилися постійні посольства, одержали міжнародно-правове визнання дипломатичні та консульські привілеї й імунітети, змінювалися способи охорони дипломатичних місій та правовий статус підрозділів, що її здійснювали). Коли

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ОХОРОНИ ДИПЛОМАТИЧНИХ ПРЕДСТАВНИЦТВ ІНОЗЕМНИХ ДЕРЖАВ В УКРАЇНІ

були засновані постійні дипломатичні представництва, необхідність демонстрації військової сили в такому вигляді відпала, але сама форма шикування почесної варти залишилась і перетворилась на сучасну норму дипломатичного протоколу. У XVIII – XIX ст. починають виразно формуватися норми дипломатичного права, які стосуються, передусім, привілеїв та імунітетів. Ці норми передбачали непоширення кримінальної, цивільної та адміністративної юрисдикції держави перебування щодо дипломатичних представників чужоземних держав. Широко застосовується принцип "екстериторіальності" щодо житла послів і, у зв'язку з цим, право дипломатичного притулку. Отже, з'являються нормативно-правові засоби забезпечення недоторканності представників чужоземних держав та постійно діючих дипломатичних місій [31, с. 333–335; 32, с. 62].

Особливо відчутний поштовх на шляху розвитку дипломатичного права мав Віденський конгрес, який відбувся 1815 року. Документи, прийняті на Віденському й Аахенському конгресах (1818 р.), визначили загальноприйняті основи дипломатичної служби і представництва сучасних держав ("Положення щодо дипломатичних агентів"). Були встановлені три класи дипломатів: послы, папські легати і папські нунції; надзвичайні посланники та повноважні міністри; повірений у справах [33, с. 94–95]. В залежності від статусу дипломатичного представництва їм забезпечувався відповідний юридичний та військовий рівень охорони з боку країни перебування.

Особливістю міжнародного права XX ст. є те, що воно формувалося у вигляді єдиної для всього світу нормативної системи, яка мала забезпечити дотримання багатьох нових важливих принципів і норм міжнародного права, що одержали надалі загальне визнання в тому числі й забезпечення недоторканності та охорони дипломатичних представництв. Початок створення цієї системи відбувся після прийняття Каракаської конвенції про консульські функції 1911 р., Статуту Ліги Націй у 1919 р., Гаванської конвенції про дипломатичних чиновників та Гаванської конвенції про консульських агентів 1928 р. [34, с. 13].

Після повалення самодержавства в Росії Україна отримала шанс на здобуття незалежності. Процес формування органів законодавчої і виконавчої гілок влади знайшов своє оформлення в проголошеному Центральною Радою 16 липня 1917 року Другому універсалі, в якому йшлося про утворення Генерального Секретаріату – виконавчого органу влади. З першого дня існування Генерального секретаріату в його складі розпочало діяльність Генеральне секретарство з національних справ, що стало прообразом першого зовнішньополітичного відомства України у XX столітті. 22 грудня 1917 року Голова Генерального Секретаріату Української Народної Республіки,

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ОХОРОНИ ДИПЛОМАТИЧНИХ ПЕРЕДСТАВНИЦТВ ІНОЗЕМНИХ ДЕРЖАВ В УКРАЇНІ

проголошеної III Універсалом Центральної Ради, Володимир Винниченко і Генеральний секретар з міжнародних справ Олександр Шульгин підписали "Законопроект про створення Генерального секретарства міжнародних справ", який цього ж дня був схвалений на засіданні Уряду УНР. Цим документом визначилися обов'язки Генерального секретарства міжнародних справ, а саме: "здійснення міжнародних зносин держави, охорона інтересів українських громадян поза межами УНР..." [35, с. 3–9]. У цьому випадку термін "охорона" використаний у більш широкому розумінні. Йдеться не тільки про фізичну та юридичну охорону дипломатичних представництв в країні перебування, але й про всіх громадян, які знаходяться за кордоном, або про їх майнові та немайнові інтереси, на які здійснюється посягання за межами України.

У цей час розпочинається активна робота над створенням мережі дипломатично-консульських установ, діяльність яких регулювалася державними законами та нормативними документами Генерального секретарства міжнародних справ (згодом – Міністерства закордонних справ). Так, навесні 1918 року співробітниками українського МЗС було підготовлено проект закону "Про закордонні установи УНР". У ньому врегульовувалося питання безпеки дипломатичних представництв УНР в інших країнах [36, с. 37].

За час діяльності Центральної Ради було розпочато налагодження контактів з державами світу. Зокрема, у грудні 1917 року український уряд налагодив зв'язки з країнами Антанти, приймаючи представників Франції ("Генеральний комісар Франції при уряді України") та Великої Британії ("Представник Великої Британії"). Наприкінці грудня 1917 року українська делегація взяла участь у мирних переговорах у Бресті, де 27 січня 1918 року було підписано перший мирний договір у світовій війні. Під час переговорів охорону української дипломатичної місії здійснювало німецьке командування [37, с. 16].

Уряд Української Держави також сформував окрему делегацію для мирних переговорів з Росією. Переговори з російською делегацією відбувалися у Києві з травня до жовтня 1918 р. Делегація РРФСР, очолювана Х. Раковським і Д. Мануїльським, виконувала функції тимчасового дипломатичного представництва в Українській Державі. Відповідальність за безпеку іноземних дипломатичних представництв брав уряд Української держави на підставі прийнятого у червні 1918 року "Закону про посольства і місії Української Держави" та "Закону про українську консульську службу" затвердженого в липні цього ж року [38, с. 73]. Охорону українських дипломатичних місій брали на себе країни перебування. За період

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ОХОРОНИ ДИПЛОМАТИЧНИХ ПРЕДСТАВНИЦТВ ІНОЗЕМНИХ ДЕРЖАВ В УКРАЇНІ

Гетьманського уряду розпочали діяльність перші вітчизняні Консульські курси – навчальний заклад, що був покликаний забезпечити державу дипломатичними і консульськими фахівцями, а також спеціалістів з організації безпеки дипломатичної та консульської діяльності.

Із створенням Другого республіканського уряду (Директорії), сформованого в грудні 1918 року, дипломатичні контакти попередніх українських урядів були значною мірою збережені, а подекуди розширені. Зокрема, Директорія, першим Міністром закордонних справ якої став В. Чехівський, направила своїх дипломатичних представників до Бельгії, Великої Британії, Греції, Італії, США, відкрила посольства в Естонії, Латвії, Чехо-Словаччині, Угорщині. Українська держава була представлена у Ватикані. Делегація УНР взяла участь у Паризькій мирній конференції, одночасно виконуючи функції тимчасового дипломатичного представника України у Франції. Охорону дипломатичних представництв на себе брали країни перебування [39, с. 29].

Основну частину нормативно-правових актів, що регулювали зовнішньополітичну діяльність УСРР було прийнято в 1921-1922 рр. У Конституції УСРР 1919 року [40] закріплювалося право республіки на здійснення зносин із іноземними державами. Протягом 1921-1922 рр. була прийнята низка нормативно-правових актів, що регулювали діяльність дипломатичних та консульських представників УСРР за кордоном та іноземних представників в УСРР, уповноважених НКЗС УСРР на місцях. Серед них постанови ВУЦВК: "Про права дипломатичних представників за кордоном" від 07 серпня 1921 року [41], "Про уповноважених Народного Комісаріату Справ Закордонних на терені УСРР" від 28 березня 1922 року [42], "Про консульських представників УСРР за кордоном" від 02 жовтня 1922 року [43]. Проте реалізувати зазначені нормативно-правові акти у практичній діяльності не вдалося, оскільки після входження України до складу СРСР зовнішньополітичні повноваження держави були втрачені.

01 лютого 1944 року сесія Верховної Ради СРСР прийняла Закон "Про надання Союзним Республікам повноважень у галузі зовнішніх зносин та про перетворення у зв'язку з цим Народного Комісаріату Закордонних Справ із загальносоюзного в союзно-республіканський народний комісаріат". Цим актом після двадцятирічної перерви були формально поновлені права союзних республік у сфері зовнішньополітичної діяльності [44]. 5 лютого 1944 року приймаються постанова Політбюро ЦК КП(б) України і Указ Президії Верховної Ради УРСР про утворення українського НКЗС. Міжнародна діяльність України в той час була в основному зорієнтована на участь у роботі ООН. Як держава-засновниця ООН УРСР брала участь у розробці Статуту цієї

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ОХОРОНИ ДИПЛОМАТИЧНИХ ПРЕДСТАВНИЦТВ ІНОЗЕМНИХ ДЕРЖАВ В УКРАЇНІ

організації, формуванні її структури, органів та установ. У 1945 році УРСР стає членом Міжнародного Суду, в 1946 році – Всесвітньої організації охорони здоров'я, в 1947 р. – Всесвітнього поштового союзу, в 1948 році – Всесвітньої метеорологічної організації, в 1954 році – Міжнародної організації праці (МОП,) ЮНЕСКО, в 1956 р. – Європейської Економічної Комісії, в 1957 році – МАГАТЕ. Участь УРСР в міжнародних організаціях, в першу чергу ООН, керувалася Москвою. Водночас, працівники української зовнішньополітичної служби здобували необхідний фаховий досвід [45].

Після Другої світової війни норми дипломатичного і консульського права одержали подальший розвиток і були кодифіковані в ряді багатосторонніх конвенцій. Наприклад, варто згадати дві спеціальні конвенції, що були затвердженні ООН: Конвенцію про привілеї та імунітети 1946 року і Конвенцію про привілеї та імунітети спеціалізованих установ ООН 1947 року [46, с. 32–40]. У 1958 році Комісія ООН склала проект статей конвенції "Про дипломатичні зносини й імунітети", що лягли в основу прийнятої 18 квітня 1961 році на дипломатичній конференції у Відні Конвенції "Про дипломатичні зносини" і Віденської конвенції про консульські зносини 1963 року. Учасниками Конвенції нині є понад 160 держав, зокрема, Україна [47].

Згідно з цими міжнародними нормативно-правовими актами безпека діяльності дипломатичних представництв розпочинається з визначення статусу "приміщенням представництва". Під "приміщенням представництва", за Віденською конвенцією про дипломатичні зносини 1961 року, розуміються будівлі або частини будівель, які використовуються представництвом, включаючи резиденцію глави представництва, незалежно від того, кому належить право власності на них, а також земельну ділянку, яка обслуговує цю будівлю або частину будівлі (стаття 1 розділ "і") [48].

Водночас, згідно з функціональною теорією привілеїв та імунітетів, свобода акредитуючої держави при використанні приміщень, що належать їй, все-таки підпадає під певні обмеження, які передбачені ст. 41 п. 3 Віденської конвенції. Йдеться про те, що приміщення представництва не можна використовувати з метою, не сумісною з її функціями.

Охорону приміщень дипломатичних представництв забезпечує держава перебування, переважно використовуючи спеціальні військові підрозділи або поліцію. Норми міжнародного права не регулюють порядок охорони дипломатичних представництв, кількість сил і засобів, потрібних для цього. Конвенція лише проголошує забезпечення захисту приміщень представництв "спеціальним зв'язком держави перебування". Отже, визначення обсягу та конкретного порядку організації охорони належить до компетенції держави перебування. Дипломатичне представництво, своєю чергою, може висловити

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ОХОРОНИ ДИПЛОМАТИЧНИХ ПРЕДСТАВНИЦТВ ІНОЗЕМНИХ ДЕРЖАВ В УКРАЇНІ

прохання про посилення охорони, якщо, на його думку, неналежна діяльність місцевих органів реально загрожує настанню шкідливих наслідків [48].

У деяких країнах з метою виконання зобов'язань щодо охорони дипломатичних представництв і відповідальності осіб були прийняті спеціальні закони, що передбачають як покарання за не виконання або порушення зазначених зобов'язань, так й забезпечення компенсації завданої шкоди. Зокрема, у США в 1972 році прийнято Закон про захист іноземних посадових осіб і офіційних гостей. У федеральному бюджеті Німеччини є стаття "Виняткові відшкодування", що передбачає відшкодування на основі взаємності шкоди, завданої демонстрантами представництвам інших країн у ФРН. В Україні такого закону немає, хоча Конвенція 1973 року про запобігання і покарання злочинів проти осіб, що користуються міжнародним захистом, зокрема дипломатичних агентів, зобов'язує держав-учасниць передбачити відповідальність за напад на приміщення дипломатичного представництва: "Кожна держава-учасниця передбачає відповідні покарання за такі злочини з урахуванням їх тяжкості та характеру" (п. 2 ст. 2) [103].

З проголошенням незалежності перед Україною постала нова по суті проблема – встановлення прямих дипломатичних відносин з іншими країнами світу і заснування власних закордонних установ. 4 листопада 1991 року Верховна Рада України ухвалила Закон "Про Національну гвардію України" і Постанову "Про порядок забезпечення Національної гвардії України", якими було передбачено, що гвардія створюється на основі внутрішніх військ, дислокованих в Україні. Згідно із Законом на Національну гвардію України (НГУ) покладалися функції охорони посольств та консульств [49, с. 194].

Згідно з п. 2 "Положення про дипломатичне представництво України за кордоном", що затверджене Розпорядженням Президента України від 22 жовтня 1992 року, дипломатичне представництво є постійно діючою установою України за кордоном, що покликана підтримувати офіційні міждержавні відносини, здійснювати представництво України, захищати інтереси України, права та інтереси її громадян і юридичних осіб [50].

В цій площині термін "дипломатичне представництво" розуміють й вітчизняні фахівці з міжнародного права. Так, Б. І. Гуменюк, П. Д. Сардачук, О. П. Кулик стверджують, що дипломатичне представництво є особливого роду державною установою, завданням якої є підтримка і розвиток офіційних стосунків з країною перебування, захист прав та інтересів своєї держави, її громадян і юридичних осіб [34, с. 27; 51].

С. А. Федчишин вважає, що дипломатичне представництво є постійно діючим державним органом зовнішніх зносин України за кордоном, що входить в систему МЗС України та покликаний підтримувати міждержавні

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ОХОРОНИ ДИПЛОМАТИЧНИХ ПРЕДСТАВНИЦТВ ІНОЗЕМНИХ ДЕРЖАВ В УКРАЇНІ

відносини, здійснювати представництво України, захищати інтереси України, права та інтереси її громадян і юридичних осіб, а також здійснювати інші функції, передбачені чинними міжнародними договорами та законодавством України. На підставі діючого законодавства та в контексті існуючого розуміння завдання і функцій дипломатичних представництв для забезпечення їх охорони у Києві було сформовано 22-у окрему бригаду НГУ. 22 червня 1992 року воїни цього з'єднання прийняли під охорону перший дипломатичний об'єкт – резиденцію Надзвичайного і Повноважного Посла США. Пізніше в містах Одесі, Львові, Харкові, Сімферополі, Севастополі для виконання аналогічних завдань було сформовано ще п'ять окремих підрозділів. Всі зазначені підрозділи від початку створення комплектуються виключно військовослужбовцями за контрактом [52, с. 454].

На підставі зазначених нормативно-правових актів 17 грудня 1992 року наказом командувача Національної гвардії України були створені спеціальні підрозділи. Відповідно до Закону України "Про розформування Національної гвардії України" від 11 січня 2000 року [54] функції охорони дипломатичних представництв і консульських установ іноземних держав на території України було покладено на внутрішні війська МВС України. Нині військовослужбовці 22-ї окремої бригади та окремих підрозділів внутрішніх військ з охорони дипломатичних представництв і консульських установ іноземних держав забезпечують недоторканність 111 об'єктів дипломатичного призначення: 59 посольств, 24 консульських установ, 15 резиденцій, 13 міжнародних організацій [53, с. 37].

Новим явищем у дипломатичній практиці двох останніх десятиліть є організація дипломатичними представництвами власної (внутрішньої) охорони. Активізація діяльності національних та міжнародних терористичних організацій, зокрема випадки захоплення посольств терористами, викрадення дипломатів з метою використання їх як заручників, вбивства останніх стали головними причинами створення багатьма державами внутрішньої охорони в дипломатичних представництвах.

1.3. Сутність охорони дипломатичних представництв підрозділами Національної гвардії України

Сучасні загрози з боку різних терористичних та інших угруповань вимагають підвищення вимог до охорони приміщень дипломатичних представництв. Актуальність нашого дослідження пов'язана з необхідністю ефективного забезпечення безпеки дипломатичних представництв іноземних держав на території України.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ОХОРОНИ ДИПЛОМАТИЧНИХ ПРЕДСТАВНИЦТВ ІНОЗЕМНИХ ДЕРЖАВ В УКРАЇНІ

Одним з основних положень нашого дослідження є підхід до визначення сутності та змісту охорони дипломатичних представництв як комплексного явища, пов'язаного з діяльністю підрозділів Національної гвардії України, які є основними суб'єктами здійснення такої охорони.

Значимість охорони дипломатичних представництв іноземних держав полягає у дотриманні міжнародних норм по забезпеченні безпеки важливих державних об'єктів на території України та забезпеченню захисту прав осіб і майна, що перебуває під охороною підрозділів Національної гвардії України.

Для визначення сутності поняття "охорона дипломатичних представництв" необхідно провести детальний аналіз таких категорій як "підрозділи Національної гвардії України", "дипломатичне представництво", "охорона", "безпека", "захист" та ін. Це необхідно для всебічного дослідження та власного формулювання цього поняття.

Почнемо з того, що до 2000 року охорона дипломатичних представництв іноземних держав в Україні здійснювалася силами Національної гвардії України. Після її реформування [54] виконання функцій щодо охорони дипломатичних представництв іноземних держав на території України було покладено на Міністерство внутрішніх справ України, а саме – на внутрішні війська міністерства.

У сучасній правовій енциклопедії [55, с. 66] внутрішні війська визначалися як – "військове формування, що входить до системи Міністерства внутрішніх справ України і призначене для охорони та оборони важливих державних об'єктів". Внутрішні війська підпорядковувалися міністру внутрішніх справ України, а безпосереднє управління ними здійснював командуючий цими військами. Проте в енциклопедії не був зазначений той факт, що серед об'єктів, які охороняються внутрішніми військами, є дипломатичні представництва іноземних держав в Україні.

Таким чином, внутрішні війська входили до структури військових формувань України поряд зі Збройними Силами України [10, с. 31].

Сьогодні, завдяки прийнятому 13 березня 2014 року Закону України "Про Національну гвардію України" за № 876-VII [56], військові частини і підрозділи з охорони дипломатичних представництв, консульських установ іноземних держав, представництв міжнародних організацій в Україні Національної гвардії України стали правонаступниками органів військового управління, військових частин і підрозділів внутрішніх військ Міністерства внутрішніх справ України і, відповідно, тепер виконують їх функції, у тому числі щодо охорони дипломатичних представництв.

За законом Національна гвардія України бере участь у взаємодії зі Збройними Силами України у відсічі збройній агресії проти України та

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ОХОРОНИ ДИПЛОМАТИЧНИХ ПРЕДСТАВНИЦТВ ІНОЗЕМНИХ ДЕРЖАВ В УКРАЇНІ

ліквідації збройного конфлікту шляхом ведення воєнних (бойових) дій, а також у виконанні завдань територіальної оборони.

Відповідно ч. 6 ст. 5 Закону України "Про Національну гвардію України" [56], Положення про органи військового управління оперативно-територіальних об'єднань Національної гвардії України, військові частини і підрозділи з охорони важливих державних об'єктів та спеціальних вантажів, військові частини і підрозділи з охорони дипломатичних представництв, консульських установ іноземних держав, представництв міжнародних організацій в Україні, з'єднання, військові частини і підрозділи з охорони громадського порядку, підрозділи (загони) спеціального призначення, військові частини оперативного призначення, авіаційні військові частини, військові частини і підрозділи зв'язку, органи і підрозділи забезпечення Національної гвардії України затверджуються Міністром внутрішніх справ України.

Не можна обійти увагою і сутність поняття "дипломатичне представництво". Так, Віденська конвенція про представництво держав у їх відносинах з міжнародними організаціями універсального характеру 1975 року [57] під постійним представництвом розуміє місію постійного характеру, яка спрямовується державою-членом міжнародної організації з метою представлення його при цій організації.

Що стосується постійного представництва іноземної держави, то О. В. Зайчук, О. Л. Копиленко, Н. М. Оніщенко під дипломатичними представництвами розуміють закордонні постійно діючі дипломатичні установи, основними завданнями яких є представництво держави в країні перебування та підтримання офіційних міждержавних відносин [55, с. 96].

Т. І. Беркович діяльність постійного дипломатичного представництва доповнює такою функцією як захист прав та інтересів акредитуючої держави, її громадян і юридичних осіб, зазначаючи, що для виконання завдань дипломатичні представництва потребують, крім певних коштів та можливостей, ще й відповідного правового регулювання їх діяльності [8, с. 101].

На нашу думку, більш вдалим є визначення А. І. Музики, який зазначає, що дипломатичне представництво є органом, який представляє іншу державу і висловлює від її імені певні думки, пропозиції стосовно того чи іншого питання у сфері зовнішніх зносин [9, с. 64].

З іншого боку, дипломатичне представництво не є єдиним зовнішньополітичним органом, який наділений функцією ведення переговорів. Досить часто держави направляють спеціальні місії для вирішення тих чи інших конкретних питань, що виникають між двома державами і саме в

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ОХОРОНИ ДИПЛОМАТИЧНИХ ПРЕДСТАВНИЦТВ ІНОЗЕМНИХ ДЕРЖАВ В УКРАЇНІ

результаті проведення переговорів вирішуються різнобічні аспекти зовнішньополітичної діяльності [58, с. 191].

Для вироблення власного визначення поняття "охорона дипломатичних представництв" підрозділами Національної гвардії України, нам необхідно дослідити і такі категорії як "охорона", "захист", "безпека" та їх зміст.

Загалом, у наукових дослідженнях не існує одного конкретного підходу до розмежування вказаних понять. Одні науковці, такі як В. О. Євдокимов [59], С. О. Кириченко [60], М. Б. Смоленський, В. Темченко [61, с. 35] та А. А. Фісенко [62, с. 3] розглядають поняття "охорона" та "захист" як тотожні. Інші, наприклад, Л. Д. Воєводін вважають, що поняття "охорона" і "захист" у багатьох випадках співпадають, однак існує не мало підстав для їхнього розмежування [63, с. 41].

"Захист", як правило, пов'язаний з діяльністю, що здійснюється у випадку порушення суб'єктивних прав громадян (наприклад, судовий захист), де в процесі здійснення захисту застосовуються заходи щодо відновлення порушених прав (наприклад, скасування чи призупинення незаконних дій та ін.) Поняття ж "охорона" означає діяльність щодо забезпечення нормальної реалізації суб'єктивних прав громадянами, причому першочергове значення має профілактика можливих порушень попереджувальними заходами.

В. С. Гуславський також вважає, що доцільно вживати термін "охорона" до такого прояву права, яке у своїй сутності є попереджувальним, тобто діє до вчинення якогось правопорушення, а термін "захист" застосовувати до діяльності, спрямованої на припинення вчиненого правопорушення і усунення його наслідків, у тому числі й на відновлення порушених прав суб'єктів [64, с. 290–291].

У енциклопедіях та словниках поняття "охорона" та "захист" пов'язуються з різними сутнісними значеннями. Так, окремі науковці дають визначення охорони через поняття "охорона державного кордону" та "охорона громадського порядку", яку розглядають перше за все як "систему заходів" щодо забезпечення недоторканності кордонів держави та захисту її прав та інтересів громадян, а по-друге, як "діяльність" державних органів, проте також – для забезпечення прав і свобод громадян [65, с. 382].

У енциклопедичному словнику Брокгауза та Єфрона дається визначення захисту як захисту матеріального, що здійснюється обвинуваченим, судами й частково прокуратурою і як захисту формального, який здійснюється захисником, щоб захистити підозрюваного, використовуючи при цьому охоронні форми процесуального закону [66, с. 345].

Що стосується змісту категорій "охорона" та "захист", то і тут можна прослідкувати певні відмінності. Наприклад, у Тлумачному словнику

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ОХОРОНИ ДИПЛОМАТИЧНИХ ПЕРЕДСТАВНИЦТВ ІНОЗЕМНИХ ДЕРЖАВ В УКРАЇНІ

української мови термін "захист" означає у першу чергу охорону від нападу, замаху, удару, ворожих дій, а "охорона" – необхідність оберігати від небезпеки кого чи що-небудь [67, с. 733].

В. В. Медведчук та О. Д. Святоцький засобами охорони вважають юридичні засоби, що виконують превентивну, запобіжну функцію, а засоби захисту необхідні для припинення порушення прав людини, усунення перешкод в їх реалізації [68, с. 78–79]. З ними погоджуються І. Ф. Амельчаков та С. А. Прудникова, зазначаючи, що захист прав людини необхідний при погрозі чи реальному зазіханні на них, або в результаті вже вчиненого проти них порушення [69, с. 16].

Іншої думки дотримується І. В. Ростовщиков, доводячи, що необхідність в охороні права виникає тільки у випадках його порушення або появи перешкод при його використанні [70, с. 86].

На нашу думку, під захистом треба розуміти діяльність державних органів по припиненню порушень прав людини, а під охороною – комплекс заходів, які здійснює держава для попередження цих порушень.

В останній час у загальнотеоретичній та галузевих юридичних науках простежується чітка тенденція до визнання охорони більш широким поняттям порівняно з захистом. Окремі вчені вважають, що поняття "охорона" та "захист" прав і свобод громадян співвідносяться як частина з цілим, оскільки вони лежать в одній площині і мають один предмет, а за основу розмежування цих понять необхідно покласти критерій наявності чи відсутності порушеного права та його відновлення [11, с. 36–37].

На думку О. І. Ульянова, це дозволить визначити особливості діяльності державних органів у механізмі захисту прав і свобод громадян, оскільки захист прав і свобод здійснюють не всі державні органи, а тільки ті, які наділені спеціальними повноваженнями і рішення яких має обов'язковий характер [71, с. 52–53].

Іншим критерієм для розмежування даних понять може стати момент вчинення делікту з огляду на всі його стадії. Тобто, до підготовки правопорушення право впливає охоронними засобами, після підготовки – захисними [72, с. 49–50].

Ю. А. Ведерніков, А. М. Кучук вважають, що охорону можна розглядати як родове поняття, котре охоплює "захист" як певний, особливий вид "охорони", пояснюючи це тим, що немає такого органу, організації, які б виконували лише завдання з відновлення порушеного суб'єктивного права і припинення реальної небезпеки його порушення, не здійснюючи при цьому превентивної функції [73, с. 56–57].

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ОХОРОНИ ДИПЛОМАТИЧНИХ ПЕРЕДСТАВНИЦТВ ІНОЗЕМНИХ ДЕРЖАВ В УКРАЇНІ

З іншого боку підходять до такого розмежування В. В. Новіков та С. В. Струк, визначаючи охорону як сукупність юридичних і організаційних заходів, за допомогою яких органи держави і громадські організації сприяють реалізації громадянами своїх прав [74, с. 205–206].

Загалом, можна стверджувати, що в науковій юридичній літературі охорона та захист розрізняються за змістом, а не за органами, які здійснюють відповідну діяльність. Тобто охорона пов'язується з профілактикою, а захист – з відновленням порушеного об'єктивного права [75, с. 9].

Погоджуючись з думкою інших науковців про тенденцію визнання охорони більш широким поняттям порівняно із захистом, нами у цьому дослідженні з'ясовується сутність саме категорії "охорона".

Аналізуючи охорону з точки зору досліджуваного нами поняття "охорона дипломатичних представництв", необхідно звернути увагу на тлумачення цього явища як субстантивованої форми від дієслів "берегти", "дбайливо ставитися", "стерегти" [76, с. 228], тобто як дій попереджувального характеру, в чому, на нашу думку, і міститься сутність діяльності підрозділів Національної гвардії України з охорони дипломатичних представництв іноземних держав, їх приміщень і майна.

На нашу думку, найбільш вдалими визначеннями охорони та захисту оперує О. Ф. Скакун, яка ці поняття розглядає з точки зору охорони та захисту прав людини і називає їх елементами (напрямами) державної діяльності. При цьому, охорона прав людини в її розумінні відбувається шляхом проведення профілактики їх порушень, а захист – відновлення порушеного правового статусу, притягнення порушників до юридичної відповідальності. Тобто, охорона у даному випадку – це стан правомірної реалізації прав людини під контролем соціальних інститутів, але без їх втручання, тоді як захист здійснюється шляхом втручання органів держави в процес реалізації прав і свобод [77, с. 188–189].

Схожої думки щодо сутності охорони притримується і О. І. Ульянов, який доводить, що охорона прав і свобод громадян являє собою діяльність уповноважених на те спеціальних органів держави, що здійснюється в рамках регулювання й охорони правових відносин у двох основних видах: діяльності, що забезпечує створення умов для правомірної реалізації, нагляд за ходом реалізації, попередження порушень прав і свобод громадян, їхнє припинення; та діяльності по здійсненню їхнього захисту у випадку притягнення винної особи до адміністративної відповідальності, відновлення порушених прав [71, с. 52].

Якщо звернутися до визначення поняття охорони, яке можна знайти у спеціалізованих нормативно-правових актах, то, наприклад, в Інструкції про

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ОХОРОНИ ДИПЛОМАТИЧНИХ ПРЕДСТАВНИЦТВ ІНОЗЕМНИХ ДЕРЖАВ В УКРАЇНІ

порядок прийому під захист та охорону дипломатичних представництв та консульських установ іноземних держав [78, с. 4] "охорона" розглядається у контексті постійної, цілодобової готовності оперативних змін, підрозділів посилення, резервів до дій за надзвичайних обставин біля об'єктів дипломатичних представництв, пов'язаних з необхідністю захисту приміщень представництва від будь-якого вторгнення чи нанесення збитків, для попередження будь-якого порушення спокою представництва чи образи його гідності.

Таким чином, під охороною дипломатичних представництв необхідно розуміти комплекс дій спеціалізованих військових формувань, що входять до складу Національної гвардії України і призначені для оборони важливих державних об'єктів, по відношенню до дипломатичних представництв іноземних держав, пов'язаних як із безпосереднім захистом об'єкта від будь-якого вторгнення чи нанесення збитків, так і з профілактичними заходами по попередженню проникнення та загрози об'єкту охорони.

Не менш важливим є дослідження змісту охорони дипломатичних представництв підрозділами Національної гвардії України, який складається із сукупності елементів, що утворюють це явище. Такими елементами, на нашу думку, є:

- об'єкт охорони (на що спрямована охорона);
- суб'єкт охорони (хто забезпечує охорону);
- система заходів, які здійснюються суб'єктами охорони;
- взаємодія суб'єктів охорони з іншими органами та організаціями для реалізації покладених на них завдань.

Як було вказано раніше, об'єктом охорони на території України є дипломатичні представництва іноземних держав. Якщо звернутися до нормативного закріплення детального переліку об'єктів охорони, то його можна знайти у Положенні про дипломатичні представництва та консульські установи іноземних держав в Україні [79]. Відповідно до якого об'єктами охорони є: приміщення дипломатичного представництва, резиденція глави дипломатичного представництва, жилі приміщення членів дипломатичного персоналу. Ці приміщення, а також наявне в них майно, засоби пересування дипломатичного представництва є недоторканими, користуються імунітетом від обшуку, виїмки, реквізиції, арешту та виконавчих дій і не повинні використовуватись для цілей, не сумісних зі здійсненням функцій дипломатичного представництва. Доступ до приміщень може бути здійснений не інакше як за згодою глави дипломатичного представництва.

Для забезпечення захисту та охорони іноземних дипломатичних представництв спеціально створені підрозділи Національної гвардії України,

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ОХОРОНИ ДИПЛОМАТИЧНИХ ПЕРЕДСТАВНИЦТВ ІНОЗЕМНИХ ДЕРЖАВ В УКРАЇНІ

при виконанні службово-бойових завдань, використовують: особовий склад, озброєння, спеціальну техніку, інженерно-технічні засоби охорони, засоби зв'язку та автоматизації управління, транспортні засоби, спеціальні засоби [56].

Національна гвардія України є військовим формуванням з правоохоронними функціями, що входить до системи Міністерства внутрішніх справ України і призначена для виконання завдань із захисту та охорони життя, прав, свобод і законних інтересів громадян, суспільства і держави від злочинних та інших протиправних посягань, охорони громадського порядку та забезпечення громадської безпеки, а також у взаємодії з правоохоронними органами – для забезпечення державної безпеки і захисту державного кордону, припинення терористичної діяльності, діяльності незаконних воєнізованих або збройних формувань (груп), терористичних організацій, організованих груп та злочинних організацій. На підрозділи Національної гвардії України з охорони дипломатичних представництв покладається достатньо широкий перелік обов'язків: подавати допомогу адміністрації об'єктів, що охороняються, у ліквідації наслідків аварії і стихійного лиха; брати участь в охороні громадського порядку та боротьбі із злочинністю, забезпеченні громадської безпеки під час проведення масових заходів, припиненні масових безпорядків у населених пунктах; брати участь у воєнний час у територіальній обороні в районах розміщення об'єктів, що охороняються тощо [80].

Для виконання поставлених завдань підрозділи Національної гвардії користуються наступними правами: вимагати від громадян і посадових осіб додержання порядку, який гарантує безпеку, і виконання обов'язків військовими нарядами; у разі залучення до виконання завдань з охорони громадського порядку та боротьби із злочинністю затримувати і доставляти в органи внутрішніх справ громадян, підозрюваних у вчиненні злочинів, і тих, які вчинили адміністративні правопорушення; затримувати і передавати адміністрації об'єкта, що охороняється, осіб, які порушили встановлений пропускний режим; вести переслідування, проводити затримання, оформляти первинні документи, передавати органам внутрішніх справ або безпеки злочинців і осіб, які вчинили напад на об'єкт, що охороняється, особовий склад варту, військовий наряд або які намагалися пересікти лінію охорони об'єкта чи доставити на нього заборонені речі; проводити оточення (блокування) районів місцевості, окремих будівель і об'єктів під час розшуку та затримання осіб, які втекли з-під варту; провадити огляд вантажів, а при наявності відомостей про вчинення правопорушення – і огляд осіб на контрольно-пропускних пунктах об'єктів, що охороняються, особистий огляд і

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ОХОРОНИ ДИПЛОМАТИЧНИХ ПРЕДСТАВНИЦТВ ІНОЗЕМНИХ ДЕРЖАВ В УКРАЇНІ

опитування затриманих, перевірку документів у громадян під час оточення (блокування) [55, с. 66].

Також, суб'єктам охорони дозволяється заходити на земельні ділянки, в жилі та інші приміщення громадян, приміщення підприємств, установ і організацій та проводити їх огляд під час безпосереднього переслідування та затримання злочинців, осіб, які втекли з-під варти або вчинили напад на об'єкт, що охороняється, особовий склад варти, військовий наряд, з наступним повідомленням про це прокурора протягом доби; використовувати і застосовувати зброю та спеціальні засоби; використовувати транспортні засоби, що належать підприємствам, установам і організаціям, громадянам (крім транспортних засобів дипломатичних, консульських, інших представництв іноземних держав і організацій, транспортних засобів спеціального призначення) під час безпосереднього переслідування та затримання осіб.

Широкий перелік прав підрозділів Національної гвардії України пов'язаний з необхідністю реалізації правоохоронної функції щодо спеціальних об'єктів – дипломатичних представництв іноземних держав в Україні. Це підтверджено також тим, що у разі залучення до виконання завдань з охорони громадського порядку та боротьби із злочинністю, на підрозділи Національної гвардії України будуть поширюватися обов'язки, передбачені Законом України "Про Національну поліцію" [55, с. 66].

Ефективність охорони дипломатичних представництв забезпечується завдяки використанню широкого кола заходів охорони. Причому, кожний охоронний об'єкт має свою специфіку залежно від його характеру та особливостей, а також рівня обладнання охоронними, протипожежними та іншими системами.

Охоронні заходи щодо приміщень дипломатичних представництв іноземних держав починають відбуватися з моменту підписання договору оренди будівлі для офіційних цілей іноземного дипломатичного представництва та виконання внутрішньодержавних процедур його засвідчення в державних органах країни перебування як "приміщення дипломатичного представництва" [9, с. 105].

Особливістю реалізації охоронної функції підрозділами Національної гвардії України є те, що норми міжнародного права безпосередньо не регулюють порядок охорони дипломатичних представництв, кількість сил і засобів, необхідних для цих цілей, а тільки вказують на те, що це є "спеціальним обов'язком" держави перебування [81, с. 56]. Тобто визначення конкретного порядку організації охорони та її масштабів, визнання наявності реальної загрози чи її відсутності належить до виключної компетенції держави

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ОХОРОНИ ДИПЛОМАТИЧНИХ ПРЕДСТАВНИЦТВ ІНОЗЕМНИХ ДЕРЖАВ В УКРАЇНІ

в особі її органів. Представництво може тільки висловити певні побажання щодо посилення чи послаблення охорони за наявності на те реальних причин.

Забезпечення безпеки дипломатичних представництв відбувається завдяки системі захисту, серед елементів якої можна виділити [9]:

- запобігання негласному проникненню сторонніх осіб на територію і в приміщення представництва;
- нейтралізація диверсійно-терористичних акцій проти представництва і його співробітників;
- запобігання витоку таємної інформації зі службових приміщень представництва;
- збереження функціональних можливостей представництва в умовах виникнення надзвичайних ситуацій у державі перебування, стримування за цих обставин можливого проникнення екстремістів на територію представництва [9, с. 101].

На нашу думку, в основу даної системи закладено реалізацію превентивної функції правоохоронних органів щодо запобігання виникнення ситуацій, які можуть загрожувати безпеці дипломатичного представництва іноземної держави на території України. І така позиція є вірною, бо як показує практика не всі держави здатні забезпечити необхідний рівень охорони, а в умовах глобалізації та інтернаціоналізації, утворення різноманітних терористичних організацій, усе більшої ваги набувають питання, які пов'язані із можливістю ефективного забезпечення охорони дипломатичних представництв іноземних держав [82, с. 32].

Також, погоджуючись з А. І. Музикою [9] щодо необхідності виділення серед елементів системи заходів безпеки дипломатичних представництв "забезпечення участі суб'єктів охорони у нейтралізації диверсійно-терористичних акцій проти представництв та їх співробітників", вважаємо за доцільне доповнити таким пунктом статтю 12 Закону України "Про Національну гвардію України" [56], в якій передбачено перелік обов'язків Національної гвардії при виконанні покладених на них завдань.

Отже, видається доцільним доповнити Закон України "Про Національну гвардію України" [56] окремою статтею "Охорона дипломатичних представництв", де розкрити поняття та основні елементи, що складають зміст такої охорони.

Загалом заходи безпеки та охорони завжди продиктовані конкретними обставинами, залежно від яких суб'єктом встановлюється певний режим охорони приміщень дипломатичних представництв. В залежності від наявності або відсутності загрози приміщенням, приймаються адекватні заходи щодо забезпечення їх безпеки (встановлення постів, телевізійних

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ОХОРОНИ ДИПЛОМАТИЧНИХ ПРЕДСТАВНИЦТВ ІНОЗЕМНИХ ДЕРЖАВ В УКРАЇНІ

камер, патрулювання тощо). А у разі посягання на них з боку приватних осіб, проводити власні розслідування та здійснювати покарання винних у порушенні недоторканності приміщень, майна [83].

Це стосується і випадків розриву дипломатичних зносин між двома державами або арешту чи відкликання представництва [48]. У такому разі держава перебування повинна, навіть у випадку збройного конфлікту, поважати й охороняти приміщення представництва разом з його майном і архівами.

Тому, обрання системи заходів охорони, яку забезпечують підрозділи Національної гвардії України по відношенню до дипломатичних представництв іноземних держав, з огляду на існуючі нормативні положення [173], залежить у першу чергу від обставин, що склалися:

- у мирний час;
- при надзвичайних ситуаціях;
- у воєнний час або під час збройного конфлікту;
- під час терористичних та екстремістських нападів тощо.

У першому випадку заходами охорони є забезпечення безпеки приміщень дипломатичних представництв, резиденцій глав дипломатичного представництва, жилих приміщень членів дипломатичного персоналу та наявного в них майна, засобів пересування дипломатичного представництва від посягань сторонніх осіб. У цьому та інших випадках можливе застосування також додаткових заходів охорони як:

- сприяння в охороні громадського порядку біля об'єктів охорони;
- сприяння в евакуації дипломатичних представництв, у тому числі супроводження вантажу та персоналу представництв, що евакуюються, а також охорона приміщень після евакуації;
- відбиття нападу на об'єкти охорони;
- сприяння у звільненні заручників з числа представників дипломатичних представництв;
- посилення пропускового режиму на об'єктах, що охороняються;
- сприяти ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій на об'єктах охорони тощо.

Більшість із названих заходів пов'язана із взаємними діями суб'єктів охорони та інших державних органів та організацій, а тому вважаємо, що одним з важливих елементів змісту охорони дипломатичних представництв є взаємодія підрозділів Національної гвардії України з іншими суб'єктами для ефективної реалізації покладених на них завдань.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ОХОРОНИ ДИПЛОМАТИЧНИХ ПРЕДСТАВНИЦТВ ІНОЗЕМНИХ ДЕРЖАВ В УКРАЇНІ

Серед державних органів та організацій, з якими суб'єктам охорони необхідно підтримувати тісний взаємозв'язок для підтримки ефективної охорони дипломатичних представництв, нами виділено наступні:

- органи внутрішніх справ;
- Управління державної охорони;
- Служба безпеки України;
- Міністерство закордонних справ;
- представники виконавчої влади;
- представники іноземних представництв та інших зацікавлених організацій;
- адміністрація дипломатичного представництва іноземної держави;
- внутрішня охорона дипломатичного представництва іноземної держави та інші.

Про необхідність взаємодії та співпраці суб'єктів охорони з державними органами та організаціями зазначено у численних нормативно правових актах.

Є. О. Гіда виділяє наступні загальні форми взаємодії служб і підрозділів поліції та підрозділів Національної гвардії: обмін інформацією, забезпечення масових заходів, взаємообмін оперативною інформацією, спільне планування, інструктаж заходів тощо [84, с. 57].

У випадку залучення до виконання завдань з охорони громадського порядку та боротьби із злочинністю, підрозділи Національної гвардії України повинні: затримувати і доставляти в органи внутрішніх справ громадян, підозрюваних у вчиненні злочинів, і тих, які вчинили адміністративні правопорушення; передавати органам внутрішніх справ або безпеки злочинців і осіб, які вчинили напад на об'єкт, що охороняється, особовий склад варти, військовий наряд або які намагалися пересікти лінію охорони об'єкта чи доставити на нього заборонені речі; проводити оточення (блокування) районів місцевості, окремих будівель і об'єктів під час розшуку та затримання осіб, які втекли з-під варти на підставах і в порядку, передбачених Законом України "Про Національну поліцію" [135], військовими статутами Збройних Сил України та іншими актами законодавства [55, с. 66].

Також, у разі залучення підрозділів Національної гвардії до виконання завдань з охорони громадського порядку та боротьби із злочинністю, останні зобов'язані затримувати і передавати адміністрації об'єкта, що охороняється, осіб, які порушили встановлений пропусковий режим.

Зі свого боку, представники органів виконавчої влади зобов'язані забезпечувати обладнання місць несення служби підрозділами Національної

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ОХОРОНИ ДИПЛОМАТИЧНИХ ПРЕДСТАВНИЦТВ ІНОЗЕМНИХ ДЕРЖАВ В УКРАЇНІ

гвардії України при дипломатичних представництвах іноземних держав на території України [85, с. 262].

Проте найбільш гостро стоїть питання врегулювання проблем взаємодії суб'єктів охорони та представників внутрішньої охорони іноземного дипломатичного представництва.

Головною проблемою є конфлікт повноважень співробітників внутрішньої та зовнішньої охорони при здійсненні захисту дипломатичного представництва. Наприклад, в окремих випадках дії внутрішньої охорони будуть розцінені, як втручання у внутрішню політику приймаючої держави, якщо внутрішньою охороною масштаби небезпеки зовнішньої загрози будуть неправильно розцінені [81, с. 60–61].

Дійсно, недостатня або надмірна охорона дипломатичних представництв часто перетворюється на об'єкт невдоволення їх персоналу, що може бути розтлумачено як порушення норм міжнародних конвенцій, де зазначено покладений на державу перебування обов'язок забезпечити всі можливості для виконання функцій представництва.

Окремі науковці [9] в цій ситуації вбачають можливість негативних наслідків через нормативно неврегульовану діяльність озброєної внутрішньої охорони. Йдеться, перш за все, про застосування сил і засобів охорони та їх можливий вплив на осіб та установи, що перебувають поряд із дипломатичним представництвом. Тому необхідна розробка відповідних інструкцій та рекомендацій з урахуванням регіону, загальної обстановки у місці перебування дипломатичного представництва, а також можливої загрози з боку терористичних та організованих злочинних угруповань на території країни перебування. Отже, характеризуючи зміст охорони дипломатичних представництв, необхідно враховувати такі організаційні фактори як:

- кількість особового складу внутрішньої охорони дипломатичного представництва та її озброєння;
- взаємодія внутрішньої та зовнішньої охорони дипломатичних представництв іноземних держав;
- просторові межі та часові проміжки дій внутрішньої охорони під час відвернення загрози від приміщень дипломатичних представництв іноземних держав;
- можливість взаємодії з іншими воєнізованими підрозділами країни перебування;
- особливості переміщення країною перебування представників дипломатичного представництва іноземної держави тощо [9, с. 135].

Більш узагальнені критерії для функціонування внутрішньої охорони пропонує Т. М. Лященко. Так, на думку науковця, для спільного несення

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ОХОРОНИ ДИПЛОМАТИЧНИХ ПЕРЕДСТАВНИЦТВ ІНОЗЕМНИХ ДЕРЖАВ В УКРАЇНІ

охорони "внутрішніми та зовнішніми" бійцями слід встановити вимоги до їх кваліфікації та низки питань щодо статусу внутрішньої охорони, серед яких: законність організації внутрішньої охорони; межі компетенції; координація діяльності і організація співробітництва внутрішньої охорони з місцевими правоохоронними органами [81, с. 61].

Таким чином, сьогодні необхідне чітке розмежування компетенції зовнішньої та внутрішньої охорони дипломатичних представництв. А для цього в національному законодавстві повинен бути нормативний акт, що дасть відповідь на питання: які саме повноваження і за яких обставин необхідної мати внутрішній охороні дипломатичних представництв.

Таким актом може стати як окремий закон, так і підзаконний нормативний акт, що допоможе уникнути дублювання повноважень з суб'єктами зовнішньої охорони дипломатичних представництв іноземних держав, якими є підрозділи Національної гвардії України.

1.4. Характеристика правового регулювання охорони дипломатичних представництв іноземних держав за національним законодавством

Охорона дипломатичних представництв іноземних держав – це складний комплекс заходів, який вимагає від відповідних підрозділів Національної гвардії України суворого дотримання нормативно установлених процедур, в основі яких лежать правові норми, які визначають завдання, функції та інші засадничі аспекти їх діяльності. Фактично, існування правових норм, які визначають вищезазначене є передумовою для самого існування цих підрозділів і можливості провадити власну діяльність. Саме тому, актуальним видається дослідження правових основ здійснення охорони дипломатичних представництв іноземних держав підрозділами Національної гвардії України. Слід також вказати два суттєвих моменти: по-перше, питання правового забезпечення даної діяльності в сучасній правовій науці не віднайшло належного відображення у наукових дослідженнях, про що свідчить відсутність комплексних монографічних досліджень цієї проблеми; по-друге, питання охоронної діяльності (включаючи питання охорони дипломатичних представництв іноземних держав) носить комплексний характер і включає в себе сукупність норм різних галузей права (переважно публічно-правового характеру). З цього приводу слід погодитись з тим, що норми, які складають комплексні галузі, не пов'язані єдиним методом і механізмом регулювання та майже всі мають "прописку" в основних галузях [86, с. 254].

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ОХОРОНИ ДИПЛОМАТИЧНИХ ПЕРЕДСТАВНИЦТВ ІНОЗЕМНИХ ДЕРЖАВ В УКРАЇНІ

Отже, наукове дослідження охорони дипломатичних представництв іноземних держав підрозділами Національної гвардії України повинно проводитись з урахуванням правового регулювання даного питання, що і буде проведено в цьому підрозділі.

Враховуючи, що наше наукове дослідження виконується в адміністративно-правовому контексті, головної уваги необхідно приділити аналізу адміністративно-правових норм, які здійснюють регулювання діяльності підрозділів Національної гвардії України щодо охорони дипломатичних представництв іноземних держав. Перед тим як визначити систему нормативно-правових актів, які торкаються проблематики дослідження, необхідно коротко зупинитись на загальнотеоретичному визначенні адміністративно-правового регулювання цієї діяльності. Необхідність формування цього визначення ми пов'язуємо з тим, що воно надасть змогу методологічно вірно окреслити, які саме відносини охоплюються таким правовим регулюванням, і, відповідно, надасть можливість правильно виокремити та систематизувати ті правові акти, які мають значення для подальшого наукового дослідження визначених відносин.

У загальному вигляді поняття регулювання є достатньо розповсюдженим практично у всіх сферах наукового знання - у технічних, природничих і суспільних науках, у тому числі - в юридичній науці. Разом з тим, етимологічне розуміння цього терміну не розкриває у належній мірі специфіку зазначеного явища, що на практиці призводить до його ототожнення із суміжними поняттями (найчастіше з поняттям "управління") [87, с. 52].

Правове регулювання є частиною регуляторної діяльності держави, під якою, погоджуючись з О. В. Перфильєвим, слід розуміти функцію державного управління, зміст якої виражається у впливі держави в особі окремих органів державної влади на суспільні відносини і зв'язки, які характеризуються високою активністю учасників, масовим характером, високою суспільною значущістю і відсутністю дієвих механізмів саморегулювання, шляхом встановлення, скасування та коригування правил і рамок поведінки учасників зазначених відносин [88, с. 159]. Норми є типовими масштабами, рамками розвитку суспільних відносин. Саме за допомогою норм поведінка людей направляється в певне русло в інтересах існування і функціонування цієї соціальної системи. Норма пред'являє людині певні вимоги, ставить його поведінку, справи і вчинки у певні етичні, правові та інші рамки, що відповідають інтересам суспільства. Вона містить у собі певні стимули поведінки людини, що виступають в більшості своїй у вигляді різного роду примусу [89, с. 64]. Встановлення тих чи інших правових приписів з боку

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ОХОРОНИ ДИПЛОМАТИЧНИХ ПРЕДСТАВНИЦТВ ІНОЗЕМНИХ ДЕРЖАВ В УКРАЇНІ

держави ставить перед собою мету уніфікації конкретної діяльності з метою дотримання певних правил, які в результаті забезпечать ефективність певного виду діяльності.

Правове регулювання – як зазначає О. М. Мельник, – це здійснюваний всією системою юридичних засобів державно-владний вплив на суспільні відносини з метою їх впорядкування, закріплення, охорони та розвитку. Правове регулювання посідає центральне місце в системі правового впливу, котрий передбачає весь процес дії права, у всій його єдності та багатоманітності, на суспільне життя, свідомість і поведінку людей [90, с. 31].

Як зазначають В. В. Галуцько та О. М. Єщук, з урахуванням предмета і основного методу галузі адміністративного права, адміністративно-правове регулювання характеризує спеціально-юридичний механізм впливу адміністративного права на поведінку і діяльність його адресатів. Унаслідок адміністративно-правової регламентації формується юридична основа, визначаються зафіксовані в правових величчях орієнтири для організації діяльності учасників адміністративно-правових відносин на досягнення фактичних завдань адміністративного права.

До сфери адміністративно-правового регулювання входять відносини:

1) які відображають індивідуальні публічні потреби фізичних і юридичних осіб; третіх осіб, права та свободи яких порушуються першими; загальний публічний інтерес держави й Українського народу в цілому;

2) які реалізують імперативно-владну компетенцію публічної адміністрації та взаємні публічні інтереси всіх невідомих учасників адміністративно-правих відносин, кожний з яких має йти на певний утиск своїх інтересів задля задоволення інтересів іншого;

3) які потребують дотримання певних установлених державою в адміністративно-правових нормах правил [91].

Ю. П. Битяк наголошує, що адміністративному праву притаманні певні межі правового регулювання – це сфера діяльності виконавчих та розпорядчих органів і суспільні відносини управлінського характеру, що складаються в цій сфері [92, с. 19].

Предмет адміністративного права України – це система однорідних суспільних відносин регулятивного та охоронного, матеріального і процесуального характеру, в яких реалізуються права, свободи й обов'язки учасників владно-управлінської діяльності або адміністративно-правового захисту. Поза межами предмета адміністративного права виникають і функціонують регулятивні, матеріальні владно-управлінські відносини, об'єкт яких пов'язаний із земельними або фінансовими ресурсами [93, с. 44–45].

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ОХОРОНИ ДИПЛОМАТИЧНИХ ПЕРЕДСТАВНИЦТВ ІНОЗЕМНИХ ДЕРЖАВ В УКРАЇНІ

Д. М. Бахрах стверджує, що адміністративне право регулює всі управлінські відносини, за винятком тих, котрі регламентовані іншими галузями права [94, с. 3]. Не вступаючи в наукову полеміку з приводу предмета адміністративного права та відносин, які ним урегульовані, слід сказати, що ми дотримуємось загальноприйнятого традиційного підходу до концепції адміністративного права в якості галузі права, яка регулює відносини, які виникають під час функціонування публічних інституцій та організації в них управлінських процесів, а також захисту прав різних суб'єктів, які вступають у відносини з органами публічної адміністрації.

Таке розуміння адміністративного права дозволяє говорити про те, що адміністративно-правове регулювання покликане за допомогою правових норм встановити загальнообов'язкові правила функціонування публічних інституцій та забезпечення нормативної складової управлінської діяльності.

Отже, спираючись на загальнотеоретичні положення щодо визначення правового регулювання, а також узгоджуючи його з предметом адміністративного права та сутності охорони дипломатичних представництв, яка була визначена раніше, можемо узагальнити наступне.

Правовим регулюванням охорони дипломатичних представництв підрозділами Національної гвардії України необхідно розуміти систему правових норм, які визначають комплекс дій спеціалізованих військових формувань, що входять до системи Національної гвардії України і призначені для оборони важливих державних об'єктів, по відношенню до дипломатичних представництв іноземних держав, пов'язаних як із безпосереднім захистом об'єкта від будь-якого вторгнення чи нанесення збитків, так і з профілактичними заходами по попередженню проникнення та загрози об'єкту охорони.

З цього приводу слід зазначити, що дане визначення характеризує більш широке розуміння правового регулювання. Аналіз наукових робіт, які присвячені дослідженню адміністративно-правового регулювання різних сфер (див., наприклад, [95; 96; 97; 98; 99]) дозволяє виділити групи правових норм, що визначили відносини, які урегульовані за допомогою адміністративного права:

– норми, які визначають засади структурної побудови підрозділів Національної гвардії України, безпосереднім завданням яких є охорона дипломатичних представництв (створення, функціонування, реорганізація і ліквідація цих підрозділів, а також органів, установ та організацій, які забезпечують її діяльність (науково-дослідних, лікувальних, навчальних тощо);

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ОХОРОНИ ДИПЛОМАТИЧНИХ ПЕРЕДСТАВНИЦТВ ІНОЗЕМНИХ ДЕРЖАВ В УКРАЇНІ

– норми, які встановлюють правовий статус підрозділів Національної гвардії України щодо охорони дипломатичних представництв (функції, задачі, компетенція, форми і методи діяльності);

– норми, які визначають засади внутрішньоорганізаційної діяльності підрозділів Національної гвардії України (засади управління, планування роботи, координації тощо);

– норми, які визначають різні напрямки зовнішньої та внутрішньосистемної взаємодії підрозділів Національної гвардії України з правоохоронними органами у питаннях, які стосуються охорони дипломатичних представництв;

– норми, які визначають різні аспекти кадрової роботи в цих підрозділах;

– норми, які визначають різні напрямки контрольної діяльності під час здійснення заходів охорони дипломатичних представництв;

– норми, які визначають юрисдикцію та процедуру адміністративного примусу в діяльності підрозділів Національної гвардії України.

Таким чином можна говорити, про те, що адміністративно-правовим регулюванням охоплюється комплекс різних за своєю суттю груп відносин, об'єднання яких призводить до формування передумов здійснення ефективної діяльності щодо охорони дипломатичних представництв підрозділами Національної гвардії України.

Правове регулювання, як система нормативно-правових актів, за своєю сутністю є сукупністю міжнародних правових актів, законів та підзаконних нормативно-правових актів, які в комплексі визначають засади діяльності щодо охорони дипломатичних представництв. Перед тим, як здійснити комплексний аналіз положень нормативно-правових актів у цій сфері, слід відмітити позицію Т. І. Биркович, яка здійснила систематизацію законодавчо-правової бази у сфері дипломатичної служби України. Зокрема, згадана авторка провела аналіз законодавчо-правової бази у сфері дипломатичної служби України і здійснили її класифікацію за рівнем значущості. До першого рівня віднесено Конституцію України як основного закону, в якому закладені головні правові засади діяльності органів державної влади, в тому числі і в зовнішній політиці. Другий рівень становлять міжнародні правові акти, що стосуються як державної служби загалом, так і дипломатичної зокрема. До нормативно-правових актів третього рівня належать прийняті Верховною Радою України закони, а також укази та розпорядження Президента України, постанови Кабінету Міністрів України, накази та внутрішні інструкції

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ОХОРОНИ ДИПЛОМАТИЧНИХ ПРЕДСТАВНИЦТВ ІНОЗЕМНИХ ДЕРЖАВ В УКРАЇНІ

Міністерства закордонних справ України та інші відомчі документи, що регламентують порядок проходження дипломатичної служби [8, с. 163].

У продовження цього твердження, необхідно зазначити, що подібна класифікація, хоча і стосується функціонування дипломатичної служби в цілому, проте цілком є слушною і щодо охорони дипломатичних представництв. Однак, якщо говорити про рівні правових документів, то, більш вірним, на наш погляд, до першого рівня слід було б віднести міжнародні документи та стандарти, які уніфікують міжнародні відносини у сфері дипломатичної діяльності. Національне законодавство, згідно із загальною теорією міжнародного права, повинно відповідати загальновизнаним міжнародним нормам та стандартам. О. Ф. Скакун з цього приводу зазначає, що міжнародне право — частина національної системи права. У процесі укладання державою різних міжнародних договорів (угод, конвенцій), підписання міжнародних декларацій, вступу до міжнародних організацій національне право збагачується завдяки міжнародному — особливій галузі наддержавного права, що входить у його систему [100, с. 310]. Тож, природньо, що національне законодавство займає нижчий рівень правового регулювання.

Таким чином, систему правового забезпечення охорони дипломатичних представництв почнемо з аналізу міжнародних документів.

Віденська конвенція про дипломатичні зносини від 18 квітня 1961 року [48] (ратифікована УРСР 21 березня 1964 р. [101]) містить в собі норми, які вимагають від країн-учасниць дотримання певних стандартів щодо забезпечення безпеки дипломатичних місій. Зокрема, стаття 22 цього документа передбачає, що "приміщення представництва недоторканні. Влада держави перебування не може мати доступу до цих приміщень інакше, як з відома глави представництва.

На державі перебування лежить спеціальний обов'язок вживати усі належні заходи для захисту приміщень представництва від будь-якого вторгнення або нанесення збитку і для запобігання всякому порушенню спокою представництва або образи його гідності.

Приміщення представництва, предмети їх обстановки і інше майно, що знаходиться в них, а також засоби пересування представництва користуються імунітетом від обшуку, реквізиції, арешту і виконавчих дій" [48].

Стаття 26 Конвенції говорить про те, що "оскільки це не суперечить законам і правилам про зони, в'їзд до яких забороняється або регулюється з міркувань державної безпеки, держава перебування повинна забезпечити усім співробітникам представництва свободу пересування по його території" [48].

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ОХОРОНИ ДИПЛОМАТИЧНИХ ПРЕДСТАВНИЦТВ ІНОЗЕМНИХ ДЕРЖАВ В УКРАЇНІ

Стаття 27 гарантує недоторканість офіційної кореспонденції та охорони вільних зносин представництв для усіх офіційних цілей. Серед іншого, зокрема, у цій статті йдеться про те, що дипломатична пошта не підлягає ні розкриттю, ні затриманню [48].

Стаття 30 передбачає, що приватна резиденція дипломатичного агента користується тією ж недоторканістю і захистом, що і приміщення представництва [48].

Стаття 45 говорить про те, що у разі розриву дипломатичних зносин між двома державами або остаточного або тимчасового відкликання представництва: а) держава перебування повинна, навіть у разі збройного конфлікту, поважати і охороняти приміщення представництва разом з його майном і архівами; б) акредитуюча держава може ввірити охорону приміщень свого представництва разом з його майном і архівами третій державі, прийнятній для держави перебування; с) акредитуюча держава може ввірити захист своїх інтересів і інтересів своїх громадян третій державі, прийнятній для держави перебування [48].

Узагальнюючи положення цієї Конвенції, можна говорити про концептуальність цього правового документа і принципове значення для формування передумов правового забезпечення національного рівня питань, що розглядаються у дисертації.

Наступним міжнародним правовим документом, що підлягає аналізу, є Віденська конвенція про консульські зносини (1963 року) [102]. Цей міжнародний правовий документ покликаний сформулювати міжнародні стандарти у галузі консульських зносин, тож, природно, що окремі його положення визначають основи діяльності держав-учасників в напрямку забезпечення безпеки функціонування консульських установ. З приводу здійснення заходів охорони, стаття 27 Конвенції ("Охорона консульських приміщень і архіву, а також інтересів держави, що представляється, при надзвичайних обставинах") передбачає, що у разі розриву консульських відносин між двома державами: а) держава перебування повинна, навіть у разі збройного конфлікту, поважати і охороняти консульські приміщення, а також майно консульської установи і консульський архів; б) держава, що представляється, може ввірити охорону консульських приміщень, а також майна, яке в них знаходиться, і консульського архіву третій державі, прийнятній для держави перебування; с) держава, що представляється, може ввірити захист своїх інтересів і інтересів своїх громадян третій державі, прийнятній для держави перебування.

Крім того:

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ОХОРОНИ ДИПЛОМАТИЧНИХ ПРЕДСТАВНИЦТВ ІНОЗЕМНИХ ДЕРЖАВ В УКРАЇНІ

а) якщо держава, що представляється, не має в державі перебування дипломатичного представництва, але має на території цієї держави іншу консульську установу, цій консульській установі може бути ввірена охорона приміщень закритої консульської установи разом з майном, що знаходиться в них, і консульським архівом і, з відома держави перебування, виконання консульських функцій в окрузі цієї консульської установи;

б) якщо держава, що представляється, не має в державі перебування ні дипломатичного представництва, ні іншої консульської установи, застосовуються положення підпунктів b і з пункту 1 цієї статті" [102].

Отже, положення цього міжнародного правового акту в одній статті (27) сформулювали загальні принципи, на яких здійснюються забезпечення охорони консульських установ.

Віденська конвенція про представництво держав у їх зносинах з міжнародними організаціями універсального характеру (1975р.) [57] містить в собі норму, що закріплена у статті 41 "Охорона приміщень, майна і архівів", в якій говориться, що коли представництво тимчасово або остаточно відкликається, держава перебування повинна поважати і охороняти приміщення, майно і архіви представництва. Делегуюча держава, повинна вжити усі належні заходи, щоб звільнити державу перебування від цього особливого обов'язку як можна швидше. Вона може ввірити Організації, якщо вона на це згодна, чи третій державі, прийнятній для держави перебування, охорону приміщень, майна і архівів представництва.

Держава перебування, якщо надходить прохання від делегуючої держави, надає останньому можливості для вивезення майна і архівів представництва з території держави перебування" [57].

Конвенція про запобігання та покарання злочинів проти осіб, які користуються міжнародним захистом, у тому числі дипломатичних агентів (1973 року), у свою чергу, у статті 4 передбачає, що держави-учасниці співробітничать у справі запобігання згаданим злочинам шляхом: а) вжиття всіх практично можливих заходів із запобігання підготовці в межах їх відповідних територій вчинення таких злочинів в межах чи поза межами їх територій; б) обміну інформацією та координації адміністративних заходів для того, щоб запобігти вчиненню таких злочинів [103].

Національний рівень правового регулювання здійснення охорони дипломатичних представництв підрозділами Національної гвардії України репрезентований сукупністю нормативно-правових документів, які за юридичною силою розподіляються на положення Конституції України, законів та підзаконних правових актів.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ОХОРОНИ ДИПЛОМАТИЧНИХ ПРЕДСТАВНИЦТВ ІНОЗЕМНИХ ДЕРЖАВ В УКРАЇНІ

Т. І. Биркович, досліджуючи положення правового забезпечення діяльності дипломатичних представництв, зазначає, що згідно із ст. 6 Конституції України державна влада в Україні здійснюється на засадах її поділу на законодавчу, виконавчу та судову. Саме ці органи влади здійснюють свої повноваження в установлених Конституцією межах. Стосовно зовнішньої політики держави, то у ст. 18 Конституції України зазначено, що зовнішньополітична діяльність України спрямована на забезпечення національних інтересів і безпеки шляхом підтримання мирного та взаємовигідного співробітництва з членами міжнародного співтовариства за загально визнаними принципами і нормами міжнародного права [104]. Відповідно до основних положень Конституції України, з метою здійснення своїх міжнародних функцій, у державі діють відповідні органи, які відповідають за ефективне проведення державою власної зовнішньої політики [8, с. 61]. Згаданою статтею на конституційному рівні закріплюється положення про те, що, виконуючи зовнішньополітичні функції, держава має на меті оберігати її національні інтереси і безпеку [105, с. 37]. У продовження сказаного, необхідно відзначити, що питання охорони дипломатичних представництв в Конституції України не прописані. Конституція України – є правовою основою для здійснення державної зовнішньої діяльності, що в свою чергу, вимагає налагодження дипломатичних відносин та формування мережі спеціальних дипломатичних та консульських установ.

Наступний щабель національного рівня правового регулювання за юридичною силою найбільш широко представлений Законами України. Якщо в цілому говорити про дипломатичну діяльність на території України та за її межами з боку України, то правові засади й порядок організації дипломатичної служби України визначаються сукупністю законів України, сфера правового регулювання яких прямо не пов'язані з питанням, що досліджуються, серед яких – закони: "Про правонаступництво України" від 12 вересня 1991 року, "Про дію міжнародних договорів на території України" від 10 грудня 1991 року, "Про міжнародні договори України" від 22 грудня 1993 року, "Про участь України в міжнародних миротворчих операціях" від 23 квітня 1999, "Про дипломатичну службу" від 20 вересня 2001 року [106].

До прийняття Закону України "Про Національну гвардію України" від 13 березня 2014 року № 876-VII [56], відносини пов'язані із охороною дипломатичних представництв і консульських установ, були врегульовані Законом України "Про внутрішні війська Міністерства внутрішніх справ України" від 26 березня 1996 року № 2235-XII, який комплексно визначав організаційно-правові засади функціонування підрозділів внутрішніх військ Міністерства внутрішніх справ України. Його положеннями визначали

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ОХОРОНИ ДИПЛОМАТИЧНИХ ПРЕДСТАВНИЦТВ ІНОЗЕМНИХ ДЕРЖАВ В УКРАЇНІ

структуру, завдання, повноваження та функції підрозділів внутрішніх військ Міністерства внутрішніх справ України. Зокрема, стаття 2 означеного документа одним із основних завдань внутрішніх військ визначала охорону дипломатичних представництв і консульських установ іноземних держав на території України [107]. До прийняття вищезазначеного закону існував Закон України від 01 січня 2000 року № 1363-XIV "Про розформування Національної гвардії України" [54], статтею 3 виконання функцій щодо охорони дипломатичних представництв і консульських установ іноземних держав на території України було покладено на Міністерство внутрішніх справ України.

Закон "Про Національну гвардію України" № 876-VII від 13.03.2014 року [56], визначає правові засади організації та порядку діяльності Національної гвардії України, її загальну структуру, функції та повноваження. Стаття 2 цього закону передбачає охорону дипломатичних представництв, консульських установ іноземних держав, представництв міжнародних організацій в Україні в якості однієї із основних функцій Національної гвардії України [56].

Таким чином, законодавче регулювання охорони дипломатичних представництв зводиться головним чином до визначення правового статусу суб'єктів цієї діяльності – підрозділів Національної гвардії України. Тому для продовження аналізу законодавства має принципове значення п. 3 Перехідних положень до зазначеного закону, в якому сказано, що військові частини і підрозділи з охорони дипломатичних представництв, консульських установ іноземних держав Національної гвардії України є правонаступниками відповідних органів військового управління, військових частин і підрозділів, органів і підрозділів забезпечення, установ внутрішніх військ Міністерства внутрішніх справ України. Таким чином, на нині відомче регулювання Міністерства внутрішніх справ України в питаннях забезпечення охорони дипломатичних представництв, консульських установ, є актуальним.

Аналіз підзаконних правових актів почнемо з дослідження норм, які видає Президент України, який на даний час є фактично найвпливовішою державною інституцією у сфері зовнішньої політики.

З метою забезпечення належних умов для здійснення дипломатичними представництвами та консульськими установами іноземних держав в Україні їх функцій було затверджене Положення про дипломатичні представництва та консульські установи іноземних держав в Україні [79]. Згідно з ним, дипломатичному представництву (посольству або місії) іноземної держави в Україні (далі – дипломатичне представництво), консульській установі (генеральному консульству, консульству, віце-консульству або консульському

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ОХОРОНИ ДИПЛОМАТИЧНИХ ПЕРЕДСТАВНИЦТВ ІНОЗЕМНИХ ДЕРЖАВ В УКРАЇНІ

агентству) іноземної держави в Україні (далі - консульська установа) як органам іноземної держави, співробітникам дипломатичних представництв та працівникам консульських установ для здійснення їх функцій надаються передбачені цим Положенням привілеї та імунітети, що визначаються відповідно до Віденської конвенції від 18 квітня 1961 року про дипломатичні зносини та Віденської конвенції від 24 квітня 1963 року про консульські зносини. Отже, норми цього Положення у питаннях охорони по-перше, спрямовують до відповідних норм Конвенцій, які аналізувалися раніше і по-друге, самостійно створюють передумови для організації охорони через гарантування недоторканості приміщень та архівів, документів і офіційної кореспонденції консульських установ.

Одним із засадничих документів, які стосувалися формування системи дипломатичних установ, був Указ Президента України від 12 вересня 1994 року № 517/94 "Про Програму розміщення дипломатичних представництв, консульських установ іноземних держав і представництв міжнародних організацій в Україні" [108]. Основною метою затвердженої Програми було визначення оптимальних обсягів матеріальної бази, що створювалась для здійснення дипломатичної діяльності та розгалужена мережа якої повинна якнайповніше задовольняти потреби членів дипломатичного персоналу, консульських посадових осіб, посадових осіб міжнародних організацій в Україні. Для нашого дослідження згадка про цю програму є слушною з огляду на те, що охорона дипломатичних установ вимагає отримання та оперування інформації про інфраструктуру цих установ, основи їх діяльності тощо.

Програма визначала основні принципи розміщення об'єктів, що входять до інфраструктури дипломатичної діяльності, основні регіони розміщення цих об'єктів в Україні. Реалізація цієї Програми призвела до формування матеріальної бази для здійснення дипломатичної діяльності [108].

Указом Президента від 17 грудня 1999 № 1586/99 "Про передачу підрозділів Національної гвардії України до складу інших військових формувань" [109] була закріплена передача функції забезпечення охорони дипломатичних і консульських представництв іноземних держав на території України до Міністерства внутрішніх справ України.

Принципове місце в системі правових актів Президента України щодо урегулювання питань охорони дипломатичних і консульських представництв іноземних держав на території України є Директиви та Доручення Президента України. Слід відзначити положення Директиви "Щодо вжиття превентивних заходів, спрямованих на посилення громадської безпеки, охорони особливо важливих об'єктів" від 13 вересня 1999 року № 23/3134 [110] та Доручень: "Щодо здійснення превентивних заходів спрямованих на посилення

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ОХОРОНИ ДИПЛОМАТИЧНИХ ПРЕДСТАВНИЦТВ ІНОЗЕМНИХ ДЕРЖАВ В УКРАЇНІ

громадської безпеки, охорони особливо важливих об'єктів від 21 вересня 2001 року № 7/3-209" [111]; "Щодо реалізації "Програми розміщення дипломатичних представництв, консульських установ іноземних держав і представництв міжнародних організацій в Україні" від 18 вересня 2002 року № 452/28775-01 [112]; "Щодо вжиття додаткових заходів для охорони акредитованих в Україні іноземних дипломатичних представництв та їх персоналу, попередження та відведення спрямованих проти них терористичних акцій, злочинних і провокаційних намірів" від 21 вересня 2001 року № 7/3-209 [113].

Дослідження правової основи здійснення охорони дипломатичних і консульських представництв іноземних держав на території України продовжимо через аналіз нормативно-правових актів Кабінету Міністрів України. Слід відзначити Постанову Кабінету Міністрів України: "Про затвердження Положення про порядок розміщення дипломатичних представництв, консульських установ іноземних держав, представництв міжнародних організацій та іноземних держав, представництв та інших організацій в Україні" від 27 лютого 1995 року № 146 (зі змінами від 28 липня 1997 року № 670) [114], Розпорядження Прем'єр Міністра України "Про забезпечення виконання Програми розміщення дипломатичних представництв, консульських установ іноземних держав і представництв міжнародних організацій в Україні" [115] та Доручення Кабінету Міністрів України щодо виконання доручення президента України від 17 вересня 2002 року № 452/28775 "Щодо реалізації "Програми розміщення дипломатичних представництв, консульських установ іноземних держав і представництв міжнародних організацій в Україні" від 02 червня 2003 року № 36797 [116].

Усі ці правові документи створюють організаційні та правові передумови для можливості конкретним співробітникам Національної гвардії України здійснювати заходи щодо охорони дипломатичних представництв, консульських установ іноземних держав. Зокрема, у вже згаданій Постанові Кабінету Міністрів України від 27 лютого 1995 року № 146 визначаються суб'єкти здійснення охорони (на той час це – підрозділи Національної гвардії України). Пункт 7 Постанови передбачає, що охорона представництв і установ здійснюється підрозділами Національної гвардії України. Рішення про прийняття їх під охорону приймає Командувач Національної гвардії України за поданням МЗС. Обладнання місць несення служби, пов'язаної з охороною представництв і установ, забезпечують Рада міністрів Автономної Республіки Крим, обласні, Київська та Севастопольська міські державні адміністрації [114].

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ОХОРОНИ ДИПЛОМАТИЧНИХ ПРЕДСТАВНИЦТВ ІНОЗЕМНИХ ДЕРЖАВ В УКРАЇНІ

Конкретні заходи щодо дипломатичних і консульських представництв іноземних держав на території України визначені в відомчих правових документах, серед яких, найбільш чисельними є нормативно-правові акти Міністерства внутрішніх справ України. Можна відмітити наступні правові акти:

1. Накази МВС України:

– "Про затвердження Положення про військові частини і підрозділи з охорони дипломатичних представництв, консульських установ іноземних держав, представництв міжнародних організацій в Україні Національної гвардії України" від 22.07.2014 № 713 [223].

– "Про службово-бойове використання частин переданих від Національної гвардії України" від 19 лютого 2000 року № 97.

– "Про вдосконалення організаційної структури внутрішніх військ МВС України і підпорядкування з'єднань та військових частин внутрішніх військ МВС України" від 18 жовтня 2000 року № 711.

– "Про введення в дію "Настанови з бойової служби з'єднань, військових частин та підрозділів ВВ МВС України з охорони дипломатичних представництв і консульських установ іноземних держав в Україні" від 20 листопада 2000 року № 791 [173].

– "Про затвердження Положення про організацію та несення служби з охорони дипломатичних представництв, консульських установ іноземних держав, представництв міжнародних організацій в Україні військовими частинами і підрозділами Національної гвардії України" від 02 лютого 2016 № 74 [224]. Слід відмітити, що цей документ був розроблений після оприлюднення нашого дослідження і за його змістом можна побачити, що наші пропозиції були враховані керівництвом МВС України та Національної гвардії України.

2. Розпорядження МВС України:

– "Щодо посилення правоохоронних та антитерористичних заходів в Україні" від 11 вересня 2001 року.

– "Про організацію виконання доручення Президента України від 18 вересня 2002 року № 452/28775-01 щодо реалізації "Програми розміщення дипломатичних представництв, консульських установ іноземних держав і представництв міжнародних організацій в Україні" та відповідного доручення Прем'єр-міністра України від 20 вересня 2002 року № 10433/2 від 25 вересня 2002 року № 442.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ОХОРОНИ ДИПЛОМАТИЧНИХ ПРЕДСТАВНИЦТВ ІНОЗЕМНИХ ДЕРЖАВ В УКРАЇНІ

– "Про додаткові заходи щодо забезпечення охорони дипломатичних представництв, консульських установ іноземних держав і представництв міжнародних організацій в Україні" від 27 червня 2003р. № 338.

3. Накази Командуючого ВВ МВС України:

– "Про затвердження Інструкції про порядок прийому під захист та охорону дипломатичних представництв міжнародних організацій та інших об'єктів частинами та підрозділами внутрішніх військ МВС України" від 01 лютого 2001 року № 40 [78].

– "Про прийняття на оснащення особового складу пристроїв для відстрілу гумовими набоями" від 19 лютого 2001 року № 74.

– "Про упорядкування відвідувань дипломатичних представництв військовослужбовцями ВВ МВС України" від 03 травня 2001 року № 184.

– "Про затвердження інструкції індивідуального оцінювання військовослужбовців по результатам несення служби" від 05 вересня 2001 року № 381.

Детальний аналіз згаданих відомчих правових актів буде проведений в наступних розділах дисертації при розкритті конкретних організаційних та правових аспектів, а також процедури здійснення охорони дипломатичних представництв підрозділами Національної гвардії України.

Звичайно, що класифікація нормативно-правових актів, що в сукупності становлять систему правового регулювання, найбільш прийнятною є за юридичною силою, що і було відображено вище. Однак таке розподілення не є єдиним. Якщо визначити іншу систему критеріїв, то можна відобразити й іншу групу правових актів. Зокрема, нормативно-правові акти також можуть бути розподілені в залежності:

1. регулюючого впливу на окремі групи відносин, пов'язані із охороною дипломатичних представництв (правові акти, які визначають відносини розміщення дипломатичних представництв, консульських установ іноземних держав, представництв міжнародних організацій та іноземних держав, представництв та інших організацій в Україні, їх матеріального забезпечення; взаємовідносин дипломатичних представництв, консульських установ іноземних держав з органами державної влади та правоохоронними органами у питаннях охоронної діяльності);

2. впливу на групи відносин, пов'язані із функціонуванням підрозділів Національної гвардії України (правові акти, які визначають засади підбору, розстановки, порядку проходження служби співробітників Національної гвардії України, їх правий статус, засади соціального захисту тощо);

3. впливу на групи відносин, пов'язані із процедурою організації охорони дипломатичних представництв підрозділами Національної гвардії

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ОХОРОНИ ДИПЛОМАТИЧНИХ ПЕРЕДСТАВНИЦТВ ІНОЗЕМНИХ ДЕРЖАВ В УКРАЇНІ

України (правові акти, які визначають систему заходів, які здійснюються суб'єктами охорони);

4. впливу на групи відносин, пов'язані із відносинами з іншими компетентними публічними органами та організаціями (правові акти, спрямовані на формування передумов організації спільної діяльності суб'єктів охорони з іншими органами та організаціями для реалізації покладених на них завдань).

Висновки до розділу 1

Узагальнення методології та стану дослідженості проблем, історичного розвитку та сучасного стану її здійснення, правових засад здійснення охорони дипломатичних представництв іноземних держав дозволило нам визнати такі висновки.

1. Нині відсутні адміністративно-правові наукові напрацювання у цій царині. Серед відомих нам наукових робіт, найбільш наближено, але все ж таки дотично, торкаються згаданої проблеми роботи фахівців-юристів А. І. Музики та Т. І. Биркович. Однак їхні роботи не дають цілісного уявлення про засади організації та здійснення охорони дипломатичних представництв підрозділами Національної гвардії України.

2. Звертаючись до аналізу джерел, ми робимо висновок, що усі відомі роботи в контексті нашого дослідження можуть бути розподілені на такі групи:

- історико-правові дослідження науковців, у яких серед іншого зустрічаються згадки про розвиток дипломатичних відносин і установ, організацію їхньої охорони;
- дослідження, які спрямовані на розробку теоретичних та практичних аспектів дипломатичних та міжнародно-правових відносин;
- напрацювання адміністративно-правової науки, які стосуються внутрішньоструктурної організації, застосування заходів державного примусу, визначення правового статусу підрозділів Національної гвардії України;
- дослідження правоохоронних відносин та органів, а також здійснення окремих охоронних функцій та заходів в дипломатичній сфері.

3. Охорона дипломатичних представництв – це складний комплекс заходів, який носить системний характер і не може бути опрацьовано виключно з позицій адміністративного права. Тому у майбутньому є потреба проводити наукові дослідження цих питань в контексті міжнародного права,

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ОХОРОНИ ДИПЛОМАТИЧНИХ ПРЕДСТАВНИЦТВ ІНОЗЕМНИХ ДЕРЖАВ В УКРАЇНІ

консульського права, військових, інженерних, технічних та комп'ютерних наук. Що в кінцевому результаті надасть можливість системно покращити стан захищеності дипломатичних представництв, що стане додатковою гарантією їхньої ефективної діяльності.

4. Процес виникнення, створення та розвитку інституту охорони дипломатичних представництв має багатовікову історію. Вона розпочинається в стародавні часи, в умовах родоплемінних відносин й пройшла тривалих шлях нормативно-правового оформлення та організаційно-технічного забезпечення діяльності інституту охорони дипломатичних представництв. Цей процес, на нашу думку, у своєму розвитку містить 4 етапи, кожних з яких мав відповідні характерні риси. Виділення етапів виникнення, створення та розвитку інституту охорони дипломатичних представництв ґрунтується на запропонованій вище періодизації міжнародних відносин.

5. Перший етап нормативно-правового виникнення та становлення діяльності інституту охорони дипломатичних представництв тривав від найдавніших часів до Вестфальського конгресу (1648 р.).

5.1. Вже в умовах родоплемінних відносин стали формуватися норми, що мали істотне значення для розвитку інституту охорони дипломатичних представництв. У ці часи виникає потреба забезпечити певну недоторканність осіб, які вели переговори між общинами, родоплемінними об'єднаннями з питань війни і миру, долі полонених одноплемінників, визначення меж територій тощо. Особиста недоторканність переговорників поклала початок розвитку інституту недоторканності посла. З утворенням перших держав, цей інститут реалізовувався через заходи охорони учасників переговорного процесу у вигляді звичаїв, що знаходили вираження у міждержавних договорах. Ці звичаї визначали режим і діяльність посла як тимчасового представника суверена. Найдавнішим способом забезпечення інституту недоторканності послів у військово-теократичних державах стародавнього Сходу були релігійні звичаї та побудовані на них нормативні приписи, що виконувалися через надання відповідної військової охорони. В античну добу з'явилися нові організаційно-правові засади охорони послів та дипломатичних представництв – символи, інститут проксенії – дипломи, правовий звичай святості посольства і договорів, право гостинності, консульський інститут патронату. Стали впроваджувалися заходи щодо забезпечення охорони не тільки окремих дипломатичних представництв, а й міжнародного дипломатичних форумів.

5.2. В добу середньовіччя посольська недоторканність визнавалася загальним принципом, гарантованим звичаєвим правом і релігією, а тому її порушення вважалося образою Бога і володаря, який висилав посла. Проте ці

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ОХОРОНИ ДИПЛОМАТИЧНИХ ПЕРЕДСТАВНИЦТВ ІНОЗЕМНИХ ДЕРЖАВ В УКРАЇНІ

засади часто порушувалися. Так, наприклад, перша відома посольська місія східних слов'ян (візит антського вождя Мезамира до аварського правителя Баяна у 560 р.) завершилася трагічно.

5.3. Українська дипломатія бере початок із давньоруських часів. Дипломатична правова думка, яка віддзеркалилась в угодах з Візантією, базувалась на нормах руського та візантійського права, які набували сили міжнародного права. В цих угодах гарантувалась безпека руським послам та купцям у Візантії. Крім того, безпеку посольства князів забезпечувала власна охорона, яка складалася з найбільш досвідчених дружинників. Таким було, наприклад, посольство княгині Ольги до Візантії, охорону якого забезпечувала дружина Святослава. Отже, охорону дипломатичних представництв на себе брала не тільки країна перебування (наприклад, візит легата Римського папи до хана Золотої Орди Батия та князя Галицько-волинської держави Даниїла Романовича у Київ), але й країна, що відряджала посольство.

6. Переломним моментом в історії дипломатії і дипломатичного права стала поява постійних дипломатичних представників. За таких обставин змінилися цілі, завдання та способи забезпечення охорони дипломатичних представництв. Розпочався другий етап розвитку інституту охорони дипломатичних представництв, який тривав з другої половини XVII ст. до кінця XVIII – початку XIX ст. В цей період дипломатія була невід'ємною частиною діяльності Запорізької Січі. З розвитком європейського суспільства питання недоторканості дипломатичних представництв набуло статусу протокольної норми. Так, за гетьманування Б. Хмельницького діяв протокольний парадний церемоніал прийому послів Речі Посполитої, Порту та Московії. Дипломатична служба часів козацької держави належала до найбільш ефективно діючих державних структур.

У XVIII – XIX ст. починають формуватися норми дипломатичного права, які стосуються, передусім, привілеїв та імунітетів. Вони передбачали непоширення кримінальної, цивільної та адміністративної юрисдикції держави перебування щодо дипломатичних представників чужоземних держав та постійно діючих дипломатичних місій.

7. Характерною рисою третього етапу розвитку інституту охорони дипломатичних представництв було формування відповідних норм міжнародного права у вигляді єдиної (універсальної) для всього світу нормативної системи, яка мала забезпечити в тому числі й недоторканність та охорону дипломатичних представництв: документи Віденського (1815 р.) й Аахенського конгресів (1818 р.), Каракаська конвенція (1911 р.), Статут Ліги Націй (1919 р.), Гаванської конвенції про дипломатичних чиновників та Гаванської конвенцію про консульських агентів (1928 р.). До цих процесів

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ОХОРОНИ ДИПЛОМАТИЧНИХ ПЕРЕДСТАВНИЦТВ ІНОЗЕМНИХ ДЕРЖАВ В УКРАЇНІ

долучилася й українська дипломатія під час національно-визвольних змагань 1917–1921 рр. та зовнішньополітичної діяльності УСРР (1919–1922 рр.) Проте реалізувати їх у практичній діяльності не вдалося, оскільки після входження України до складу СРСР зовнішньополітичні повноваження держави були втрачені.

8. На четвертому, сучасному етапі (від Версальської системи – до наших днів) інститут охорони дипломатичних представництв набув подальшого розвитку шляхом кодифікації низки багатосторонніх конвенцій: Конвенція про привілеї та імунітети (1946 р.), Конвенція про привілеї та імунітети спеціалізованих установ ООН (1947 р.), Віденська Конвенція про дипломатичні зносини (1961 р.), Віденська Конвенція про консульські зносини (1963 р.) Як держава-засновниця ООН УРСР брала участь у розробці Статуту цієї організації, формуванні її структури, органів та установ. УРСР стає членом багатьох міжнародних структур ООН. Проте без дозволу керівництва СРСР не могла долучитися до реалізації затверджених міжнародних нормативно-правових актів.

9. З проголошенням незалежності Україна стає самостійним суб'єктом міжнародних відносин. Спочатку функції охорони посольств та консульств розташованих на території України поклалися на національну гвардію. Після її розпуску відповідальність за охорону дипломатичних представництв і консульських установ іноземних держав несуть спеціальні підрозділи внутрішніх військ МВС України. Відповідними нормативно-правовими актами забезпечується зовнішня політична діяльність установ та структурних підрозділів МЗС України. Національним законодавством України досить чітко врегульовано відносини, що стосуються діяльності дипломатичних представництв. З іншого боку, питання гарантування безпеки приміщень дипломатичних представництв та особистої безпеки їх співробітників потребують подальшої розробки.

10. Забезпечення охорони дипломатичних представництв будь-якої держави зумовлюється, насамперед, міжнародними нормами, двосторонніми домовленостями та існуючими традиціями на основі взаємності. Разом з тим, кожна держава має право й обов'язок забезпечити безпеку своїх закордонних установ, виходячи з умов внутрішнього законодавства та наявності можливості у цьому відношенні.

11. Під охороною дипломатичних представництв необхідно розуміти комплекс дій спеціалізованих військових формувань, що входять до складу Національної гвардії України і призначені для оборони важливих державних об'єктів, по відношенню до дипломатичних представництв іноземних держав, пов'язаних як із безпосереднім захистом об'єкта від будь-якого вторгнення чи

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ОХОРОНИ ДИПЛОМАТИЧНИХ ПРЕДСТАВНИЦТВ ІНОЗЕМНИХ ДЕРЖАВ В УКРАЇНІ

нанесення збитків, так і з профілактичними заходами по попередженню проникнення та загрози об'єкту охорони.

12. Охорона дипломатичних представництв підрозділами Національної гвардії України складається із сукупності елементів, що утворюють дане явище, а саме:

- об'єкт охорони (на що спрямована охорона);
- суб'єкт охорони (хто забезпечує охорону);
- система заходів, які здійснюються суб'єктами охорони;
- взаємодія суб'єктів охорони з іншими органами та організаціями для

реалізації покладених на них завдань.

13. Обрання системи заходів охорони, яку забезпечують підрозділи Національної гвардії України по відношенню до дипломатичних представництв іноземних держав залежить від обставин, що склалися у наступний період:

- у мирний час;
- при надзвичайних ситуаціях;
- у воєнний час або під час збройного конфлікту;
- під час терористичних та екстремістських нападів тощо.

14. Основними заходами охорони дипломатичних представництв іноземних держав підрозділами Національної гвардії України можна назвати:

- сприяння в охороні громадського порядку біля об'єктів охорони;
- сприяння в евакуації дипломатичних представництв, у тому числі супроводження вантажу та персоналу представництв, що евакуюються, а також охорона приміщень після евакуації;
- відбиття нападу на об'єкти охорони;
- сприяння у звільненні заручників з числа представників дипломатичних представництв;
- посилення пропускнуго режиму на об'єктах, що охороняються;
- сприяти ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій на об'єктах охорони тощо.

15. Слід доповнити Закон України "Про Національну гвардію України" окремою статтею "Охорона дипломатичних представництв", в якій розкрити поняття та основні елементи, що складають зміст такої охорони.

А також доповнити статтю 12 Закону України "Про Національну гвардію України", в якій передбачено перелік обов'язків підрозділів при виконанні покладених на них завдань, наступним пунктом "забезпечення участі суб'єктів охорони у нейтралізації диверсійно-терористичних акцій проти дипломатичних представництв та їх співробітників".

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ОХОРОНИ ДИПЛОМАТИЧНИХ ПРЕДСТАВНИЦТВ ІНОЗЕМНИХ ДЕРЖАВ В УКРАЇНІ

16. Серед державних органів та організацій, з якими суб'єктам охорони необхідно підтримувати тісний взаємозв'язок для підтримки ефективної охорони дипломатичних представництв, нами виділено наступні:

- органи внутрішніх справ та національної поліції;
- Управління державної охорони;
- Служба безпеки України;
- Міністерство закордонних справ;
- представники виконавчої влади;
- представники іноземних представництв та інших зацікавлених організацій;
- адміністрація дипломатичного представництва іноземної держави;
- внутрішня охорона дипломатичного представництва іноземної держави та інші.

17. Сьогодні необхідне чітке розмежування компетенції зовнішньої та внутрішньої охорони дипломатичних представництв. Для цього необхідно розробити вітчизняний нормативний акт, що дасть відповідь на питання: які саме повноваження і за яких обставин необхідно мати внутрішній охороні дипломатичних представництв. Таким актом може стати як окремий закон, так і підзаконний нормативний акт, який допоможе уникнути дублювання повноважень з суб'єктами зовнішньої охорони дипломатичних представництв іноземних держав, якими є підрозділи Національної гвардії України.

18. У загальному вигляді, правовим регулюванням охорони дипломатичних представництв підрозділами Національної гвардії України необхідно розуміти систему правових норм, які визначають комплекс дій спеціалізованих військових формувань, що входять до системи Міністерства внутрішніх справ України і призначені для оборони важливих державних об'єктів, по відношенню до дипломатичних представництв іноземних держав, пов'язаних як із безпосереднім захистом об'єкта від будь-якого вторгнення чи нанесення збитків, так і з профілактичними заходами по попередженню проникнення та загрози об'єкту охорони.

19. Адміністративно-правовим регулюванням охоплюються норми: які визначають засади структурної побудови підрозділів Національної гвардії України, безпосереднім завданням яких є охорона дипломатичних представництв (створення, функціонування, реорганізація і ліквідація цих підрозділів, а також органів, установ та організацій, які забезпечують її діяльність (науково-дослідних, лікувальних, навчальних тощо); які встановлюють правовий статус підрозділів Національної гвардії України щодо охорони дипломатичних представництв (функції, задачі, компетенція, форми і методи діяльності); які визначають засади внутрішньоорганізаційної

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ОХОРОНИ ДИПЛОМАТИЧНИХ ПРЕДСТАВНИЦТВ ІНОЗЕМНИХ ДЕРЖАВ В УКРАЇНІ

діяльності підрозділів Національної гвардії України (засади управління, планування роботи, координації тощо); які визначають різні напрямки зовнішньої та внутрішньосистемної взаємодії підрозділів Національної гвардії України з правоохоронними органами у питаннях, які стосуються охорони дипломатичних представництв; які визначають різні аспекти кадрової роботи в даних підрозділах; які визначають різні напрямки контрольної діяльності під час здійснення заходів охорони дипломатичних представництв; які визначають юрисдикційні та процедури адміністративного примусу в діяльності підрозділів Національної гвардії України.

20. Особливістю правового регулювання здійснення охорони дипломатичних представництв підрозділами Національної гвардії України є поєднання міжнародно-правових стандартів у сфері діяльності дипломатичних представництв із нормами національного законодавства (законів, підзаконних та відомчих правових актів), які визначають правовий статус підрозділів Національної гвардії України, їх завдання, компетенцію та функції, а також процедурні аспекти проведення системи заходів охорони.

21. Характеристика правових актів свідчить, що:

- міжнародні правові акти в першу чергу формують стандарти дипломатичної діяльності, проте також містять норми, які гарантують безпеку і кореспондують державі, на території якої розміщується дипломатичне представництво, обов'язок організації його охорони;

- в законах України (які не є чисельними з даного питання) в переважній більшості закріплюються міжнародні стандарти, що надають можливість формувати підзаконну основу для провадження охоронної діяльності щодо дипломатичних представництв;

- найбільш чисельним масивом правових актів з даного питання є система підзаконного правового регулювання (правові акти Президента України, Кабінету Міністрів України, а також відомчі правові акти МВС України), що пояснюється необхідністю детальної регламентації засад охоронної діяльності щодо дипломатичних представництв через їхню стратегічну важливість для формування позитивного іміджу України та ефективної системи міждержавних зносин.

РОЗДІЛ 2. ПРАКТИЧНА РЕАЛІЗАЦІЯ ОХОРОНИ ДИПЛОМАТИЧНИХ ПРЕДСТАВНИЦТВ ІНОЗЕМНИХ ДЕРЖАВ ПІДРОЗДІЛАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ

2.1. Організація діяльності підрозділів Національної гвардії України з охорони дипломатичних представництв іноземних держав

За останні роки кількість дипломатичних представництв іноземних держав в українській столиці значно зросла. Для забезпечення організації охорони дипломатичних представництв іноземних держав сьогодні використовуються підрозділи Національної гвардії України з охорони дипломатичних представництв і консульських установ іноземних держав в Україні [56]. Свою охоронну функцію вони виконують на засадах паритетності. Наприклад, якщо Українське посольство у Франції охороняють троє військовослужбовців Національної жандармерії, то українські військові правоохоронці зі свого боку зобов'язуються охороняти Французьке посольство в Україні такими ж силами та засобами [117].

Ефективність охорони дипломатичних представництв на території України силами спеціальних підрозділів Національної гвардії у першу чергу залежить від досконалості організації діяльності кожного конкретного підрозділу охорони. Результати ефективної організації діяльності підрозділів охорони дипломатичних представництв можна прослідкувати завдяки статистичним даним останніх років.

Так, протягом 2011 року щодобово для виконання службово-бойових завдань черговими групами посилення виконано 60 завдань при ускладненні оперативної обстановки на дипломатичних об'єктах. Також виконано 36 завдань із забезпечення здійснення дипломатичного протоколу за участю глав дипломатичних представництв та посадових осіб органів державної влади України [53, с. 36–38].

Особовий склад військових частин та підрозділів з охорони дипломатичних представництв іноземних держав в Україні та охорони особливо важливих державних об'єктів упродовж першого півріччя 2012 року організували забезпечення безпеки 58 посольств, 24 консульств, 14 резиденцій, 12 представництв [118]. За результатами організації охорони дипломатичних представництв безпосередньо підрозділами розкрито разом з працівниками органів внутрішніх справ – 29 тис. 235 злочинів, що на 5% більше порівняно з 2011 роком [119].

Погоджуючись з думкою окремих науковців [117; 120] щодо визначення основних елементів організації діяльності підрозділів Національної гвардії

РОЗДІЛ 2. ПРАКТИЧНА РЕАЛІЗАЦІЯ ОХОРОНИ
ДИПЛОМАТИЧНИХ ПРЕДСТАВНИЦТВ ІНОЗЕМНИХ ДЕРЖАВ
ПІДРОЗДІЛАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ

України з охорони дипломатичних представництв іноземних держав, вважаємо, що такими елементами мають бути:

- 1) розробка службової документації;
- 2) комплектація військовослужбовцями;
- 3) удосконалення матеріально-технічної бази;
- 4) підготовка та навчання військовослужбовців для забезпечення охорони дипломатичних представництв.

Військова охорона дипломатичних представництв іноземних держав в Україні встановлюється на підставі спільного рішення міністерств та відомств, на які Кабінетом Міністрів України покладено забезпечення розміщення дипломатичних представництв, консульських установ іноземних держав, представництв міжнародних та іноземних організацій в Україні в порядку, визначеному чинним законодавством України.

Організація взяття під охорону дипломатичного представництва та розробка службової документації відбувається на підставі застосування положень таких нормативно-правових актів:

- 1) Віденська конвенція про дипломатичні зносини 1961 року (зокрема, ст. 22, 47);
- 2) Закон України "Про Національну гвардію України";
- 3) Постанова Кабінету міністрів України "Про затвердження Положення про порядок розміщення дипломатичних представництв, консульських установ іноземних держав, представництв міжнародних організацій та іноземних держав, представництв та інших організацій в Україні" зі змінами від 28 липня 1997 року № 670;
- 4) Положення про головний орган військового управління Національної гвардії України, затвержене Указом Президента України від 28 березня 2014 року № 346/2014;
- 5) Наказ командувача внутрішніх військ Міністерства внутрішніх справ України "Про затвердження Інструкції про порядок прийому під захист та охорону дипломатичних представництв міжнародних організацій та інших об'єктів частинами та підрозділами внутрішніх військ МВС України" від 01 лютого 2001 року № 40; [78].
- 6) Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 20 листопада 2000 року № 791 "Про організацію службово-бойової діяльності внутрішніх військ з охорони дипломатичних представництв" та інші.

Відповідно до діючих нормативно-правових актів [56; 173; 122] військово-політичне та адміністративне керівництво Національною гвардією України здійснює Міністр внутрішніх справ України. Безпосереднє військове

РОЗДІЛ 2. ПРАКТИЧНА РЕАЛІЗАЦІЯ ОХОРОНИ
ДИПЛОМАТИЧНИХ ПРЕДСТАВНИЦТВ ІНОЗЕМНИХ ДЕРЖАВ
ПІДРОЗДІЛАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ

керівництво Національною гвардією України здійснює командування Національною гвардією України, який одночасно є начальником Головного управління Національною гвардією України. Керівництво оперативно-територіальним об'єднанням Національною гвардією України та його органом військового управління здійснюється начальником цього органу військового управління.

Завдання щодо розроблення службової документації, зокрема плану охорони об'єкта, доповнень до відповідних документів та розрахунків щодо охорони ввіреного об'єкту дипломатичного представництва, відбувається на підставі наказу командувача Національною гвардією України, який доводиться до керівництва підрозділу охорони телеграмою (наприклад, [123]), після прийняття посольства під охорону.

При визначенні системи охорони в плані встановлюється:

1) спосіб охорони об'єкта, склад оперативної зміни при звичайному та посиленому варіанті несення служби, кількість постів, призначення, місця їх розташування та розмір ділянок, маршрути патрулювання, розташування службових приміщень;

2) обладнання інженерно-технічними засобами охорони ділянок охорони, приміщень, їх щільність та порядок розташування;

3) потреба у транспортних засобах та порядок їх використання.

Командир підрозділу з охорони дипломатичних представництв має право проводити часткові зміни в системі охорони з виданням наказу по частині та внесенням необхідних змін у службову документацію. Залежно від обстановки командир військової частини може тимчасово (не більше як на 3 доби) встановлювати додаткові пости, змінювати розташування постів та способи несення служби окремими військовослужбовцями. Всі зміни у системі охорони зазначаються у рішеннях командирів, планах охорони та доповідаються старшому начальнику. Організація охорони представництв відбувається шляхом проведення організаційно-штатних заходів, зокрема, підпорядкування управлінням територіальних командувань військових частин спеціального призначення з охорони дипломатичних представництв іноземних держав з метою підвищення ефективності використання наявної штатної чисельності та покращення виконання службово-бойових завдань, зменшення дублюючих функцій за напрямками діяльності, підрозділів та посад, збільшення штатної чисельності підрозділів, які безпосередньо беруть участь у виконанні завдань [120, с. 14].

При здійсненні комплектації підрозділів Національною гвардією України з охорони дипломатичних представництв враховуються:

РОЗДІЛ 2. ПРАКТИЧНА РЕАЛІЗАЦІЯ ОХОРОНИ
ДИПЛОМАТИЧНИХ ПРЕДСТАВНИЦТВ ІНОЗЕМНИХ ДЕРЖАВ
ПІДРОЗДІЛАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ

1) безпосереднє несення бойової служби (у тому числі охорона представництва від будь-яких вторгнень або заподіяння шкоди та запобігання всякому порушенню спокою чи образи гідності);

2) виконання різних дій у разі виникнення надзвичайних обставин (у тому числі забезпечення безпеки об'єктів у разі групових масових порушень громадського порядку; відбиття нападу на об'єкти, які охороняються; участь у спеціальних операціях щодо звільнення заручників з числа персоналу; охорона дипломатичних представництв у разі їх евакуації; участь у припиненні актів тероризму);

3) виконання інших поставлених командуванням завдань.

Важливим інструментом забезпечення обороноздатності під час охорони дипломатичних представництв підрозділами внутрішніх військ є належне матеріально-технічне забезпечення. У контексті охорони дипломатичних представництв командувач внутрішніх військ вважає наступні заходи вдосконалення матеріально-технічної бази:

1) обладнання патрульних автомобілів GPRS – модулями, за допомогою яких через супутникову систему контролю та моніторингу здійснюється оперативне та ефективне керівництво нарядами;

2) забезпечення патрулів сучасними системами оперативного радіозв'язку;

3) створення та використання мобільних командних центрів на сучасній транспортній базі з новітніми технічними засобами на території управлінь територіальних командувань та військових частин [120, с. 12].

Ефективна організація діяльності підрозділів Національної гвардії України з охорони дипломатичних представництв залежить також від рівня професійної підготовки та успішності службово-бойової діяльності представників спеціальних підрозділів.

Практичні навчання в підрозділах здійснюються різними способами. Наприклад, офіцери відділення виховної роботи частини підкидають на територію, де несуть службу їхні підлеглі, муляжі бойових гранат або предмети, схожі на вибухівку. Потім вся процедура, від виявлення небезпечної знахідки до її знешкодження спеціалістами з розмінування, документується на плівку. А далі використовується у навчальних цілях – під час занять з професійної підготовки. Також відбуваються навчання на воді. Це потрібно для організації охорони представників дипломатичних представництв при ділових зустрічах на кораблях. У таких випадках їхньою безпекою займаються бойові плавці підрозділу спеціального призначення. Окрім щоденних

РОЗДІЛ 2. ПРАКТИЧНА РЕАЛІЗАЦІЯ ОХОРОНИ
ДИПЛОМАТИЧНИХ ПРЕДСТАВНИЦТВ ІНОЗЕМНИХ ДЕРЖАВ
ПІДРОЗДІЛАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ

тренувань на воді, вони проходять курс навчання та перепідготовку при Київській спеціалізованій школі підготовки водолазів [117].

Навчання офіцерів – фахівців зв'язку відбувається на базі Академії внутрішніх військ (кафедра "Управління діями підрозділів із засобами військового зв'язку"). Щодо вогневої підготовки, то її здійснення відбувається на базі Академії навчально-тренувального комплексу вогневої підготовки, який відповідає найвищому рівню вимог [120, с. 12–14].

Одним з наявних прикладів ефективного проведення підготовки та навчання військовослужбовців стало проведення зборів у Західному територіальному командуванні Національної гвардії Міністерства внутрішніх справ України [124]. Метою заходу було удосконалення організації виконання службово-бойових завдань з охорони дипломатичних представництв іноземних держав на території України. У зборах брали участь старші офіцери (з організації служби з охорони) командири батальйонів військової частини та командири окремих підрозділів з охорони дипломатичних представництв.

Що стосується механізму організації діяльності підрозділів Національної гвардії, то, як зазначив І. Солдатенко, забезпечення охорони дипломатичних представництв відбувається такими способами [53, с. 37]:

- 1) стаціонарні пости охорони;
- 2) рухомі автопатрулі;
- 3) піші патрулі.

Проте більш детальним та узагальнюючим, на нашу думку, є виділення наступних способів охорони дипломатичних представництв силами підрозділів Національної гвардії [173]:

- 1) оперативне чергування;
- 2) патрулювання (автопатрулювання);
- 3) виставлення оперативних змін;
- 4) змішаний спосіб.

Оперативним чергуванням охороняються об'єкти, обладнані комплексом технічних засобів охорони, які забезпечують подання достовірних сигналів порушення ділянок охорони, своєчасний вихід (виїзд транспортних засобів) чергової групи посилення до місця порушення та затримання порушника. При застосуванні цього способу охорони безперервно несуть службу постовий-оператор пульта управління технічних засобів охорони та у постійній бойовій готовності до дій за сигналами технічних засобів охорони (командами) є чергові групи посилення [173].

Охорона об'єкта способом патрулювання (автопатрулювання) здійснюється шляхом несення служби оперативними змінами на

РОЗДІЛ 2. ПРАКТИЧНА РЕАЛІЗАЦІЯ ОХОРОНИ
ДИПЛОМАТИЧНИХ ПРЕДСТАВНИЦТВ ІНОЗЕМНИХ ДЕРЖАВ
ПІДРОЗДІЛАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ

встановленому маршруті з періодичним оглядом та перевіркою об'єктів, що визначені до охорони на цьому маршруті з можливістю використання особового складу патруля (автопатруля) для виконання раптово виникаючих завдань. Охорона об'єкта способом виставлення оперативних змін забезпечує виконання наступних завдань:

- 1) охорона об'єктів оперативними змінами відповідно до кількості постів;
- 2) несення служби оперативними черговими по оперативних змінах, начальниками, помічниками оперативних змін, водіями транспортних засобів, резервними групами;
- 3) обслуговування інженерно-технічних засобів охорони;
- 4) управління з'єднаннями та військовими частинами забезпечення бойової служби [173].

Охорона об'єкта способом виставлення оперативних змін здійснюється спостереженням із місць виконання обов'язків, а також оглядом будівель, стану технічних засобів охорони об'єкта (за визначеним маршрутом), що охороняється, окремі об'єкти (будівлі) можуть охоронятися нерухомими постами. Змішаний спосіб застосовується під час охорони об'єктів оперативним чергуванням та постами на окремих ділянках охорони або постами біля приміщень [173].

Також, досліджуючи емпіричні матеріали щодо способів організації охорони дипломатичних представництв підрозділами внутрішніх військ, нами з'ясовано, що найчастіше способом забезпечення охорони представництва є встановлення добового стаціонарного поста охорони в складі 1–2 військовослужбовців (позмінно) на добу, екіпірованих спеціальними засобами [125; 126; 127].

В окремих випадках, наприклад, за умови прохання посольства організувати його охорону за новою адресою при збереженні за ним також іншого приміщення за старою адресою, шляхом додаткового постійного патрулювання окремою бригадою, командування Національної гвардії України забезпечує охорону посольства за новою адресою способом патрулювання. Наприклад, шляхом періодичного об'їзду маршруту патрулем на автомобілі [128].

Важливою складовою організації діяльності підрозділів Національної гвардії України з охорони дипломатичних представництв є планування алгоритму дій підрозділу залежно від способів охорони об'єктів.

РОЗДІЛ 2. ПРАКТИЧНА РЕАЛІЗАЦІЯ ОХОРОНИ
ДИПЛОМАТИЧНИХ ПРЕДСТАВНИЦТВ ІНОЗЕМНИХ ДЕРЖАВ
ПІДРОЗДІЛАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ

На нашу думку, враховуючи вищезазначені положення, загальний алгоритм дій підрозділу з охорони дипломатичних представництв складається з наступних етапів:

- 1) підготовка території для охорони дипломатичного представництва;
- 2) поетапна підготовка оперативних змін;
- 3) безпосереднє виконання військовослужбовцями підрозділів заходів з охорони дипломатичних представництв.

Основним завданням командування підрозділу з охорони дипломатичного представництва при підготовці території для охорони дипломатичного представництва є організація обстеження посольства за вказаною старою або новою (зміненою) адресою з метою визначення його готовності до прийому під охорону. Для цього на підставі звернення Міністерства закордонних справ України про можливість забезпечення охорони цього посольства за вказаною адресою [129] проводиться обстеження території міжвідомчою комісією, до складу якої входять представники з:

- 1) керівництва Головного управління Національної гвардії України;
- 2) керівництва військової частини;
- 3) відділу забезпечення дипломатичних імунітетів та привілей Департаменту Державного протоколу Міністерства закордонних справ України;
- 4) керівництва одного з управлінь Міністерства внутрішніх справ України у місті Києві та інші.

За результатами обстеження території складається акт обстеження [130], в якому фіксуються висновки комісії щодо можливості взяття під охорону даного об'єкта та заходи, які необхідно провести дипломатичному представництву (встановлення постового приміщення, вдосконалення системи відеоспостереження, тощо).

На виконання вимог комісії в'їзд на територію іноземного представництва або вхід у приміщення обладнується відповідними надійними воротами, хвірткою та дверима з замковими пристроями. Біля центрального входу (в'їзду) іноземного представництва та в місцях виставлення постів охорони, при необхідності, встановлюються споруди поста охорони, в яких монтуються засоби зв'язку, виконавчі системи сигналізації та засоби обігріву на холодні пори року, а також облаштовуються необхідні меблі. На території та спорудах іноземного представництва в необхідних випадках встановлюються освітлювальні прилади [78, с. 11].

Після виконання зазначених заходів відбувається перевірка готовності до прийому під охорону об'єкта, після чого складається ще один акт [131], в

РОЗДІЛ 2. ПРАКТИЧНА РЕАЛІЗАЦІЯ ОХОРОНИ
ДИПЛОМАТИЧНИХ ПРЕДСТАВНИЦТВ ІНОЗЕМНИХ ДЕРЖАВ
ПІДРОЗДІЛАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ

якому зазначається висновок щодо готовності до прийняття під охорону дипломатичного представництва та готується відповідь керівництву Департаменту Державного протоколу Міністерства закордонних справ України про прийняття під охорону даного об'єкта [132]. Лист підписується командувачем внутрішніх військ Міністерства внутрішніх справ України.

Поетапна підготовка оперативних змін включає:

- 1) інструктаж старших оперативних змін та військовослужбовців охорони;
- 2) інструктивні заняття з усім особовим складом оперативної зміни;
- 3) інструктаж виконавців за планом виховної роботи зі складом оперативної зміни;
- 4) матеріально-технічне й медичне забезпечення.

Інструктажем оперативних змін також займається командир підрозділу або особа, яка ним призначена для проведення інструктажу. На інструктажі оперативних змін оголошується склад оперативної зміни; ставляться завдання кожній оперативній зміні, підкреслюється особливість його виконання, порядок використання інженерно-технічних засобів охорони, транспортних та інших засобів; перевіряються, знання особовим складом своїх обов'язків і порядок дій у разі подій, нагадуються вимоги про дотримання законності, військової дисципліни, порядок дій зі зброєю і заходи обережності під час несення бойової служби; даються вказівки щодо проведення виховної роботи; визначається порядок взаємодії з сусідніми оперативними змінами та іншими силами; оголошується коли, де і ким проводитимуться заняття з особовим складом. Крім того, на інструктажі перевіряються знання посадовими особами оперативних змін своїх обов'язків і вміння діяти під час ускладнення обстановки [173].

Для обміну інформацією про отримані сигнали з рубежів сигналізації між внутрішньою охороною і оперативною зміною, обладнується канал телефонного зв'язку чи інші сигнальні пристрої. По вказаному каналу зв'язку здійснюється обмін інформацією і з інших питань служби [114].

Загалом, охорона представництв здійснюється з урахуванням переважно вільного (без перевірки документів, що підтверджують особу) проходу до них відвідувачів, крім випадків, які можуть вплинути на негативні дипломатичні відносини між Україною та державою, представництво якої охороняється, а також порушити встановлений порядок його відвідування. Так, у випадку звернення до представника підрозділу Національної гвардії України, що несе свою варту біля воріт представництва в контрольно-пропускному пункті, підозрілої особи військовослужбовець одразу викликає по рації допомогу.

РОЗДІЛ 2. ПРАКТИЧНА РЕАЛІЗАЦІЯ ОХОРОНИ
ДИПЛОМАТИЧНИХ ПРЕДСТАВНИЦТВ ІНОЗЕМНИХ ДЕРЖАВ
ПІДРОЗДІЛАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ

Через декілька хвилин прибуває підкріплення і за певних підозр у небезпеці, яку може спричинити ця особа, її буде переправлено до районного відділення поліції для детальнішого з'ясування обставин справи [117].

Таким чином, у споруди та приміщення не допускаються, а, при достатніх підставах, визначених законодавством України, підлягають затриманню та доставляю до органу внутрішніх справ:

- 1) особи, які визначені керівником представництва, як небажані;
- 2) особи, стосовно яких мається інформація про наміри здійснити терористичні, екстремістські або інші правопорушення;
- 3) злочинці, які знаходяться у розшуку, та мають намір залишити Україну, скориставшись послугами іноземних представництв;
- 4) військовослужбовці та працівники поліції у формі, якщо це не пов'язано з виконанням ними своїх службових обов'язків;
- 5) представники протипожежних, санітарних, технічних та інших наглядових служб без запрошення чи згоди керівника представництва або особи, яка його заміщає;
- 6) особи у нетверезому стані, наркотичному збудженні, неохайному вигляді або з явно агресивною поведінкою та інші [114].

Події, що відбувались в Україні останніх кілька місяців, а у східних регіонах України відбуваються й досі, показали, що потрібно переглянути та вдосконалити систему охорони дипломатичних представництв іноземних держав в Україні з огляду на обставини ускладнення оперативної обстановки поблизу об'єкта дипломатичного призначення, який перебуває під охороною та загрози здійснення терористичного акту.

Для прикладу під час Євромайдану, 18 лютого 2014 року, група невідомих осіб, кількістю близько 2 тисячі осіб, здійснила напад на військову частину внутрішніх військ 4114 у Львові, в якій знаходиться підрозділ з охорони дипломатичних представництв та консульських установ Польщі та Російської Федерації. Радикально налаштовані люди застосовували "коктейлі Молотова", бруківку та каміння у бік військовослужбовців. Будівлю Головного управління територіального командування ВВ МВС України, а разом із тим і ВЧ 4114, від натовпу розділяли лише 10 метрів та звичайний невисокий паркан. Із метою блокування виїзду з військової частини, навпроти воріт та КПП протестуючі збудували барикади із автомобільних шин, а згодом підпалили їх. Приблизно о першій годині ночі загорілось приміщення казарми, розташоване на другому поверсі однієї із будівель військової частини. Станом на 6-ту годину ранку полум'я у будівлі загасити не вдалося. Пожежна служба впоралася із вогнем лише під вечір наступного дня. Однак історична будівля

РОЗДІЛ 2. ПРАКТИЧНА РЕАЛІЗАЦІЯ ОХОРОНИ
ДИПЛОМАТИЧНИХ ПРЕДСТАВНИЦТВ ІНОЗЕМНИХ ДЕРЖАВ
ПІДРОЗДІЛАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ

військової частини згоріла вщент. У результаті протиправних дій громадян, 30-ро військовослужбовців отримали травми різного ступеня тяжкості, а 5-ро із них були госпіталізовані. Попри всі обставини того дня, військовослужбовці були зобов'язані здійснювати охорону дипломатичних представництв. Хоч до цього сигнали за такими діями не були відпрацьовані, особовий склад діяв впевнено. На об'єктах охорони службу здійснювали за варіантом посилення, було збільшено кількість патрульних постів та чисельність військовослужбовців у них. Особовий склад отримав інструкції щодо змін оперативної обстановки, а також наказ діяти згідно із законами України та Віденської конвенції, відповідно до якої військові зобов'язані здійснювати охорону та оборону не лише приміщень, а й дипломатичного персоналу. Відтепер ці завдання покладені на підрозділи Національної гвардії України [121].

Тому, на нашу думку, є доцільним сформулювати, окрім зазначеного загального алгоритму дій підрозділів з охорони дипломатичних представництв, також чіткий алгоритм дій за наступних умов:

1) ускладнення оперативної обстановки поблизу об'єкта дипломатичного призначення, який перебуває під охороною;

2) загрози здійснення терористичного акту.

У разі ускладнення оперативної обстановки:

1) оперативно приймається письмове рішення командира підрозділу про перехід на посилення бойової служби і затверджується старшим начальником, іншими командирами – оформляється наказом (розпорядженням). Про перехід на посилення бойової служби доповідається старшому командирові (начальникові);

2) забезпечуються додаткові заходи на період посилення служби: підвищення бойової готовності, уточнення планів дій за надзвичайних обставин, введення в дію додаткових засобів зв'язку та їх робота протягом доби; призначення оперативних груп у штабах і для виїзду у разі ускладнення обстановки та за надзвичайних обставин, а також призначення черговими частини найбільш досвідчених офіцерів; збільшення чисельності оперативних змін для несення бойової служби за рахунок максимального скорочення витрат особового складу на інші потреби, не пов'язані з виконанням службово-бойових завдань; призначення старшими оперативних змін офіцерів, посилення контролю за бойовою службою; уточнення планів дій за надзвичайних обставин; активізація виховної роботи щодо підвищення пильності особового складу; організація патрулювання в пунктах дислокації підрозділів, військової частини; виїзд транспортних засобів тільки за

РОЗДІЛ 2. ПРАКТИЧНА РЕАЛІЗАЦІЯ ОХОРОНИ
ДИПЛОМАТИЧНИХ ПРЕДСТАВНИЦТВ ІНОЗЕМНИХ ДЕРЖАВ
ПІДРОЗДІЛАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ

розпорядженням командира військової частини (окремо дислокованого підрозділу); перевірка наявності, стану обліку та зберігання зброї, боєприпасів, спеціальних засобів, вибухових, сильнодіючих та отруйних речовин, пально-мастильних матеріалів, встановлення посиленого контролю за їх видачею; перевірка стану протипожежних засобів і готовності позаштатних команд тощо [173].

У разі загрози здійснення терористичного акту відбувається наступний алгоритм дій підрозділів охорони:

1) при отриманні інформації про підготовку терористичного акту на об'єкті охорони заздалегідь: військовослужбовець охорони доповідає оперативному черговому оперативних змін за визначеною формою; сповіщається персонал дипломатичного представництва іноземної держави і разом з головою представництва приймається рішення щодо необхідності евакуації персоналу та відвідувачів; посилюється пильність;

2) при отриманні інформації про підготовку терористичного акту від сторонньої особи усно або якщо вона під'їхала на транспортному засобі: військовослужбовець охорони робить спробу її затримати; при неможливості затримати особу, записує її прикмети, номер транспортного засобу, які є примітні ознаки, в якому напрямку він зник;

3) при виявленні спроби відвідувача залишити на об'єкті охорони невідомі предмети або речі: військовослужбовець охорони негайно затримує цю особу, перевіряє належні їй предмети або речі, документи;

4) при виявленні невідомого предмету біля об'єкту: військовослужбовець охорони негайно сповіщає персонал представництва; викликає через "02" спеціалістів вибухово – технічної служби; забезпечує недопущення сторонніх осіб до невідомого предмету до прибуття спеціалістів; доповідає оперативному черговому оперативних змін з описом предмету, точним часом його виявлення та про прийняті заходи; сповіщає чергового Служби безпеки України; приймає всі заходи щодо забезпечення охорони місця події; посилює пильність.

5) у разі, якщо на об'єкті охорони трапився вибух: військовослужбовець охорони доповідає оперативному черговому оперативних змін про те, що сталося з точним описом обставин; приймає заходи щодо недопущення паніки серед персоналу представництва та відвідувачів; сповіщає про вибух чергового, пожежну команду, швидку медичну допомогу, не допустити, щоб їх дії впливали на обстановку на об'єкті; веде нагляд за оточуючою обстановкою з метою виявлення обставин вибуху, недопущення погіршення обстановки; при необхідності надає допомогу потерпілим; не надає стороннім

РОЗДІЛ 2. ПРАКТИЧНА РЕАЛІЗАЦІЯ ОХОРОНИ
ДИПЛОМАТИЧНИХ ПРЕДСТАВНИЦТВ ІНОЗЕМНИХ ДЕРЖАВ
ПІДРОЗДІЛАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ

особам ніякої інформації, обмежує доступ до об'єкту представників засобів масової інформації, не називає прізвищ спеціалістів, які працюють на місці події [173].

Більш удосконалений, на нашу думку, алгоритм дій підрозділів з охорони дипломатичних представництв у разі ускладнення обстановки відображений у проекті Статуту бойової служби військових частин Національної гвардії України з охорони дипломатичних представництв [133]. Перевагами цього проекту є деталізована інформація щодо прав та обов'язків як керівного складу, так військовослужбовців підрозділів щодо виконання бойових завдань з охорони дипломатичних представництв, зокрема елементи підготовки військових нарядів до виконання завдань бойової служби з охорони дипломатичних представництв, організації взаємодії військових нарядів, віднаряджених від підрозділів, та зацікавлених органів, які надають допомогу в охороні дипломатичних представництв. Так, у п. 98 проекту Статуту бойової служби військових частин Національної гвардії України з охорони дипломатичних представництв зафіксований розширений перелік випадків для введення посилення бойової служби з охорони дипломатичних представництв:

1) отримання відомостей про загрозу терористичних або інших протиправних дій стосовно дипломатичних представництв;

2) планування та проведення заходів поблизу дипломатичних представництв або стосовно дипломатичних представництв (мітингів, пікетувань, акцій протесту) за участю значної чисельності учасників;

3) виникнення на дипломатичних представництвах та поблизу них вибухів, аварій, стихійного лиха [133, с. 27–28].

Також, проектом Статуту бойової служби військових частин Національної гвардії України з охорони дипломатичних представництв передбачається послідовний алгоритм дій підрозділів охорони у випадку забезпечення безпеки під час проведення дипломатичними представництвами офіційних прийомів [133]:

1) за рішенням командира військової частини для забезпечення безпеки проведення дипломатичними представництвами офіційних прийомів від підрозділу призначаються військові наряди;

2) під час проведення дипломатичного прийому на території представництва штаб військової частини здійснює наступні заходи: з'ясовує місце, час початку та закінчення протокольного заходу; уточнює оперативну обстановку в районі виконання завдання бойової служби; визначає кількість особового складу, який необхідно залучити для виконання завдань із

РОЗДІЛ 2. ПРАКТИЧНА РЕАЛІЗАЦІЯ ОХОРОНИ
ДИПЛОМАТИЧНИХ ПРЕДСТАВНИЦТВ ІНОЗЕМНИХ ДЕРЖАВ
ПІДРОЗДІЛАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ

забезпечення безпеки протокольного заходу; узгоджує з представником дипломатичного представництва, який відповідає за проведення дипломатичного прийому, організацію безпеки в межах компетенції внутрішніх військ; організовує взаємодію з органами внутрішніх справ на період проведення урочистого заходу, а також порядок взаємодії в разі ускладнення оперативної обстановки; організовує зв'язок з оперативним черговим військової частини (офіцером з керівництва службою військовими нарядами); установлює форму одягу особовому складу на період проведення дипломатичного прийому; організовує підготовку та всебічне забезпечення військових нарядів; організовує доставляння військових нарядів до місця проведення протокольного заходу;

3) у разі проведення дипломатичного прийому поза межами дипломатичного представництва штаб військової частини повинен додатково: уточнити особливості та відпрацювати довідкові відомості місця проведення дипломатичного прийому; знати прилеглі до місця проведення заходу вулиці, провулки, площі, парки, адміністративні та інші будівлі; знати розміщення найближчих маршрутів військових нарядів та нарядів органів внутрішніх справ [133, с. 29-30]:

Необхідно звернути увагу і на деякі особливості організації діяльності підрозділів Національної гвардії України з охорони дипломатичних представництв, які пов'язані із забезпеченням їх взаємодії з іншими органами і організаціями. Відповідно до п.п. 2.3. Настанови з бойової служби з'єднань, військових частин та підрозділів внутрішніх військ Міністерства внутрішніх справ України з охорони дипломатичних представництв і консульських установ іноземних держав в Україні [173] основні питання взаємодії командир підрозділу визначає у своєму рішенні. Питання взаємодії відображаються у плані основних заходів, а також у планах роботи штабу, відділень і служб та інших плануючих документах.

Під час організації взаємодії командир має погодити:

1) між підпорядкованими підрозділами та з сусідніми частинами військ – порядок надання взаємної допомоги під час виконання повсякденних завдань та за надзвичайних обставин, перевірку оперативних змін, які виконують службово-бойові завдання в районах дислокації взаємодіючих частин;

2) з Міністерством надзвичайних ситуацій – порядок оповіщення про загрозу застосування і дії з ліквідації наслідків застосування противником зброї масового ураження в місцях дислокації;

3) з місцевими органами внутрішніх справ та Служби безпеки України – на кожний об'єкт визначається кількість особового складу, інформаційний

РОЗДІЛ 2. ПРАКТИЧНА РЕАЛІЗАЦІЯ ОХОРОНИ
ДИПЛОМАТИЧНИХ ПРЕДСТАВНИЦТВ ІНОЗЕМНИХ ДЕРЖАВ
ПІДРОЗДІЛАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ

матеріал щодо взаємодіючих органів закладається у службову документацію; порядок спільних дій під час виконання повсякденних завдань з охорони об'єктів, а також при різких змінах обстановки, за надзвичайних обставин, порядок взаємного оповіщення;

4) з Міністерством внутрішніх справ – порядок залучення спеціальних підрозділів для знешкодження вибухових пристроїв та отруйних речовин на території об'єкта або поблизу нього, маршрути і терміни евакуації персоналу, порядок зв'язку і взаємного інформування про обстановку [173].

Також, при виконанні бойових завдань, які передбачають організацію охорони дипломатичних представництв спільно з органами внутрішніх справ підрозділи Національної гвардії України з охорони дипломатичних представництв мають здійснити наступні заходи:

1) запровадження особливого режиму в'їзду та виїзду при локалізації і блокуванні місцевості де запроваджений надзвичайний стан;

2) запровадження комендантської години при посиленні охорони громадського порядку та громадської безпеки у місцевості де введений надзвичайний стан;

3) припинення масових заворушень;

4) рятування людей та ліквідації наслідків аварій, пожеж, катастроф, стихійних лих та охорони майна, що залишилось без нагляду [134, с. 99].

При цьому підрозділи Національної гвардії України можуть користуватися повноваженнями правоохоронних органів. Наприклад, у разі залучення до виконання завдань з охорони громадського порядку та боротьби зі злочинністю, підрозділи з охорони дипломатичних представництв:

1) обмежують рух транспортних засобів та здійснюють їх огляд;

2) вилучають у громадян зброю чи боєприпаси;

3) перевіряють документи у громадян;

4) проводять особистий огляд речей, транспортних засобів, багажу і вантажу, службових приміщень тощо [135].

На нашу думку, такі додаткові повноваження мають значення для економії часу при забезпеченні бойового завдання, що сприяє більш ефективному його виконанню.

При виконанні бойових завдань, які передбачають спільні дії з органами державної влади, органами місцевого самоврядування, підприємствами, організаціями та установами командуванню підрозділів з охорони дипломатичних представництв необхідно здійснити наступні заходи [136, с. 16]:

РОЗДІЛ 2. ПРАКТИЧНА РЕАЛІЗАЦІЯ ОХОРОНИ
ДИПЛОМАТИЧНИХ ПРЕДСТАВНИЦТВ ІНОЗЕМНИХ ДЕРЖАВ
ПІДРОЗДІЛАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ

1) узгоджувати свої дії з керівництвом зазначених органів, підприємств, організацій та установ;

2) забезпечувати готовність до дій та автономність у разі зміни району виконання завдань;

3) забезпечувати дії у тиловому і технічному відношенні, у тому числі й за рахунок місцевих ресурсів [137].

Командуванню підрозділів Національної гвардії України з охорони дипломатичних представництв при організації спільної діяльності з внутрішньою охороною кожного окремого представництва необхідно враховувати такі особливості:

1) статус внутрішньої охорони в дипломатичному представництві прямо не регулюється міжнародними правовими нормами, тому за міжнародним звичаєм дипломатичні представництва можуть організовувати внутрішнє життя на свій розсуд, за традиціями та звичаями своєї країни;

2) загальне керівництво співробітниками внутрішньої охорони здійснюють, як правило, офіцери безпеки дипломатичних представництв;

3) внутрішня охорона здебільшого оснащена легкою вогнепальною зброєю на випадок вторгнення на територію представництва правопорушників, загрози безпеці його працівників чи майна тощо [138].

Недостатньо досліджене, на наш погляд, питання організації діяльності підрозділів "зовнішньої охорони" та "внутрішньої охорони" дипломатичного представництва частково нашло своє відображення у положеннях проекту Статуту бойової служби військових частин Національної гвардії України з охорони дипломатичних представництв [133]. Зокрема, для вирішення питань забезпечення охорони дипломатичного представництва представники підрозділу повинні отримати дозвіл керівництва Національної гвардії України та погодити відвідування представництва з керівництвом служби охорони дипломатичних представництв. Підставами для відвідування може бути:

1) письмове запрошення або повідомлення від дипломатичного представництва;

2) усне прохання від персоналу дипломатичного представництва;

3) ускладнення оперативної обстановки поблизу дипломатичного представництва;

4) потреба внесення змін до порядку охорони дипломатичного представництва;

5) участь у розширених нарадах, конференціях тощо.

У складі робочої групи при відвідування дипломатичного представництва мають бути: представник командування військової частини та

РОЗДІЛ 2. ПРАКТИЧНА РЕАЛІЗАЦІЯ ОХОРОНИ
ДИПЛОМАТИЧНИХ ПРЕДСТАВНИЦТВ ІНОЗЕМНИХ ДЕРЖАВ
ПІДРОЗДІЛАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ

підрозділу, офіцер з режиму, представник служби охорони дипломатичних представництв управління з охорони важливих державних об'єктів Головного управління Національної гвардії України та інші особи за погодженням з Головним управлінням Національної гвардії України [133, с. 33–34].

Ці та інші питання організації діяльності підрозділів з охорони дипломатичних представництв іноземних держав необхідно врахувати при розробці проекту нормативно-правового акту, який врегулює діяльність внутрішньої охорони дипломатичного представництва іноземної держави на території України, застосовуючи окремі положення належно доопрацьованого проекту Статуту бойової служби військових частин Національної гвардії України.

2.2. Взаємодія підрозділів Національної гвардії України під час охорони дипломатичних представництв

Однією з важливих складових змісту охорони дипломатичних представництв іноземних держав підрозділами Національної гвардії України є взаємодія суб'єктів охорони з іншими державними органами та організаціями для реалізації покладених на них завдань.

Недоліки чинного законодавства з питань взаємодії між суб'єктами охорони дипломатичних представництв іноземних держав та іншими державними органами і організаціями є актуальною проблемою. Тому, відповідно, постає питання щодо необхідності додаткового дослідження та врегулювання низки проблем, таких як: необхідність визначення кола суб'єктів, що взаємодіють для охорони дипломатичних представництв, законодавче врегулювання такої взаємодії, визначення функцій та форм взаємодії зазначених органів тощо.

Сьогодні процеси діяльності різних державних органів для досягнення спільної мети, з використанням спільних завдань та функцій, окрім "взаємодії", пов'язують і з такими термінами як "координація", "узгодження", "співробітництво", "спільна діяльність" тощо.

Нашим завданням є аналіз цих понять та вироблення власної позиції щодо формулювання визначення, яке відображає тісний функціональний взаємозв'язок підрозділів Національної гвардії України з охорони дипломатичних представництв іноземних держав та інших державних органів і організацій для досягнення спільної мети – безпеки та захисту дипломатичних представництв і їх працівників від протиправних посягань.

РОЗДІЛ 2. ПРАКТИЧНА РЕАЛІЗАЦІЯ ОХОРОНИ
ДИПЛОМАТИЧНИХ ПРЕДСТАВНИЦТВ ІНОЗЕМНИХ ДЕРЖАВ
ПІДРОЗДІЛАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ

Термін "координація" у Словнику російської мови [139, с. 238] має наступне значення: координація - це можливість "координувати", тобто узгоджувати, встановлювати доцільне співвідношення між будь-якими діями, явищами.

Д. Г. Заброда вважає координацію більш ширшим поняттям, ніж взаємодія, тому як координація – це діяльність щодо організації взаємодії, тобто, поняттям "координація" охоплюється поняття "взаємодія" [140, с. 53].

З ним погоджується В. О. Шамрай: "що стосується управлінської діяльності, то координація – це заснований на законі та підзаконних актах управлінський вплив вищого рівня суб'єктів на суб'єктів нижчого рівня, який здійснюється з метою спрямування діяльності взаємодіючих підсистем на виконання загальних завдань при самостійному, автономному вирішенні" [141, с. 64].

Проте у нашому дослідженні аналізується взаємодія державних органів та організацій не обов'язково різних рівнів підпорядкування. Тут головним є налагодження роботи щодо охорони дипломатичних представництв іноземних держав. Тому у вищезазначеному випадку термін "координація" не відповідає визначенню спільних дій суб'єктів охорони дипломатичних представництв іноземних держав з іншими державними органами.

Великий тлумачний словник сучасної української мови вказує на зв'язок термінів "взаємодія" та "координація" через слово "погодженість", "узгодження" [142, с. 85].

Ґрунтуючись на тлумаченні термінів "координація" та "взаємодія" в значенні погодженості, багато авторів вживають їх як синоніми. Західноєвропейські вчені [143, с. 103], наприклад, користуються терміном "координація" взагалі не вживаючи терміна "взаємодія".

Частина авторів вважає, що при координації погодженість досягається за рахунок власних повноважень суб'єкта управління, в той час як при взаємодії вона досягається за допомогою домовленостей рівних за своїм становищем партнерів [144, с. 504].

Е. В. Руденский для визначення партнерства найбільш типовими стратегіями поведінки учасників стосовно один одного бачить наступні:

1. Співробітництво – партнери по взаємодії сприяють один одному, активно допомагають досягненню індивідуальних цілей кожного й загальної мети спільної діяльності.

2. Протиборство – партнери протидіють один одному й перешкоджають досягненню індивідуальних цілей кожного.

РОЗДІЛ 2. ПРАКТИЧНА РЕАЛІЗАЦІЯ ОХОРОНИ
ДИПЛОМАТИЧНИХ ПРЕДСТАВНИЦТВ ІНОЗЕМНИХ ДЕРЖАВ
ПІДРОЗДІЛАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ

3. Ухилення від взаємодії – партнери намагаються уникати узгодженої взаємодії.

4. Односпрямоване сприяння – один із учасників спільної діяльності сприяє досягненню цілей іншого, а інший ухиляється від взаємодії з ним.

5. Односпрямована протидія – один із партнерів перешкоджає досягненню цілей іншого, а другий ухиляється від взаємодії з ним.

6. Контрастна взаємодія – один із партнерів намагається сприяти іншому, а другий застосовує стратегію активної протидії йому.

7. Компромісна взаємодія – обидва партнери частково сприяють, а частково протидіють один одному [145, с. 57].

На нашу думку, підхід Е. В. Руденського для визначення партнерського поведіння не зовсім досконалий з точки зору застосування поняття "взаємодія" безпосередньо поряд зі стратегією протидії партнерів тій чи іншій мірі. Потрібно розглядати взаємодію партнерів і у випадку тісної співпраці та взаємної допомоги при виконанні спільних завдань, як це необхідно при здійсненні охорони дипломатичних представництв іноземних держав.

Подібної думки дотримується і О. М. Яковлев, який зазначає, що "наявність взаємодії сама по собі ще нічого не сповіщає про її характер, тобто цим поняттям однаково охоплюються як випадки співробітництва, зближення, так і випадки конфлікту" [146, с. 29].

Наступні проаналізовані терміни це "співробітництво" та "спільна діяльність", на нашу думку, найбільш близькі до визначення спільних дій з охорони дипломатичних представництв суб'єктами охорони та іншими державними органами і організаціями. Проте важливо щоб при спільній участі двох суб'єктів в одному заході інтереси одного були підпорядковані і погоджувалися з інтересами іншого, від дій одного наставала реальна користь для іншого. В такому випадку ці дії будуть розцінені як взаємодія [144, с. 501].

Серед ознак спільної діяльності можна виділяють:

- наявність загальних цілей для учасників взаємодії (спільна діяльність, як і інша форма кооперації, породжується необхідністю досягнення таких цілей, котрі недоступні окремій людині або досяжні частково; спільна діяльність є доцільною в тому разі, коли заздалегідь ставляться усвідомлювані цілі);

- учасники спільної діяльності, окрім індивідуальних мотивів, повинні мати заінтересованість працювати разом, тобто слід сформувати загальну мотивацію для досягнення мети;

РОЗДІЛ 2. ПРАКТИЧНА РЕАЛІЗАЦІЯ ОХОРОНИ
ДИПЛОМАТИЧНИХ ПРЕДСТАВНИЦТВ ІНОЗЕМНИХ ДЕРЖАВ
ПІДРОЗДІЛАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ

- необхідне розділення єдиного процесу досягнення колективної мети на певні складові, тобто на окремі, але функціонально пов'язані сукупності дій, операцій та їх розподіл між учасниками взаємодії;
- об'єднання (або суміщення) індивідуальних діяльностей, яке розуміється як утворення цілісності спільної діяльності і як сприяння виникненню взаємозв'язків і взаємозалежостей між учасниками цієї діяльності;
- погоджене, координоване виконання розподілених і об'єднаних індивідуальних діяльностей усіх учасників;
- необхідність в управлінні (включаючи самоуправління) – потреба, внутрішньо притаманна спільній діяльності;
- наявність єдиного завершального результату, загального для учасників спільної діяльності;
- єдине просторово-часове функціонування учасників взаємодії [147].

Тобто, співробітництво та спільні дії державних органів, це, у першу чергу: спільні цільові заходи та спеціальні операції, спільні конференції, зустрічі, заходи по боротьбі та попередженню злочинності, спільне патрулювання, спільні рейди, взаємне інформування. Практичні питання співпраці мають здійснюватись на правових засадах за допомогою певних заходів і засобів.

Тому, на нашу думку, найбільш вдалим буде розкриття спільних дій підрозділів з охорони дипломатичних представництв та інших державних органів і організацій через термін "взаємодія".

Енциклопедії та словники пов'язують взаємодію з такими термінами як "зв'язок" та "вплив". Наприклад, "будь-яке явище самостійно, ізольовано від інших об'єктів матеріального світу існувати не може. Лише взаємодіючи з іншими, різні явища, предмети, об'єкти та процеси функціонують і розвиваються [148, с. 58]. Або, "взаємодія – це прямий або опосередкований, зовнішній або внутрішній зв'язок [149, с. 7], процес опосередкованого або безпосереднього впливу об'єктів один на одного" [150, с. 656].

В. А. Малюткин зазначає, що взаємодія має такі ознаки: а) при взаємодії об'єктами мають можливість впливати один на одного; б) при впливі, як наслідку взаємодії, відбуваються взаємопов'язані зміни суб'єктів, що взаємодіють між собою [151, с. 4].

На думку багатьох вчених, існує позитивна та негативна взаємодія органів, де позитивним є забезпечення погодженого функціонування з метою розв'язання загальних завдань, а негативним спрямування на досягнення протилежних цілей [144, с. 503].

РОЗДІЛ 2. ПРАКТИЧНА РЕАЛІЗАЦІЯ ОХОРОНИ
ДИПЛОМАТИЧНИХ ПРЕДСТАВНИЦТВ ІНОЗЕМНИХ ДЕРЖАВ
ПІДРОЗДІЛАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ

І це важливо, тому що, коли суб'єкти одного органу наділяються суперечливими завданнями, це ускладнює взаємодію служб та підрозділів і може призвести до негативних наслідків у досягненні мети охорони.

З точки зору теорії управління взаємодія є формою зв'язку елементів системи, за допомогою якої вони, взаємно доповнюючи один одного, створюють умови для успішного функціонування всієї системи в цілому [144, с. 499–500]. Тобто, робота повинна являти собою не підбір випадкових, не пов'язаних між собою заходів, а глибоко обмірковану сукупність чітко упорядкованих, пов'язаних між собою заходів, розроблених на підставі врахування умов, своєрідності обстановки та задач [152, с. 186].

Особливістю нашого дослідження при дослідженні взаємодії є врахування інтересів іноземних держав при охороні їх представництв на території України. Тому взаємодія та співпраця буде починатися ще на рівні двох держав, а вже потім – між суб'єктами охорони та іншими органами.

Взаємодія між країнами – це не просто певний рівень розвитку співробітництва, а це його об'єктивна основа, об'єктивна потреба взаємовідносин між країнами. Тому прагнення до взаємодії є, по суті, боротьбою за адекватний рівень відносин співробітництва. І у цьому контексті міждержавна взаємодія є відображенням рівня відносин між правлячими колами цих країн як вища форма організації сучасної світової спільноти [64, с. 22].

У такому випадку на суб'єктів охорони покладається подвійне завдання: як безпосередній захист та охорона спеціальних об'єктів, якими є дипломатичні представництва, так і опосередковане виконання міжнародних угод. Це явище можна прослідкувати на прикладі країн СНД при визначенні загальних принципів взаємодії міждержавного рівня:

- поваги до суверенітету держав і неухильного дотримання їхнього національного законодавства, норм і принципів міжнародного права;
- зміцнення довіри між компетентними органами держав-учасниць СНД;
- пріоритету захисту прав і свобод людини;
- рівноправності сторін тощо [64].

На підставі даних принципів було розроблено і напрямки взаємодії компетентних органів держав-учасниць СНД та органів галузевого співробітництва СНД, створених для координації та взаємодії у сфері формування та функціонування єдиного правоохоронного простору:

РОЗДІЛ 2. ПРАКТИЧНА РЕАЛІЗАЦІЯ ОХОРОНИ
ДИПЛОМАТИЧНИХ ПРЕДСТАВНИЦТВ ІНОЗЕМНИХ ДЕРЖАВ
ПІДРОЗДІЛАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ

- спільний аналіз стану, структури, динаміки й наслідків транснаціональної злочинності, результатів роботи з виявлення, попередження, розкриття, розслідування злочинів;
- виконання, у межах своєї компетенції, спільних програм боротьби зі злочинністю, її окремими видами;
- спільні слідчі, оперативно-розшукові дії та інші заходи щодо конкретних справ і матеріалів про злочини, боротьба з якими вимагає скоординованих зусиль;
- узагальнення практики виконання міждержавних договорів, прийнятих у рамках СНД;
- підготовка інформації про боротьбу зі злочинністю Раді голів держав, іншим органам СНД, а також органам державної влади держав-учасниць СНД;
- розробка пропозицій щодо удосконалення правового регулювання спільної діяльності держав-учасниць СНД у боротьбі зі злочинністю та адміністративною деліктністю;
- вивчення й оцінка ефективності спільних зусиль компетентних органів держав-учасниць СНД у боротьбі зі злочинністю, поширення досвіду в цій галузі;
- співробітництво в галузі захисту прав потерпілих, свідків та інших учасників кримінального процесу;
- погоджена розробка рекомендацій для використання в національному законодавстві з урахуванням специфіки правових систем держав-учасниць СНД;
- професійна підготовка і перепідготовка кадрів суб'єктів управління єдиним правоохоронним простором у державах-учасницях СНД [64, с. 164-167].

Все перелічене дає можливість стверджувати, що чим тісніше та ефективніше відбувається взаємодія на державному вищому рівні, тим прозорішими будуть механізми такої взаємодії і на рівні суб'єктів охорони та ввірених їм іноземних об'єктів.

Враховуючи ще одну особливість нашого дослідження, а саме – належність однієї із сторін взаємодії до правоохоронних органів, важливо з'ясувати загальне визначення взаємодії у сфері правоохоронної діяльності.

Так, Л. О. Фещенко бачить таку взаємодію у внутрішньо-організаційних та зовнішніх функціях правоохоронної системи. У першому випадку це структурна та системна побудова, а у другому – запобігання злочинам та іншим правопорушенням, захист економічних інтересів держави [153].

РОЗДІЛ 2. ПРАКТИЧНА РЕАЛІЗАЦІЯ ОХОРОНИ
ДИПЛОМАТИЧНИХ ПРЕДСТАВНИЦТВ ІНОЗЕМНИХ ДЕРЖАВ
ПІДРОЗДІЛАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ

Визначальними характеристиками взаємодії у даному випадку будуть:

- 1) спільна діяльність не менше двох суб'єктів;
- 2) узгодженість за будь-яким компонентом діяльності;
- 3) наявність адміністративно-правового регулювання;
- 4) зміст вирішуваних завдань;
- 5) спрямованість діяльності взаємодіючих елементів;
- 6) наявність спільного об'єкта – стану дотримання законів [153, с. 176].

Ю. Ф. Кравченко виділяє наступні ознаки взаємодії в теорії та практиці управління органів внутрішніх справ:

- 1) наявність декількох (не менш двох) суб'єктів взаємодії;
- 2) погодженість заходів за метою, місцем, часом, методами;
- 3) спрямованість функціонування взаємодіючих суб'єктів;
- 4) наявність нормативної (правової) бази взаємодії;
- 5) становище, яке обіймають суб'єкти взаємодії в ієрархії системи;
- 6) зміст завдань, які виконуються суб'єктами взаємодії;
- 7) спільна діяльність [144, с. 500].

Поняття "взаємодія у правоохоронній діяльності", на нашу думку, є найбільш наближеним до визначення взаємодії підрозділів Національної гвардії України з охорони дипломатичних представництв з іншими державними органами та організаціями, тому як серед зазначених органів взаємодії саме правоохоронні складають більшість.

На нашу думку, взаємодія підрозділів Національної гвардії України з охорони дипломатичних представництв та інших державних органів і організацій повинна:

- 1) базуватися на врегульованій правовій основі (нормативно-правових актах, які чітко зазначатимуть загальні положення такої взаємодії);
- 2) мати чітку мету, завдання і функції, які виконуються спільно з іншими державними органами та організаціями на паритетних засадах;
- 3) мати прозору систему та координацію спільних дій державних органів, певну схему погодженості дій, тому як її відсутність призводить до виникнення правопорушень.

Отже, взаємодія підрозділів Національної гвардії України з охорони дипломатичних представництв іноземних держав з іншими державними органами та організаціями – це узгоджена діяльність рівноправних структурних підрозділів, державних органів та організацій щодо спільного розв'язання ними завдань, які стосуються сфери охорони дипломатичних представництв іноземних держав на території України, у тому числі взаємна

РОЗДІЛ 2. ПРАКТИЧНА РЕАЛІЗАЦІЯ ОХОРОНИ
ДИПЛОМАТИЧНИХ ПРЕДСТАВНИЦТВ ІНОЗЕМНИХ ДЕРЖАВ
ПІДРОЗДІЛАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ

допомога під час виконання комплексу заходів щодо недопущення порушень прав та свобод людини і громадянина.

Правовий підхід характеризує взаємодію з позиції її урегульованості нормами права, засновану на законах і підзаконних актах погоджену діяльність суб'єктів адміністративної діяльності. Такий підхід, на думку Р. М. Ляшука, дозволяє виявити нормативно-правову базу регулювання взаємодії суб'єктів адміністративної діяльності і прогалини у нормативно-правовому регулюванні, напрями та пріоритетність їх усунення [154, с. 186–187].

Правове регулювання питань взаємодії підрозділів Національної гвардії України з охорони дипломатичних представництв іноземних держав та інших державних органів і організацій, а також питання внутрішньої взаємодії в межах системи органів внутрішніх справ полягає у застосуванні:

1. міжнародних нормативно-правових актів (Віденська конвенція про дипломатичні зносини 1961 року; Віденська конвенція про дипломатичні зносини 1964 року; Віденська конвенція про представництво держав у їхніх відносинах з міжнародними організаціями універсального характеру 1975 року та інші);

2. вітчизняних законів та підзаконних нормативно-правових актів (Конституція України від 28 червня 1996 року; Закон України "Про Національну гвардію України" від 13 березня 2014 року № 876-VII; Наказ МВС України "Про затвердження Положення про військові частини і підрозділи з охорони дипломатичних представництв, консульських установ іноземних держав, представництв міжнародних організацій в Україні Національної гвардії України" від 22.07.2014 № 713; наказ МВС "Настанова з бойової служби з'єднань, військових частин та підрозділів внутрішніх військ Міністерства внутрішніх справ України з охорони дипломатичних представництв і консульських установ іноземних держав в Україні" від 20 листопада 2000 року, наказ командуючого ВВ МВС України "Інструкція про порядок прийому під захист та охорону дипломатичних представництв міжнародних організацій та інших об'єктів частинами та підрозділами внутрішніх військ МВС України" від 01 лютого 2001 року та інші).

При ознайомленні зі змістом цих законів та підзаконних нормативно-правових актів (див. підрозділ 1.4. "Характеристика правового регулювання охорони дипломатичних представництв іноземних держав за національним законодавством") прослідковується спрямованість на індивідуальне виконання завдань та функцій з охорони дипломатичних представництв іноземних держав тим чи іншим державним органом чи організацією. Однак,

РОЗДІЛ 2. ПРАКТИЧНА РЕАЛІЗАЦІЯ ОХОРОНИ
ДИПЛОМАТИЧНИХ ПРЕДСТАВНИЦТВ ІНОЗЕМНИХ ДЕРЖАВ
ПІДРОЗДІЛАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ

відчувається брак єдиного нормативного документу щодо правового механізму та форм взаємодії підрозділів Національної гвардії України з охорони дипломатичних представництв та інших державних органів і організацій на території України.

Особливо це стосується взаємодії з внутрішньою охороною дипломатичних представництв та з органами внутрішніх справ по забезпеченню громадського порядку на прилеглих до представництва територіях. Так, наприклад, у 2011 році була спроба впровадити нормативний акт, який стосується взаємодії органів внутрішніх справ (у тому числі і підрозділів з охорони дипломатичних представництв) у випадку ліквідації масових заворушень. Тоді було підготовлено проект Настанови МВС України "Про дії органів, підрозділів внутрішніх справ, з'єднань, військових частин внутрішніх військ, вищих навчальних закладів Міністерства внутрішніх справ України з ліквідації масових заворушень" [155]. Однак, до сьогодні це питання не врегульовано.

Наша пропозиція щодо створення єдиного нормативного акту, який стосується механізму взаємодії державних органів та організацій із охорони дипломатичних представництв породжена наявністю недоліків у якісному здійсненні охорони дипломатичних представництв підрозділами Національної гвардії України. Справа також у тому, що недоліком взаємодії цих підрозділів з іншими державними органами та організаціями може бути неузгодженість чи дублювання виконання різними суб'єктами одного і того ж завдання. А для уникнення цього дублювання необхідним є створення такого нормативного акту, який би врегулював всі питання взаємодії і при яких правові норми не були б порушені.

Що стосується державних органів та організацій, з якими відбувається взаємодія підрозділів з охорони дипломатичних представництв, то, як зазначено нами у підрозділі 1.3. "Сутність охорони дипломатичних представництв підрозділами Національної гвардії України", ними можуть бути:

- органи внутрішніх справ (у тому числі військові частини Національної гвардії України);
- Управління державної охорони;
- Служба безпеки України;
- Міністерство закордонних справ;
- представники виконавчої влади;
- представники (адміністрація) іноземних представництв та інших зацікавлених організацій;

РОЗДІЛ 2. ПРАКТИЧНА РЕАЛІЗАЦІЯ ОХОРОНИ
ДИПЛОМАТИЧНИХ ПРЕДСТАВНИЦТВ ІНОЗЕМНИХ ДЕРЖАВ
ПІДРОЗДІЛАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ

- внутрішня охорона дипломатичного представництва іноземної держави та інші.

Належність саме цих органів та організацій до системи взаємодіючих суб'єктів з охорони дипломатичних представництв іноземних держав на території України пояснюється особливостями їх повноважень та завдань.

Необхідність систематизації та вироблення механізму взаємодії названих органів дає поштовх до пошуку універсального критерію, який би найбільш точно розкрив сутність взаємодії підрозділів Національної гвардії України з охорони дипломатичних представництв та інших державних органів і організацій з урахуванням їх функціональних особливостей та організації даної діяльності.

Для цього нами проаналізовано класифікації різних науковців, серед яких виділяється класифікація Ю. Ф. Кравченко [144].

По-перше, він визначив найбільш розповсюджені випадки взаємодії, при яких:

- визначається тільки загальне завдання і погоджуються шляхи його виконання, а місце та час проведення відповідних дій вибираються самими взаємодіючими органами;
- погоджуються місце або час виконання загальних завдань, а шляхи та методи розв'язання задач вибираються суб'єктами самостійно.

Практиці відома також достатня кількість випадків взаємодії, яка здійснюється не внаслідок заздалегідь скоординованої діяльності, і не через відповідну регламентацію її в нормативному акті, а в результаті ініціативи одного із суб'єктів взаємодії.

По-друге, ним визначені загальні критерії взаємодії:

- часові характеристики (постійна і тимчасова);
- відношення до системи (внутрішня і зовнішня);
- позиція суб'єктів взаємодії в ієрархії елементів системи (горизонтальна і вертикальна).

По-третє, Ю. Ф. Кравченко дає розгорнуту класифікацію взаємодії в системі органів внутрішніх справ за такими спеціальними критеріями:

- за характером підстав для взаємодії (регламентовану, за вказівкою вищестоящих органів, ініціативну);
- за способом виконання спільних завдань (самостійну (автономну), спільну);
- за просторовими характеристиками (близько розташовану, віддалену);

РОЗДІЛ 2. ПРАКТИЧНА РЕАЛІЗАЦІЯ ОХОРОНИ
ДИПЛОМАТИЧНИХ ПРЕДСТАВНИЦТВ ІНОЗЕМНИХ ДЕРЖАВ
ПІДРОЗДІЛАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ

- за характером зв'язків суб'єктів взаємодії (безпосередню, опосередковану);
- за характером умов взаємодії (звичайну, екстремальну);
- за особливостями "технології" (послідовну, паралельну);
- за кількістю суб'єктів взаємодії (двосуб'єктну, багатосуб'єктну);
- за етапами безпосередньої діяльності (попередню, основну, заключну);
- за сферами діяльності (управлінської діяльності, профілактичної діяльності, кримінально-процесуальної діяльності, адміністративної діяльності поліції, оперативно-розшукової діяльності, діяльності по виконанню покарань, протипожежної безпеки та інше);
- за формами діяльності (у ході аналізу інформації, у ході підготовки управлінського рішення, у ході реалізації управлінського рішення, у ході контролю та інше);
- за спрямованістю функціонування взаємодіючих суб'єктів (позитивну, негативну);
- за ступенем однорідності функцій взаємодіючих суб'єктів (взаємодію суб'єктів, виконуючих однорідні функції, взаємодію суб'єктів, виконуючих різні функції);
- за характером функцій суб'єктів взаємодії в системі управління;
- за змістом завдань, яку виконують суб'єкти в ході взаємодії;
- за проблемами діяльності;
- за типологією суб'єктів взаємодії та інші [144, с. 501, 507-508].

Серед названих критеріїв, на нашу думку, найбільш вдалими з точки зору класифікації взаємодії підрозділів Національної гвардії України з охорони дипломатичних представництв та інших державних органів і організацій є критерій "за характером функцій суб'єктів взаємодії". Однак, цей критерій обмежується характеристикою діяльності кожного з цих органів окремо, тоді як нами пропонується класифікація за критерієм "функції взаємодії суб'єктів охорони дипломатичних представництв", який дасть можливість врахувати не тільки особливості функціональних обов'язків кожного окремого органу взаємодії, але й показати форми співпраці даних органів задля досягнення спільної мети - ефективної охорони дипломатичних представництв іноземних держав.

Отже, функціями взаємодії підрозділів Національної гвардії України з охорони дипломатичних представництв є:

- 1) організаційна (планування та здійснення спільних заходів для забезпечення охорони дипломатичних представництв іноземних держав,

РОЗДІЛ 2. ПРАКТИЧНА РЕАЛІЗАЦІЯ ОХОРОНИ
ДИПЛОМАТИЧНИХ ПРЕДСТАВНИЦТВ ІНОЗЕМНИХ ДЕРЖАВ
ПІДРОЗДІЛАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ

зокрема: вироблення спільних стратегій, положень, інструкцій, формування кількості особового складу для об'єктів охорони, забезпечення фінансування для обладнання об'єктів охорони та інше);

2) інформаційна (використання єдиних інформаційних програм, мереж, Інтернет-ресурсів, систематизація інформації та статистики, листування, обмін інформацією, необхідною для спільного формування порядку взаємного оповіщення при проведенні спільних заходів, робочі зустрічі з метою обмін досвідом та науковими досягненнями, міжнародне співробітництво тощо);

3) контрольна (контроль за додержанням правил охорони дипломатичних представництв шляхом спільних виїздів на перевірки об'єктів охорони тощо);

4) профілактична (попередження та припинення правопорушень шляхом проведення спільних заходів та обміну практичним досвідом, наприклад, попередження виникнення надзвичайних ситуацій, загрози терористичного акту тощо). Тепер зупинимося детальніше на характеристиці взаємодії підрозділів Національної гвардії України з охорони дипломатичних представництв та інших суб'єктів охорони. У першу чергу необхідно сказати, що взаємодія підрозділів з охорони дипломатичних представництв нерозривно пов'язана з діяльністю військових частин Національної гвардії України [173].

Необхідність взаємодії цих структурних підрозділів впливає із основних завдань діяльності Національної гвардії України, а саме: забезпечення участі військових частин, з'єднань у проведенні важливих загальнодержавних заходів, зокрема попередження виникнення та ліквідації надзвичайних ситуацій, загрози терористичного акту тощо.

Підрозділами Національної гвардії України при виконанні своїх безпосередніх обов'язків по охороні дипломатичних представництв (забезпечення охорони при пікетуваннях, акціях, протокольних заходах, залученні резервів військових частин та організації виїздів чергових груп посилення для додаткової охорони об'єктів) також здійснюються і інші функції, які притаманні правоохоронним органам.

Так, статистичні дані за період 2011–2012 рр. показують, що:

1) під час виконання завдань бойової служби особовим складом спеціальних військових частин з охорони важливих державних об'єктів та дипломатичних представництв затримано 6716 (на 1% більше ніж у 2011 році) порушників, у тому числі 9 (2011 році – 13) – за спробу проникнення на територію об'єктів, що охороняються, 6511 (2011 році – 6340) – за порушення пропускового режиму;

РОЗДІЛ 2. ПРАКТИЧНА РЕАЛІЗАЦІЯ ОХОРОНИ
ДИПЛОМАТИЧНИХ ПРЕДСТАВНИЦТВ ІНОЗЕМНИХ ДЕРЖАВ
ПІДРОЗДІЛАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ

2) виконано 44 тис. 793 завдання бойової служби з охорони 107 дипломатичних представництв та консульських установ та інше [119].

Взаємодія підрозділів з охорони дипломатичних представництв та органів внутрішніх справ є найбільш поширеною, тому що покликана здійснювати забезпечення спільних дій у повсякденній діяльності і в разі ускладнення оперативної обстановки на об'єктах дипломатичного призначення.

Враховуючи положення нормативно-правових актів у цій сфері [119-120, 173], вважаємо, що така взаємодія має наступні форми:

1. Спільні дії при забезпеченні громадської безпеки:

1) цілодобова охорона громадського порядку на територіях, прилеглих до дипломатичного представництва;

2) виїзди чергових груп посилення для забезпечення громадського порядку під час проведення масових заходів, протокольних заходів, пікетів, акцій, спрацюванні охоронної сигналізації;

3) залучення резервів військових частин та організація виїздів чергових груп посилення для додаткової охорони дипломатичних об'єктів;

4) залучення РУГУ МВС та працівників ДАІ для забезпечення громадського порядку під час урочистих подій, наприклад, нагородження у посольстві тощо.

2. Спільні дії для забезпечення боротьби зі злочинністю:

1) передача правопорушників органам внутрішніх справ після затримання підрозділами Національної гвардії України під час несення служби охорони дипломатичних представництв;

2) залучення спеціальних підрозділів органів внутрішніх справ для знешкодження вибухових пристроїв та отруйних речовин на території об'єкта охорони або поблизу нього, маршрути і терміни евакуації персоналу, порядок зв'язку і взаємного інформування про обстановку.

3. Розроблення спільної службової документації щодо:

1) порядку взаємного оповіщення;

2) спільних дій під час виконання повсякденних завдань з охорони об'єктів, при різких змінах обстановки та за надзвичайних обставин;

3) спільних дій під час проведення контрольних заходів за бойовою службою оперативних змін при перевірці служби на об'єктах дипломатичної охорони керівництвом Національної гвардії України та командуючим чи його заступниками;

4) інформаційного матеріалу по взаємодіючих органах та їх кадровому забезпеченні [119-120, 173].

РОЗДІЛ 2. ПРАКТИЧНА РЕАЛІЗАЦІЯ ОХОРОНИ
ДИПЛОМАТИЧНИХ ПРЕДСТАВНИЦТВ ІНОЗЕМНИХ ДЕРЖАВ
ПІДРОЗДІЛАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ

Наступним суб'єктом, з яким взаємодіють підрозділи Національної гвардії з охорони дипломатичних представництв є Управління державної охорони [156]. Це державний правоохоронний орган спеціального призначення, який покликаний забезпечувати безпеку Президента України, вищих посадових осіб держави, а також здійснювати охорону адміністративних будівель та об'єктів органів державної влади України. У сфері відповідальності Управління державної охорони України є охорона глав іноземних держав, парламентів та урядів і членів їхніх сімей, керівників міжнародних організацій, які прибувають в Україну чи перебувають на її території.

Основною формою взаємодії цього органу та підрозділів Національної гвардії України з охорони дипломатичних представництв є спільні заходи щодо забезпечення безпеки осіб під час здійснення дипломатичного протоколу, в якому бере участь дипломатичне представництво, за письмовим зверненням Управління, зокрема, при забезпеченні безпеки офіційних візитів іноземних делегацій в Україні на рівні голів держав [173].

Підрозділи Національної гвардії України у своїй діяльності взаємодіють зі Службою безпеки України. Служба безпеки України як правоохоронний орган спеціального призначення забезпечує державну безпеку України.

Підрозділи Служби безпеки України та підрозділи Національної гвардії України з охорони дипломатичних представництв пов'язують [173]:

- 1) спільні дії у повсякденній діяльності при охороні дипломатичних представництв та забезпеченні безпеки осіб, яких вони охороняють;
- 2) спільні дії при ускладненнях оперативної обстановки на об'єктах дипломатичного призначення, зокрема – посилення охорони об'єктів через наявність терористичної загрози [157];
- 3) спільне визначення кількості особового складу для об'єктів охорони;
- 4) спільне формування порядку взаємного оповіщення тощо.

Поширена форма взаємодії Головного управління Національної гвардії України з Міністерством закордонних справ України засновується на клопотаннях останнього щодо забезпечення безпеки представництв іноземних держав та посилення охорони на цих об'єктах, зокрема:

- 1) щодо забезпечення громадського порядку на прилеглих до виборчих дільниць іноземних держав територіях (по ноті Посольств цих держав) під час виборів [158];
- 2) щодо недопущення виникнення конфліктних ситуацій та порушення громадського порядку поблизу іноземного представництва під час пікетування активістами громадських організацій [159; 160; 161];

РОЗДІЛ 2. ПРАКТИЧНА РЕАЛІЗАЦІЯ ОХОРОНИ
ДИПЛОМАТИЧНИХ ПРЕДСТАВНИЦТВ ІНОЗЕМНИХ ДЕРЖАВ
ПІДРОЗДІЛАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ

3) щодо охорони та забезпечення громадського порядку під час урочистих подій, наприклад, нагородження, у посольстві [162];

4) щодо посилення охорони об'єктів через наявність терористичних загроз з боку певних організації та інше [163; 164].

Взаємодія підрозділів Національної гвардії України щодо охорони дипломатичних представництв здійснюється з представниками місцевих органів виконавчої влади та органами місцевого самоврядування:

1) для забезпечення розміщення дипломатичних представництв, консульських установ іноземних держав представництв міжнародних та іноземних організацій в Україні [173];

2) забезпечення (з обласного (міського) бюджету) фінансування робіт по обладнанню об'єктів охорони інженерними спорудами, технічними засобами охорони (системами відеоспостереження і сигналізації), зв'язку;

3) надання приміщень в орендне користування іноземному представництву;

4) обладнання місць несення служби (у випадку охорони об'єкту стаціонарним постом), забезпечення необхідним службовим приміщенням та спорудою поста охорони представництва [78].

Заслуговує на увагу також взаємодія підрозділів щодо охорони дипломатичних представництв з представниками і адміністрацією іноземних представництв та інших зацікавлених організацій.

Основними формами взаємодії з керівництвом дипломатичного представництва іноземної держави та території України є:

1) проведення робочих зустрічей з керівниками об'єктів, що охороняються з питань удосконалення системи охорони дипломатичних представництв, підтримання в робочому стані комплексів ІТЗО та створення належних умов для особового складу на бойовій службі;

2) узгодження плану дій при надзвичайних обставинах, які загрожують безпеці дипломатичного представництва;

3) спільні дії з удосконалення інженерно-технічних засобів охорони, належного обладнання місць несення бойової служби та створення належних соціально-побутових умов для суб'єктів охорони [78; 119].

Значною мірою ця взаємодія стосується внутрішньої і зовнішньої охорони дипломатичних представництв іноземних держав.

За загальною практикою, при здійсненні охорони дипломатичних представництв на території іноземної держави, зовнішню охорону здійснюють на паритетних засадах служби приймаючої сторони та держави посольств.

РОЗДІЛ 2. ПРАКТИЧНА РЕАЛІЗАЦІЯ ОХОРОНИ
ДИПЛОМАТИЧНИХ ПРЕДСТАВНИЦТВ ІНОЗЕМНИХ ДЕРЖАВ
ПІДРОЗДІЛАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ

У нашому випадку, на території України зовнішньою охороною дипломатичного представництва є підрозділи Національної гвардії України, інколи, за необхідності, Державна служба охорони або інша приватна організація. Вся внутрішня охорона дипломатичних представництв на території України, здійснюється за бажанням керівництва дипломатичного представництва.

Так, в російському посольстві внутрішню охорону здійснює комендант [165], в чеському — достатньо відеоспостереження [166], в американському — цю функцію здійснює служба безпеки, працівники якої відповідають за безпеку посольства та всього персоналу місії. Служба випускає періодичні звіти з питань безпеки та злочинності у Києві та Україні, які можуть знадобитися всім громадянам США, які живуть або подорожують в Україні. Питання щодо злочинів стосовно громадян США також контролюються цією службою [167].

Окремо в Американському посольстві існує відділ з правоохоронних питань, який займається реалізацією програм технічної допомоги у сфері правоохоронної діяльності та іншими питаннями у сфері утвердження верховенства права в Україні. Відділ з правоохоронних питань тісно співпрацює з Міністерством Юстиції, Генеральною Прокуратурою, Міністерством Внутрішніх Справ, Державним Комітетом із захисту кордону та іншими агенціями для втілення програм, що сприяють боротьбі із тероризмом, організованою злочинністю, корупцією, економічними та фінансовими злочинами, порушеннями прав на інтелектуальну власність, торгівлею людьми та іншою кримінальною діяльністю [167]. Основна взаємодія між цими суб'єктами відбувається на рівні інформування та участі у спільних заходах по охороні представництва у випадках загрози безпеці його працівників чи майна.

На жаль, сьогодні питання форм взаємодії та розподілу повноважень між внутрішньою охороною дипломатичного представництва іноземної держави та підрозділами Національної гвардії України на належному рівні не врегульовано, відсутні спільні інструкції та інші підзаконні нормативні акти з цього питання. Тому важливим питанням залишається створення єдиного документу щодо взаємодії цих охоронних структур на території України.

2.3. Застосування заходів адміністративного примусу підрозділами Національної гвардії України при охороні дипломатичних представництв іноземних держав

Питання протидії правопорушенням при здійсненні охорони дипломатичних представництв іноземних держав підрозділами Національної гвардії України пов'язується в першу чергу з реалізацією заходів державного примусу. Вони знаходять своє відображення у примусових повноваженнях підрозділів Національної гвардії України, які мають особливу природу, адже існують у площинах складних правовідносин. Їх складність обумовлюється необхідністю врахування вимог міжнародних правових актів, які регламентують дипломатичну діяльність, а також особливостей вітчизняного законодавства у питаннях притягнення правопорушників до відповідальності.

За офіційними даними, у 2011 році, військовослужбовцями спеціальних моторизованих військових частин, військових частин спеціального призначення виконано близько 19 тисяч завдань з охорони громадського порядку, у тому числі понад 14,6 тисячі – по несенню патрульної служби, 2,4 тисячі – при забезпеченні масових заходів, 1 019 – у цільових та спеціальних операціях та 701 – під час оперативно-профілактичних відпрацювань регіонів держави [168].

Підрозділами внутрішніх військ (тепер - Національної гвардії України) на території України у 2011 році охоронялось 111 дипломатичних представництв (58 посольств, 25 консульських установ, 15 резиденцій та 13 представництв). Протягом року було прийнято під охорону 3 дипломатичних представництва, а саме: Посольство Королівства Саудівська Аравія в Україні, Генеральне консульство Республіки Польща в м. Севастополі та Консульський відділ Посольства Королівства Іспанія в Україні. Для виконання службово-бойових завдань з охорони дипломатичних установ призначалося 83950 військовослужбовців, якими виконано 50029 завдань бойової служби по забезпеченню безпеки дипломатичних представництв та їх персоналу [168].

Складність та проблематичність окремих питань, пов'язаних із адміністративно-юрисдикційною діяльністю з охорони дипломатичних представництв іноземних держав підрозділами Національної гвардії України, обумовлюється декількома причинами:

по-перше, відсутністю в спеціалізованому адміністративно-деліктному законодавстві (в першу чергу, у Кодексі України про адміністративні правопорушення) необхідних та достатніх правових передумов (як матеріального, так і процесуального характеру) для застосування окремих

РОЗДІЛ 2. ПРАКТИЧНА РЕАЛІЗАЦІЯ ОХОРОНИ
ДИПЛОМАТИЧНИХ ПРЕДСТАВНИЦТВ ІНОЗЕМНИХ ДЕРЖАВ
ПІДРОЗДІЛАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ

заходів адміністративного примусу (адміністративної відповідальності, зокрема);

по-друге, недостатньою розвиненістю засад спільної діяльності у питаннях застосування заходів адміністративного примусу між підрозділами Національної гвардії України, іншими підрозділами системи ОВС, правоохоронними органами;

по-третє, особливостями правового статусу підрозділів Національної гвардії України, територіальним розташуванням дипломатичних представництв, законодавства держав, чії представництва розташовані в Україні.

Підрозділи Національної гвардії України у питаннях охорони представництв іноземних держав виступають в якості суб'єктів застосування заходів примусу, що потребує додаткової наукової та нормативної характеристики.

Т. О. Коломоєць, відзначає, що під адміністративним примусом слід розуміти особливий, комплексний, поліструктурний різновид державно-правового примусу, тобто визначених нормами публічного права способів офіційного фізичного або психологічного впливу уповноважених державних органів, а у деяких випадках і громадських організацій, на фізичних та юридичних осіб у вигляді особистих, майнових, організаційних обмежень їх прав, свобод та інтересів у випадках вчинення цими особами протиправних діянь (у сфері відносин публічного характеру) або в умовах надзвичайних обставин в межах окремого, економного, спрощеного, оперативного адміністративного провадження задля досягнення багатоаспектної ретро-перспективної мети (превенції, припинення протиправних діянь, забезпечення провадження в справах про правопорушення, притягнення винних осіб до відповідальності, попередження та локалізації наслідків надзвичайних ситуацій) [169, с. 160]. Таке визначення, на наш погляд, носить комплексний характер і всебічно відображає сутність адміністративного примусу. Серед інших визначень, відмітимо позицію І. В. Мельника, який зазначає, що адміністративний примус – це застосування відповідними суб'єктами до осіб, які не перебувають в їх підпорядкуванні, незалежно від волі і бажання останніх передбачених адміністративно-правовими нормами заходів впливу морального, майнового, особистісного та іншого характеру з метою охорони суспільних відносин, що виникають у сфері державного управління, шляхом попередження і припинення правопорушень, покарання за їх вчинення [170, с. 151].

Р. С. Мельник, досліджуючи питання суб'єктів державної примусової

РОЗДІЛ 2. ПРАКТИЧНА РЕАЛІЗАЦІЯ ОХОРОНИ
ДИПЛОМАТИЧНИХ ПРЕДСТАВНИЦТВ ІНОЗЕМНИХ ДЕРЖАВ
ПІДРОЗДІЛАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ

діяльності, зробив висновок, що заходи адміністративного попередження та припинення реалізуються у процесі правоохоронної діяльності правоохоронними органами. Таким чином, згаданий автор зводить коло суб'єктів до системи правоохоронних органів. Однак цей дослідник також схиляється до думки, що не всі правоохоронні органи держави беруть участь у застосуванні заходів адміністративного попередження та припинення [171, с. 38]. На продовження зазначеного приводиться позиція О. Тюріної, згідно з якою заходи державного примусу (кримінального, цивільного, адміністративного, дисциплінарного) застосовують усі правоохоронні органи [172, с. 79] (звісно, тільки у тих межах і ті заходи, які відповідають функціям, покладеним на відповідний орган), але заходи адміністративного попередження та припинення доступні лише окремим з них, які повинні володіти хоча б одним з перелічених нижче прав, що дозволяло б їм виконувати покладені на них державою обов'язки з попередження та припинення правопорушень: затримувати, проводити огляд, вилучення; здійснювати провадження в справах про адміністративні правопорушення; застосовувати заходи безпосереднього примусу (фізичну силу, спеціальні засоби, зброю) [171, с. 38].

Слід екстраполювати останні положення з метою підтвердження статусу Національної гвардії України в якості суб'єкта адміністративного примусу. З цією метою, проаналізуємо окремі положення, які стосуються правового статусу цих підрозділів у частині прав, обов'язків, функцій щодо застосування заходів примусу.

Як вже зазначалось раніше, охорона дипломатичних представництв і консульських установ іноземних держав на території України є однією із основних функцій Національної гвардії України, відповідно до статті 2 відповідного статусного закону [56].

Серед іншого, стаття 12 цього закону передбачає, що Національна гвардія України відповідно до покладених на неї законом завдань та функцій зобов'язана "забезпечувати захист та охорону життя, прав, свобод і законних інтересів громадян, суспільства і держави від злочинних та інших протиправних посягань; брати участь у забезпеченні громадської безпеки та охороні громадського порядку, у тому числі під час проведення зборів, мітингів, вуличних походів, демонстрацій, інших масових заходів, під час офіційних візитів та інших заходів за участю посадових осіб України та іноземних держав, щодо яких здійснюється державна охорона на території України; вживати заходів, спрямованих на запобігання, виявлення кримінальних (адміністративних) правопорушень; забезпечувати охорону

РОЗДІЛ 2. ПРАКТИЧНА РЕАЛІЗАЦІЯ ОХОРОНИ
ДИПЛОМАТИЧНИХ ПРЕДСТАВНИЦТВ ІНОЗЕМНИХ ДЕРЖАВ
ПІДРОЗДІЛАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ

об'єктів, що охороняються Національною гвардією України; забезпечувати пропускний режим на об'єктах, що охороняються Національною гвардією України; брати участь у відновленні конституційного правопорядку, порушеного при спробах захоплення державної влади чи зміни конституційного ладу шляхом насильства, а також у відновленні діяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, порушеної в результаті здійснення протиправних дій, у тому числі на підґрунті міжнаціональних і міжконфесійних конфліктів тощо" [56].

При аналізі обов'язків, які в цілому передбачені у статті 12, звертає на себе увагу відсутність кореспондування між функціями та обов'язками, які стосуються охорони дипломатичних представництв і консульських установ іноземних держав на території України. Крім того, можемо констатувати окремі неточності у формулюваннях норм цієї статті. Зокрема, вказівка на те, що "Національна гвардія зобов'язана забезпечувати охорону об'єктів, що охороняються Національною гвардією України" є прямим словесним повторенням і потребує редакторського уточнення. Стосовно удосконалення цієї статті у частині посилення правового регулювання охорони дипломатичних представництв і консульських установ іноземних держав, вважаємо за необхідне внести доповнення до цієї статті.

Зокрема, пропонуємо, доповнити частину першу статті 12 Закону України "Про Національну гвардію України" [56], пунктом двадцять другим наступного змісту: "забезпечувати цілодобову охорону дипломатичних представництв і консульських установ іноземних держав на території України, використовуючи при цьому сили і засоби для охорони, які відповідно до законодавства перебувають у їхньому розпорядженні".

Таке формулювання сформує відсутню нині частину правового статусу, яка забезпечить реалізацію однієї із основних функцій Національної гвардії України.

Проаналізуємо права, надані підрозділам при охороні дипломатичних представництв і консульських установ іноземних держав на території України.

Якщо звернути увагу на систему прав підрозділів Національної гвардії України [56], то вона характеризується тим, що визначає загальні права. Зокрема, стаття 13 вказаного закону передбачає, що військовослужбовці Національної гвардії України з метою виконання покладених на Національну гвардію України завдань мають право: 1) у разі залучення до виконання завдань з охорони громадського порядку на військовослужбовців Національної гвардії України поширюються права та обов'язки, передбачені Законом України "Про Національну поліцію"; 2) затримувати та передавати

РОЗДІЛ 2. ПРАКТИЧНА РЕАЛІЗАЦІЯ ОХОРОНИ
ДИПЛОМАТИЧНИХ ПРЕДСТАВНИЦТВ ІНОЗЕМНИХ ДЕРЖАВ
ПІДРОЗДІЛАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ

працівникам поліції, адміністрації об'єктів, що охороняються Національною гвардією України, осіб, які порушили встановлений перепускний режим або вчинили напад на об'єкт, що охороняється Національною гвардією України; 3) затримувати осіб, озброєних вогнепальною зброєю під час здійснення антитерористичних операцій; 4) затримувати осіб, які підозрюються у вчиненні кримінальних правопорушень, та осіб, які вчинили втечу з місць позбавлення волі, дезертирів; 5) розблоковувати або припиняти протиправні дії у разі захоплення важливих об'єктів або місцевостей, що загрожує безпеці громадян і порушує нормальну діяльність органів державної влади та органів місцевого самоврядування; 6) проводити огляд транспортних засобів і вантажів на контрольно-пропускних пунктах об'єктів, що охороняються Національною гвардією України; 7) зберігати, носити і застосовувати спеціальні засоби та зброю; 8) під час виконання службових завдань користуватися безплатно всіма видами громадського транспорту міського, приміського і місцевого сполучення (крім таксі); 9) безперешкодно використовувати в невідкладних випадках засоби електронного зв'язку центральних і місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій незалежно від форми власності, а засоби зв'язку, що належать фізичним особам, - за їх згодою; 10) використовувати з наступним відшкодуванням витрат та збитків у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України, транспортні і плавучі засоби фізичних або юридичних осіб незалежно від форми власності (крім транспортних засобів дипломатичних представництв та консульських установ іноземних держав в Україні, транспортних засобів спеціального призначення) для припинення злочину, проїзду до місця події, стихійного лиха, супроводження до лікувальних закладів осіб, які потребують термінової медичної допомоги, для переслідування правопорушників та їх супроводження або конвоювання до органів внутрішніх справ; 11) взаємодіяти в межах компетенції з іншими правоохоронними органами [56].

Спеціальні права у цій сфері передбачені відомчими документами. Зокрема, Настанова з бойової служби з'єднань, військових частин та підрозділів з охорони дипломатичних представництв і консульських установ іноземних держав в Україні [173] передбачає, що права військовослужбовців військових частин з охорони дипломатичних представництв внутрішніх військ під час виконання покладених на них завдань, застосування заходів фізичного впливу, вогнепальної зброї, спеціальних засобів та бойової техніки визначаються законами України "Про внутрішні війська Міністерства внутрішніх справ України" (тепер – "Про Національну гвардію України")

РОЗДІЛ 2. ПРАКТИЧНА РЕАЛІЗАЦІЯ ОХОРОНИ
ДИПЛОМАТИЧНИХ ПРЕДСТАВНИЦТВ ІНОЗЕМНИХ ДЕРЖАВ
ПІДРОЗДІЛАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ

[107] та "Про Національну поліцію" [135], Статутом бойової служби внутрішніх військ Міністерства внутрішніх справ України, військовими статутами Збройних сил України тощо.

Права військовослужбовців підрозділів з охорони дипломатичних представництв, консульських установ іноземних держав, представництв міжнародних та іноземних організацій в Україні передбачені відповідним Порядком. Зокрема, військовослужбовці при виконанні службових обов'язків з охорони дипломатичних представництв мають право:

- застосовувати заходи фізичного впливу, спеціальні засоби, вогнепальну зброю та бойову техніку в порядку, передбаченому Законом України "Про Національну поліцію", статутами Збройних сил України й іншими нормативно-правовими актами;

- вимагати від громадян і посадових осіб додержання громадського порядку, припинення дій, що перешкоджають виконанню обов'язків з охорони дипломатичних представництв оперативними змінами;

- затримувати і передавати в органи внутрішніх справ громадян, які підозрюються у вчиненні злочинів або вчинили адміністративні правопорушення поблизу розміщення дипломатичного представництва;

- переслідувати, проводити затримання, складати необхідні документи й передавати органам внутрішніх справ або Службі безпеки України злочинців і осіб, які вчинили напад на дипломатичне представництво, оперативну зміну або які намагалися перетнути огорожу об'єкта чи доставити на нього заборонені предмети;

- перевіряти в осіб, які підозрюються у вчиненні правопорушення, документи, що посвідчують їх особу. Також військовослужбовці мають право заходити у разі здійснення заходів для врятування людей та майна чи безпосереднього переслідування осіб, які підозрюються у вчиненні злочину, на земельні ділянки, до житлових та інших приміщень, приміщень підприємств, установ, організацій незалежно від форм власності, а до приміщень та на територію дипломатичних представництв тільки з дозволу керівника представництва, проводити їх огляд з подальшим повідомленням оперативного чергового [56].

У разі виконання обов'язків в умовах надзвичайного стану особи оперативної зміни з охорони дипломатичних представництв мають право тимчасово забороняти або обмежувати рух транспорту та пішоходів, здійснювати їх огляд на вулицях і дорогах з метою забезпечення захисту життя і здоров'я представникам дипломатичного корпусу іншим громадян та їх майна. Військовослужбовці при виконанні службових обов'язків з охорони

РОЗДІЛ 2. ПРАКТИЧНА РЕАЛІЗАЦІЯ ОХОРОНИ
ДИПЛОМАТИЧНИХ ПРЕДСТАВНИЦТВ ІНОЗЕМНИХ ДЕРЖАВ
ПІДРОЗДІЛАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ

дипломатичних представництв у межах цих повноважень та наданих іншими законодавчими актами, самостійно приймають рішення, а у разі вчинення протиправних дій несуть відповідальність згідно з законодавством [173].

Система цих прав пов'язана з тими, які передбачені Законами України "Про Національну гвардію України" [56], та "Про Національну поліцію" [135], проте слід констатувати, що вони прямо визначені на рівні Порядку, який є обов'язковим до виконання співробітниками Національної гвардії України, проте не забезпечує безумовне підкорення з боку громадян. Отже, на наше переконання, передбачені Порядком права, і які не передбачені у Законі України "Про Національну гвардію України" [56], мають бути закріплені в ньому, для цього необхідно внести зміни до статті 13 означеного закону.

Узагальнення системи прав та обов'язків свідчить про безумовну спрямованість на здійснення правоохоронних завдань із можливостями застосування заходів державного (адміністративного) примусу. Грунтуючись на вищезазначеному, підрозділи Національної гвардії України в якості суб'єктів адміністративного примусу у сфері охорони дипломатичних представництв можуть бути визначені як система спеціально утворених з метою з охорони дипломатичних представництв, консульських установ іноземних держав, представництв міжнародних та іноземних організацій в Україні підрозділів, яким при реалізації цього завдання надане право застосовувати заходи адміністративного попередження та припинення, а також здійснювати комплекс відповідних заходів, необхідних для притягнення правопорушників до відповідальності.

Спираючись на таке розуміння одного з напрямків діяльності підрозділів Національної гвардії України, виникає потреба в детальному аналізі тріади заходів протидії: попередження, припинення та відповідальності.

Заходи попередження в діяльності підрозділів Національної гвардії України в якості суб'єктів адміністративного примусу у сфері охорони дипломатичних представництв спрямовуються на запобігання вчинення правопорушень та детермінант протиправної поведінки, яка посягає на діяльність означених представництв.

У першу чергу погоджуємось з позицією Т. О. Коломоець, яка зазначає, що "дана група заходів суттєво відрізняється від всіх інших заходів адміністративного примусу тим, що:

– по-перше, мають профілактичний, попереджувальний характер, що знайшло своє відображення вже у їх назві;

– по-друге, вони не пов'язані із протиправними діяннями, саме тому правильно говорити не про підстави (конкретні фактичні підстави), а про

РОЗДІЛ 2. ПРАКТИЧНА РЕАЛІЗАЦІЯ ОХОРОНИ
ДИПЛОМАТИЧНИХ ПРЕДСТАВНИЦТВ ІНОЗЕМНИХ ДЕРЖАВ
ПІДРОЗДІЛАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ

умови їх застосування [174, с. 71], які, є однопорядковими термінами [175, с. 74]; умовою їх застосування є юридичні презумпції, реальні припущення про можливість вчинення тим чи іншим суб'єктом правопорушення, відносно якого такі заходи і застосовуються [176, с. 86–87].

– по-третє, їх мета полягає в тому, щоб не допустити протиправну поведінку з боку конкретних осіб, які до такої поведінки схильні, усунути причини, які сприяють вчиненню правопорушень, і створити умов, які виключають протиправну поведінку [177, с. 198];

– по-четверте, необмежене, абсолютно невизначене коло суб'єктів, щодо яких здійснюється їх застосування" [169, с. 174–175].

Згадана характеристика є актуальною при реалізації охорони дипломатичних представництв іноземних держав підрозділами Національної гвардії України. У продовження слід відмітити, що у сучасній правовій науці дотепер немає одностайної позиції з приводу вичерпного переліку цих заходів, крім того, вважається, що група саме цих заходів, досліджена найменше. Цей факт свідчить про існування специфіки попереджувальних заходів в окремих правоохоронних сферах, про це наголошують й науковці (див., наприклад, [175; 178; 179; 180]). Крім того, праві акти, які визначають правовий статус різних правоохоронних органів, в частині прав та обов'язків також по різному визначають особливості застосування цих заходів в залежності від сфери правового впливу того чи іншого правоохоронного органу.

У згаданій роботі Т. О. Коломоєць, ми заходимо загальну класифікацію групи адміністративно-примусових заходів попереджувального характеру, визначених нормами адміністративного права України [169, с. 175; 181, с. 79–80].

Беручи до уваги зазначену наукову класифікацію та враховуючи положення чинного законодавства, ми виділяємо наступні спеціальні заходи попередження в діяльності підрозділів Національної гвардії України в якості суб'єктів адміністративного примусу у сфері охорони дипломатичних представництв:

– перевірка в осіб, які підозрюються у вчиненні правопорушення, документів, що посвідчують їх особу;

– вимога від громадян і посадових осіб додержання громадського порядку, припинення дій, що перешкоджають виконанню обов'язків оперативними змінами;

– спорудження з дозволу місцевої адміністрації необхідних для охорони представництв об'єктів (постові приміщення, паркани, бар'єри, "зони

РОЗДІЛ 2. ПРАКТИЧНА РЕАЛІЗАЦІЯ ОХОРОНИ
ДИПЛОМАТИЧНИХ ПРЕДСТАВНИЦТВ ІНОЗЕМНИХ ДЕРЖАВ
ПІДРОЗДІЛАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ

безпеки") на територіях, прилеглих до службових та житлових приміщень представництв. Такі звернення розглядаються відповідними установами міських (обласних) адміністрацій у першочерговому порядку;

– підготовка та внесення на розгляд виконкомів місцевих Рад та інших установ і відомств пропозицій про знесення тимчасових споруд, що знаходяться поблизу представництва і заважають їх охороні;

– вирішення питання про установку шляхових знаків поблизу службових та житлових приміщень представництв (за згодою Державної автомобільної інспекції України);

– тимчасове затримання виконання будівельних та ремонтних робіт поблизу об'єкта, що охороняється, за винятком, коли ці роботи пов'язані з ліквідацією наслідків стихійних лих, пожеж, аварій тощо.

Необхідність проведення комплексу заходів, призначенням яких є запобігання проникнення на територію дипломатичних представництв закріплюються у відповідних актах перевірки готовності до прийому під охорону. Наприклад, у такому акті перевірки готовності до прийому під охорону Резиденції Посла Сирійської Арабської Республіки в Україні, окрім характеристики обладнання самої резиденції, зазначається, що по вулиці Дружня Солом'янського району м. Києва дорожні знаки, які забороняють зупинку або стоянку транспортних засобів на прилеглий до резиденції ділянці тротуару та проїзній частині не встановлено [182]. Тим самим робиться наголос на можливості безперешкодної зупинки автотранспорту в районі дислокації цієї резиденції та потреби у зверненні до Державної автомобільної інспекції України щодо встановлення відповідних знаків.

Крім того, Закон України "Про Національну поліцію" [135] передбачає можливість застосування інших заходів попередження, які є характерними для правового статусу співробітників Національної гвардії України та поліції.

Зокрема, це:

– викликати громадян і службових осіб у зв'язку з матеріалами, що знаходяться в їх провадженні;

– проводити аудіо-, відео-, фотофіксацію як допоміжний засіб попередження протиправних дій та розкриття правопорушень;

– повідомляти з метою профілактичного впливу державним органам, громадським об'єднанням, трудовим колективам і громадськості за місцем проживання особи про факти вчинення нею адміністративного правопорушення;

РОЗДІЛ 2. ПРАКТИЧНА РЕАЛІЗАЦІЯ ОХОРОНИ
ДИПЛОМАТИЧНИХ ПРЕДСТАВНИЦТВ ІНОЗЕМНИХ ДЕРЖАВ
ПІДРОЗДІЛАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ

– вносити відповідним державним органам, громадським об'єднанням або службовим особам, підприємствам, установам, організаціям обов'язкові до розгляду подання про необхідність усунення причин і умов, що сприяють вчиненню правопорушень.

Як приклад ефективності розглянутих заходів, можна привести експеримент проведений журналістами телеканалу "Новий", які узгодивши формальності з командуванням частини, вирішили переконатися, наскільки пильно військові правоохоронці охороняють консульство Угорщини в Україні. У визначений день оператор телеканалу зайняв позицію між автівками перед консульством. А журналістка, переодягнувшись у все чорне та ще й з підозрілим предметом на поясі, підійшла до воріт визначеного об'єкта і стала просити військовослужбовця внутрішніх військ пропустити її всередину установи, мовляв їй там призначили важливу зустріч. Провівши журналістку подалі від контрольного-пропускного пункту консульства, військовослужбовець викликав по радіо допомогу. Рівно через півтори хвилини, незважаючи на тисняву на вулицях у центрі Києва, прибуло підкріплення. І якби не оператор, який поспішив на допомогу колезі, та офіцери відділення виховної роботи військової частини, теле-журналістці довелося б давати пояснення в підрозділі поліції [117]. Отже, оперативне виявлення протиправних намірів та запобігання негативним наслідкам є основою в забезпеченні безпеки дипломатичних представництв.

Слід також врахувати, що у разі виконання обов'язків в умовах надзвичайного стану особи оперативної зміни з охорони дипломатичних представництв мають право:

– тимчасово забороняти або обмежувати рух транспорту та пішоходів, здійснювати їх огляд на вулицях і дорогах з метою забезпечення захисту життя і здоров'я громадян та їх майна;

– затримувати громадян, які порушили режим комендантської години до її закінчення, а осіб, які не мають при собі відповідних документів, - до встановлення їх особи, але не більш як на строк, встановлений законодавством [173].

Узагальнення зазначених заходів та використовуючи критерій правового регулювання, слід вказати, що заходи адміністративного попередження у сфері охорони дипломатичних представництв поділяються на ті, що передбачені:

– спеціальним законодавством (зокрема, Настановою з бойової служби з'єднань, військових частин та підрозділів з охорони дипломатичних

РОЗДІЛ 2. ПРАКТИЧНА РЕАЛІЗАЦІЯ ОХОРОНИ
ДИПЛОМАТИЧНИХ ПРЕДСТАВНИЦТВ ІНОЗЕМНИХ ДЕРЖАВ
ПІДРОЗДІЛАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ

представництв і консульських установ іноземних держав в Україні), яке визначає особливі заходи попередження, які відносяться виключно до діяльності пов'язаної із охороною дипломатичних представництв;

– законодавством, що визначає правовий статус поліції та Національної гвардії України, яке доповнює систему заходів загальними положеннями, що надає довершеного вигляду системі заходів попередження;

– законодавством, що визначає засади діяльності в умовах надзвичайного стану.

Заходи припинення в діяльності підрозділів Національної гвардії України в якості суб'єктів адміністративного примусу у сфері охорони дипломатичних представництв спрямовуються на зупинку протиправної поведінки та ліквідації загрози безпеки означених установ. Вони полягають у тому, щоб вчасно відреагувати на антигромадські діяння, припинити протиправну поведінку і тим самим не допустити настання її шкідливих наслідків.

Здійснення впливу на протиправну поведінку і є заходами адміністративного припинення. Такий вплив може бути психологічним або фізичним, пов'язаним з особистими, організаційними чи майновими обмеженнями [183, с. 17].

Метою застосування заходів адміністративного припинення працівниками поліції є примусове припинення, тобто переривання протиправної поведінки. Ефективність застосування працівником заходів адміністративного припинення визначається ступенем досягнення такої мети. Окремі заходи адміністративного припинення працівниками поліції можуть застосовуватися для усунення шкідливих наслідків адміністративних правопорушень, відновлення правомірного стану [184, с. 65].

Застосування досліджуваних заходів адміністративного припинення починається, коли використання запобіжних заходів вже є неефективним, а протиправна ситуація починається або досягла певного розвитку. Заходи адміністративного припинення переривають уже наявні правопорушення чи протиправні діяння, спрямовані на встановлення особи порушника, з'ясування обставин справи і можливості для подальшого застосування до порушника заходів адміністративної відповідальності [175, с. 123].

До заходів припинення в діяльності органів внутрішніх справ відносять наступні: вимога припинити протиправну поведінку; доставлення порушника; привід осіб, які ухиляються від явки за викликом в орган внутрішніх справ; адміністративне затримання; особистий огляд; огляд речей; вилучення речей і документів; зупинку транспортних засобів; відсторонення водіїв від керування

РОЗДІЛ 2. ПРАКТИЧНА РЕАЛІЗАЦІЯ ОХОРОНИ
ДИПЛОМАТИЧНИХ ПРЕДСТАВНИЦТВ ІНОЗЕМНИХ ДЕРЖАВ
ПІДРОЗДІЛАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ

транспортними засобами і огляд їх на стан сп'яніння; заборону експлуатації транспортних засобів; затримання і доставляння транспортних засобів для тимчасового зберігання на спеціальних майданчиках чи стоянках; обмеження або заборону проведення ремонтно-будівельних та інших робіт на вулицях і шляхах; зупинення і припинення діяльності об'єктів дозвільної системи; адміністративне видворення іноземців за межі України. До цього переліку додаються спеціальні заходи такі як: застосування заходів фізичного впливу; застосування спеціальних засобів; застосування вогнепальної зброї [175, с. 128].

Така класифікація та характеристика, на наш погляд, є обґрунтованою та повністю відображаючою систему заходів припинення. Користуючись нею, та використовуючи спеціальне законодавство, яке регулює питання охорони дипломатичних представництв, визначимо заходи припинення, які застосовуються в діяльності підрозділів Національної гвардії України в досліджуваній сфері.

З метою припинення правопорушень підрозділи Національної гвардії України у сфері охорони дипломатичних представництв можуть:

- вести переслідування, проводити затримання, оформляти первинні документи, передавати органам внутрішніх справ або безпеки злочинців і осіб, які вчинили напад на об'єкт, що охороняється, особовий склад варту, військовий наряд або які намагалися пересікти лінію охорони об'єкта чи доставити на нього заборонені речі;

- провадити огляд вантажів, а при наявності відомостей про вчинення правопорушення, – і огляд осіб на контрольно-пропускних пунктах об'єктів, що охороняються, особистий огляд і опитування затриманих, перевірку документів у громадян під час оточення (блокування);

- використовувати транспортні засоби, що належать підприємствам, установам і організаціям, громадянам (крім транспортних засобів дипломатичних, консульських, інших представництв іноземних держав і організацій, транспортних засобів спеціального призначення), під час безпосереднього переслідування та затримання осіб, зазначених в абзаці 7 цієї статті. Використання з цією метою транспортних засобів, що належать підприємствам, установам і організаціям, здійснюється безплатно. Відшкодування збитків та витрат за використання транспорту громадян здійснюється в порядку, встановленому Законом України "Про Національну поліцію" та іншими актами чинного законодавства;

РОЗДІЛ 2. ПРАКТИЧНА РЕАЛІЗАЦІЯ ОХОРОНИ
ДИПЛОМАТИЧНИХ ПРЕДСТАВНИЦТВ ІНОЗЕМНИХ ДЕРЖАВ
ПІДРОЗДІЛАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ

– застосовувати заходи фізичного впливу, спеціальні засоби, вогнепальну зброю та бойову техніку в порядку, передбаченому Законом України "Про Національну поліцію", статутами Збройних сил України, іншими нормативно-правовими актами;

– використовувати засоби зв'язку, транспортні засоби, що належать підприємствам, установам, організаціям незалежно від форм власності й громадянам, відповідно до Закону України "Про Національну поліцію";

– заходити у разі здійснення заходів для врятування людей та майна чи безпосереднього переслідування осіб, які підозрюються у вчиненні злочину, на земельні ділянки, до житлових та інших приміщень, приміщень підприємств, установ, організацій незалежно від форм власності, а до приміщень та на територію дипломатичних представництв тільки з дозволу керівника представництва, проводити їх огляд з подальшим повідомленням оперативного чергового, прокурора протягом доби про його наслідки [135].

Слід вказати, що протягом 2012 року, підрозділами ВВ МВС України виконано 44 тис. 793 (на 3% менше ніж у 2011 році) завдання бойової служби з охорони 107 дипломатичних представництв та консульських установ. Черговими групами посилення виконано 50 завдань з надання допомоги військовим нарядам при ускладненні оперативної обстановки. При несенні бойової служби особовим складом затримано 9 осіб, з них 6 – за підозрою у вчиненні злочину, 2 – за адміністративні правопорушення та 1 – за порушення режиму охорони [119].

Крім того, особи оперативної зміни з охорони дипломатичних представництв мають право застосовувати заходи фізичного впливу, спеціальні засоби й вогнепальну зброю у випадках і в порядку, передбачених Законом України "Про Національну поліцію" [135], Інструкцією "Про порядок застосування пристроїв для відстрілу патронів, споряджених гумовими, чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами не смертельної дії та зазначених патронів". Для правового забезпечення застосування означених заходів, розроблений та впроваджений Порядок застосування заходів фізичного впливу, спеціальних засобів і вогнепальної зброї військовослужбовцями з'єднання та окремих підрозділів внутрішніх військ МВС України з охорони дипломатичних представництв і консульських установ іноземних держав на території України [173].

З метою забезпечення заходів адміністративного припинення, військовослужбовці при виконанні службових обов'язків з охорони дипломатичних представництв мають право застосовувати пристрої для відстрілу гумової кулі (РКС-5 "Ринг"), наручники, гумові кийки, засоби

РОЗДІЛ 2. ПРАКТИЧНА РЕАЛІЗАЦІЯ ОХОРОНИ
ДИПЛОМАТИЧНИХ ПРЕДСТАВНИЦТВ ІНОЗЕМНИХ ДЕРЖАВ
ПІДРОЗДІЛАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ

зв'язування, слезоточиві речовини, світлозвукові пристрої відволікаючої дії, пристрої для відкриття приміщень і примусової зупинки транспорту, а також за необхідності використовувати службових собак. Застосування спеціальних засобів та вогнепальної зброї є крайнім заходом і трапляється нечасто. У якості прикладу можна згадати випадок, коли 14 лютого 1979 року було захоплене посольство США в Тегерані. У відповідь, 19 морських піхотинців внутрішньої охорони посольства майже півтори години чинили запеклий опір нападникам. Двох із них було вбито, двоє морських піхотинців дістали поранення [185].

Аналіз застосування заходів адміністративного припинення у діяльності підрозділів Національної гвардії України з охорони дипломатичних представництв свідчить про наступне:

по-перше, підстави, порядок та умови застосування заходів фізичного впливу, спеціальних засобів, травматичної та вогнепальної зброї в повній мірі відповідає тій процедурі, що передбачена Законами України "Про Національну гвардію України" [56], та "Про Національну поліцію" [135];

по-друге, особливістю є об'єкт захисту, а саме захист працівників дипломатичного корпусу, громадян і самозахист від нападу та інших дій, що створюють загрозу їх життю або здоров'ю, а також припинення масових безпорядків і групових порушень громадського порядку поблизу об'єкта, що охороняється тощо;

по-третє, важливим є аналіз обставин застосування заходів. Головним при цьому, залишається неможливість застосовувати і використовувати вогнепальну зброю на території дипломатичного представництва або в напрямку розміщення його приміщень.

Третім елементом застосування адміністративного примусу є адміністративна відповідальність – це різновид юридичної відповідальності, специфічна форма негативного реагування з боку держави в особі уповноважених органів на відповідну категорію протиправних діянь (передусім адміністративних проступків), а особи, які скоїли зазначені правопорушення, повинні відповісти перед уповноваженим державним органом за свої неправомірні дії і понести адміністративне стягнення в установлених законом формах і порядку [186, с. 152]. Незважаючи на достатньо часту згадку про можливість притягнення підрозділами Національної гвардії України громадян до адміністративної відповідальності, спеціальне деліктне законодавство на даний час не передбачає такої можливості. Така ситуація, на наш погляд, не є виправданою. На обґрунтування цього твердження зауважимо, що достатньо широкі

РОЗДІЛ 2. ПРАКТИЧНА РЕАЛІЗАЦІЯ ОХОРОНИ
ДИПЛОМАТИЧНИХ ПРЕДСТАВНИЦТВ ІНОЗЕМНИХ ДЕРЖАВ
ПІДРОЗДІЛАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ

повноваження щодо застосування адміністративного примусу з одного боку і особливості служби з охорони дипломатичних представництв, з іншого, викликає потребу у забезпеченні миттєвого припинення правопорушення та провадження щодо притягнення до відповідальності.

Аналіз положень Кодексу України про адміністративні правопорушення [187], свідчить про те, що в ньому є комплекс норм, які стосуються діяльності у сфері забезпечення охорони дипломатичних представництв. Проте положення цього правового документу потребують специфікації у бік діяльності підрозділів Національної гвардії України. Зокрема, це стосується забезпечення виконання законних вимог співробітника Національної гвардії України та забезпечення громадського порядку в районах перебування дипломатичних представництв.

Щодо першого напрямку, слід відмітити положення статті 185 Кодексу України про адміністративні правопорушення – "Злісна непокора законному розпорядженню або вимозі працівника поліції, члена громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону, військовослужбовця". Ця стаття, на наш погляд, забезпечує реалізацію правового статусу співробітника Національної гвардії України в частині застосування заходів примусу [187].

Щодо забезпечення охорони громадського порядку в районах перебування дипломатичних представництв, то положення згаданого кодексу потребують корекції. Зокрема, ми вважаємо за потрібне передбачити в цьому документі щонайменше три статті. Отже, пропонуємо доповнити Кодекс України про адміністративні правопорушення наступними статтями:

- 173–3 "Порушення громадського порядку в районі розміщення дипломатичних представництв іноземних держав";
- 185-13 "Проведення зборів, мітингів, вуличних походів і демонстрацій всупереч установленого порядку їх організації в районі розміщення дипломатичних представництв іноземних держав";
- 147-1 "Порушення охорони ліній і споруд зв'язку дипломатичних представництв".

Внесення згаданих змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення [187] створить правові передумови для юрисдикційної діяльності підрозділів Національної гвардії України, що, як наслідок, призведе до ефективнішої діяльності у сфері охорони дипломатичних представництв.

Коротко зупинимось на об'єктивних та суб'єктивних ознаках пропонованих норм. Означені проекти норм ставлять під захист громадський порядок в районі розміщення дипломатичних представництв іноземних

РОЗДІЛ 2. ПРАКТИЧНА РЕАЛІЗАЦІЯ ОХОРОНИ
ДИПЛОМАТИЧНИХ ПРЕДСТАВНИЦТВ ІНОЗЕМНИХ ДЕРЖАВ
ПІДРОЗДІЛАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ

держав, також установлений порядок проведення зборів, мітингів, вуличних походів і демонстрацій.

Обов'язок держави забезпечити захист дипломатичного представництва від посягання приватних осіб включає два компоненти: по-перше, організацію місцевою владою в разі потреби фізичної охорони дипломатичного представництва і призупинення будь-яких нападів, проникнень та інших посягань з боку приватних осіб і, по-друге, у випадку вчиненого посягання, проведення розслідування і покарання винних, а також забезпечення компенсації завданої шкоди [188].

Громадський порядок в районі розміщення дипломатичних представництв іноземних держав ми визначаємо як складну систему відносин, врегульованих правовими та іншими соціальними нормами, що складаються в процесі спілкування людей, з метою і забезпечення спокійної обстановки суспільного життя, нормальних умов для праці працівників дипломатичних місій іноземних держав. Стабільна діяльність дипломатичних представництв прямо пов'язується зі суспільним спокоєм на прилеглий території і є фактичною необхідною вимогою для попередження порушень недоторканості цих інституцій. Тобто, є фактичною підставою для повноцінної реалізації одного із найважливіших імунітетів, що забезпечує нормальне функціонування дипломатичних представництв. Таким чином, створюються повноцінні передумови для забезпечення безпекового імунітету дипломатичних представництв. З об'єктивної сторони, пропоновані адміністративні правопорушення вчиняються у формі активної дії. Це може бути, зокрема, вчинення хуліганських дій з ознаками явної неповаги до працівників дипломатичних представництв, блокування транспортних засобів працівників, порушення режиму тиші тощо. Логіка побудови пропонованої норми свідчить про необхідність конструкції її з формальним складом даного правопорушення. Тобто, дане правопорушення повинне вважатись завершеним з моменту вчинення дій, спрямованих на порушення громадського порядку. При визначенні основних елементів пропонованого правопорушення, слід врахувати положення законодавства, що надає роз'яснення щодо окремих понять, які вживаються. Зокрема, це стосується місця та обстановки його вчинення, що прямо пов'язане із правовим забезпеченням процедури проведення зборів, мітингів, вуличних походів і демонстрацій тощо [188].

При вирішенні порушених питань щодо порядку організації і проведення мирних заходів необхідно враховувати правову позицію, яку Конституційний Суд України висловив у своєму Рішенні від 19 квітня 2001

РОЗДІЛ 2. ПРАКТИЧНА РЕАЛІЗАЦІЯ ОХОРОНИ
ДИПЛОМАТИЧНИХ ПРЕДСТАВНИЦТВ ІНОЗЕМНИХ ДЕРЖАВ
ПІДРОЗДІЛАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ

року № 4-рп "Про завчасне сповіщення органів виконавчої влади чи органів місцевого самоврядування про проведення зборів, мітингів, походів і демонстрацій – масових мирних зібрань". Де зазначено, зокрема, що проводити збори, мітинги, походи і демонстрації громадяни можуть за умови обов'язкового завчасного сповіщення про це органів виконавчої влади чи органів місцевого самоврядування. Таке сповіщення має здійснюватись громадянами через організаторів масових зібрань. Завчасне сповіщення відповідних органів про проведення тих чи інших масових зібрань – це строк від дня такого сповіщення до дати проведення масового зібрання[189].

Також слід зазначити, що окремі аспекти щодо організації та проведення зборів, мітингів, вуличних походів і демонстрацій врегульовано статтями 182, 183 Кодексу адміністративного судочинства України [222], якими визначено особливості провадження у справах за адміністративними позовами суб'єктів владних повноважень про обмеження щодо реалізації права на мирні зібрання та про усунення обмежень у реалізації права на мирні зібрання.

Щодо суб'єктивних ознак пропонованих статей, то, на наш погляд, додаткової специфікації по відношенню до загальних норм деліктного законодавства, вони не потребують. Тобто, суб'єктом правопорушень можуть бути фізичні особи, які досягли на момент вчинення адміністративного правопорушення шістнадцятирічного віку. Зі суб'єктивної сторони ці проекти норм про адміністративні правопорушення характеризуються умисною формою вини – тобто особа, яка його вчинила, усвідомлювала протиправний характер своєї дії (бездіяльності), передбачала її шкідливі наслідки й бажала їх або свідомо допускала їх настання.

Висновки до розділу 2

Проведений аналіз змісту, форм і методів взаємодії підрозділів Національної гвардії України з охорони дипломатичних представництв, їх взаємодії, застосування заходів адміністративного примусу при виконанні цих завдань дозволив дійти таких висновків:

1. Організація діяльності підрозділу Національної гвардії України з охорони дипломатичних представництв іноземних держав – це систематизована діяльність військовослужбовців підрозділу, спрямована на забезпечення охорони дипломатичного представництва всіма визначеними законом способами та засобами з урахуванням особливостей алгоритму дій при виконанні службово-бойових завдань командування Національної гвардії України.

РОЗДІЛ 2. ПРАКТИЧНА РЕАЛІЗАЦІЯ ОХОРОНИ
ДИПЛОМАТИЧНИХ ПРЕДСТАВНИЦТВ ІНОЗЕМНИХ ДЕРЖАВ
ПІДРОЗДІЛАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ

2. Основними елементами організації діяльності підрозділів Національної гвардії України з охорони дипломатичних представництв іноземних держав мають бути:

- 1) розробка службової документації;
- 2) комплектація військовослужбовцями;
- 3) удосконалення матеріально-технічної бази;
- 4) підготовка та навчання військовослужбовців для забезпечення охорони дипломатичних представництв.

3. Реалізація забезпечення охорони дипломатичних представництв силами підрозділів Національної гвардії України має відбуватися наступними способами:

- 1) оперативне чергування;
- 2) патрулювання (автопатрулювання);
- 3) виставлення оперативних змін;
- 4) у змішаний спосіб.

4. Важливою складовою організації діяльності підрозділів Національної гвардії України з охорони дипломатичних представництв є планування алгоритму дій підрозділу залежно від способів охорони об'єктів. На нашу думку, загальний алгоритм дій підрозділу з охорони дипломатичних представництв складається з:

- 1) підготовки території для охорони дипломатичного представництва;
- 2) поетапної підготовки оперативних змін;
- 3) безпосереднього виконання військовослужбовцями підрозділів заходів з охорони дипломатичних представництв;
- 4) заходів взаємодії підрозділів Національної гвардії України з охорони дипломатичних представництв з іншими державними органами та організаціями.

5. Для забезпечення ефективної охорони дипломатичних представництв на території України необхідна постійна взаємодія між підрозділами Національної гвардії України та іншими державними органами, організаціями та їх структурними підрозділами. Всі ці спільні дії повинні бути злагодженими та довготривалими, з урахуванням зобов'язання діяти в рамках власної компетенції.

6. Взаємодія підрозділів Національної гвардії України з охорони дипломатичних представництв іноземних держав з іншими державними органами та організаціями – це узгоджена діяльність рівноправних структурних підрозділів, державних органів та організацій щодо спільного розв'язання ними завдань, які стосуються сфери охорони дипломатичних

РОЗДІЛ 2. ПРАКТИЧНА РЕАЛІЗАЦІЯ ОХОРОНИ
ДИПЛОМАТИЧНИХ ПРЕДСТАВНИЦТВ ІНОЗЕМНИХ ДЕРЖАВ
ПІДРОЗДІЛАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ

представництв іноземних держав на території України, у тому числі взаємна допомога під час виконання комплексу заходів щодо недопущення порушень прав та свобод людини і громадянина.

7. Функціями взаємодії підрозділів Національної гвардії України з охорони дипломатичних представництв є:

- 1) організаційна;
- 2) інформаційна;
- 3) контрольна;
- 4) профілактична.

8. Основними суб'єктами взаємодії з підрозділами Національної гвардії України щодо охорони дипломатичних представництв іноземних держав є: органи внутрішніх справ (в тому числі військові частини Національної гвардії України), Управління державної охорони, Служба безпеки України, Міністерство закордонних справ, представники місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, представники (адміністрація) іноземних представництв та інших зацікавлених організацій, внутрішня охорона дипломатичного представництва іноземної держави тощо.

9. Зміст взаємодії підрозділів Національної гвардії України щодо охорони дипломатичних представництв з іншими суб'єктами охорони полягає у наступних формах:

1) з військовими частинами Національної гвардії України: забезпечення охорони об'єктів при пікетуваннях, акціях, протокольних заходах, залученні резервів військових частин та організації виїздів чергових груп посилення для додаткової охорони об'єктів;

2) з органами внутрішніх справ:

- спільні дії при забезпеченні громадської безпеки;
- спільні дії для забезпечення боротьби зі злочинністю;
- розроблення спільної службової документації;

3) з Управлінням державної охорони: спільні заходи щодо забезпечення безпеки осіб під час здійснення дипломатичного протоколу, в якому бере участь дипломатичне представництво (за письмовим зверненням Управління);

4) з підрозділами Служби безпеки України: спільні дії у повсякденній діяльності при охороні дипломатичних представництв та забезпеченні безпеки осіб, яких вони охороняють; при ускладненнях оперативної обстановки на об'єктах дипломатичного призначення, зокрема посилення охорони об'єктів через наявність терористичної загрози; спільне визначення кількості особового складу для об'єктів охорони; спільне формування порядку взаємного оповіщення;

РОЗДІЛ 2. ПРАКТИЧНА РЕАЛІЗАЦІЯ ОХОРОНИ
ДИПЛОМАТИЧНИХ ПРЕДСТАВНИЦТВ ІНОЗЕМНИХ ДЕРЖАВ
ПІДРОЗДІЛАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ

5) з Міністерством закордонних справ: листування з Головним управлінням Національної гвардії України щодо забезпечення безпеки представництв іноземних держав та посилення охорони на цих об'єктах;

6) з представниками центральної і місцевої виконавчої влади та органами місцевого самоврядування: забезпечення розміщення дипломатичних представництв, консульських установ іноземних держав представництв міжнародних та іноземних організацій в Україні; забезпечення фінансування робіт по обладнанню об'єктів охорони інженерними спорудами, технічними засобами охорони, зв'язку; надання приміщень в орендне користування іноземному представництву; обладнання місць несення служби, забезпечення необхідним службовим приміщенням та спорудою поста охорони представництва.

7) з представниками (адміністрацією) іноземних представництв та інших зацікавлених організацій: проведення робочих зустрічей з керівниками об'єктів, що охороняються з питань удосконалення системи охорони дипломатичних представництв, підтримання в робочому стані комплексів інженерної охорони та створення належних умов для особового складу на бойовій службі; узгодження плану дій при надзвичайних обставинах, які загрожують безпеці дипломатичного представництва; спільні дії з удосконалення інженерно-технічних засобів охорони, належного обладнання місць несення бойової служби та створення належних соціально-побутових умов для суб'єктів охорони;

8) з внутрішньою охороною дипломатичних представництв іноземних держав: інформування та участь у спільних заходах по охороні представництва у випадках загрози безпеці його працівників чи майна.

10. Правове регулювання питань взаємодії підрозділів Національної гвардії України з охорони дипломатичних представництв іноземних держав та інших державних органів і організацій, а також питання внутрішньої взаємодії в межах системи органів внутрішніх справ полягає у застосуванні міжнародних нормативно-правових актів та вітчизняних законів та підзаконних нормативно-правових актів.

При ознайомленні зі змістом вищевказаних законів та підзаконних нормативно-правових актів прослідковується спрямованість на індивідуальне виконання завдань та функцій з охорони дипломатичних представництв іноземних держав тим чи іншим державним органом чи організацією. Водночас, відчувається брак єдиного нормативного документу щодо правового механізму та форм взаємодії підрозділів Національної гвардії

РОЗДІЛ 2. ПРАКТИЧНА РЕАЛІЗАЦІЯ ОХОРОНИ
ДИПЛОМАТИЧНИХ ПРЕДСТАВНИЦТВ ІНОЗЕМНИХ ДЕРЖАВ
ПІДРОЗДІЛАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ

України з охорони дипломатичних представництв та інших державних органів і організацій та території України.

11. Застосування заходів адміністративного примусу підрозділами Національної гвардії України при реалізації охорони дипломатичних представництв іноземних держав – це комплекс адміністративно-примусових заходів (попередження, припинення та відповідальності), спрямованих на забезпечення повноцінного нормативно встановленого порядку функціонування згаданих представництв, що здійснюється постійно, на підставі чинного вітчизняного та міжнародного законодавства. Головним напрямком цієї діяльності повинна бути профілактика та попередження з метою недопущення вчинення правопорушень в районі перебування даних представництв, і тих, що можуть посягати на їх роботу.

12. Особливості адміністративно-юрисдикційної діяльності з охорони дипломатичних представництв іноземних держав підрозділами Національної гвардії України обумовлюються: відсутністю в адміністративно-деліктному законодавстві необхідних та достатніх правових передумов (як матеріального, так і процесуального характеру) для застосування окремих заходів адміністративного примусу (адміністративної відповідальності зокрема); недостатньою розвиненістю засад спільної діяльності у питаннях застосування заходів адміністративного примусу між підрозділами Національної гвардії України, іншими підрозділами системи ОВС, правоохоронними органами; особливостями правового статусу підрозділів Національної гвардії України, територіальним розташуванням дипломатичних представництв, законодавства держав, чії представництва розташовані в Україні.

13. Підрозділи Національної гвардії України в якості суб'єктів адміністративного примусу у сфері охорони дипломатичних представництв можуть бути визначені як система спеціально утворених підрозділів з метою з охорони дипломатичних представництв, яким при реалізації цього завдання надане право застосовувати заходи адміністративного попередження та припинення, а також здійснювати комплекс відповідних заходів, необхідних для притягнення правопорушників до відповідальності.

З метою комплексного забезпечення реалізації одного із основних завдань Національної гвардії України, пропонуємо, доповнити частину першу статті 12 Закону України "Про Національну гвардію України"[56], пунктом двадцять другим наступного змісту: "забезпечувати цілодобову охорону дипломатичних представництв і консульських установ іноземних держав на території України, використовуючи при цьому сили і засоби для охорони, які відповідно до законодавства перебувають у їхньому розпорядженні".

РОЗДІЛ 2. ПРАКТИЧНА РЕАЛІЗАЦІЯ ОХОРОНИ
ДИПЛОМАТИЧНИХ ПРЕДСТАВНИЦТВ ІНОЗЕМНИХ ДЕРЖАВ
ПІДРОЗДІЛАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ

14. Заходи адміністративного примусу, які використовуються в діяльності підрозділів Національної гвардії України щодо охорони дипломатичних представництв, досліджені через екстраполяцію, класичного для адміністративно-правової науки тріумвірату - попередження, припинення та відповідальності. У кінцевому результаті це дало змогу проаналізувати та систематизувати означені заходи, визначити процедуру застосування окремих заходів, сформулювати напрямки їх удосконалення.

15. Питання адміністративно-юрисдикційної діяльності не може розглядатись як цілісне і довершене без фактичної можливості притягати підрозділами Національної гвардії України винних у вчиненні окремих видів правопорушень, які здатні впливати на нормальний порядок функціонування дипломатичних представництв. Для вирішення цієї проблеми, пропонуємо доповнити Кодекс України про адміністративні правопорушення наступними статтями: "173-3 Порушення громадського порядку в районі розміщення дипломатичних представництв іноземних держав"; "185-13 Проведення зборів, мітингів, вуличних походів і демонстрацій в супереч установленого порядку їх організації в районі розміщення дипломатичних представництв іноземних держав"; "147-1 Порушення охорони ліній і споруд зв'язку дипломатичних представництв".

16. Подальше удосконалення діяльності Національної гвардії України у питаннях протидії правопорушенням при реалізації охорони дипломатичних представництв іноземних держав знаходиться в площині здійснення комплексу правових та організаційних заходів. Перші з яких пов'язуються із удосконаленням правового статусу співробітників даних підрозділів, а також формування додаткових адміністративно-деліктних норм, які повинні забезпечити громадський порядок та спокій в районі перебування дипломатичних представництв. Другі – пов'язуються з активізацією спільної діяльності згаданих підрозділів з іншими правоохоронними органами й самими дипломатичними представництвами, а також удосконалення матеріально-технічного оснащення їх діяльності та упровадження передового досвіду тактичних прийомів здійснення охоронних заходів.

РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ОХОРОНИ ДИПЛОМАТИЧНИХ ПРЕДСТАВНИЦТВ ІНОЗЕМНИХ ДЕРЖАВ

3.1. Шляхи удосконалення нормативного забезпечення діяльності підрозділів Національної гвардії України у сфері охорони дипломатичних представництв

Ефективність діяльності підрозділів правоохоронних органів, Національної гвардії України зокрема, прямо пов'язана із належним правовим забезпеченням. Від того, наскільки швидко та якісно відбувається реагування на зміну обстановки при несенні служби, наскільки оперативно вносяться зміни до нормативних документів, що регламентують діяльність підрозділів, настільки швидко можна уникнути проблем та впливати на стан проходження служби підрозділами Національної гвардії України за всіма його функціональними напрямками, і охорони дипломатичних представництв зокрема.

Натомість, аналіз нині чинної правової [190] основи функціонування підрозділів Національної гвардії України засвідчує відсутність належного програмно-перспективного нормативного продукту щодо покращення їхньої діяльності. Крім того, існуючі нормативно-правові акти у переважній більшості засвідчують спрямування на вирішення окремих матеріально-побутових та процедурних аспектів діяльності. При цьому особливої уваги перспективам розвитку служби в даний час не приділяється. На підтвердження цього можна знову повернутись до офіційного сайту Національної гвардії України, де містилася графа "Перспективне законодавство", в якій не було жодного концептуального документу, що дає чітку відповідь на питання стратегічного напрямку розвитку даного правоохоронного органу. Такий стан засвідчує ігнорування або помилкову оцінку ситуації, що склалась в системі, з боку держави. Відсутність програмних концептуальних документів фактичного призвело до занепаду функціонування ВВ МВС України як сучасного правоохоронного органу, здатного у відповідності до сучасних підходів до реалізації правоохоронної функції виконувати поставлені завдання.

На відомчому рівні єдиним документом, який привертає до себе увагу, є Концепція розвитку внутрішніх військ МВС України на період до 2015 року [191]. Ця Концепція визначала основні напрями розвитку внутрішніх військ МВС України на період до 2015 року і була спрямована на створення на їхній базі мобільного військового формування, що має залучатися для забезпечення

РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ОХОРОНИ ДИПЛОМАТИЧНИХ ПРЕДСТАВНИЦТВ ІНОЗЕМНИХ ДЕРЖАВ

громадської безпеки та виконання інших, передбачених законодавством завдань.

Заходи розвитку внутрішніх військ планувалося здійснити в три етапи. На першому, 2006 - 2008 роках планувалось: підготувати та подати на розгляд до Верховної Ради України проекту Закону про військове формування нового типу у складі МВС України, а також розробки пропозицій щодо внесення змін та доповнень до законодавства; започаткувати запровадження нової організаційної структури; забезпечити формування сучасним озброєнням та технікою; запровадити новітні технології та здійснити переоснащення підрозділів сучасними засобами радіозв'язку; увести в експлуатацію мобільні командні центри у всіх військових частинах з урахуванням забезпечення різних видів зв'язку; удосконалити програми фахової підготовки та перепідготовки в системі навчальних закладів, упровадження багаторівневої системи підготовки кадрів та нових освітніх програм; створити ефективну систему логістики; удосконалити систему військово-медичних центрів; розвивати двостороннє співробітництва з військовими формуваннями держав-членів СНД; забезпечити відкритість діяльності формування для демократичного цивільного контролю за додержанням Конституції та інших законів України стосовно прав і свобод громадян, військовослужбовців та працівників тощо. На другому етапі (2009 - 2012 роки) було заплановано: завершити перехід на систему комплектування військовослужбовцями за контрактом; завершити запровадження нової організаційної структури; удосконалити організаційні, фінансові, матеріальні та морально-психологічні стимули для підвищення ефективності служби; удосконалити фонд службового житла; раціоналізувати фінансові витрати на утримання військових частин шляхом запровадження механізмів максимального використання послуг товаровиробників за місцем дислокації на договірній основі; створити другу черги єдиної автоматизованої системи зв'язку, яка повинна включати мережу дальнього незасекреченого автоматичного телефонного зв'язку і цифровий зв'язок з комутацією пакетів між вузлами зв'язку (до з'єднань та військових частин на інстанцію вниз); об'єднати всі пункти управління (включно до окремо дислокованого підрозділу) в єдину локальну комп'ютерну мережу; провести модернізацію парку літаків та вертольотів; переоснащати підрозділи сучасними зразками засобів індивідуального бронезахисту та активної оборони; удосконалити способи охорони об'єктів дипломатичного призначення та особливо-важливих об'єктів шляхом упровадження сучасних систем інженерно-технічного захисту, відеоспостереження та патрулювання мобільних груп тощо. Третій етап (2013 – 2015 роки) передбачав: проведення заходів щодо вдосконалення і подальшої

РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ОХОРОНИ ДИПЛОМАТИЧНИХ ПРЕДСТАВНИЦТВ ІНОЗЕМНИХ ДЕРЖАВ

оптимізації структури, остаточне приведення структурних підрозділів, механізмів (цілей, функцій, принципів та методів) і форм її діяльності до європейських стандартів; подальше переоснащення підрозділів сучасним озброєнням, боєприпасами, матеріально-технічними засобами тощо [191].

Реалізація положень цієї Концепції повинна була забезпечити:

- створення на базі внутрішніх військ МВС України мобільного військового формування, яке відповідатиме європейським стандартам;
- ефективну систему управління з виконання завдань службово-бойової діяльності;
- позитивний баланс сил у системі громадської безпеки, утвердження демократії, верховенства права та дотримання прав і свобод громадянина [191].

Не можна говорити про те, що положення згаданої Концепції не мали позитивних рис і не знайшли практичного втілення. Відбулось деяке покращення на окремих, в переважній більшості, матеріальних, технічних, фінансових напрямках. Натомість, основного результату, якісного комплексного оновлення правового забезпечення та модернізації цього правоохоронного органу фактично не відбулось.

До моменту утворення підрозділів Національної гвардії України керівництвом МВС України планувалися додаткові заходи щодо реформування внутрішніх військ. Проте характеристика основних проблем, які надані керівництвом ВВ МВС України у 2012 році засвідчують не повне розуміння тих нагальних проблем, які існували в діяльності згаданого правоохоронного органу. Так, зокрема, основними проблемними питанням реформування визнавалися наступні:

- відсутність протягом останніх років належного бюджетного фінансування на розвиток внутрішніх військ, що не дозволяє оновлювати техніку, озброєння та спеціальні засоби;
- існуючий рівень грошового забезпечення особового складу суттєво менший від середньої заробітної плати в регіонах, що не дозволяє не тільки здійснювати поступовий перехід на комплектування внутрішніх військ військовослужбовцями за контрактом, але й зберегти наявну чисельність зазначеної категорії військовослужбовців;
- невирішення питання планового забезпечення військовослужбовців житлом, унаслідок чого за останні роки кількість безквартирних військовослужбовців зросла на 18% і на сьогодні становить близько 5000 родин. У свою чергу, кінцевою метою реформування внутрішніх військ визначалось створення на їх базі нової моделі мобільних, автономних з підвищеною оперативною готовністю сил, здатних у найкоротші строки

РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ОХОРОНИ ДИПЛОМАТИЧНИХ ПРЕДСТАВНИЦТВ ІНОЗЕМНИХ ДЕРЖАВ

виконати законодавчо визначені завдання в будь-якому регіоні держави [120, с. 8].

Аналіз зазначеного свідчить про нерозуміння проблем, що існували у ВВ МВС України, адже ними визначались питання фінансування та матеріального забезпечення, а кінцевою метою повинна була стати "нова модель мобільних, автономних з підвищеною оперативною готовністю сил, здатних у найкоротші строки виконати законодавчо визначені завдання".

На продовження слід зазначити, що на загальнодержавному рівні у питаннях національної безпеки починаючи з 2012 року відбувались значні перетворення. Йдеться про редакції стратегічних документів, що визначають напрямки політики національної безпеки та воєнної сфери, серед яких Стратегія національної безпеки України "Україна у світі, що змінюється" [192], Воєнна доктрина України [193], Стратегічний оборонний бюлетень України [194].

Зазначеними документами передбачаються (і до нині) принципи та напрями вдосконалення національної безпеки України, протидії та реагування на ризики і загрози національним інтересам у воєнній сфері, розвитку цивільного контролю над сектором безпеки і оборони України. У Стратегічному оборонному бюлетені України визначено шляхи реформування і розвитку внутрішніх військ МВС України як складової сил оборони держави на довгострокову перспективу [120, с. 19–20]. Основними завданнями внутрішніх військ в інтересах оборони визнаються наступні: охорона і оборона важливих державних об'єктів, ядерних об'єктів, спеціальних вантажів, дипломатичних представництв і консульських установ іноземних держав і міжнародних організацій в Україні; участь у локалізації і припиненні дій незаконних збройних формувань; виконання завдань територіальної оборони в районах розміщення об'єктів, що охороняються. Основною метою подальшого розвитку внутрішніх військ є завершення створення в їх складі функціональних компонентів, здатних виконувати широкий спектр правоохоронних завдань та ефективно реагувати на зміни характеру кризових ситуацій.

Стратегічний оборонний бюлетень України [194] вказує на систему проблем функціонування внутрішніх військ, це зокрема:

- необхідність вдосконалення і технічного переоснащення системи управління внутрішніх військ;
- не повною мірою вирішене питання соціального захисту військовослужбовців та членів їх сімей;

РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ОХОРОНИ ДИПЛОМАТИЧНИХ ПЕРЕДСТАВНИЦТВ ІНОЗЕМНИХ ДЕРЖАВ

- низький рівень укомплектованості частин і підрозділів внутрішніх військ особами рядового та сержантського складу, які проходять військову службу за контрактом;
- загострення проблем забезпечення військовослужбовців внутрішніх військ житлом;
- потреба у оновленні озброєння (більше 80 відсотків зразків озброєння і військової техніки перебуває в експлуатації понад 15 років);
- недостатня забезпеченість засобами індивідуального бронезахисту та активної оборони;
- потреба оновлення матеріально-технічних засобів непорушного запасу;
- незадовільна ситуація із забезпеченням речовим майном, автомобільною технікою, пально-мастильними матеріалами та засобами бронезахисту;
- потреба оновлення медичного обладнання [194].

Результат реалізації цих програмних документів в історичному розрізі сучасності відомий – підрозділи ВВ МВС України як складова частина правоохоронних органів ліквідовані. На їхню зміну реанімовано Національну гвардію України. Проте ліквідувавши підрозділи ВВ МВС України, правова основа їхньої діяльності достатніх змін не притерпіла. Навіть стратегічні безпекові документи на даний час не змінені. Пріоритети захисту держави не змінені, стратегічні напрямки розвитку безпекової сфери також залишені не відкореговані. Зважаючи на зазначене, подальший розвиток системи правоохоронних органів та Національної гвардії України повинен відбуватись в наступній логічній схемі:

- національний (державний) рівень розвитку системи безпеки;
- регіональний рівень розвитку системи безпеки;
- спеціальний рівень конкретного правоохоронного органу.

На даний час фактично всі зазначені рівні є недостатньо розробленими, а конкретних шляхів їхнього покращення, навіть в умовах реальної загрози, не проводиться.

У сучасних умовах, актуальність існуючих стратегічно-програмних документів у сфері національної безпеки фактично втрачена. Хоча, як зазначають експерти, зазвичай Стратегія національної безпеки містить систему поглядів керівництва держави на сучасні особливості міжнародної ситуації, місце своєї країни у світі та регіоні, ключові національні інтереси, актуальні загрози безпеці, а також основні напрями і завдання державної політики національної безпеки. Стратегія періодично уточнюється, виходячи з

РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ОХОРОНИ ДИПЛОМАТИЧНИХ ПРЕДСТАВНИЦТВ ІНОЗЕМНИХ ДЕРЖАВ

актуального стану міжнародної і національної безпеки, а також нових пріоритетів державної політики. У демократичних країнах з приходом нової влади приймається і нова Стратегія національної безпеки [195, с. 27].

Зважаючи на це, на державному рівні є нагальна потреба розробити, прийняти та упровадити нові документи: Державну стратегію оборони та безпеки держави; Державну військову доктрину України; Стратегічний оборонний бюлетень України.

Для виконання зазначених документів є нагальна потреба розробки:

- Державної програми відновлення Збройних сил України;
- Державної програми розвитку системи правоохоронних органів в Україні;
- Державної програми забезпечення внутрішньої безпеки України;
- Державної програми участі інститутів громадянського суспільства та окремих громадян у забезпеченні національної безпеки України;
- Комплексної державної програми забезпечення протидії злочинності в Україні.

Означені документи, на наш погляд, у комплексі із системною боротьбою із корупцією і розумінням необхідності докорінних змін з боку громадян, приведе до формування системи внутрішньої та зовнішньої безпеки на державному (національному) рівні і надасть підґрунтя для ефективного функціонування спеціальної системи державних органів безпеки (військового та правоохоронного спрямування).

М. Б. Левицька зазначала, що національна безпека є основною цінністю суспільства у зв'язку з чим національні інтереси виступають об'єктом захисту всього суспільства. Також авторка відмічала, що на відміну від Служби безпеки України, органи внутрішніх справ не є спеціальним органом, покликаним безпосередньо гарантувати належний рівень державної безпеки, але в силу багатоаспектності й багатофункціональності їх діяльності із протидії широкому колу загроз, національна безпека, а саме національні інтереси, виступають об'єктом їх захисту. У 2002 році, на момент проведення наукового дослідження згаданою авторкою, органи внутрішніх справ не були активним учасником забезпечення національної безпеки України. Після створення Національної гвардії України, яка в даний час є частиною системи органів внутрішніх справ, питання участі у заходах державної безпеки є актуальними і віднесені до їхньої компетенції. А тому засади участі даних підрозділів у комплексі забезпечення безпеки держави повинні бути передбачені обов'язково. Регіональний комплекс програмних документів повинен включати систему правових актів, що має містити положення, які б враховували регіональну специфіку тієї чи іншої області в даній царині.

РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ОХОРОНИ ДИПЛОМАТИЧНИХ ПРЕДСТАВНИЦТВ ІНОЗЕМНИХ ДЕРЖАВ

Зокрема, йдеться про такі особливості як: географічне розташування та віддаленість від державного кордону певної території; щільність населення та кількість населення на певній території; криміногенна ситуація в регіоні; стан економічного розвитку певної території тощо [196, с. 185-186].

Зважаючи на зазначене, пропонуємо розробити та схвалити регіональні програми:

- сприяння регіональних громад відновленню обороноздатності країни;
- взаємодії громадськості та правоохоронних органів в регіонах.

Дані пропозиції, звичайно, спрямовані в більшій мірі на відновлення та формування цілісної системи забезпечення національної безпеки України, складовою частиною якої, в нині виступають підрозділи Національної гвардії України. Проте в умовах, які склались в державі, згадані питання оминати було неможливо. Якщо ж говорити більш предметно, у контексті нашого дослідження, то головним є формування основних напрямків удосконалення діяльності підрозділів Національної гвардії України з питань охорони дипломатичних представництв.

Покращення цієї діяльності ми пов'язуємо із декількома напрямками. По-перше, адекватне відображення у чинному законодавстві, що регулює діяльність з охорони дипломатичних представництв, функції та завдання підрозділів Національної гвардії України; по-друге, приведення у відповідність до сучасних умов підзаконного регулювання у цій сфері; по-третє, забезпечення в законодавстві вимог міжнародних документів з питань дипломатичної діяльності, упровадження програмно-концептуальних документів щодо розвитку діяльності Національної гвардії України у питаннях охорони дипломатичних представництв.

Стосовно першого із вказаних блоків, то необхідно зосередитись на положеннях Закону України "Про Національну гвардію України" [56]. Зокрема, ми вважаємо його функціональне навантаження слабким та недостатньо виокресленим. На даний момент, структура даного нормативно-правового акту виглядає наступним чином.

Розділ перший складається з чотирьох статей і урегульовує загальні положення функціонування цього органу, зокрема, врегульовані питання щодо призначення та завдань, основних функцій, принципів та правових засад діяльності Національної гвардії України.

Розділ другий присвячено загальній структурі, чисельності та організації діяльності Національної гвардії України. Він складається з чотирьох статей, які врегульовують структуру підрозділів, правовий статус керівників, а також статус оперативно-територіального об'єднання Національної гвардії України.

РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ОХОРОНИ ДИПЛОМАТИЧНИХ ПРЕДСТАВНИЦТВ ІНОЗЕМНИХ ДЕРЖАВ

Розділ третій визначає процедури проходження військової служби і трудових відносин, підготовки кадрів та обмеження по службі в Національній гвардії України.

У розділі четвертому визначені обов'язки, права та відповідальність військовослужбовців Національної гвардії України.

Розділ п'ятий розкриває правові передумови застосування заходів фізичного впливу, спеціальних засобів, вогнепальної зброї, озброєння та бойової техніки військовослужбовцями національної гвардії України.

У розділі шостому визначаються різні аспекти соціального і правового захисту особового складу Національної гвардії України і членів їхніх сімей.

Розділ сьомий передбачає питання фінансового та матеріально-технічного забезпечення, контролю за діяльністю Національної гвардії України.

На наш погляд, означена структура є не зовсім вдалою і відтворює виключно загальні положення функціонування підрозділів Національної гвардії України. Пропонуємо структуру даного закону України розподілити на дві частини: загальну та особливу (спеціальну).

Загальна частина повинна містити наступні структурні елементи: загальні положення, структура, чисельність та організація діяльності, загальні положення щодо проходження військової служби і трудових відносин, порядок застосування заходів фізичного впливу, спеціальних засобів і вогнепальної зброї військовослужбовцями Національної гвардії України.

Особлива частина повинна визначати основні функціональні напрямки діяльності підрозділів Національної гвардії України і складатись із спеціальних виокремлених розділів:

- розділ "Захист конституційного ладу України, цілісності її території від спроб зміни їх насильницьким шляхом, а також охорона громадського порядку, забезпечення захисту та охорони життя, здоров'я, прав, свобод і законних інтересів громадян у тому числі під час проведення зборів, мітингів, походів, демонстрацій та інших масових заходів, що створюють небезпеку для життя та здоров'я громадян"

- розділ "Забезпечення охорони органів державної влади, а також охорона спеціальних вантажів, ядерних установок, ядерних матеріалів, радіоактивних відходів, інших джерел іонізуючого випромінювання державної власності, важливих державних об'єктів;

- розділ "Охорона дипломатичних представництв, консульських установ іноземних держав, представництв міжнародних організацій в Україні";

- розділ "Участь у здійсненні заходів, пов'язаних з припиненням збройних конфліктів та інших провокацій на державному кордоні, а також

РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ОХОРОНИ ДИПЛОМАТИЧНИХ ПРЕДСТАВНИЦТВ ІНОЗЕМНИХ ДЕРЖАВ

заходів щодо недопущення масового переходу державного кордону з території суміжних держав, а також участь у спеціальних операціях із знешкодження озброєних злочинців, припиненні діяльності не передбачених законом воєнізованих або збройних формувань (груп), організованих груп та злочинних організацій на території України, а також у заходах, пов'язаних із припиненням терористичної діяльності";

- розділ "Участь у підтриманні або відновленні правопорядку в районах виникнення особливо тяжких надзвичайних ситуацій техногенного чи природного характеру (стихійного лиха, катастроф, особливо великих пожеж, застосування засобів ураження, пандемій, панзоотій тощо), що створюють загрозу життю та здоров'ю населення".

Така структура виключить повторюваність функцій, що, через недостатню системність, спостерігається в діючій редакції статті 2 означеного закону. Крім того, ми пропонуємо у кожному з цих розділів детально розписати на рівні статей увесь комплекс відносин, які складаються під час здійснення охорони дипломатичних представництв. Тим самим цей закон стане більш функціональним. Звичайно, всі перелічені розділи потребують змістовного наповнення, проте в розрізі нашого дослідження, ми зосередимось на формуванні норм, спрямованих саме на забезпечення пропонованого нами умовно названого розділу "Охорона дипломатичних представництв, консульських установ іноземних держав, представництв міжнародних організацій в Україні".

Отже, пропонуємо у означеному розділі передбачити наступні статті:

– "Загальні положення служби з охорони дипломатичних представництв та консульських установ іноземних держав";

– "Порядок прийому під захист та охорону дипломатичних представництв та консульських установ іноземних держав";

– "Основи охорони дипломатичних представництв та консульських установ іноземних держав";

– "Управління підрозділами Національної гвардії України з охорони дипломатичних представництв та консульських установ іноземних держав";

– "Організація служби з охорони дипломатичних представництв та консульських установ іноземних держав";

– "Технічне забезпечення охорони дипломатичних представництв та консульських установ іноземних держав";

– "Ускладнення під час несення служби з охорони дипломатичних представництв та консульських установ іноземних держав";

РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ОХОРОНИ ДИПЛОМАТИЧНИХ ПРЕДСТАВНИЦТВ ІНОЗЕМНИХ ДЕРЖАВ

– "Права, обов'язки та відповідальність посадових осіб підрозділів Національної гвардії України під час несення служби з охорони дипломатичних представництв та консульських установ іноземних держав";

– "Взаємодія підрозділів Національної гвардії України з іншими правоохоронними органами з охорони дипломатичних представництв і консульських установ іноземних держав та контроль за їхньою діяльністю".

Зазначена редакція пропонованого розділу Закону України "Про Національну гвардію України" [56], на наш погляд, максимально конкретно визначає організаційно-правові аспекти здійснення охорони дипломатичних та консульських установ підрозділами Національної гвардії України. І зможе в комплексі забезпечити ефективне правове регулювання виконання даної, визначеної законом, функції. Проте закріплення правового статусу та системи дій не здатне в повному обсязі забезпечити повного алгоритму заходів. Це в цілому виправдано, адже даний вид діяльності, серед іншого, пов'язаний із окремими конфіденційними заходами, зокрема, пов'язаних із організацією охорони. Наприклад, перелік спеціальних інженерно-технічних засобів охорони та нагляду та порядок їхнього застосування, не повинен бути відомим будь-якій особі, що забезпечить їхню ефективність. Таким чином, деталізація багатьох конкретних питань, пов'язаних із безпосереднім несенням служби повинні бути закріплені на рівні підзаконних документів. Зокрема, пропонується розробити комплексний документ, який узагальнить систему заходів з охорони дипломатичних представництв і консульських установ іноземних держав.

Слід вказати, що наказом Міністерства внутрішніх справ України 22.07.2014 № 713 було затверджене Положення про військові частини і підрозділи з охорони дипломатичних представництв, консульських установ іноземних держав, представництв міжнародних організацій в Україні Національної гвардії України [223]. Даний відомчий правовий документ є статусним і визначає призначення, основні завдання, функції, правовий статус військових частин і підрозділів з охорони дипломатичних представництв, консульських установ іноземних держав, представництв міжнародних організацій в Україні Національної гвардії України. Однак, процедурних аспектів щодо здійснення охорони дипломатичних представництв він не розкрив, що, на наш погляд, є певним недопрацюванням.

Тому ми розробили та пропонуємо прийняти Інструкцію з охорони дипломатичних представництв і консульських установ іноземних держав. Цей документ буде фактичною правовою підставою для організації служби підрозділів і виступатиме схемою зв'язків та інструментом урегулювання адміністративних процедур (Додаток Б). Інструкція повинна бути достатньо

РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ОХОРОНИ ДИПЛОМАТИЧНИХ ПРЕДСТАВНИЦТВ ІНОЗЕМНИХ ДЕРЖАВ

детальною для того, щоб дати відповіді на усі проблемні та процедурні питання, які можуть виникати в процесі здійснення охорони дипломатичних представництв і консульських установ. Зокрема, цей документ повинен розкривати процедури щодо виконання обов'язків служби військовослужбовцями в складі варти, військового наряду, екіпажу, а також у складі військових частин та підрозділів при виконанні визначених їм завдань. Йдеться про чітке та безальтернативне визначення кола обов'язків конкретних посадових осіб з числа військовослужбовців Національної гвардії України на усіх рівнях управління. Крім того, в цьому правовому акті повинен бути визначений порядок організації та виконання завдань бойової служби з охорони дипломатичних представництв (організаційні технології, управлінські рішення щодо підготовки та здійснення конкретних заходів, а також їхня реалізація та контроль, взаємодія з іншими зацікавленими суб'єктами, особливості служби при ускладненнях та проведенні дипломатичних заходів, ротація військовослужбовців, їх пересування, забезпечення виконання бойових завдань, матеріально-технічне забезпечення).

Таким чином, ми отримаємо логічну схему зв'язків: діюче Положення про військові частини і підрозділи з охорони дипломатичних представництв, консульських установ іноземних держав, представництв міжнародних організацій в Україні Національної гвардії України (наказ Міністерства внутрішніх справ України 22.07.2014 № 713) визначає відомчий статус підрозділів, а пропонується інструкція – розкриває процедуру охорони.

Зважаючи на те, що Національна гвардія України є одним із наймолодших правоохоронних органів України, потребує визначення подальшого державницького бачення її розвитку. Для цього, на нашу думку, потрібно розробити Концепцію розвитку Національної гвардії України на період до 2024 року, затвердити її на рівні Указу Президента України, а також визначити План реалізації означеної Концепції. Пропонуємо наступну структуру цієї Концепції:

Розділ 1. Загальні положення (мета та завдання Концепції).

Розділ 2. Основні заходи щодо розвитку Національної гвардії України (заходи щодо удосконалення правового забезпечення; оптимізації функціональної структури, з урахуванням функцій та інших особливостей діяльності; роботи з персоналом; модернізації матеріально-технічного оснащення, озброєння, спеціальних технічних засобів; покращення спільної діяльності з публічними інституціями; удосконалення демократичного цивільного контролю).

Розділ 3. Етапи та шляхи реалізації Концепції (умовне розподілення на етапи (традиційно для державницьких концепцій, кількість етапів - 3) по 3–4

РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ОХОРОНИ ДИПЛОМАТИЧНИХ ПЕРЕДСТАВНИЦТВ ІНОЗЕМНИХ ДЕРЖАВ

роки; даний розділ має також містити шляхи реалізації означених в попередньому розділі заходів з урахуванням розподілення на часові етапи).

Розділ 4. Фінансове забезпечення.

Розділ 5. Очікувані результати (необхідно визначити критерії оцінки ефективності реалізації Концепції та співставити з ними досягнуті результати; визначити "кінцевий продукт" Концепції).

Таким чином, реалізація цього програмно-концептуального документу визначить стратегію розвитку Національної гвардії України як сучасного правоохоронного органу.

У контексті нашого дослідження, необхідно передбачити у згаданій концепції питання пов'язані із розвитком системи охорони дипломатичних представництв і консульських установ іноземних держав, що дасть змогу забезпечити основні ключові напрямки розвитку цієї сфери.

Подальший розвиток системи безпеки функціонування дипломатичних представництв і консульських установ іноземних держав – це питання авторитету та іміджу України. Відсутність нормально структурованих, функціонально збалансованих документів призводить до хаотичності в діяльності Національної гвардії України. Саме її утворення – є дійсно потребою сучасності, адже система правоохоронних органів перестала бути ефективною і залишилась без підтримки громадян та професійних спеціалістів, які були б здатні організувати на належному рівні виконання службових завдань. Звичайно, що немає єдиновірного алгоритму застосування комплексу заходів, і спрогнозувати їхній результат, фактично, неможливо. Проте відсутність жодних кроків як правового, так і організаційного характеру, призведе до розвитку не самого органу, а проблем його функціонування. Тому, положення цього підрозділу потрібно вважати спробою пошуку розвитку правового підґрунтя функціонування Національної гвардії України з метою забезпечення постійного, повноцінного та системного розвитку цього новоутвореного правоохоронного органу.

3.2. Іноземний досвід охорони дипломатичних представництв та його використання в Україні

Питання охорони і забезпечення безпеки дипломатів та інших представників дипломатичних установ є одним із важливих питань міждержавного співробітництва, актуальність якого зростає в останні роки із зростанням напруги у міждержавних відносинах.

Про важливість зазначеного питання свідчить факт: Генеральна Асамблея Організації Об'єднаних Націй розглядала на своїй шістдесят п'ятій

РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ОХОРОНИ ДИПЛОМАТИЧНИХ ПРЕДСТАВНИЦТВ ІНОЗЕМНИХ ДЕРЖАВ

сесії (жовтень-листопад 2013 року) питання "Розгляд ефективних заходів щодо посилення захисту, безпеки та охорони дипломатичних і консульських представництв та представників". Причому зазначений пункт вперше був включений до порядку денного Генеральної Асамблеї у 1980 році та, з того часу, розглядався щорічно на її тридцять шостій – сорок третій сесіях і систематично раз на два роки після цього. Продовжуючи характеризувати політику міжурядових організацій щодо забезпечення безпеки дипломатичних представництв, проведемо аналіз офіційної позиції Шостого комітету Генеральної асамблеї ООН [197].

Отже, зважаючи на постійну напруженість питання про забезпечення безпеки дипломатичних місій та їх персоналу, були ухвалені Віденські конвенції 1961 і 1963 р.р., у яких встановлені базові принципи безпеки дипломатів: імунітет від обшуку, арешту, вилучення майна в порядку адміністративного забезпечення чи судового розгляду, обов'язок приймаючої держави захищати персонал дипломатичних місій, приміщення і матеріали. Ці положення були доповнені Конвенцією 1973 року про запобігання та покарання злочинів проти осіб, які належать до персоналу дипломатичних місій. Резолюціями Генеральної Асамблеї № 35/168 1980 року, № 42/154 1987 року та № 49/49 1994 року були удосконалені правові норми щодо недопущення та мирного урегулювання існуючих юридичних конфліктів із участю персоналу дипломатичних представництв [48; 102-103].

Все ж, незважаючи на проведені заходи, ООН визнає недосконалість створеної системи гарантування безпеки дипломатів та шукає шляхи подальшої співпраці між державами щодо зобов'язання дотримуватись законодавства приймаючої сторони та забезпечення юридичної відповідальності винних дипломатів і консульських посадових осіб. Для цього питання із метою спеціалізації повноважень Генеральної Асамблеї ООН утворено Шостий комітет. До його сфери розгляду віднесено небезпечні види діяльності дипломатичних місій, тобто такі, які можуть завдати значної шкоди життю й здоров'ю, а так само і добрососудним міжнародним відносинам між державами. Мета діяльності Комітету полягає у тому, щоб шляхом переговорів стимулювати держави до відповідальності за своїми зобов'язаннями у зазначеній сфері і створити можливості для компенсації жертвам цих небезпечних видів діяльності. Через складну природу і складності питання, юрисдикція комітету була розділена на дві підтеми: запобігання транскордонних збитків від небезпечних видів діяльності і міжнародна відповідальність у разі завдання шкоди, заподіяної внаслідок небезпечних видів діяльності дипломатичного персоналу [197].

РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ОХОРОНИ ДИПЛОМАТИЧНИХ ПРЕДСТАВНИЦТВ ІНОЗЕМНИХ ДЕРЖАВ

Комітет забезпечує розгляд конфліктних ситуацій щодо зазначеного питання, не підмінюючи собою юрисдикції Міжнародного Суду, який вирішує юридичні спори щодо питань безпеки дипломатичних працівників. Правові можливості зазначеного Комітету стосуються забезпечення діалогу між державами-учасниками конфлікту, підготовки рекомендацій Генеральній Асамблеї щодо удосконалення норм Статуту ООН або інших актів. Коротко зупинимось на основних аспектах розгляду питання про безпеку працівників дипломатичних представництв під час зазначеної 65 сесії Генеральної Асамблеї ООН. Послідовно були розглянуті питання:

1) про стан справ з ратифікацією документів, що мають відношення до захисту, безпеки та охорони дипломатичних і консульських представництв;

2) доповіді, від держав про основні порушення, пов'язані з дипломатичними та консульськими представництвами і дії, вжиті у відношенні правопорушників, а також поглядів держав щодо будь-яких заходів, необхідних або вже прийнятих для посилення захисту, безпеки та охорони дипломатичних і консульських представництв та їх персоналу [198].

Виходячи із актуальності для нашого дослідження другого питання, розглянемо доповіді окремих країн з цього приводу.

Так, представники Білорусії зупинились на двох аспектах:

1. порушення правил дипломатичної недоторканості під час дій австрійської поліції щодо зупинки автомобілю посольства, вилученню водійських прав у водія посольства, нетактовної поведінки щодо нього та посла, який знаходився у автомобілі. Це, на погляд доповідача, є порушенням статті 29 Віденської конвенції про дипломатичні відносини;

2. починаючи з квітня 2010 року біля офісів Посольства Республіки Білорусь у Киргизстані відбувалися регулярні масові протести численністю близько 100 осіб, лунали погрози особистій безпеці та щодо майна посольства. Місцева поліція на заклики дипломатичних представників реагувала пасивно. Внаслідок цього були вжиті заходи із евакуацією працівників та майна посольства [199].

Представники Бельгії виступили з оглядом основних посягань на особисту безпеку дипломатичних представників зазначеної країни за кордоном. Серед них 18 крадіжок у приміщеннях дипломатичних місій, 15 крадіжок з автомобілів та дипломатичного багажу, один напад з метою пограбування на дипломатичного працівника [200].

Представники Великобританії та Німеччини акцентували увагу на нападах та спробах захоплення приміщень їхніх дипломатичних представництв у Ірані, Сербії. За результатами розгляду була ухвалена резолюція "Розгляд ефективних заходів щодо посилення захисту, безпеки та

РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ОХОРОНИ ДИПЛОМАТИЧНИХ ПРЕДСТАВНИЦТВ ІНОЗЕМНИХ ДЕРЖАВ

охорони дипломатичних і консульських представництв та представників", яка наголосила на необхідності приймаючій країні забезпечити безпеку дипломатичних місій іноземних держав [201; 202].

У межах наголошеної тематики видається доречним навести фрагменти виступу представника Європейського Союзу А. Сотаньємі на 61 сесії Генеральної асамблеї ООН 18 жовтня 2006 року. Крім описаної на прикладах окремих країн проблематики, нею було наголошено на необхідності усіх держав вступити в діалог з дипломатичними місіями на їх території з метою забезпечення повного захисту дипломатичних приміщень і представників, розробити механізм компенсації за фактами порушень своїх зобов'язань про безпеку, вживати заходів із системного реагування та покращення ситуації [203].

Дослідження щодо забезпечення безпеки дипломатичних місій та їх персоналу у конкретних країнах світу буде нами проведено у двох векторах: вибрані країни західної демократії та країни пострадянського табору. Відзначимо у першій із досліджуваних груп країн важливе значення аналізу практики охорони дипломатичних представництв Сполучених Штатів Америки. Американські посольства у всьому світу зміцнили безпеку після подій 11 вересня 2001 року, коли відбулися атаки на посольство у Бенгазі (Лівія). Дії з охорони посольства виявили ряд як вірних тактичних і технологічних аспектів охорони, так і прорахунків. Вжиті заходи у всьому світі системно і ефективно удосконалили охорону дипломатичного персоналу і надали взірець до наслідування [204].

Система охорони дипломатичного персоналу та вищих посадових осіб Сполучених Штатів Америки є світовим лідером з міжнародних розслідувань, аналізу загроз особистій безпеці, кібер-безпеці, боротьби з тероризмом, захисту життя, майна та інформації осіб та органів, які знаходяться під її опікою. Бюро дипломатичної безпеки (DSS або DS) є спеціальною службою безпеки дипломатичного корпусу, федеральним правоохоронним органом Держдепартаменту США. Більшість її спеціальних агентів є одночасно працівниками дипломатичної служби і правоохоронних органів. Серед правоохоронних завдань Бюро дипломатичної безпеки – проведення розслідування паспортно-візового шахрайства, боротьба з торгівлею людьми, забезпечення про-активного захисту вищих посадових осіб держави за кордоном, виявлення та протидія терористичним загрозам щодо дипломатичних місій та їх персоналу у співпраці з іншими спеціалізованими структурами США та країни розміщення місії [205].

Нині у Бюро дипломатичної безпеки працюють близько 2000 спеціальних агентів та близько 30 тис. іншого персоналу [206]. Основне їх

РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ОХОРОНИ ДИПЛОМАТИЧНИХ ПРЕДСТАВНИЦТВ ІНОЗЕМНИХ ДЕРЖАВ

штатне призначення у закордонних місіях – аташе з питань безпеки. Разом з тим, у межах ротації персоналу спецагенти зазначеного бюро забезпечують також і виконання завдань всередині країни. Саме ця діяльність актуальніша для нашого дослідження.

Характеризуючи внутрішньодержавні завдання Бюро дипломатичної безпеки, відзначимо, що ключовими є охорона вищих посадових осіб, безпекове планування візитів вищих іноземних делегацій у США (держав, міжнародних організацій, провідних громадських діячів та інші). З іншого боку, Бюро дипломатичної безпеки несе відповідальність за захист іноземних посольств і консульств на території США, що здійснюється у прямій співпраці з місцевою поліцією. Причому, важливим аспектом є організаційно-фінансове оформлення такої діяльності: послуги з забезпечення безпеки іноземних дипломатичних представництв (за винятком традиційних поліцейських функцій патрулювання прилеглої території, швидкого реагування та припинення правопорушень) є такими, що відшкодовуються [207].

Національною особливістю Бюро дипломатичної безпеки є забезпечення цивільно-правової та організаційної підтримки іноземних дипломатичних представництв та їх персоналу у США (посередництво у придбанні нових приміщень, одержанні медичних послуг, тощо). Така діяльність, на думку авторів із США сприяє додатковому надходженню податків до бюджету [208, с. 18].

Тактичні засади діяльності з охорони іноземних дипломатичних місій, досить якісно презентовані у дослідженні недержавного американського Центру політичної розвідки (Intelligence Policy Center of the RAND National Security Research Division (NSRD) було визначено ключові рекомендації до подальшої охорони дипломатичних місій за кордоном. Передусім, характеризуючи організацію забезпечення безпеки американських дипломатів за кордоном, підрозділи координації охорони визнають неможливість безумовного забезпечення фізичного захисту та захисту майна дипломатичного представництва та його персоналу [204]. Тому, при прогностичному аналізі проблемної ситуації рекомендується серед іншого розглядати перспективу евакуації персоналу та ключової інформації. Разом з тим, у більшості випадків загроз та при плануванні охорони дипломатичних місій доцільно враховувати ряд аспектів, які сприятимуть повсякденній безпеці. У першу чергу серед усіх факторів безпеки для місій за кордоном є кількість і тип підтримки, що надається приймаючою країною. Автором дослідження В. Янгом визначається [204, с. 3], що уряд приймаючої країни повинен забезпечити доступність як поліцейного захисту від кримінальних злочинів, так і бути готовим для утворення видимої озброєної присутності

РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ОХОРОНИ ДИПЛОМАТИЧНИХ ПРЕДСТАВНИЦТВ ІНОЗЕМНИХ ДЕРЖАВ

охорони за межами посольства або консульства у якості стримуючого фактора для екстремістських груп. Також приймаюча держава у надзвичайних випадках має бути готова використовувати бар'єри, щоб закрити дороги або обмежити рух навколо об'єкта охорони.

Наведені заходи покладають на державу, яка приймає посольство певну відповідальність із створення системи швидкого реагування на загрози дипломатичній місії.

Проте головними заходами з безпеки дипломатів визнається не швидке реагування спецпідрозділів приймаючої держави, а система прогностичного аналізу загроз з боку відповідальних працівників дипломатичної місії. Адже, як свідчить практика, зловмисники як правило діють не раптово, а готуються до агресії заздалегідь вивчаючи розташування охоронюваного об'єкта, час роботи, пересування відвідувачів та особливості охорони дипломатичної місії.

Тому акцентується на потребі налагодити:

- охорону або принаймні патрулювання у районі розташування охоронюваного об'єкта підрозділами приймаючої країни;
- активний обмін інформацією з місцевою поліцією, розвідкою або іншими підрозділами, що сприяють безпеці дипломатичного представництва.

Третє міркування в реалізації ефективної безпеки дипломатичних місій є безпековий аналіз структури будівель і розташування дипломатичних місій [204, с. 4; 208, с. 19]. Зокрема, рекомендується оснащувати охоронювані об'єкти у стилі "Інман" з використанням вибухостійких стін і вікон, ефективно укріплювати зовнішні огорожі та ворота. У приміщенні охоронюваної дипломатичної місії доцільно утворити сектор додаткової безпеки на випадок неможливої евакуації при збройній атаці.

Важливим елементом безпеки американських посольств за кордоном визнається внутрішня охорона силами Корпусу морської піхоти США [204]. Невеликий загін спеціально вишколеної внутрішньої охорони має на меті забезпечення безпеки посольства і захист його таємної паперової та електронної документації. Серед іншого, відмічаємо обмежену можливість здійснення ними збройного захисту всередині території дипломатичної місії. Серед інших факторів посилення безпеки дипломатичних місій та їх персоналу, які доцільно взяти до уваги українським підрозділам, визнається використання спеціальних технологій щодо безпеки. Серед них американські спеціалісти називають:

- використання камер спостереження з можливістю розпізнавання облич та програмним забезпеченням, що розпізнає повсякденну життєдіяльність прилеглих вулиць та її загострення;

РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ОХОРОНИ ДИПЛОМАТИЧНИХ ПРЕДСТАВНИЦТВ ІНОЗЕМНИХ ДЕРЖАВ

- прогностичний аналіз соціальних медіа, передусім електронних (Facebook, Twitter, ВКонтакте тощо) на предмет планування агресії щодо дипломатичного представництва;
- використання бронемашин при пересуванні та кулеуловлювачів у приміщеннях дипломатичного представництва, пристроїв направленої звукової сили типу Sound Barrier [204, с. 5-6].

Актуальною для запозичення практикою США є унітарність Бюро дипломатичної безпеки щодо завдань всередині своєї держави та за кордоном. Так, для спецагентів бюро практикується періодична ротація (через 3–5 років) як за межами країни, так і шляхом роботи у її національному офісі [209].

Підхід європейських країн у забезпеченні правоохоронними органами безпеки дипломатичних представництв як правило відрізняється від американського.

Опрацювання досвіду Скандинавських країн (досліджені Данія та Швеція) показало, що зазначена функція покладається на поліцію. У столиці Швеції за цей напрям відповідає відділ посольств оперативного управління департаменту поліції Стокгольма. Його співробітниками проводиться постійний моніторинг системи неперервного забезпечення безпеки та вживаються посилені заходи аналізу та протидії порушенням у випадку надзвичайних обставин. Серед управлінських рішень, які сприяють якісній охороні дипломатичних місій, визнається постійна взаємодія зазначеного підрозділу поліції з відповідальними за безпеку від посольств іноземних держав. Система безпосередніх поліцейських функцій з контролю за безпекою дипломатичних представництв у столиці Швеції полягає у поєднанні щоденного патрулювання посиленним спеціалізованим автопатрулем, який курсує між охоронюваними об'єктами (посольства, консульства, резиденції) з одночасним безпековим аналізом цих об'єктів, який проводять оперативні працівники у цивільному одязі [210].

Досвід східноєвропейських країн був вивчений на основі Чехії та Угорщини. Як зазначає з приводу методів охорони дипломатичних місій угорський автор Ф. Інковіч, міжнародні конвенції не мають чіткої вимоги щодо форм та методів охорони дипломатичних місій, тому кожна країна приймає рішення на власний розсуд. В Угорщині процедура щодо захисту дипломатичних місій регулюється урядовим указом. Відповідно до цього система заходів охорони покладається на Міністерство внутрішніх справ і Департамент протоколу Міністерства закордонних справ, до деяких випадків залучаються ресурси національної Служби безпеки [211, с. 169].

У Чехії безпека дипломатичних місій є обов'язком поліції, зокрема її підрозділу "Служба захисту". Цілодобова охорона силами чеської поліції

РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ОХОРОНИ ДИПЛОМАТИЧНИХ ПРЕДСТАВНИЦТВ ІНОЗЕМНИХ ДЕРЖАВ

полягає у регулярних перевірках на спеціальних автопатрулях і постійному телефонному контакті чергового Служби захисту з відповідальною особою дипломатичного представництва. Ще більш важливим завданням визнається постійний безпековий аналіз загроз об'єктам дипломатичних місій, який здійснюється аналітичною секцією чергової служби Служби захисту. Аналізу підлягає ситуація на базі розташування кожної місії, при виявленні підозрілих моментів можуть бути вжиті заходи посилення охорони: додаткові перевірки на автопатрулях чи тимчасовий поліцейський пост поблизу розташування об'єкта [212].

Також важливими елементами визнається призначення посиленої охорони на запит уповноваженого представника дипломатичної місії, невідкладне розслідування поліцією пошкодження або крадіжок майна, охорона особливо важливих гостей на час візитів до країни, виділення захищених радіочастот на час охорони об'єктів чи осіб. Слід відмітити, що все ж, призначення додаткової охорони на запит не є обов'язком, у кожному випадку проводиться аналіз та випадки відмови обґрунтовуються. Актуальним для запозичення є процедура виділення такої додаткової охорони:

1. Місія направляє письмовий запит (ноту) як правило не пізніше 5 діб до потреби посилити охорону. У іншому випадку, може надійти відмова через темпоральну неможливість її забезпечити.

2. Запит повинен включати якомога детальніший опис події (дату, час, місце проведення та мету заходу, кількість запрошених гостей і перелік найважливіших з-поміж них).

3. Запит направляється одночасно на електронну пошту та факс підрозділу з охорони дипломатичних місій [212].

Досить оригінальною є класифікація рівнів загроз безпеці дипломатичних місій, яка розроблена угорськими фахівцями для їхніх представництв за кордоном. Так, виділяється чотири рівні, які передбачають потребу у посиленні охорони дипломатичних об'єктів [211, с. 171]:

- перший рівень, який передбачає існування у стабільних країнах, які можуть забезпечити вимоги Віденської конвенції;
- другий та третій рівні передбачають ситуацію, коли законна влада або поліція діють належно, але суспільство нестійке, можуть виникати заходи агресивного протесту, які несуть загрози безпеці дипломатичних представництв;
- четвертий рівень характеризується нестійким суспільством, що супроводжується додатковою слабкістю влади і поліції щодо забезпечення безпекових вимог Віденської конвенції.

РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ОХОРОНИ ДИПЛОМАТИЧНИХ ПРЕДСТАВНИЦТВ ІНОЗЕМНИХ ДЕРЖАВ

Залежно від рівня загроз безпеці дипломатичних представництв формується планова справа із визначення форм і методів охорони, визначається система взаємодії приймаючої країни із внутрішньою охороною дипломатичної місії. Так, у країнах третього та четвертого рівнів загроз угорській службі безпеки рекомендується вживати додаткових заходів щодо внутрішньої охорони. У будь-якому випадку важливе значення приділяється архітектурній та технологічній безпеці, що нами було детально охарактеризовано на прикладі США. У більшості ж країн визначається достатнім загальноєвропейський підхід у відсутності постійних стаціонарних постів поблизу охоронюваних об'єктів та оплачування іноземною країною додаткових заходів безпеки. Таким чином, відмічаємо вже констатований нами підхід європейських країн щодо поєднання функцій охорони дипломатичних об'єктів та осіб у одному органі, винятковість методу посиленої охорони стаціонарним постом у порівнянні з методом автопатруля [211].

Завершуючи характеристику охорони правопорядку щодо дипломатичних представництв у країнах західного типу демократії, зупинимось на таких державах як Австралія та Суринам. Передусім, у розвиток виявлених нами тенденцій рівнів безпеки та межі застосування Віденських конвенцій відзначимо, що місцеві автори підтверджують нечіткість зобов'язань приймаючої країни, визначених у цих актах та визначення самостійно форм і методів такого захисту. На це рішення мають впливати загалом такі фактори:

- адекватність безпеки в державі перебування;
- відповідальність приймаючої країни для забезпечення безпеки і захисту дипломатичних представництв;
- ступінь, в якій такий захист має поширюватися на всіх представників дипломатичного і консульського персоналу та їх приватні резиденції [213, с. 1].

Питання забезпечення безпеки, на погляд дослідниці К. Кроммі, має визначатися залежно від наведених факторів та реалізуватися у поєднанні заходів безпеки від приймаючої сторони та якісного забезпечення прогностичного аналізу внутрішньою службою дипломатичної місії. На підтвердження того, що реалізація загроз життю та майну посольств та їх посадових осіб залежить значною мірою від служби внутрішньої безпеки цей автор наводить численні приклади: ряд країн не налагоджують якісної взаємодії з місцевою поліцією, не попереджують про свої заходи; непоодинокі практика вибору місцями резиденцій дипломатичного персоналу помешкань у криміногенних районах, тощо [213, с. 22-23].

РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ОХОРОНИ ДИПЛОМАТИЧНИХ ПРЕДСТАВНИЦТВ ІНОЗЕМНИХ ДЕРЖАВ

Система заходів безпеки дипломатичних представництв місцевою поліцією Суринаму полягає передусім у швидкому реагуванні на факти правопорушень, наданні рекомендацій щодо безпеки приміщень дипломатичних місій та резиденцій, узгоджених оплатних послугах з додаткової охорони заздалегідь повідомлених заходів посольств на кшталт національних свят, прийомів, візитів делегацій. У дослідженні спеціально наголошується, що постійного захисту у вигляді виділення поліційних сил до кожного об'єкту дипломатичної місії надавати неможливо та недоцільно. Натомість, ефективною практикою визнається потреба, на звернення дипломатичних місій, безпекового обстеження кожного об'єкту з наданням конкретних рекомендацій. Система стандартних елементів такого аналізу стосується визначення: 1) дослідження існуючих форм і методів охорони і забезпечення безпеки щодо кожного об'єктів дипломатичного представництва у певному часовому періоді; 2) безпековий архітектурний аналіз охоронюваних об'єктів дипломатичних місій; 3) системи зв'язків з питань забезпечення безпеки з місцевим поліційним підрозділом та іншими інституціями (представництва міжнародних організацій, уряд і служба безпеки приймаючої країни); 4) формування і перегляд типових планів забезпечення безпеки, координації зв'язку та евакуації у надзвичайних обставинах; 5) навчання відповідного дипломатичного персоналу основам безпеки [213, с. 45].

Характеризуючи практику Австралії із забезпечення безпеки дипломатів, відмітимо, що ця держава розглядає вимоги Віденських конвенцій як свої обов'язки:

- 1) захищати приміщення дипломатичних представництв, консульських установ та міжнародних організацій;
- 2) запобігати ці об'єкти від будь-яких правопорушень;
- 3) вжити всіх належних заходів для запобігання будь-яких посягань на особисту свободу чи гідність дипломатичного агента або консульську посадову особу [214, с. 321].

Система забезпечення безпеки дипломатичних представництв у Австралії визначається міністерством закордонних справ та федеральною поліцією, проте до цього процесу гнучко залучаються інші заінтересовані фахові структури (як правило, підрозділи внутрішньої охорони, незалежно від їх національної приналежності та державного чи приватного статусу) [214].

Стандартними заходами із охорони посольств і консульств є залучення мобільних патрулів, виставлення стаціонарних постів на випадок особливої загрози (із оплатою такої охоронної послуги). Констатується також необхідність комунікації внутрішньої (тобто служби безпеки дипломатичної

РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ОХОРОНИ ДИПЛОМАТИЧНИХ ПРЕДСТАВНИЦТВ ІНОЗЕМНИХ ДЕРЖАВ

місії) та зовнішньої (тобто підрозділу поліції приймаючої країни) охорони дипломатичних місій. Важливе розуміння фахівцями австралійської поліції особливого законодавчого статусу визначення правопорушень під час таких масових заходів. Так, зазначається, що спалювання опудала не визнається кримінальним правопорушенням за місцевим законодавством, проте є вчинком, що принижує гідність. Тому такі події або інші факти приниження національної гідності поліція намагається не допускати, одак документує та сприяє вирішенню питання щодо відшкодування завданої шкоди [214, с. 327]. Іншим методом, який на думку дослідника Дж. Махоні дозволяє гнучко забезпечити виконання Австралією своїх зобов'язань за Віденськими конвенціями, є страхування збитків, які можуть бути завдані майну дипломатичних місій.

При пошуку взірця, на який схожа діяльність Національної гвардії України з охорони дипломатичних представництв, було зроблено однозначний висновок: таким прикладом є Російська Федерація. Причому дослідження діяльності її відповідних підрозділів показало, що не Україна копіювала з Росії, а обидві країни скопіювали майже аналогічну систему з Радянського Союзу.

Днем народження служби охорони іноземних дипломатів вважається 25 квітня 1937 року, коли вийшов наказ народного комісара внутрішніх справ про передачу повноважень з охорони дипломатичного корпусу спеціальному підрозділу поліції. Порівняльний аналіз у історичній ретроспективі форм і методів діяльності з охорони дипломатичних представництв дозволяє побачити головну відмінність такої діяльності: замість мобільних автопатрулів як загалом у світі – використовуються стаціонарні пости. Виявляється, така новація не є сучасним винаходом. Вона розпочалась з 1969 року, коли метод патрулювання був замінений стаціонарним постом [215, с. 5].

На наш погляд, хоча інформація прямо не називається, причиною такої неекономної практики, яка у майже незмінному вигляді існує сьогодні в Україні та Російській Федерації, була не стільки ефективна охорона дипломатичних об'єктів, скільки додаткове стеження за іноземними дипломатами та їх візитерами як елемент підконтрольності. Повернувшись до сучасної російської практики з охорони дипломатичних представництв, відмітимо її особливості на прикладі Москви та Петербургу. Так, у Москві під охороною перебуває 277 об'єктів дипломатичних місій, з яких більше 150 посольств [215, с. 5]. Їх охорона забезпечується спеціальним полком поліції (Москва) та окремим батальйоном охорони дипломатичних представництв і консульств іноземних держав (Петербург) відповідних головних управлінь МВС Російської Федерації [216].

РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ОХОРОНИ ДИПЛОМАТИЧНИХ ПРЕДСТАВНИЦТВ ІНОЗЕМНИХ ДЕРЖАВ

Підрозділи з охорони дипломатичних представництв у Російській Федерації діють на підставі Типового положення про підрозділи з охорони дипломатичних представництв і консульств іноземних держав територіальних органів Міністерства внутрішніх справ Російської Федерації [217], кожне з яких має своє відповідне положення. Система форм і методів охорони полягає у поєднанні:

- цілодобових стаціонарних постів поліції;
- налагодженні взаємодії з патрульною службою територіального підрозділу поліції щодо реалізації методу патрулювання прилеглої території до дипломатичного об'єкту;
- співпраці з територіальним підрозділом поліції у питаннях розкриття злочинів щодо життя і здоров'я дипломатичного персоналу, а також їх майна.

Оперативне чергування інспекторів полку з охорони дипломатичних представництв на стаціонарному посту триває двозмінно кожної доби. Постовий поєднує при цьому методи перебування на стаціонарному пункті охорони поблизу вхідних воріт із обходами периметру об'єкту, без заходу на територію дипломатичної місії. З посольством ведеться комунікація щодо покращення охорони: визначається порядок пропуску відвідувачів, вирішується питання встановлення тривожної сигналізації у приміщенні стаціонарного посту, інші технічні питання. Серед цих питань, на відміну від інших країн світу, відсутні консультації із безпекового архітектурного аналізу. На випадок запиту дипломатичного представництва виставляється посилена охорона. Технічний арсенал працівників російської поліції з охорони дипломатичних представництв не відрізняється від звичайного екіпірування працівника поліції [217].

Слід відмітити, що сьогодні відсутній нормативний правовий акт МВС Росії, в якому відображені питання забезпечення охорони дипломатичних іноземних представництв. Тому був розроблений проект наказу "Про затвердження Настанови з організації діяльності підрозділів поліції, які забезпечують охорону дипломатичних іноземних представництв". Ним визначається, що основним методом охорони є стаціонарна охорона шляхом виставлення поста. Крім того, проектом визначаються питання організації діяльності підрозділів з охорони дипломатичних представництв (розстановка сил і засобів, підготовку та інструктажі нарядів, порядок несення служби); здійснення контролю за несенням служби нарядами та загалом підрозділами; зазначені права та обов'язки співробітників поліції, які забезпечують охорону дипломатичних іноземних представництв; затверджена спеціальна службова документація [218].

РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ОХОРОНИ ДИПЛОМАТИЧНИХ ПРЕДСТАВНИЦТВ ІНОЗЕМНИХ ДЕРЖАВ

Системні заходи щодо забезпечення безпеки іноземних дипломатичних представництв забезпечуються і в Білорусі. Історично вони сформувалися з моменту її незалежності, переважно у 1992 році. Відповідно до Указу Президента Республіки Білорусь від 14 серпня 1999 року № 470 та наказу Міністра внутрішніх справ Республіки Білорусь № 027 від 18 серпня 1999 року було утворено ключовий підрозділ цього напрямку – Управління з охорони дипломатичних представництв і консульських установ іноземних держав [219]. Його основні завдання:

1. захист дипломатичних представництв, консульських установ і резиденцій керівників представництв зарубіжних держав;
2. забезпечення особистої безпеки дипломатичного персоналу на основі договорів;
3. охорона громадського порядку в безпосередній близькості від об'єктів, що охороняються, дипломатичних представництв;
4. попередження і припинення правопорушень у взаємодії з іншими підрозділами Департаменту охорони та територіальних ОВС.

Захист дипломатичних представництв і консульських установ іноземних держав як і в інших пострадянських країнах здійснюється методами виставлення стаціонарних постів чи патрулювання.

З метою забезпечення прийняття об'єктів під захист створюється комісія, що складається з представників Міністерства внутрішніх справ, Міністерства закордонних справ, державної установи "Головне управління з обслуговування дипломатичного корпусу та офіційних делегацій "Дипсервіс" Управління справами Президента Республіки Білорусь. Щодо кожного з об'єктів комісією складається акт обстеження об'єкта, в який включаються відомості про місце і час обстеження об'єкта, системі його захисту з зазначенням кількості постів або патрулів і місць їх розташування, маршрутів патрулювання, тривалості часу захисту, чисельності співробітників, необхідної для захисту об'єкта, місцях, що вимагають здійснення контролю з використанням систем відеоспостереження, місцях паркування дипломатичних транспортних засобів та інші заходи, необхідні для забезпечення надійного захисту об'єкта [219].

У Туркменістані питання захисту дипломатичних представництв іноземних держав регулюється законом "Про дипломатичні представництва іноземних держав в Туркменістані" [220]. Так, місцева поліція охороняє приміщення дипломатичного представництва разом з його майном і архівом, за згодою уряду Туркменістану іноземна держава може залучити для цих завдань приватні охоронні структури.

РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ОХОРОНИ ДИПЛОМАТИЧНИХ ПРЕДСТАВНИЦТВ ІНОЗЕМНИХ ДЕРЖАВ

Система заходів з охорони дипломатичних представництв за кордоном у країнах пострадянського простору теж має досить показові приклади.

Так, щодо російських дипломатичних місій внутрішню охорону здійснюють Служба зовнішньої розвідки та Федеральна служба безпеки (захист державних секретів, зв'язку і фізичний захист дипломатичної місії і її персоналу), а також Департамент безпеки МЗС (координуючі та інспекційні функції, а також забезпечення технічними засобами захисту загального призначення: броньованими автомобілями, апаратурою сигналізації, камерами стеження і відеозапису, системами допуску та контролю). Зовнішню охорону організовує поліція тієї країни, де це посольство і знаходиться. Подібної політики дотримується Азербайджан. Відмітимо, що крім зазначених заходів з 20 лютого 2014 року у посольстві Азербайджану в Москві приступили до виконання службових обов'язків співробітники Управління з охорони дипломатичних представництв Особливої служби державної охорони [221]. Це перше дипломатичне представництво країн пострадянського простору за кордоном, в якому вжито таких заходів щодо забезпечення безпеки.

Висновки до розділу 3

Вивчення проблематики третього розділу дослідження дозволило запропонувати наступні висновки.

1. Сучасне правове забезпечення функціонування підрозділів Національної гвардії України потребує подальшого системного розвитку. Існуючий у даний час масив нормативно-правових актів не надає відповідей на виклики, що в даний час стоять перед цим правоохоронним органом. У тому числі через цей фактор, склалась ситуація "безперспективного" новітнього законодавства, при якій новоприйнятий статусний закон тільки формалізує діяльність новоутвореного правоохоронного органу – Національної гвардії України, натомість шляхів його розвитку не визначає.

Зважаючи на це, пропонуємо перебудувати структуру Закону України "Про Національну гвардію України" і розподілити на дві частини: загальну та особливу (спеціальну). Загальна частина повинна містити загальні положення, визначати структуру, чисельність та організацію діяльності, проходження військової служби і трудових відносин. Особлива частина повинна нормативно-процедурно розкривати окремі функції Національної гвардії України. Таким чином можна досягнути ефективного правового регулювання виконання усіх функцій, в тому числі охорони дипломатичних представництв.

2. З "молодістю" цього правоохоронного органу ми пов'язуємо відсутність програмно-перспективних документів забезпечення розвитку. При

РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ОХОРОНИ ДИПЛОМАТИЧНИХ ПРЕДСТАВНИЦТВ ІНОЗЕМНИХ ДЕРЖАВ

цьому аналіз нормативно-правових актів, які були впроваджені за часів існування внутрішніх військ, засвідчують їхнє спрямування на вирішення окремих матеріально-побутових та процедурних аспектів діяльності. Зокрема, результатом реалізації Концепції розвитку внутрішніх військ МВС України на період до 2015 року стало деяке покращення на окремих, в переважній більшості, матеріальних, технічних, фінансових напрямках. Натомість, основного результату, якісного комплексного оновлення правового забезпечення та модернізації цього правоохоронного органу фактично не відбулось.

Результатом аналізу положень різних нормативно-правових актів у цьому підрозділі є висновок про необхідність розробки, прийняття та впровадження таких нових документів: Державної стратегії оборони та безпеки держави; та редакцій: Державної військової доктрини України Стратегічного оборонного бюлетеня України.

Для виконання зазначених документів є нагальна потреба розробки: Державної програми відновлення Збройних сил України; Державної програми розвитку системи правоохоронних органів в Україні; Державної програми забезпечення внутрішньої безпеки України; Державної програми участі інститутів громадянського суспільства та окремих громадян у забезпеченні національної безпеки України; Комплексної державної програми забезпечення протидії злочинності в Україні.

Серед іншого, на регіональному рівні необхідно розробити комплекс програмних документів, який повинен включати систему правових актів, що має містити положення, які б враховували регіональну специфіку тієї чи іншої області в даній царині. Пропонуємо розробити та схвалити регіональні програми: сприяння регіональних громад відновленню обороноздатності країни; взаємодії громадськості та правоохоронних органів в регіонах.

З метою формування системного бачення подальшого державницького розвитку досліджуваного правоохоронного органу потрібно розробити Концепцію розвитку Національної гвардії України на період до 2024 року, затвердити її на рівні Указу Президента України, а також визначити План реалізації означеної Концепції.

3. Деталізація конкретних питань, пов'язаних із несенням служби повинні бути закріплені на рівні підзаконних документів. Ми пропонуємо прийняти Інструкцію з охорони дипломатичних представництв і консульських установ іноземних держав підрозділами Національної гвардії України. Цей документ буде фактичною правовою підставою для організації служби підрозділів і виступатиме схемою зв'язків та інструментом урегулювання адміністративних процедур.

РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ОХОРОНИ ДИПЛОМАТИЧНИХ ПРЕДСТАВНИЦТВ ІНОЗЕМНИХ ДЕРЖАВ

4. Організація Об'єднаних Націй визнає недосконалість створеної системи гарантування безпеки дипломатів та шукає шляхи подальшої співпраці між державами щодо зобов'язання дотримуватись законодавства приймаючої сторони та забезпечення юридичної відповідальності винних дипломатів і консульських посадових осіб.

5. Світовим лідером в забезпеченні охорони дипломатичного персоналу є Сполучені Штати Америки. Це досягнуто завдяки діяльності Бюро дипломатичної безпеки Держдепартаменту США. Його функції поєднують завдання української національної гвардії та управління державної охорони.

Відповідно зумовлюється питання пошуку шляхів співпраці зазначеного правоохоронного спецоргану із національною гвардією з можливістю об'єднання нинішніх двох спеціальних правоохоронних органів України (Національної гвардії України та Управління державної охорони). Внаслідок цього буде досягнуто універсалізація та більш якісна підготовка персоналу, уникнено дублювання функцій, досягнуто економії державного бюджету (за рахунок зменшення адміністративного та обслуговуючого персоналу) та реалізовано продуману кадрову стратегію розвитку та ротації персоналу.

Одночасно це надає шанс при системному ефективному оновленні позбавити обидва зазначені державні органи України застарілого іміджу каральних неефективних корумпованих структур.

6. У розвиток питання взаємодії суб'єктів охорони дипломатичних представництв доцільно відмітити в якості рекомендацій значення реальної неперервної взаємодії служби безпеки дипломатичних представництв з відповідними підрозділами з охорони у національній поліції.

При вчиненні кримінальних правопорушень щодо дипломатичного персоналу або майна дипломатичних місій ця справа має перебувати у провадженні не місцевої кримінальної поліції, а її підрозділу поліції національного рівня.

Вірною є практика обов'язкового безпекового аналізу приміщень охоронюваних об'єктів з наданням рекомендацій щодо їх охорони та налагодження взаємодії з місцевим підрозділом правопорядку. За прикладом діяльності поліції західних країн, а так само Білорусі, в Україні можливо утворити спеціальний підрозділ національної гвардії, на який покладається архітектурний безпековий аналіз охоронюваних об'єктів, житла, інших споруд. Серед обов'язкових цілей такого аналізу можуть бути приміщення дипломатичних представництв. Висновок цього підрозділу має слугувати підґрунтям для взяття під охорону дипломатичної місії.

7. Важливим елементом безпеки американських посольств за кордоном визнається внутрішня охорона силами Корпусу морської піхоти США.

РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ОХОРОНИ ДИПЛОМАТИЧНИХ ПРЕДСТАВНИЦТВ ІНОЗЕМНИХ ДЕРЖАВ

З цього, стосовно нашого дослідження, є підстави визначити механізм взаємодії Національної гвардії України з внутрішньою охороною дипломатичної місії з метою безпосереднього захисту в умовах збройного нападу на охоронюваний об'єкт.

8. Пострадянська система методів охорони дипломатичних представництв відрізняється від загальносвітової тим, що основним її методом є виставлення стаціонарних постів охорони. У підрозділі нами обґрунтовано, що це наслідки радянської ідеології, за якою служба охорони паралельно здійснювала завдання контролю та антишпіонажу за дипломатичним персоналом та відвідувачами представництва. Проте сьогодні ці завдання, по-перше, неетичні у міжнародних зносинах, по-друге, їх нікому здійснювати, адже особовий склад підрозділів охорони автономний відносно підрозділів національної безпеки.

Тому, виходячи із того, що, по-перше, Україна не має потреби використовувати архаїчні методи часів "холодної війни", по-друге, виставлення оплачуваних з держбюджету нарядів стаціонарних постів є неекономним, їх доречно, за практикою усього світу, скасувати як основний метод забезпечення охорони дипломатів. Такий метод виправданий лише на час посилення охорони на випадок особливих загроз та за умови додаткової оплати такої послуги з боку іноземного представництва.

9. На підставі вивчення різних світових підходів у забезпеченні дипломатичної безпеки відмітимо, що замість постійної охорони посольств, ефективнішим сьогодні є інформаційний аналіз поточної ситуації та взаємообмін такою інформацією із працівниками внутрішньої охорони. Наведені заходи покладають на державу, яка приймає посольство, певну відповідальність із створення системи швидкого реагування на загрози дипломатичній місії.

Серед форм і методів забезпечення безпеки, заслуговує на запозичення фактор особливої процедури одержання дозволів на масові заходи на прилеглий території до об'єктів дипломатичного представництва. Такий дозвіл обов'язково погоджується з підрозділом, яких забезпечує безпеку від приймаючої країни.

Серед інших факторів посилення безпеки дипломатичних місій та їх персоналу, які доцільно взяти до уваги українським підрозділам, визнається використання спеціальних технологій щодо безпеки (використання камер спостереження з можливістю вести інтелектуальний аналіз, прогностичний аналіз соціальних медіа та ін.).

10. За принципом відповідності, піднімаємо питання на удосконалення оплатності спеціальних послуг із охорони дипломатичних місій на території

РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ОХОРОНИ ДИПЛОМАТИЧНИХ ПРЕДСТАВНИЦТВ ІНОЗЕМНИХ ДЕРЖАВ

України. До таких адміністративних послуг (на наш погляд, система посиленої охорони дипломатичних місій може охоплюватись категорією українського законодавства "адміністративні послуги") можна віднести:

1) постійне перебування озброєного спецпоста Національної гвардії України біля периметру дипломатичного представництва іноземної держави;

2) тимчасове посилення охорони у зв'язку з підвищеною загрозою правопорушень;

3) про-активне планування безпеки дипломатичної місії у режимі постійного або періодичного аналізу можливих загроз;

4) безпековий аналіз розташування приміщень та прилеглої території щодо об'єкта дипломатичної місії.

Причому, зазначені безпекові послуги Національною гвардією України сьогодні або не здійснюються (пункти 3, 4), або здійснюються за рахунок нашої держави (пункти 1, 2). Впровадження зазначеної нами пропозиції не лише дозволить підвищити надходження до державного бюджету, але і підвищити якість надаваних послуг. А, отже, це сприятиме більш якісному виконанню зобов'язань держави щодо безпеки дипломатів, визначених у Віденських конвенціях.

Також, за австралійським прикладом, доцільно упроваджувати страхування збитків, які можуть бути завдані майну дипломатичних місій.

ВИСНОВКИ

У дисертації вперше в українській правовій науці на основі аналізу теоретично-правових засад, іноземного досвіду, чинного законодавства України та узагальнень практики його реалізації, визначено адміністративно-правові основи охорони дипломатичних представництв, запропоновано шляхи удосконалення нормативно-правового забезпечення, форм та методів діяльності підрозділів Національної гвардії України у зазначеній сфері.

У роботі розроблено наукові висновки, пропозиції та практичні рекомендації. Основні з них:

1. Усі наукові роботи в контексті даного дослідження можуть бути розподілені на наступні групи:

1) історико-правові дослідження науковців, у яких йдеться про розвиток дипломатичних відносин і установ, організацію їхньої охорони;

2) дослідження, які спрямовані на розробку теоретичних та практичних аспектів дипломатичних відносин;

3) напрацювання адміністративно-правової науки, які стосуються внутрішньоструктурної організації, застосування заходів державного примусу, визначення правового статусу підрозділів Національної гвардії України;

4) дослідження правоохоронних відносин та діяльності правоохоронних органів, а також здійснення ними окремих методів та форм публічного управління.

2. Формування інституту охорони дипломатичних представництв в Україні відбулося завдяки історичній необхідності у забезпеченні недоторканності та безпеки представників іноземних держав. Починаючи з XVII ст., відбулося поетапне становлення цього інституту, яке ґрунтувалося на необхідності створення норм міжнародного права у вигляді єдиної (універсальної) для всього світу нормативної системи, яка мала забезпечити в тому числі й недоторканність та охорону дипломатичних представництв. Із проголошенням державної незалежності, Україна стала самостійним суб'єктом міжнародних відносин, що поклало на неї зобов'язання у створенні державного органу із забезпечення безпеки іноземних представництв, яким сьогодні є Національна гвардія України.

3. Під охороною дипломатичних представництв нами розуміється сукупність дій спеціалізованих військових формувань, що входять до складу Національної гвардії України і призначені для охорони дипломатичних представництв, пов'язані як із безпосереднім захистом об'єкта від будь-якого вторгнення чи нанесення збитків, так і з профілактичними заходами щодо попередження та усунення загрози об'єкту охорони.

Важливою складовою організації діяльності підрозділів Національної гвардії України з охорони дипломатичних представництв є планування алгоритмів дій підрозділу залежно від способів охорони об'єктів. Основними етапами загального алгоритму дій підрозділу з охорони дипломатичних представництв має бути: підготовка території для охорони дипломатичного представництва; поетапна підготовка оперативних змін; безпосереднє виконання військовослужбовцями підрозділів заходів з охорони дипломатичних представництв. Також, враховуючи ускладнення міждержавних відносин на міжнародній арені, є необхідним визначення алгоритмів дій підрозділів охорони за умов: ускладнення оперативної обстановки поблизу об'єкта дипломатичного призначення, який перебуває під охороною; загрози здійснення терористичного акту.

4. Для забезпечення ефективної охорони дипломатичних представництв на території України необхідна постійна взаємодія між підрозділами Національної гвардії України та іншими державними органами, організаціями та їх структурними підрозділами. Всі ці спільні дії повинні бути злагодженими та довготривалими, з урахуванням зобов'язання діяти в рамках власної компетенції.

Системний підхід щодо забезпечення охорони дипломатичних представництв Національній гвардії України полягає у необхідності постійної підтримки взаємозв'язку з такими інституціями: органи внутрішніх справ, Управління державної охорони, Служба безпеки України, Міністерство закордонних справ України, інші органи виконавчої влади та місцевого самоврядування, представники іноземних представництв та інших зацікавлених організацій, адміністрації дипломатичних представництв іноземних держав, внутрішня охорона дипломатичного представництва, а також дотримання визначеного у кожному конкретному випадку алгоритму дій підрозділу в залежності від способу охорони об'єкту.

5. Особливістю правового регулювання здійснення охорони дипломатичних представництв підрозділами Національної гвардії України є поєднання міжнародно-правових стандартів у сфері діяльності дипломатичних представництв із нормами національного законодавства (законів, підзаконних та відомчих правових актів), які визначають правовий статус підрозділів Національної гвардії України, їх завдання, компетенцію та функції, а також процедурні аспекти проведення системи заходів охорони.

На підставі аналізу нормативних актів та практики діяльності підрозділів Національної гвардії України з охорони дипломатичних представництв, було запропоновано ряд змін і доповнень до законодавства:

– розроблено авторську концепцію структури Закону України "Про Національну гвардію України", яка передбачає розділення на дві частини: загальну та особливу (спеціальну). Загальна частина має містити загальні положення, визначати структуру, чисельність та організацію діяльності, проходження військової служби і трудових відносин. Особлива частина покликана нормативно-процедурно розкривати окремі функції Національної гвардії України;

– обґрунтовано, що з метою комплексного забезпечення реалізації основних завдань Національної гвардії України, необхідно доповнити частину першу статті 12 Закону України "Про Національну гвардію України" пунктом двадцять другим наступного змісту: "забезпечувати цілодобову охорону дипломатичних представництв іноземних держав на території України, використовуючи при цьому сили і засоби для охорони, які відповідно до законодавства, перебувають у їхньому розпорядженні"; пунктом двадцять третім: "забезпечення участі суб'єктів охорони у нейтралізації диверсійно-терористичних акцій проти дипломатичних представництв та їх співробітників";

– доповнити Закон України "Про Національну гвардію України" статтею "Охорона дипломатичних представництв", де розкрити поняття та основні елементи, що складають зміст такої охорони;

– з урахуванням аналізу положень чинного законодавства у сфері застосування адміністративної відповідальності доведено, що питання адміністративно-юрисдикційної діяльності не може розглядатись як цілісне і довершене без фактичної можливості підрозділами Національної гвардії України притягнення винних у вчиненні окремих видів правопорушень, які здатні впливати на нормальний порядок функціонування дипломатичних представництв, до відповідальності. Тому необхідним є доповнення Кодексу України про адміністративні правопорушення наступними статтями: "173 - 3. Порухення громадського порядку в районі розміщення дипломатичних представництв іноземних держав"; "185 - 13. Проведення зборів, мітингів, вуличних походів і демонстрацій всупереч установленого порядку їх організації в районі розміщення дипломатичних представництв іноземних держав"; "147 - 1. Порухення охорони ліній і споруд зв'язку дипломатичних представництв".

6. Серед основних шляхів регулювання процедур адміністративного примусу, що здійснюються підрозділами Національної гвардії України у питаннях протидії правопорушенням при реалізації охорони дипломатичних представництв, необхідно виокремити: 1) удосконалення правового статусу співробітників даних підрозділів, а також формування додаткових

адміністративно-деліктних норм, які повинні забезпечити громадський порядок та спокій в районі перебування дипломатичних представництв; 2) активізація спільної діяльності згаданих підрозділів з іншими правоохоронними органами й самими дипломатичними представництвами; 3) удосконалення матеріально-технічного оснащення їх діяльності; 4) запровадження передового досвіду тактичних прийомів здійснення охоронних заходів.

7. Вивчення іноземного досвіду охорони дипломатичних представництв дозволило запропонувати такі шляхи впровадження інноваційних методів охорони:

- визнати неефективним використання стаціонарних постів охорони дипломатичних представництв як основного методу забезпечення охорони дипломатів. Такий метод заснований на підходах часів холодної війни і виправданий лише на час посилення охорони на випадок особливих загроз та за умови додаткової оплати такої послуги з боку іноземного представництва;

- на основі досвіду Бюро дипломатичної безпеки Держдепартаменту США запропоновано створення правоохоронного спецоргану на базі об'єднання Національної гвардії України та Управління державної охорони, внаслідок чого буде досягнуто універсалізація та більш якісна підготовка персоналу, уникнено дублювання функцій, досягнуто економії державного бюджету (за рахунок зменшення адміністративного та обслуговуючого персоналу) та реалізовано продуману кадрову стратегію розвитку та ротації персоналу. Одночасно це надає шанс, при системному ефективному оновленні, позбавити обидва зазначені державні органи застарілого іміджу каральних неефективних корумпованих структур.

- впровадження у практику використання процедури одержання дозволу на масові заходи на прилеглий території до об'єктів дипломатичного представництва, від органу, який забезпечує безпеку від приймаючої країни;

- започаткування використання Національною гвардією України спеціальних технологій щодо безпеки (використання камер спостереження з можливістю вести інтелектуальний аналіз, прогностичний аналіз соціальних медіа та ін.);

- запровадження оплатності спеціальних послуг із охорони дипломатичних місій на території України, страхування збитків, які можуть бути завдані майну дипломатичних місій.

ЛІТЕРАТУРА

1. Тарасов Н. Н. Методологические проблемы современного правоведения: дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.01 / Николай Николаевич Тарасов. – М. : РГБ, 2003. – 348 с.
2. Чупин П. П. Философские основы методологии и логики научного познания / П. П. Чупин. – Свердловск : Из-во Свердловского университета, 1975. – 328 с.
3. Аверьянов А. Н. Методология, мировоззрение и факторы повышения научной деятельности / А. Н. Аверьянов // Методологические проблемы современной науки – М., 1979. – С. 237–251.
4. Алексеев С. С. Общие теоретические проблемы системы советского права / С. С. Алексеев. – М. : Госюриздат, 1961. – 187 с.
5. Мартиненко О. А. Злочини серед працівників ОВС України: їх детермінація та попередження: дис. ... доктора юрид. наук : 12.00.08 / Мартиненко Олег Анатолійович – Харків, 2007. – 422 с.
6. Філософський словник / [уклад. В.І. Шинкарук] – 2 вид., перероб. і доп. – К. : Голов. ред. УРЕ, 1986. – 800 с.
7. Зливко С. В. Правові та організаційні засади діяльності Державної кримінально-виконавчої служби України в сучасних умовах: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / С. В. Зливко. – Ірпінь : Національний університет державної податкової служби України, 2010. – 212 с.
8. Биркович Т. І. Правове регулювання дипломатичної служби в Україні: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / Тетяна Іванівна Биркович. – Запоріжжя, 2007 – 183 с.
9. Музика А. І. Правовий статус дипломатичного представництва: питання теорії та практики: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.11 / Андрій Ігорович Музика. – Київ, 2009. – 198 с.
10. Прохоренко М. М. Система військового законодавства України: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01 / Михайло Михайлович Прохоренко. – Київ, 2007. – 218 с.
11. Сердюк І. А. Правоохоронні відносини: поняття, їх особливості та види: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01 / Ігор Анатолійович Сердюк. – Дніпропетровськ, 2008. – 200 с.
12. Міжнародне право : навч. посібник / [За ред. М. В. Буроменського]. – К. : Юрінком Інтер, 2006. – 336 с.
13. Сагайдак О. П. Дипломатичний протокол та етикет : навчальний посібник / О. П. Сагайдак. – К. : Знання, 2008. – 380 с.

14. История дипломатии : в 3-х томах. Том первый / [Под. ред. В. П. Потемкина]. – М. : ОГИЗ 1941. – 566 с.
15. Хрестоматія з історії стародавнього світу / [Упорядники О. П. Крижанівський, З. І. Мухіна, М. Д. Мелешенко]. – К. : "Радянська школа", 1974. – 160 с.
16. Вікіпедія [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://uk.wikipedia.org/wiki>
17. Хома Н. М. Історія держави і права зарубіжних країн : навч. посібник [для студентів вищих закладів освіти]. – К. : Каравела, Львів, Новий світ – 2000, Магнолія плюс, 2003. – 480 с.
18. Тит Ливий. История Рима от основания города // Ответственный редактор – Е. С. Голубцова. [Перевод В. М. Смирин. Комментарий Н. Е. Боданской. Редакторы переводов – М. Л. Гаспаров и Г. С. Кнабе]. – Том I. – М. : Изд-во "Наука", 1989 – 702 с.
19. Сахаров А. Н. Дипломатия древней Руси / А. Н Сахаров. – М. : Педагогика, 1987. – 128с.
20. Мишулин А. В. Древние славяне в отрывках греко-римских и византийских писателей по VII в. н.э // Вестник древней истории. –1941 г. – № 1. – С. 225–230.
21. Відома і чута у всіх кінцях землі: друга половина IX – перша половина XII ст. / [Упоряд. і передм. О. І. Гуржія]. – К. : України, 1993. – 330 с. (Серія "Історія України в прозових творах та документах").
22. Пашуто В. Т. Внешняя политика Древней Руси / В. Т. Пашуто. – М. : "Наука", 1968. – 474 с.
23. Грушевський М. С. Історія України–Руси: В 11 т., 12 кн. / [Ред. кол. : П. С. Сохань та ін.]. – Т. 1. – К. : Наукова думка, 1991 – 736 с.
24. Джиованни дель Плано Карпини. История Монгалов. Гильом де Рубрук. Путешествие в Восточные страны / [перевод А. И. Малеина]. – М. : Государственное издательство географической литературы, 1957. – 232 с.
25. Зінченко А. Історія дипломатії від давнини до початку нового часу : навчальний посібник / А. Зінченко. – Вінниця : Нова книга, 2002. – 564 с.
26. Документи російських архівів з історії України. Том 1: Документи до історії запорозького козацтва 1613-1620 рр. / [Упоряд. Л. Войтович, Л. Заборовський, Я. Ісаєвич, Ф. Сисин, А. Турилов, Б. Флоря]. – Львів: "Місіонер", 1998. – 442 с.
27. Грушевський М. С. Історія України-Руси: В 11 т., 12 кн. / [Ред. кол. : П. С. Сохань та ін.]. – Т. VII. – К. : Наукова думка, 1993 – 657 с.

28. Українське козацтво : Мала енциклопедія. – Київ : Генеза; Запоріжжя : Прем'єр, 2002. – 568 с.
29. Крип'якевич І. Історія козацького війська від княжих часів до 20-х років ХХ ст. / І. Крип'якевич, Б. Гнатович, З. Сієфанів, О. Думін, С. Шрамченко. – Львів : "СВІТ", 1992. – 702 с.
30. Кащенко А. Оповідання про славне Військо Запорозьке низове / А. Кащенко – К. : Веселка, 1992. – 280 с.
31. Сабанин А. В. Посольское и консульское право / А. В. Сабанин. – М.; Л. : Госиздат, 1930. – 342 с.
32. Блищенко И. П. Дипломатическое и консульское право / И. П. Блищенко, В. Н. Дурденевский. – М. : Изд. ИМО, 1962. – 480 с.
33. Дебидур А. Дипломатическая история Европы. Священный Союз от Берлинского до Венского конгресса. 1814-1878. Том 1. / А. Дебидур. – Ростов-на-Дону : Феникс, 1995. – 508 с.
34. Гуменюк Б. І. Основи дипломатичної та консульської служби : [навч. посібник] / Б. І. Гуменюк. – К. : Либідь, 2004. – 248 с.
35. Шульгин О. Про нашу міжнародну політику / О. Шульгин // Український вісник. – Прага : Подебради, 1925. – Зб. 2. – 112 с.
36. Центральний державний архів вищих органів влади та управління України. ф. 2592, оп. 1, спр. 67, арк. 37.
37. Українська Центральна Рада. Документи і матеріали: У 2 т. / [Ред. кол. : В. А. Смолій, О. Д. Бойко, Ю. М. Гамрецький та ін.]; Ін-т історії України НАН України – К. : Наукова думка, 1996. – Т. 1. 4 березня - 9 грудня 1917 р. – 590 с.; 1997. – Т. 2. 10 грудня 1917 р. - 29 квітня 1918 р. – 424 с.
38. Заруда Т. Становлення та основні напрямки зовнішньої політики Української Держави. Останній гетьман: Ювілейний збірник пам'яті Павла Скоропадського (1873-1945) / Т. Заруда. – К. : Академпрес, 1993. – 398 с.
39. Волков Ф. Д. Тайны Уайтхолла и Даунинг-стрит / Ф. Д. Волков – М. : Мысль, 1980. – 462 с.
40. Конституції УСРР 1919 р. // Конституційні акти України. 1917-1920. Невідомі конституції України. – К. : Філософська і соціологічна думка, 1992. – 272 с.
41. Постанова ВУЦВК "Про права дипломатичних представників за кордоном" від 07.08.1921 р. // Собрание узаконений и распоряжений Рабоче-Крестьянского правительства Украины (СУ УССР). – Харьков, 1921. – Ст. 415.
42. Постанова ВУЦВК "Про уповноважених Народного комісаріату справ закордонних на терені УСРР" від 28.03.1922 р. // Собрание узаконений и

распоряжений Рабоче-Крестьянского правительства Украины (СУ УССР). – Харьков, 1922. – № 14. – Ст. 236.

43. Постанова ВУЦВК "Про консульських представників УСРР за кордоном" від 02.10.1922 р. // Собрание узаконений и распоряжений Рабоче-Крестьянского правительства Украины (СУ УССР). – Харьков, 1922. – № 43. – Ст. 628.

44. X сесія Верховної ради 1-го скликання про перетворення Наркому Оборони і Наркомзамсправ з загальносоюзних в союзно-республіканські наркомати. Доповідь тов. В. М. Молотова у Верховній раді СРСР 1 лютого 1944 р. // Радянська Україна. – К., 1944. – 2 лютого. – Ст. 54.

45. Постанова Політбюро ЦК КП (б) України і Указ Президії Верховної Ради УРСР про утворення українського НКЗС Голос історичної правди і справедливості // Радянська Україна. – К., 1944. – 15 лютого.

46. Сборник действующих договоров, соглашений и конвенций, заключенных СССР с иностранными государствами. – М. : Госполитиздат, 1957. – Выпуск XV. – 290 с.

47. Міжнародне право в документах / М. В. Буроменський (уклад.). – Х. : Видавництво Національного ун-ту внутрішніх справ, 2003. – 376 с.

48. Про дипломатичні зносини : Віденська конвенція від 18 квітня 1961 року (ратифікована з обмовкою Указом Президії ВР СРСР № 2208 - VI від 11.02.64 р. Указом Президії ВР УРСР від 21.03.64 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_048/conv

49. Хантіль М. Ф. Внутрішні війська МВС України / М. Ф. Хантіль. – К. : Бібліотека "Ратник", 2003. – 254 с.

50. Положення про дипломатичне представництво України за кордоном : Розпорядження Президента України № 166/92-рп від 22 жовтня 1992 р. // Зібрання законодавства України. – 2000. – Т. 5. – 5(Р/П)2. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/166/92-%D1%80%D0%BF>

51. Сардачук П. Д. Дипломатичне представництво: організація і форми роботи : навч. посібник / [П. Д. Сардачук, О. П. Кулик]. – К. : Україна, 2001. – 176 с.

52. Федчишин С. А. Дипломатичне представництво України за кордоном: адміністративно-правові аспекти організації та діяльності / С. А. Федчишин // Форум права. – 2008. – № 2. – С. 453–457.

53. Солдатенко Г. З'єднання та окремі підрозділи з охорони дипломатичних представництв і консульських установ іноземних держав / Г. Солдатенко // Слово честі. Часопис внутрішніх військ МВС. – 2012. – № 1–2 (36–37). – С. 29–38.

54. Про розформування Національної гвардії України : Закон України № 1363-XIV від 11 січня 2000 року // Відомості Верховної Ради України. – 2000. – № 8. – ст. 48.

55. Сучасна правова енциклопедія / [О. В. Зайчук, О. Л. Копиленко, Н. М. Оніщенко та ін.] ; за заг. ред. О. В. Зайчука : Ін-т зак-ва ВРУ. – К. : Юрінком Інтер, 2010. – 384 с.

56. Про Національну гвардію України : Закон України № 876-VII від 13 березня 2014 року // Офіційний вісник України. – 2014. – № 24. – Ст. 728.

57. Віденська конвенція про представництво держав у їх відносинах з міжнародними організаціями універсального характеру // ООН; Конвенція, Міжнародний документ від 14 березня 1975 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_254?nreg=995_254&find=1&text=%EE%F5

58. Dembinski L. The Modern Law of Diplomacy: External Missions of States and International Organizations. – UNITAR, 1988. – 282 p.

59. Євдокимов В. О. Дотримання прав людини правоохоронними органами України / В. О. Євдокимов // Уряду України. Президенту, законодавчій, виконавчій владі. Проблеми боротьби з корупцією та організованою злочинністю. Аналітичні розробки, пропозиції наукових і практичних працівників / [Керівники авторського колективу А. І. Комаров, О. О. Крикун]. – К., 1997. – Том 7. – С. 294–296.

60. Кириченко С. А. Реалізація міжнародно-правових норм прав людини органами правозастосування України і вдосконалення юридичного механізму забезпечення прав людини в діяльності правоохоронних органів України / С. А. Кириченко // Уряду України. Президенту, законодавчій, виконавчій владі Проблеми боротьби з корупцією та організованою злочинністю. Аналітичні розробки, пропозиції наукових і практичних працівників / [Керівники авторського колективу А. І. Комаров, О. О. Крикун]. – К., 1997. – Том 7. – С. 592–596.

61. Темченко В. Особливості юридичного змісту термінів "захист" та "охорона" у механізмі забезпечення прав і основних свобод людини / В. Темченко // Право України. – 2005. – № 9. – С. 33–36.

62. Смоленский М. Б. Правоохранительные органы Российской Федерации : учебное пособие / [М. Б. Смоленский, А. А. Фисенко]. – Ростов-на-Дону : „Феникс”, 2002. – 188 с.

63. Воеводин Л. Д. Юридические гарантии конституционных прав и свобод личности в социалистическом обществе / Л. Д. Воеводин. – М. : Изд-во Московского ун-та, 1987. – 343 с.

64. Гуславський В. С. Управління співробітництвом ОВС України з правоохоронними органами країн СНД: організаційно-правові засади: дис. ... доктора юрид. наук : 12.00.07 / Володимир Станіславович Гуславський. – Харків, 2006. – 444 с.
65. Юридична енциклопедія: в 6 т. / [Ред. кол. : Ю. С. Шемшученко (відп. ред.) та ін.]. – К. : „Українська енциклопедія”, 2002. – Т. 4. Н-П. – 71 с.
66. Энциклопедический словарь Брокгауз и Эфрон. – С-Петербург, 1894. – Т. 23. – 480 с.
67. Новий тлумачний словник української мови (у трьох томах). том 1, А–К / [укладачі : В. В. Яременко, О. М. Сліпущко]. – Київ : Вид-во “АКОНІТ”, 2006. – 926 с.
68. Святоцький О. Д. Адвокатура – історія і сучасність / О. Д. Святоцький, В. В. Медведчук. – К. : ІнЮре, 1997. – 320 с.
69. Амельчаков И. Ф. Соотношение правовых категорий "охрана", "обеспечение", "защита" / И. Ф. Амельчаков, С. А. Прудникова // Закон и право. – 2001. – № 5. – С. 16–18.
70. Ростовщиков И. В. Социалистическая законность в деятельности правоохранительных органов по обеспечению прав личности / И. В. Ростовщиков // Укрепление правовой основы – закономерность развития советского государства. – Куйбышев, 1990. – С. 84–91.
71. Ульянов О. І. Адміністративно-правовий захист міліцією прав громадян у сфері громадського порядку: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / О. І. Ульянов. – О., 2002. – 180 с.
72. Шмельова Г. Юридичний механізм забезпечення прав людини в Україні / Г. Шмельова // Право України. – 1994. – № 10. – С. 49–51.
73. Ведерніков Ю. А. Правоохоронна діяльність в Україні: нормативно-правовий аспект / Ю. А. Ведерніков, А. М. Кучук; Ун-т сучас. знань. – К. : Знання України, 2009. – 219 с.
74. Новиков В. В. Суб’єктивні права громадян у сфері охорони правопорядку / В. В. Новиков, С. Б. Струк // Вісник Львівського інституту внутрішніх справ / Гол. ред. В. Л. Регульський. – Львів, 2002. – Вип. 1. – С. 201–206.
75. Кучук А. М. Теоретико-правові засади правоохоронної діяльності в Україні : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.01 "Теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень" / А. М. Кучук. – К., – 2007. – 20 с.
76. Ожегов С. И. Словарь русского языка / С. И. Ожегов; [Под ред. М. Шведовой]. – М. : Рус. Яз., 1991. – 884 с.

77. Скакун О. Ф. Теорія держави і права : підручник; [пер. з рос.] / О. Ф. Скасун. – Харків : Консум, 2001. – 656 с.

78. Інструкція про порядок прийому під захист та охорону дипломатичних представництв та консульських установ іноземних держав, представництв міжнародних організацій та інших об'єктів частинами та підрозділами внутрішніх військ Міністерства внутрішніх справ України : Наказ командуючого внутрішніх військ Міністерства внутрішніх справ України № 40 від 01 лютого 2001 р. // Під заг. ред. генерал-майора С. О. Левченко. – Київ, 2001. – 13 с.

79. Положення про дипломатичні представництва та консульські установи іноземних держав в Україні : Указ Президента України № 198/93 від 10 червня 1993 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/198/93?nreg=198%2F93&find=1&text=%EE%F5%EE%F0&x=12&y=4>

80. Закони України: "Про оборону України", "Про Збройні сили України", "Про Службу зовнішньої розвідки України", "Про Державну прикордонну службу України", "Про РНБУ", "Про розвідувальні органи України", "Про військову службу правопорядку у Збройних силах України": чинне законодавство зі змін. та допов. станом на 28 квіт. 2011 р. : (Офіц. текст). – К. : Паливода А. В., 2011. – 116 с. – (Закони України).

81. Лященко Т. М. Правовий статус дипломатичних представництв : [монографія] / Т. М. Лященко. – Національна академія управління, Київ, 2008 – 214 с.

82. Грани глобализации: трудные вопросы современного развития / М. С. Горбачев и др. – М. : Альпина Паблишер, 2003. – 592 с.

83. Дипломатическая служба [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://do.gendocs.ru/docs/index-34478.html>

84. Гіда Є. О. Деонтологічні основи правоохоронної діяльності міліції України : навч. посіб. / Є. О. Гіда. – К. : ФОП О. С. Ліпкан, 2011. – 120 с.

85. Руденко Г. М. Представництва іноземних держав в Україні (статус, протокол, обслуговування, законодавчі акти) / Г. М. Руденко // [Заг. ред. П. О. Кривонос]. – Х. : Планета, 2004. – 350 с.

86. Алексеев С. С. Общая теория права : [В 2-х томах]. / С. С. Алексеев. – М. : Юрид. лит., 1981. – Т. I. – 360 с.

87. Керимова Т. В. Методологические предпосылки исследования социального управления / Т. В. Керимова // Вопросы философии. - 1972. - № 1. – С. 52.

88. Перфильев А. В. Регулирование как функция государственного управления: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.14 / Александр Валентинович Перфильев. – М. : РГБ, 2005. – 178 с.
89. Головкин Р. Б. Право в системе нормативного регулирования современного российского общества: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01 / Роман Борисович Головкин. – М. : РГБ, 2003. – 197 с.
90. Мельник О. М. Правове регулювання та шляхи підвищення його ефективності: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01 / О. М. Мельник. – Київ, 2004. – 208 с.
91. Галуцько В. В. Поняття та зміст адміністративно-правового регулювання [Електронний ресурс] / В. В. Галуцько, О. М. Єщук // ACTUAL PROBLEMS OF CORRUPTION PREVENTION AND COUNTERACTION. – 2011. – Режим доступу: <http://www.law-property.in.ua>
92. Адміністративне право України : підруч. для юрид. вузів і ф-тів / [Ю. П. Битяк, В. В. Богуцький, В. М. Гаращук та ін.] ; за ред. Ю. П. Битяка. – Харків : Право, 2000. – 528 с.
93. Курінний Є. В. Предмет і об'єкт адміністративного права України: характеристика категорій в умовах системного реформування: дис. ... доктора юрид. наук : 12.00.07 / Євген Володимирович Курінний. – Київ, 2004. – 428 с.
94. Бахрах Д. Н. Административное право : [учебник для вузов] / Д. Н. Бахрах. – М. : БЕК, 1996. – 368 с.
95. Адміністративна діяльність : навчальний посібник / [за заг. ред. доцента О. І. Остапенка]. – Львів : ЛІВС, 2002. – 252 с.
96. Галлиган Д. Административное право: история развития и основные современные концепции / Д. Галлиган, В. В. Полянский, Ю. Н. Стариков. – М. : Юристъ, 2002. – 410 с.
97. Державне управління: проблеми адміністративно-правової теорії та практики / [за заг. ред. В. Б. Авер'янова]. – К. : Факт, 2003. – 384 с.
98. Зливко С. В. Функціонування Державної кримінально-виконавчої служби України в сучасних умовах : монографія / [С. В. Зливко, С. К. Гречанюк, Д. Г. Мулявка]. – Чернігів : РВВ Чернігівського юридичного коледжу ДДУПВП, 2011. – 161 с.
99. Биркович Т. І. Правові засади кадрового забезпечення дипломатичної служби України / Т. І. Биркович // Зовнішня торгівля: право та економіка. – 2007. – № 1. – С. 113–117.
100. Скакун О. Ф. Теорія права і держави : [підручник] / О. Ф. Скакун. – К. : Алерта; КНТ; ЦУЛ, 2009. – 520 с.

101. Про ратифікацію Віденської конвенції про дипломатичні зносини : Указ Президії Верховної Ради Української РСР від 21 березня 1964 р. // Відомості Верховної Ради. – 1964. – № 13. – Ст. 199.

102. Віденська конвенція про консульські зносини 1963 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_047/conv

103. Конвенція про запобігання та покарання злочинів проти осіб, які користуються міжнародним захистом, у тому числі дипломатичних агентів 1973 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_389

104. Конституція України від 28 червня 1996 року (з наступними змінами і доповненнями) // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.

105. Коментар до Конституції України / [за ред. В Ф. Опришко, Л. Є. Горьового, М. І. Корнієнка та ін.]. – К. : Інститут законодавства Верховної Ради України, 1996. – 378 с.

106. Віднянський С. В. Дипломатична служба України [Електронний ресурс] / С. В. Віднянський // Енциклопедичний словник-довідник. – Режим доступу: <http://history.org.ua/LiberUA/978-966.../19.pdf>

107. Про внутрішні війська Міністерства внутрішніх справ України : Закон України № 2235-ХІІ від 26 березня 1996 року // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 29. – Ст. 397.

108. Про Програму розміщення дипломатичних представництв, консульських установ іноземних держав і представництв міжнародних організацій в Україні : Указ Президента України № 517/94 від 12 вересня 1994 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/517/94>

109. Про передачу підрозділів Національної гвардії України до складу інших військових формувань : Указ Президента України № 1586/99 від 17 грудня 1999 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : zakon.rada.gov.ua/laws/show/1586/99

110. Щодо вжиття превентивних заходів, спрямованих на посилення громадської безпеки, охорони особливо важливих об'єктів : Директива Президента України № 23/3134 від 13 вересня 1999 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : zakon.rada.gov.ua/laws/show/517/94

111. Щодо здійснення превентивних заходів спрямованих на посилення громадської безпеки, охорони особливо важливих об'єктів : Доручення Президента України № 7/3-209 від 21 вересня 2001 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : zakon.rada.gov.ua/laws/show/517/94

112. Щодо реалізації "Програми розміщення дипломатичних представництв, консульських установ іноземних держав і представництв міжнародних організацій в Україні": Доручення Президента України № 452/28775-01 від 18 вересня 2002 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : library.iapm.edu.ua/metod_disc/pdf/3865_Pravo_zov_vidn.pdf

113. Щодо вжиття додаткових заходів для охорони акредитованих в Україні іноземних дипломатичних представництв та їх персоналу, попередження та відведення спрямованих проти них терористичних акцій, злочинних і провокаційних намірів : Доручення Президента України № 7/3-209 від 21 вересня 2001 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : zakon.rada.gov.ua/laws/show/517/94

114. Про затвердження "Положення про порядок розміщення дипломатичних представництв, консульських установ іноземних держав, представництв міжнародних організацій та іноземних держав, представництв та інших організацій в Україні" : Постанова Кабінету Міністрів України № 146 від 27 лютого 1995 р. (зі змінами від 28 липня 1997 року № 670) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/146-95-%D0%BF>

115. Про забезпечення виконання "Програми розміщення дипломатичних представництв, консульських установ іноземних держав і представництв міжнародних організацій в Україні" : Розпорядження Кабінету Міністрів України № 915-р від 19 грудня 1994 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/517/94>

116. Щодо виконання доручення президента України від 17 вересня 2002 р. № 452/28775 "Щодо реалізації "Програми розміщення дипломатичних представництв, консульських установ іноземних держав і представництв міжнародних організацій в Україні" : Доручення Кабінету Міністрів України від 02 червня 2003 р. № 36797 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : zakon.rada.gov.ua/laws/show/517/94

117. Кулеха І. Охоронці для дипломатів [Електронний ресурс] / Іван Кулеха, Олександр Бірченко // Атлантична панорама. – 2007. – № 3 (10). – Режим доступу : <http://www.atp.mil.gov.ua/number/10/175.htm>

118. Внутрішнім військам потрібні професіонали [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ratnik.gov.ua/?action=article&id=763>

119. Про підсумки службово-бойової діяльності внутрішніх військ МВС України у 2012 році та завдання на 2013 рік : Директива Командувача внутрішніх військ Міністерства внутрішніх справ України № Д–46 від 15 грудня 2012 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://vv.gov.ua/news.php?nid=2218&lang=ua>

120. Результати службово-бойової діяльності внутрішніх військ у 2012 році // Біла книга 2012. Внутрішні війська МВС України. – Вид. Головне управління внутрішніх військ МВС України, 2013. – 111 с.

121. У Львові люди увірвались на територію військової частини // Lviv24.at.ua новини Львова, новини України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lviv24.at.ua/news/2014-02-19>.

122. Положення про головний орган військового управління Національної гвардії України : Указ Президента України № 346/2014 від 28 березня 2014 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.president.gov.ua/documents/17049.html>

123. Про організацію прийняття під охорону Посольства Ісламської Республіки Афганістан в Україні : Вихідна телеграма № 3/6/3-3716 від 21 грудня 2012 р.

124. У Львові фахівці з охорони дипломатичних представництв та консульських установ іноземних держав підвищили свій професійний рівень [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://vv.gov.ua/news.php?nid=3212/>

125. Про виконання заходів з охорони Консульського відділу Посольства Королівства Іспанія в Україні : Телеграма Командувачу ВВ МВС України № НР.8/1-88Ч від 01 вересня 2011 р.

126. Про виконання заходів з охорони Посольства Республіки Індонезія в Україні : Телеграма заступнику Командувача ВВ МВС України зі служби – Начальнику штабу № НР.8/1-8ЧЗ від 30 травня 2011 р.

127. Про виконання заходів з охорони Посольства Федеративної Республіки Нігерія в Україні : Телеграма заступнику Командувачу ВВ МВС України – Начальнику штабу № НР.1/6-2599 від 27 серпня 2013 р.

128. Про виконання заходів з охорони Посольства Канади в Україні : Телеграма заступникові Командувача ВВ МВС України – Начальнику штабу № НР.1/6-1823 від 17 червня 2013 р.

129. Лист Міністерства закордонних справ України до Головного управління Внутрішніх військ МВС України щодо охорони Посольства Афганістану № 202/17-149-3199 від 21 серпня 2012 р.

130. Акт первинного обстеження міжвідомчою комісією готовності до прийому під охорону Посольства, Консульського відділу та Резиденції Посла Ісламської Республіки Афганістан в Україні № 3/6/3-131 від 10 вересня 2012 р.

131. Акт перевірки міжвідомчою комісією готовності до прийому під охорону Посольства, Консульського відділу та Резиденції Посла Ісламської Республіки Афганістан в Україні № 3/6/3-135 від 03 грудня 2012 р.

132. Лист Головного управління внутрішніх військ МВС України про надання інформації № 3/6/3-2125 від 28 травня 2013 р.

133. Проект Статуту бойової служби військових частин внутрішніх військ МВС України з охорони дипломатичних представництв (частина I "Бригада, полк, окремий батальйон") // Міністерство внутрішніх справ. Головне управління внутрішніх військ. – Київ, 2013. – 111 с.
134. Актуальні проблеми управління та службово-оперативної діяльності ОВС у сучасний період розвитку державності України // Матер. Всеукр. наук.-практич. конф., Київ, 2007 р. – К. : "МП Леся", 2008. – 376 с.
135. Про Національну поліцію: Закон України від 2 липня 2015 року № 580-VIII // Відомості Верховної Ради України. – 2015.– № 40-41.– Ст.379.
136. Голуб В. Підрозділ з охорони дипломатичних представництв відзначив 20-річчя / В. Голуб, О. Колесник // Міліція України. – 2013. – № 01–02 (187–188). – С. 15–16.
137. Службово-бойова діяльність сил охорони правопорядку [Електронний ресурс] // Честь і закон. – № 2 (41). – 2012. – Режим доступу : http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Chiz/2012
138. Внутрішня охорона посольства. Функції, завдання, правовий статус [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://kimo.univ.kiev.ua/DKS/15.htm>
139. Ожегов С. И. Словарь русского языка: 70000 слов / под ред. Н. Ю. Шведовой. – [23-е изд., испр.]. – М. : Русский язык, 1990. – 917 с.
140. Заброда Д. Г. Взаємодія суб'єктів боротьби з корупцією (адміністративно-правовий аспект): дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / Д. Г. Заброда. – К., 2005. – 235 с.
141. Шамрай В. О. Поняття і суть взаємодії, її значення / В. О Шамрай, І. Олійник // Прокуратура, людина, держава. – 2004. – № 1 (31). – С. 60–67.
142. Великий тлумачний словник сучасної української мови / [уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел]. – К. : Ірпінськ; ВТФ "Перун", 2002. – 1440 с.
143. Мангутов И. С. Организатор й организаторская деятельность / И. С. Мангутов, Л. И. Уманский. – Л. : ЛГУ, 1975. – 312 с.
144. Теорія управління органами внутрішніх справ : підручник / [За ред. канд. юрид. наук Ю. Ф. Кравченка]. – К. : Національна академія внутрішніх справ України, 1999. – 702 с.
145. Руденский Е. В. Социальная психология : [курс лекцій] / Е. В. Руденский. – М. : ИНФРА-М., 1999. – 224 с.
146. Яковлев А. М. Теоретические проблемы социологии права / А. М. Яковлев // Проблемы социологии права. – Вильнюс, 1980. – Вып. 1. – С. 26–34.

147. Соціальна психологія особистості і спілкування. Конспект лекцій. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ukrkniga.org.ua/ukrkniga-text/763/43/>
148. Философский словарь / [под ред. И. Т. Фролова]. – М. : Политиздат, 1989. – 444 с.
149. Большая Советская Энциклопедия. – 3-е изд. – М., 1971. – Т. 5. – 640 с.
150. Новейший философский словарь / [сост. А. А. Грицанов]. – М. : Изд. В. М. Скакун, 1998. – 896 с.
151. Малюткин В. А. Организация взаимодействия подразделений органов внутренних дел в осуществлении профилактики преступлений / В. А. Малюткин; [под ред. Г. А. Аванесова]. – М. : РИО МВД СССР, 1976. – 40 с.
152. Афанасьев В. Г. Научное управление обществом (Опыт системного исследования) / В. Г. Афанасьев. – Изд. 2-е, доп. – М. : Политиздат, 1973. – 390 с.
153. Фещенко Л. О. Взаємодія органів внутрішніх справ з державною податковою службою у здійсненні правоохоронної діяльності: дис. ... кандидата юридичних наук: 12.00.07 / Л. О. Фещенко. – Київ, 2007. – 217 с.
154. Ляшук Р. М. Визначення поняття взаємодії дільничних інспекторів прикордонної служби / Р. М. Ляшук // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія Юридична. – 2012. – № 1. – С. 183–191.
155. Про дії органів, підрозділів внутрішніх справ, з'єднань, військових частин внутрішніх військ, вищих навчальних закладів Міністерства внутрішніх справ України з ліквідації масових заворушень : Проект настанови МВС України. – К. : МВС України, 2011. – 28 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Chiz/2
156. Сучасна діяльність Управління державної охорони України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.do.gov.ua/udo/control/uk/publish/article?art_id=3793&cat_id=3751
157. Вихідна телеграма командувача внутрішніх військ МВС України С. М. Шуляка щодо вжиття заходів безпеки єврейських об'єктів при наявності терористичних загроз від 09 квітня 2013 р. № 995.
158. Щодо звернення Посольства Російської Федерації в Україні : Лист Директора Департаменту Державного протоколу МЗС України О. С. Петряєвої Начальнику Головного управління-командувачу внутрішніх військ

Міністерства внутрішніх справ України С. А. Яровому № 02/17-149-572 від 18 лютого 2012 року.

159. Щодо пікетування Посольства Російської Федерації в Україні : Листи Директора Департаменту Державного протоколу МЗС України О. С. Петряєвої № 202/14-149-2896 від 19 липня 2012 року.

160. Щодо пікетування Посольства РФ в Україні : Листи Директора Департаменту Державного протоколу МЗС України О. С. Петряєвої № 202/14-149-3171 від 17 серпня 2012 року.

161. Щодо проведення пікетування Посольства Турецької Республіки в Україні : Листи Директора Департаменту Державного протоколу МЗС України О. С. Петряєвої № 202/14-149-4590 від 25 грудня 2012 року.

162. Щодо звернення Посольства Японії в Україні : Листи Директора Департаменту Державного протоколу МЗС України О. С. Петряєвої № 202/14-149-4256 від 28 листопада 2012 року.

163. Щодо звернення Посольства Турецької Республіки в Україні : Листи Директора Департаменту Державного протоколу МЗС України О. С. Петряєвої № 202/17-149-185 від 28 січня 2013 року.

164. Щодо звернення Посольства Держави Ізраїль в Україні : Листи Директора Департаменту Державного протоколу МЗС України О. С. Петряєвої до Заступника начальника Головного управління-командувача внутрішніх військ Міністерства внутрішніх справ України – начальнику штаба О. В. Кривенка № 202/16-149-360 від 07 лютого 2013 року.

165. Офіційний сайт Посольства Російської Федерації в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://embrus.org.ua/ru/find_us

166. Офіційний сайт Посольства Чеської Республіки в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.mzv.cz/kyiv/uk/x2006_09_06/x2002_03_01/index.html

167. Офіційний сайт посольства Сполучених Штатів Америки. Київ. Україна [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ukrainian.ukraine.usembassy.gov/uk/security.html>

168. Внутрішні війська (2011 р). Біла книга – К. : "Фенікс", 2012 – 100 с.

169. Коломоєць Т. О. Адміністративний примус у публічному праві України: дис. ... докт. юрид. наук : 12.00.07 / Т. О. Коломоєць. – Харків, 2005. – 455 с.

170. Мельник І. В. Застосування заходів адміністративного примусу в умовах розбудови правової держави: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / І. В. Мельник. – Київ, 2004. – 182 с.

171. Мельник Р. С. Забезпечення законності застосування заходів адміністративного примусу, не пов'язаних з відповідальністю: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / Р. С. Мельник. – Харків, 2002. – 211 с.

172. Тюріна О. Правоохоронні органи: питання теоретичного осмислення та нормативного визначення / О. Тюріна // Право України. – 2001. – № 5. – С. 79–80.

173. Настанова з бойової служби з'єднань, військових частин та підрозділів ВВ МВС України з охорони дипломатичних представництв і консульських установ іноземних держав в Україні: Наказ Міністерства внутрішніх справ № 791 від 20 листопада 2000 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://vv.gov.ua/law.php?lang=ua>.

174. Адміністративна діяльність. Частина особлива : підручник / [За заг. ред. О. М. Бандурки]. – Харків : Вид-во Ун-ту внутр. справ, “ЕСПАДА”, 2000. – 368 с.

175. Комзюк А. Т. Заходи адміністративного примусу в правоохоронній діяльності міліції: поняття, види та організаційно-правові питання реалізації : монографія / [За заг. ред. проф. О. М. Бандурки]. – Харків : Вид-во Нац. ун-ту внутр. справ, 2002. – 336 с.

176. Серегина В. В. Государственное принуждение по советскому праву / В. В. Серегина. – Воронеж : Изд-во Воронежского ун-та, 1991. – 120 с.

177. Колпаков В. К. Адміністративне право України : підручник / [В. К. Колпаков, О. В. Кузьменко]. – К. : Юрінком Інтер, 2003. – 544 с.

178. Бахрах Д. Н. Административная ответственность : [учебное пособие] / Д. Н. Бахрах. – М. : Юриспруденция, 1999. – 112 с.

179. Гладун З. С. Адміністративне право України : [навчальний посібник] / З. С. Гладун. – Тернопіль : Карт-бланш, 2004. – 579 с.

180. Чабан В. П. Акти адміністративного примусу в діяльності міліції України : [навчальний посібник] / В. П. Чабан – К. : Атіка, 2002. – 144 с.

181. Административное право Украины : [учебник] : [2-е изд., пере раб. и доп.] / Под ред. проф. Ю. П. Битяка. – Харьков : Право, 2003. – 576 с.

182. Акт перевірки міжвідомчою комісією готовності до прийому під охорону Резиденції Посла Сирійської Арабської Республіки в Україні № 3/6/3 – 144 від 23 квітня 2013 року.

183. Административная деятельность органов внутренних дел. Часть Общая : учебник / [под ред. А. П. Коренев]а. – [Изд. 3-е]. - М. : Моск. акад. МВД России ; Щит-М, 2000. – 304 с.

184. Павліченко В. М. Поняття та види заходів адміністративного припинення адміністративних правопорушень / В. М. Павліченко // Право і безпека – 2012. - № 2 (44). – С. 64–67.

185. Основи дипломатичної та консульської служби [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.biglibrary.com.ua/book/43_Osnovi_diplomatichnoi_ta_konsylskoi_slyjbi/4159_Rozdil_3_Stryktyra_i_personal_diplomatichnogo_predstavnictva

186. Адміністративне право України : підручник / [За заг. ред. Т.О. Коломоєць]. – К. : Істина, 2009. – 480 с.

187. Кодекс України про адміністративні правопорушення № 8073-Х від 07 грудня 1984 // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1984. - № 51. – Ст. 1122.

188. Репецький В. М. // Дипломатичне і консульське право : підручник; [2-ге вид., перероб. і доп.] / В.М. Репецький. – К. : Знання, 2006. – 372 с.

189. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Міністерства внутрішніх справ України щодо офіційного тлумачення положення частини першої статті 39 Конституції України про завчасне сповіщення органів виконавчої влади чи органів місцевого самоврядування про проведення зборів, мітингів, походів і демонстрацій (справа щодо завчасного сповіщення про мирні зібрання) від 19 квітня 2001 року (Справа № 1-30/2001) № 4-рп/2001

190. Правове забезпечення діяльності внутрішніх військ: [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://vv.gov.ua/law.php?lang=ua>

191. Концепція розвитку внутрішніх військ МВС України на період до 2015 року : Затверджена наказом МВС України № 1167 від 29 листопада 2006 року [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://vv.gov.ua/law.php?lang=ua>

192. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України "Про нову редакцію Стратегії національної безпеки України" : Указ Президента України № 389/2012 від 08 червня 2012 року.

193. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України "Про нову редакцію Военної доктрини України" : Указ Президента України № 390/2012 від 08 червня 2012 року.

194. Про Стратегічний оборонний бюлетень України : Указ Президента України № 771/2012 від 29 грудня 2012 року.

195. Національна безпека України: стратегічні пріоритети та шляхи їх реалізації : [мат-ли круглого столу] / за заг. ред. О. В. Литвиненка. – К. : НІСД, 2011. – 64 с.

196. Левицька М. Б. Теоретико-правові аспекти забезпечення національної безпеки органами внутрішніх справ України: дис.. ... канд. юрид. наук 12.00.01 / М. Б. Левицька. – Київ, 2002. – 208 с.

197. The General Assembly Sixth Committee: Legal: Consideration of Effective measures to Enhance the Protection, Security and Safety of Diplomatic

and Consular Missions and Representatives / 2011 Issues at AMUN. – NY, 2011. – P. 37–39.

198. Consideration of effective measures to enhance the protection, security and safety of diplomatic and consular missions and representatives (Agenda item 83) [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.un.org/en/ga/sixth/65/ProtSecSaf.shtml>

199. Letter Permanent Mission of the Republic of Belarus to the UN № 824-n 17/06/2010.

200. Letter Permanent Mission of the Kingdom of Belgium to the UN № S.2010/322 – 11 May 2010 [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://www.un.org/en/ga/sixth/65/ProtSecSaf_StatesComments/Belgium_2010_E.pdf

201. Letter Permanent Mission of the United Kingdom to the UN – 18 May 2010 [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://www.un.org/en/ga/sixth/65/ProtSecSaf_StatesComments/Addendum/UK.pdf.

202. Letter Permanent Mission of the Federal Republic of Germany to the UN № 36-2009 [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://www.un.org/en/ga/sixth/65/ProtSecSaf_StatesComments/Germany.pdf.

203. Summary: EU Presidency Statement – Protection, security and safety of diplomatic and consular missions and representatives (18 October 2006: New York) [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://www.eu-un.europa.eu/articles/en/article_6381_en.htm

204. Young W. Embassy Security: From the Outside In / William Young. – Santa Monica: RAND Corporation, 2013. – 6 p.

205. Bureau of Diplomatic Security [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.state.gov/m/ds/>

206. Diplomatic Security Service [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://en.wikipedia.org/wiki/Diplomatic_Security_Service

207. 22 U.S. Code § 4802 – Responsibility of Secretary of State [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.law.cornell.edu/uscode/text/22/4802>

208. Diplomatic Security Partnerships for a Safer World / Bureau of Diplomatic Security. – Washington : Office of Public Affairs Bureau of Diplomatic Security U.S. Department, 2006. – 30 p.

209. The Automated Directives System (ADS) [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.usaid.gov/who-we-are/agency-policy>

210. Police Protection of Foreign Diplomatic Missions / Stockholm County Police [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.regeringen.se/content/1/c6/07/45/97/8c33f6bb.pdf>

211. Inkovics F. Security Technology at Missions of Hungary / Ferenc Inkovics // Hadmérnök. – Évfolyam 4. Szám. – 2011. December. – P. 166–175.

212. Security and protection of diplomatic missions. Ministry of Foreign Affairs of the Czech Republic. Diplomatic Protocol. October 2011 [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://www.mzv.cz/public/b4/86/3b/728392_728804.

213. Krommie C. The Protection of Diplomats in Suriname ISP / Claudine Krommie. – Paramaribo : F.H.R. LimAPoInstitute for Social Studies, 2006. – 51 p.

214. Mahoney J. Protection of Diplomatic Personnel and Premises the Practical aspects of Protection [Электронный ресурс] / John Mahoney. – P. 320–328. – Режим доступа : <https://www.humanrights.gov.au/sites/default/files/HRC>.

215. Роменский А. Дипломатические часовые / Александр Роменский // "Петровка, 38". – № 13 (9418). – 16 апреля 2014. – С. 5–6.

216. Положение об Отдельном батальоне охраны дипломатических представительств и консульств иностранных государств: утверждено приказом Главного управления Министерства внутренних дел Российской Федерации по г. Санкт-Петербургу и Ленинградской области № 1016 от 12 августа 2011 года.

217. Типовое положение о подразделениях по охране дипломатических представительств и консульств иностранных государств территориальных органов Министерства внутренних дел Российской Федерации : Утверждено приказом МВД России № 460 от 26 мая 2008 года [Электронный ресурс]. – Режим доступа : www.consultant.ru.

218. Пояснительная записка к проекту приказа МВД России "Об утверждении Наставления по организации деятельности подразделений полиции, обеспечивающих охрану дипломатических иностранных представительств" [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://mvd.ru/upload/site1/document_act/e9stzesXEv.doc.

219. Иванкович И. В. Департамент охраны Министерства внутренних дел Республики Беларусь по охране дипломатических представительств и консульских учреждений иностранных государств / И. В. Иванкович [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://vk.com/doc14371817_195281617?hash=fb807a939e057acf8f&dl=28aabb49a7217e1962.

220. О дипломатических представительствах иностранных государств в Туркменистане : Закон Туркменистана [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://niyazov.sitcity.ru/lttext_2207083002.phtml?p_ident=lttext_22070.

221. Абдуллаева Ф. В посольстве АР в РФ приступило к работе Управление по охране дипломатических представительств / Фаарида Абдуллаева [Электронный ресурс]. – Режим доступа :

<http://www.vakmos.org/ru/novosti/novosti-diaspory/10879-v-posolstve-ar-v-rf-pristupilo-k-rabote-upravlenie-po-okhrane-diplomaticheskikh-predstavitelstv>.

222. Кодекс адміністративного судочинства України : Закон України від 06.07.2005 № 2747-IV // Відомості Верховної Ради України. -2005. - № 35-36, № 37. - ст.446.

223. Положення про військові частини і підрозділи з охорони дипломатичних представництв, консульських установ іноземних держав, представництв міжнародних організацій в Україні Національної гвардії України : наказ Міністерства внутрішніх справ України від 22.07.2014 № 713 // Офіційний вісник України. – 2014. - № 65. - ст. 77.

224. Положення про організацію та несення служби з охорони дипломатичних представництв, консульських установ іноземних держав, представництв міжнародних організацій в Україні військовими частинами і підрозділами Національної гвардії України: наказ Міністерства внутрішніх справ України від 02 лютого 2016 № 74.

**Проект Інструкції
з організації охорони дипломатичних представництв, консульських
установ іноземних держав, представництв міжнародних організацій в
Україні військовими частинами і підрозділами Національної гвардії
України¹**

РОЗДІЛ I. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

1.1. Ця Інструкція визначає основні завдання, функції, основні заходи та визначає особливості правового статусу військових частин і підрозділів з охорони дипломатичних представництв, консульських установ іноземних держав, представництв міжнародних організацій в Україні Національної гвардії України.

1.2. Підрозділи з охорони дипломатичних представництв структурно входять до складу військових частин Національної гвардії України.

1.3. У своїй діяльності військові частини і підрозділи з охорони дипломатичних представництв, консульських установ іноземних держав, представництв міжнародних організацій в Україні (далі - військові частини і підрозділи) керуються Конституцією України, Законом України "Про Національну гвардію України", іншими законами України, міжнародними договорами України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, актами Президента України, Кабінету Міністрів України, Міністерства внутрішніх справ України, наказами, директивами, розпорядженнями та дорученнями командувача Національної гвардії України, а також цим Положенням.

1.4. При виконанні завдань з охорони дипломатичних представництв військові частини і підрозділи взаємодіють з центральними та місцевими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, органами прокуратури, органами внутрішніх справ, Управлінням державної охорони України, Збройними Силами України, правоохоронними органами спеціального призначення, членами дипломатичного персоналу представництва, громадськими об'єднаннями та релігійними організаціями та населенням.

¹ Розроблений нами проект Інструкції був використаний при прийнятті наказу Міністерства внутрішніх справ України від 02 лютого 2016 № 74, яким затверджене Положення про організацію та несення служби з охорони дипломатичних представництв, консульських установ іноземних держав, представництв міжнародних організацій в Україні військовими частинами і підрозділами Національної гвардії України. Нами наводиться цей проект як додаток з метою можливого врахування тих наукових положень нашого проекту, які на етапі прийняття були відхилені

РОЗДІЛ 2. Завдання та функції військових частин і підрозділів

2.1. Відповідно до Положення про військові частини і підрозділи з охорони дипломатичних представництв, консульських установ іноземних держав, представництв міжнародних організацій в Україні Національної гвардії України (Наказ Міністерства внутрішніх справ України 22.07.2014 № 713) основним завданням військових частин і підрозділів є охорона дипломатичних представництв, вжиття всіх належних заходів для захисту приміщень представництва від усякого вторгнення або заподіяння шкоди та для запобігання всякому порушенню спокою представництва або образі його гідності, здійснення режиму допуску до них.

2.2. Основними функціями військових частин і підрозділів є участь у:
виконанні завдань з припинення терористичних актів щодо дипломатичних представництв;

здійсненні заходів правового режиму воєнного стану;
ліквідації наслідків надзвичайних або кризових ситуацій на об'єктах, що ними охороняються;

виконанні завдань територіальної оборони.

2.3. Військові частини і підрозділи відповідно до покладених на них завдань та функцій зобов'язані:

здійснювати комплекс заходів щодо охорони дипломатичних представництв від усякого вторгнення або заподіяння шкоди;

виконувати завдання територіальної оборони;

виконувати заходи правового режиму воєнного стану;

здійснювати та забезпечувати проведення заходів з прихованого управління;

організовувати повсякденну діяльність та контроль за її станом;

організовувати несення вартової та внутрішньої служб;

проводити заходи морально-психологічного забезпечення;

здійснювати заходи щодо запобігання і протидії корупції та кримінальним правопорушенням військовослужбовців;

здійснювати заходи щодо забезпечення радіаційного, хімічного, біологічного захисту та екологічної безпеки особового складу;

здійснювати заходи щодо запобігання травматизму та загибелі особового складу;

здійснювати заходи щодо забезпечення охорони державної таємниці і захисту інформації з обмеженим доступом;

планувати та виконувати заходи технічного захисту інформації, здійснювати контроль за його належним станом та подавати пропозиції щодо його поліпшення;

здійснювати заходи щодо готовності до переходу з мирного на воєнний стан, вивчення людських та матеріальних ресурсів, їх якісного відбору за призначенням, забезпечувати виконання заходів щодо матеріально-технічного забезпечення приведення військової частини у вищі ступені бойової готовності під час мобілізації;

здійснювати керівництво службово-бойовою діяльністю підпорядкованих підрозділів.

2.4. У разі залучення до виконання завдань з охорони громадського порядку на військовослужбовців Національної гвардії України поширюються права та обов'язки, передбачені Законом України "Про Національну поліцію".

2.5. Військові частини і підрозділи мають право:

залучати фахівців органів виконавчої влади, підприємств, установ та організацій (за погодженням з їх керівниками) до розгляду питань, що належать до їх компетенції;

звертатися до представників органів виконавчої влади та членів дипломатичного персоналу представництва щодо проведення нарад (робочих зустрічей) з питань охорони дипломатичних представництв.

РОЗДІЛ 3. ПОРЯДОК ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ВИКОНАННЯ ЗАВДАНЬ БОЙОВОЇ СЛУЖБИ З ОХОРОНИ ДИПЛОМАТИЧНИХ ПРЕДСТАВНИЦТВ

3.1. Бойова служба – це виконання обов'язків служби військовослужбовцями в складі варти, військового наряду, екіпажу, а також у складі військових частин та підрозділів при виконанні визначених їм завдань.

Бойова служба розподіляється на вартову, з конвоювання, патрульну, постову та з охорони дипломатичних представництв.

3.2. Бойова служба з охорони дипломатичних представництв – це виконання завдань військовими нарядами щодо забезпечення недоторканності території, на якій розташовані приміщення дипломатичних представництв, і матеріальних засобів на цій території, що їм належать, запобігання будь-якому вторгненню чи нанесенню збитків, попередження будь-якого порушення спокою представництва чи образи його гідності.

3.3. Резерв – це особовий склад загонів (рот) спеціального призначення.

3.4. Військовий зведений загін – це тимчасове формування, утворене на період виконання завдань у складі управління територіального командування (далі – ТрК) за рішенням відповідного начальника з військових оперативних резервів, резервів військових частин ТрК та придатних сил і засобів, під керівництвом єдиного органу управління.

3.5. Військовий оперативний резерв (далі – ВОРез) – це сили і засоби спеціальних моторизованих військових частин, військових частин спеціального та оперативного призначення, які здатні самостійно виконувати завдання.

3.6. Резерв військової частини – сили і засоби змішаних військових частин, військових частин з конвоювання, військових частин з охорони важливих державних об'єктів, дипломатичних представництв.

3.7. Черговий підрозділ – це призначений наказом командира військової частини на кожен добу особовий склад для посилення варт та військових нарядів, призначених від військової частини або інших військових частин Національної гвардії України, які виконують завдання в зоні відповідальності

військової частини, а також для дій щодо попередження та усунення наслідків надзвичайних ситуацій місцевого та об'єктового рівнів.

3.8. Група швидкого реагування – це призначений наказом по військовій частині (рішенням відповідного командира з оформленням у книзі бойової служби) спеціальний військовий наряд на автомобілі, призначений для вжиття невідкладних заходів на об'єктах, що охороняються, надання допомоги вартам та військовим нарядам, для дій на випадок пожежі, стихійного лиха та інших надзвичайних подій за місцем постійної дислокації. Призначається від спеціальних моторизованих військових частин, військових частин спеціального призначення та військових частин з охорони дипломатичних представництв (окремо дислокованих підрозділів), які комплектуються військовослужбовцями військової служби за контрактом.

3.9. Варта – це озброєний підрозділ (або його частина), відряджений для виконання бойового завдання з метою охорони та оборони важливих державних об'єктів, військових об'єктів, спеціальних вантажів, конвоювання обвинувачених (підсудних), засуджених і охорони їх під час судового засідання.

3.10. Військовий наряд – це підрозділ або група військовослужбовців, призначений для виконання завдань бойової служби з охорони громадського порядку, забезпечення громадської безпеки, охорони дипломатичних представництв, конвоювання, забезпечення правового режиму надзвичайного стану, для дій у разі виникнення надзвичайних ситуацій, а також у спеціальних операціях.

3.11. Управління військами – це цілеспрямована діяльність командирів, органів управління щодо підтримання бойової та мобілізаційної готовності військ, підготовки їх до дій і керівництва ними під час виконання визначених завдань.

Управління військами включає: організацію та здійснення заходів щодо підвищення (підтримання) бойової готовності військ, проведення виховної роботи та всебічного забезпечення; безперервний збір, вивчення та узагальнення відомостей про обстановку, прийняття рішення; визначення завдань підлеглим; планування виконання завдань; організацію та підтримку взаємодії; організацію системи управління, безпосереднє керівництво підготовкою військ та виконання ними завдань, контроль за виконанням підпорядкованими військовими частинами та підрозділами завдань, надання їм допомоги.

Управління військами повинно забезпечувати своєчасне, повне та якісне виконання службово-бойових завдань, ефективне використання сил і засобів, зосередження зусиль на основних напрямках діяльності військових частин, підрозділів; своєчасне реагування на зміни обстановки та виникнення надзвичайних ситуацій, готовність до виконання завдань, що раптово виникли.

3.12. Основними принципами управління військами є: єдиноначальність; особиста відповідальність командирів за прийняті рішення та результати виконання визначених завдань; централізація управління з наданням можливості для виявлення підлеглими ініціативи у виборі способу виконання

завдань; наполегливість у реалізації прийнятих рішень і планів; оперативність і гнучкість реагування на зміни обстановки; реальність та відповідність визначених завдань військ їх можливостям; раціональне використання наявних сил і засобів.

Ефективне управління військами досягається в результаті високого рівня професійної підготовки та організаторської роботи командирів, інших посадових осіб органів управління, усвідомлення ними порядку та способів виконання службово-бойових завдань; знання можливостей підпорядкованих сил і засобів; високої оперативності та застосування найбільш ефективних методів у роботі; постійного знання обстановки, прогнозування її розвитку та швидкого реагування на зміни; своєчасного уточнення планів і завдань військам; ефективного використання засобів зв'язку та засобів автоматизації управління.

3.13. Штаб – це основний орган управління військами, який повинен координувати діяльність відділень (груп) та служб, організовувати взаємодію між ними. Свою роботу штаб організовує на підставі рішень, директив, наказів, розпоряджень та вказівок командувача (начальника, командира), а також розпоряджень і вказівок вищого штабу.

Головним у діяльності штабу є постійне знання обстановки, підтримання бойової та мобілізаційної готовності військ, організація виконання службово-бойових завдань і забезпечення управління за будь-яких умов обстановки.

3.14. З метою підготовки особового складу до виконання завдань бойової служби командир військової частини організовує:

професійну підготовку офіцерів;

підготовку штабів;

бойову, гуманітарну та спеціальну підготовку військовослужбовців військової служби за контрактом;

підготовку спеціалістів;

підбір і навчання начальників військових нарядів.

3.15. Підготовка штабів, офіцерів, військовослужбовців військової служби за контрактом, спеціалістів здійснюється згідно з навчальними програмами, наказами і вказівками Міністра внутрішніх справ України і командувача Національної гвардії України.

3.16. Начальники військових нарядів підбираються зі складу військовослужбовців військової служби за контрактом, які пройшли спеціальний курс навчання в навчальних підрозділах військової частини, що прослужили у військовій частині не менше 3 місяців, досконало знають службу з охорони дипломатичних представництв, дисципліновані, у першу чергу з відмінників служби, бойової та гуманітарної підготовки.

3.17. Навчання чергових військових нарядів, начальників патрульних груп, начальників військових нарядів та їх помічників здійснюється:

на спеціальних заняттях (зборах) за навчальною програмою, яка розроблена штабом військової частини, як правило, у підготовчий (перехідний) період, один раз на півріччя;

під час проведення з ними інструктажів перед заступанням на бойову службу;

під час проведення спільних тренувань (терміни проведення визначаються окремим планом);

під час підбиття підсумків виконання завдань бойової служби;

під час обміну досвідом роботи.

3.18. Підготовка військових нарядів до виконання завдань бойової служби з охорони дипломатичних представництв проводиться перед кожним заступанням на службу у визначений командиром військової частини час. На проведення інструктивних занять відводиться не менше 30 хвилин.

Підготовка військових нарядів включає: бойовий розрахунок особового складу; інструктаж чергових військових нарядів, начальників патрульних груп і військових нарядів; інструктивні заняття з особовим складом; інструктаж виконавців за планом морально-психологічного забезпечення; матеріально-технічне і медичне забезпечення особового складу.

Під час проведення інструктажу черговим військових нарядів, начальникам патрульних груп та військових нарядів оголошуються:

підсумки та оцінка служби кожного підрозділу (наряду) за минулу добу;

оперативна обстановка, що склалася на поточну добу;

завдання з охорони дипломатичних представництв та особливості їх виконання;

надані транспортні та технічні засоби;

порядок взаємодії і зв'язку військових нарядів між собою та з нарядами органів внутрішніх справ;

необхідні елементи підготовки особового складу до виконання завдань бойової служби, порядок і місце проведення інструктивних занять особового складу (навчальний клас, обладнане містечко тактичної підготовки військ тощо).

Під час інструктажу перевіряються знання особовим складом військових нарядів своїх обов'язків, уміння діяти у разі ускладнення оперативної обстановки.

3.19. Військові наряди прибувають до місць інструктивних занять та проведення розводу на службу не пізніше як за 5 хвилин до їх початку. При температурі повітря мінус 10 градусів і нижче та складних кліматичних умовах підготовка особового складу та розвід здійснюються в приміщеннях.

3.20. Розвід військових нарядів проводиться з метою перевірки готовності військових нарядів до виконання завдань бойової служби. Місце і час розводу визначає командир військової частини.

3.21. На розвід шикуються весь особовий склад військових нарядів і оркестр, який прибуває на місце розводу за 10 хвилин до початку. У військових частинах, де немає оркестру, а також при температурі повітря мінус 10 градусів і нижче залучають одного-двох барабанщиків або використовують аудіозаписи для музичного супроводження розводу.

3.22. Розвід військових нарядів проводиться командиром військової частини або його заступниками. Час розводу не повинен перевищувати 30 хвилин.

3.23. Для розводу військових нарядів на бойову службу особовий склад шикується по військових нарядах у розгорнутому строю (у першій шерензі – начальники військових нарядів, позаду неї в другій та подальших шеренгах – інші особи військових нарядів).

3.24. Після перевірки готовності до виконання завдань бойової служби і визначення військовим нарядам та командирам підрозділів завдань командир військової частини віддає наказ. Наприклад: “Наказую приступити до виконання завдання бойової служби з охорони дипломатичних представництв у місті Києві із завданням забезпечити недоторканність приміщень охороняємих об’єктів від будь-якого вторгнення або заподіяння збитків та для попередження будь-якого порушення спокою дипломатичних представництв або образи їх гідності. Під час служби неухильно дотримуватися законності, культури поведінки і ввічливості при спілкуванні з громадянами, не допускати порушень правил виконання завдань бойової служби і військової дисципліни. Службу нести: напівдобовим постами з 9-ї до 19-ї та з 19-ї до 9-ї години, добовим постами з 9-ї до 9-ї години наступного дня”.

3.25. Розвід військових нарядів на службу закінчується проходженням урочистим маршем без руху автотранспорту. Після проходження урочистим маршем проводиться посадка особового складу в транспортні засоби, водії та старші транспортних засобів шикуються перед технікою для віддання наказу командиром військової частини або його заступником щодо здійснення маршруту до місць виконання завдань бойової служби.

3.26. Після віддання наказу щодо здійснення маршруту за командою “На місце” особовий склад військових нарядів і водії автомобільного транспорту займають свої місця в машинах. За командою “Заводь” водії заводять і прогрівають двигуни автомашин. За командою “Руш” усі машини починають рух у тому порядку, у якому вони перебували на місці.

3.27. Рух автомобілів з особовим складом з військової частини до місця служби і назад проводиться тільки в колоні. На вантажних автомобілях, автобусах і бронетранспортерах при перевезенні на них особового складу старшими, як правило, призначаються офіцери.

3.28. Обов’язки начальника колони виконує офіцер, призначений командиром військової частини. Він розміщується в головній машині. Напрямою і тією, що замикає, призначаються машини, якими управляють найдосвідченіші та дисципліновані водії, як правило, зі складу військовослужбовців військової служби за контрактом.

Начальник колони, старші автомобілів, у тому числі прямі начальники, не мають права віддавати водіям розпорядження, які суперечать Правилам дорожнього руху. Відповідно до напрямку руху військових нарядів до місць виконання завдань бойової служби з дозволу начальника колони окремі автомашини можуть виходити з колони і прямувати своїм маршрутом.

РОЗДІЛ 4. ПОСИЛЕННЯ БОЙОВОЇ СЛУЖБИ

4.1. Посилений варіант бойової служби – це комплекс організаційно-правових, профілактичних, оперативних та інших заходів, пов'язаних із особливим режимом виконання службово-бойових завдань і залученням значної кількості військовослужбовців з метою швидкої стабілізації оперативної обстановки, якщо наявними силами і засобами, що безпосередньо залучені до виконання службово-бойових завдань, у повсякденному режимі виконання завдань бойової служби їх виконати неможливо.

Залежно від обставин, що склалися, посилений варіант може бути оголошений як для всього особового складу військової частини, так і для окремого його підрозділу.

Посилений варіант виконання завдань бойової служби вводиться при виникненні (загрозі виникнення) надзвичайних ситуацій, а також за наказом старшого начальника.

4.2. Посилення бойової служби з охорони дипломатичних представництв здійснюється в разі:

отримання відомостей про загрозу терористичних або інших протиправних дій стосовно дипломатичних представництв;

планування та проведення заходів поблизу дипломатичних представництв або стосовно дипломатичних представництв (мітингів, пікетувань, акцій протесту) за участю значної чисельності учасників;

виникнення на дипломатичних представництвах та поблизу них вибухів, аварій, стихійного лиха.

4.3. Система охорони і способи виконання завдань бойової служби військовими нарядами за посиленим варіантом передбачаються планами охорони та планами комплексного використання сил і засобів в охороні громадського порядку (єдина дислокація).

4.4. Посилення бойової служби вводиться: Міністром внутрішніх справ України – до 30 діб; заступниками Міністра внутрішніх справ України – до 20 діб; командувачем Національної гвардії України – до 15 діб; начальником управління територіального командування, командиром військової частини – до 10 діб.

Збільшення зазначених строків посиленого варіанта виконання завдань бойової служби можуть здійснювати: Міністр внутрішніх справ України, його заступники – до 10 діб; командувач Національної гвардії України – до 5 діб.

4.5. Рішення щодо переходу на посилений варіант виконання завдань бойової служби та його відміна оформляється наказом командира військової частини та доповідається старшому начальникові.

4.6. На період посилення бойової служби додатково передбачаються в повному обсязі або частково:

заходи щодо підвищення бойової готовності, уточнення планів дій військової частини під час здійснення заходів надзвичайного стану та надзвичайних ситуацій, системи оповіщення й збору; організації перевірки готовності військових зведених загонів, військових оперативних резервів військових частин (резервів військових частин), чергових підрозділів і

справності ІТЗО; розгортання та переведення додаткових засобів зв'язку на цілодобову роботу;

збільшення чисельності військових нарядів та кількості постів охорони порядку;

додаткове озброєння особового складу військових нарядів;

призначення чергових військовими нарядами (начальниками військових нарядів) офіцерів підрозділів або управління військової частини;

призначення додаткових груп посилення об'єктів для дій у разі ускладнення оперативної обстановки та під час здійснення заходів надзвичайного стану та надзвичайних ситуацій;

збільшення кількості перевірок військових нарядів;

активізація морально-психологічного забезпечення щодо підвищення пильності та стійкості особового складу;

перевірка наявності, стану обліку й зберігання озброєння, військової та спеціальної техніки, спеціальних засобів, боєприпасів, вибухових, отруйних, психотропних речовин і наркотичних засобів, пально-мастильних матеріалів і посилення контролю за їхньою видачею та використанням;

обмеження використання транспортних засобів, що залучаються до забезпечення виконання завдань бойової служби;

перевірка засобів пожежогасіння і готовності позаштатних пожежних команд.

РОЗДІЛ 5. ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ БОЙОВОЇ СЛУЖБИ ПІД ЧАС ДИПЛОМАТИЧНИХ ПРИЙОМІВ

5.1. Дипломатичний протокол є формою, де втілюється та чи інша зовнішньополітична акція держави, її представництва чи представника. З дотриманням правил дипломатичного протоколу здійснюються дипломатичні візити, ведуться дипломатичні бесіди, листування, переговори, відбуваються дипломатичні прийоми, скликаються міжнародні конференції та наради.

5.2. Дипломатичні прийоми можуть проводитися на території дипломатичного представництва, а також поза його межами.

5.3. Забезпечення безпеки під час проведення дипломатичними представництвами офіційних прийомів здійснюється на підставі письмового звернення МЗС України або Глави дипломатичного представництва:

на території дипломатичного представництва – за рішенням командира військової частини;

поза межами дипломатичного представництва – за письмовим розпорядженням командувача Національної гвардії України.

5.4. За рішенням командира військової частини для забезпечення безпеки проведення дипломатичними представництвами офіційних прийомів від підрозділу призначаються військові наряди.

5.5. Під час проведення дипломатичного прийому на території представництва штаб військової частини повинен:

з'ясувати місце, час початку та закінчення протокольного заходу;

уточнити оперативну обстановку в районі виконання завдання бойової служби;

визначити кількість особового складу, який необхідно залучити для виконання завдань із забезпечення безпеки протокольного заходу;

узгодити з представником дипломатичного представництва, який відповідає за проведення дипломатичного прийому, організацію безпеки в межах компетенції;

організувати взаємодію з органами внутрішніх справ на період проведення урочистого заходу, а також порядок взаємодії в разі ускладнення оперативної обстановки;

організувати зв'язок з оперативним черговим військової частини (офіцером з керівництва службою військовими нарядами);

установити форму одягу особовому складу на період проведення дипломатичного прийому;

організувати підготовку та всебічне забезпечення військових нарядів;

організувати доставляння військових нарядів до місця проведення протокольного заходу.

5.6. Крім цього, штаб військової частини в разі проведення дипломатичного прийому поза межами дипломатичного представництва повинен:

уточнити особливості та відпрацювати довідкові відомості місця проведення дипломатичного прийому;

знати прилеглі до місця проведення заходу вулиці, провулки, площі, парки, адміністративні та інші будівлі;

знати розміщення найближчих маршрутів військових нарядів та нарядів органів внутрішніх справ.

РОЗДІЛ 6. ПОРЯДОК ВІДВІДУВАНЬ ДИПЛОМАТИЧНИХ ПРЕДСТАВНИЦТВ І ЗУСТРІЧЕЙ З ЇХ ПЕРСОНАЛОМ З ПИТАНЬ ВИКОНАННЯ СЛУЖБОВО-БОЙОВИХ ЗАВДАНЬ З ОХОРОНИ ЦИХ ПРЕДСТАВНИЦТВ

6.1. Посадові особи військової частини можуть відвідувати дипломатичні представництва та зустрічатися з їх персоналом для вирішення питань забезпечення охорони з дозволу:

командувача Національної гвардії України;

заступника командувача Національної гвардії України – начальника штабу;

першого заступника начальника штабу Національної гвардії України;

заступника начальника штабу Національної гвардії України;

начальника управління з охорони важливих державних об'єктів штабу ГУВВ.

6.2. Погодження відвідувань обов'язково здійснюється з начальником служби охорони дипломатичних представництв управління з охорони важливих державних об'єктів штабу ГУВВ.

6.3. Підставою для відвідування може бути:

письмове запрошення або повідомлення дипломатичного представництва;

усне прохання персоналу дипломатичного представництва;

ускладнення оперативної обстановки поблизу дипломатичного представництва;

потреба внесення змін до порядку охорони дипломатичного представництва;

участь у роботі МВК;

участь у розширених нарадах, конференціях тощо.

6.4. У разі отримання запрошення (повідомлення) чи виникнення потреби щодо відвідування дипломатичного представництва посадова особа одразу доповідає старшому начальникові в установленому порядку.

6.5. Місцем проведення зустрічі може бути приміщення дипломатичного представництва або установа громадського використання за пропозицією дипломатичного представництва.

6.6. Відвідування, як правило, здійснюється робочою групою в складі: представника командування військової частини та підрозділу, офіцера з режиму, представника служби охорони дипломатичних представництв управління з охорони важливих державних об'єктів штабу.

6.7. Право відвідувати дипломатичні представництва і проводити зустрічі з їх персоналом мають: командир військової частини; начальник штабу військової частини; заступник командира військової частини; заступник командира військової частини з виховної роботи; заступник командира військової частини з озброєння – начальник технічної частини, заступник командира військової частини з тилу – начальник тилу, заступник командира військової частини з режиму, заступник начальника штабу, заступник (помічник) начальника штабу військової частини з режиму, командир батальйону, командир окремої роти (взводу, відділення) з охорони дипломатичних представництв і консульських установ.

РОЗДІЛ 7. ОРГАНІЗАЦІЯ ВЗАЄМОДІЇ

7.1. Організація взаємодії – це цілеспрямована діяльність командира військової частини щодо узгодження зусиль і спільних дій сил та засобів військових нарядів, споряджених від підрозділів та зацікавлених органів, які надають допомогу в охороні дипломатичних представництв.

7.2. Основними принципами взаємодії щодо забезпечення безпеки і охорони дипломатичних представництв є:

дотримання законності;

оперативність розгляду і прийняття рішень з питань, що потребують спільного виконання в межах визначеної компетенції;

комплексне використання в разі необхідності сил і засобів, що є в розпорядженні взаємодіючих сторін.

7.3. Основні питання взаємодії:

своєчасне прогнозування можливих випадків ускладнення оперативної обстановки при надзвичайному стані та надзвичайних ситуаціях, ужиття в межах міжнародних угод належних заходів щодо захисту дипломатичних представництв від будь-якого вторгнення чи нанесення шкоди іншим чином;

ужиття термінових заходів щодо забезпечення ліквідації загроз дипломатичним представництвам;

забезпечення вжиття підпорядкованими підрозділами невідкладних заходів щодо запобігання та припинення правопорушень, затримання осіб, які їх учинили, охорони місця події та зберігання слідів злочину до прибуття працівників правоохоронних органів.

7.4. Основні питання взаємодії командир військової частини визначає у своєму рішенні, яке відображається в плані основних заходів, а також у планах роботи штабу, відділень і служб та інших плануючих документах.

7.5. Під час організації взаємодії командир військової частини повинен погодити:

з підпорядкованими підрозділами та сусідніми військовими частинами: спільні дії і порядок надання допомоги (призначення сил і засобів) при виконанні повсякденних завдань, під час здійснення заходів надзвичайного стану та надзвичайних ситуацій; перевірки військових нарядів, надання їм необхідної допомоги при виконанні службово-бойових завдань у районах дислокації взаємодіючих військових частин;

з територіальними ОВС: порядок спільних дій при виконанні повсякденних завдань, у разі ускладнення оперативної обстановки, під час здійснення заходів надзвичайного стану та надзвичайних ситуацій; у проведенні спільних навчань і тренувань;

з територіальними органами Державної служби України з надзвичайних ситуацій та іншими центральними органами виконавчої влади: заходи і спільні дії щодо виконання завдань під час здійснення заходів надзвичайного стану та надзвичайних ситуацій; питання обміну інформацією про загрозу вибуху та здійснення заходів щодо знешкодження (знищення) вибухонебезпечних предметів; порядок зв'язку, надання допомоги і інформації про обстановку;

з територіальними органами Служби безпеки України: порядок спільних дій у разі ускладнення оперативної обстановки, під час здійснення заходів надзвичайного стану та надзвичайних ситуацій; заходи щодо дотримання режиму секретності, збереження табельної зброї і боєприпасів; заходи щодо дотримання режимних вимог на території військової частини; порядок зв'язку і інформації про обстановку;

зі структурними підрозділами Міністерства закордонних справ України (далі – МЗС України) щодо своєчасного інформування про розміщення дипломатичних представництв, проведення протокольних заходів, акцій протесту, мітингів та пікетувань; участі в роботі міжвідомчої комісії (далі – МКВ) при прийнятті об'єктів під охорону;

з персоналом об'єктів, що охороняються: спільні заходи щодо забезпечення надійності охорони об'єктів, здійснення перепускного режиму; порядок і обсяг забезпечення військових нарядів обладнаними місцями

виконання завдань бойової служби; посилення охорони об'єктів у разі ускладнення оперативної обстановки, під час здійснення заходів надзвичайного стану та надзвичайних ситуацій; забезпечення належних соціально-побутових умов для виконання завдань бойової служби.

Командир військової частини повинен у разі необхідності своєчасно організувати взаємодію з іншими органами та установами під час виконання спільних з ними завдань.

РОЗДІЛ 8. КОНТРОЛЬ ЗА ВИКОНАННЯМ ЗАВДАНЬ БОЙОВОЇ СЛУЖБИ

8.1. Контроль за виконанням рішення командира військової частини в підрозділах здійснюють: командир, його заступники, офіцери штабу, відділень (груп) та служб.

Контроль повинен поєднуватися з наданням практичної допомоги підлеглим і супроводжуватися усуненням на місці встановлених недоліків.

8.2. Контроль за виконанням рішення командира військової частини повинен здійснюватися в кожній підпорядкованій військовій частині, підрозділі безпосереднього підпорядкування не менше одного разу на півріччя. Для роботи у військовій частині (підрозділі) призначається група офіцерів управління військової частини на чолі з командиром або його заступником з терміном роботи до 5 діб.

8.3. При організації контролю визначаються:

які підрозділи і хто перевіряє;

час, місце і мета перевірки;

методи роботи при здійсненні перевірки;

час і порядок підготовки офіцерів для роботи в підрозділах;

порядок оформлення підсумків роботи в підрозділах.

Основна увага приділяється наданню практичної допомоги командирам підрозділів, які мають порушення дисципліни у своїх підрозділах та низькі показники службо-бойової діяльності.

8.4. При здійсненні контролю перевіряються:

бойова готовність підрозділів;

відповідність рішень, що прийняті командирами підрозділів, одержаному завданню та умовам оперативної обстановки; своєчасність доведення цих рішень до виконавців; ступінь підготовленості особового складу до виконання завдань бойової служби;

виконання визначених завдань (ефективність використання сил і засобів, виконання вимог нормативних документів, якість виконання завдань бойової служби);

стан навчання, виховання, військової дисципліни і внутрішнього порядку; виконання встановленого порядку контролю за виконанням завдань бойової служби військовими нарядами;

матеріально-технічне та медичне забезпечення;

надійність зв'язку;

ведення обліку і звітності, своєчасність донесень, їх об'єктивність і достовірність.

8.5. По закінченні роботи у військовій частині (підрозділі) старший групи повинен:

записати пропозиції в книзі бойової служби підрозділу;

про виконання завдання та результати доповісти командирові військової частини доповідною запискою;

поінформувати офіцерів управління військової частини з питань, що їх стосуються;

установити контроль за виконанням розпоряджень, які були віддані підрозділам.

За підсумками роботи офіцерів управління військової частини в підрозділах може видаватися наказ командира військової частини.

8.6. Здійснюючи контроль та надаючи практичну допомогу підлеглим, командир військової частини, офіцери штабу, відділень (груп) та служб вивчають та узагальнюють результати діяльності і вживають заходів щодо поширення позитивного досвіду роботи.

Контроль за організацією та виконанням завдань бойової служби з охорони дипломатичних представництв є важливим засобом забезпечення належного рівня охорони дипломатичних представництв. Він здійснюється шляхом систематичних перевірок військових нарядів.

8.7. Перевірка військових нарядів планується штабом військової частини на місяць і відображається в графіку участі в бойовій службі та контролю за нею. Перевірка повинна охоплювати різні етапи виконання військовими нарядами визначених завдань. Частіше, а в необхідних випадках і повторно, військові наряди повинні перевірятися вночі, у непогоду та в разі, коли до їх складу входять військовослужбовці з незначним досвідом практичного виконання завдань бойової служби.

8.8. Перевірка виконання завдань бойової служби військовими нарядами може бути відкритою та прихованою. Під час прихованої перевірки особа, яка перевіряє, веде приховане спостереження на відстані (візуально або з використанням засобів відеофіксації) за діями лише посадових осіб військового наряду. У разі грубого порушення порядку виконання завдань бойової служби або при потребі надання військовому наряду негайної допомоги особа припиняє приховану перевірку, уживає заходів щодо усунення порушень чи надає особам військового наряду відповідну допомогу.

8.9. Посадові особи, які перевіряють військові наряди, зобов'язані знати оперативну обстановку в районі розташування дипломатичних представництв, об'єктивно оцінювати виконання завдань бойової служби, навчати та надавати практичну допомогу військовим нарядам.

8.10. Забороняється перевіряти виконання завдань бойової служби військовими нарядами шляхом прихованого наближення до них та вчинення провокаційних дій, що можуть призвести до застосування (використання) табельної зброї або спеціальних засобів військовослужбовцями, травмування або нещасних випадків.

8.11. Кожен військовий наряд повинен бути перевірений посадовими особами не менше одного разу, при посиленні служби – не менше двох разів, у тому числі обов'язково вночі.

Перевірка служби військових нарядів здійснюється: командиром військової частини з охорони дипломатичних представництв і його заступниками – не менше шістнадцяти разів на місяць; командиром військової частини змішаного складу і його заступниками – не менше двох разів на місяць кожного об'єкта охорони; начальником штабу військової частини змішаного складу – не менше трьох разів на місяць кожного об'єкта охорони; офіцерами управління – згідно з графіком участі в бойовій службі та контролю за нею.

8.12. Під час перевірки виконання завдань бойової служби військових нарядів перевіряється: наявність особового складу, табельної зброї та спеціальних засобів; бойова готовність військових нарядів, порядок дій при ускладненні оперативної обстановки; знання особовим складом військових нарядів своїх службових обов'язків та практичне їх виконання; справність технічних засобів охорони, засобів зв'язку, сигналізації, огорожі; внутрішній порядок у спорудах постів охорони порядку та службових приміщеннях; додержання особовим складом правил носіння встановленої форми одягу; наявність та порядок ведення службової документації.

8.13. Посадові особи, які перевіряли службу, наступного дня доповідають у встановленому порядку про результати перевірки командирові, який призначив перевірку. Штаб військової частини аналізує стан контролю за бойовою службою під час роботи в підрозділах після отримання від них службових документів та щоденно на підставі доповідей і організовує роботу з усунення недоліків та вирішення проблемних питань.

Підбиття підсумків виконання завдань бойової служби особовим складом військової частини здійснюється в системі підсумків службово-бойової діяльності, яке проводить командир військової частини.

РОЗДІЛ 9. ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИКОНАННЯ ЗАВДАНЬ БОЙОВОЇ СЛУЖБИ

9.1. Забезпечення виконання бойових (службово-бойових) завдань – комплекс заходів, спрямованих на створення військам сприятливих умов для виконання визначених завдань. Забезпечення виконання службово-бойових завдань проводиться безперервно як під час підготовки, так і в ході виконання бойових (службово-бойових) завдань та складається з бойового, морально-психологічного, матеріально-технічного та медичного забезпечення.

9.2. Бойове забезпечення полягає в організації та здійсненні заходів, спрямованих на створення сприятливих умов для успішного виконання службово-бойових завдань, ефективного застосування підрозділів, збереження їх боєздатності, недопущення раптового нападу супротивника (злочинних елементів), зниження ефективності його впливу на підрозділи військової

частини, створення сприятливих умов для організованого і своєчасного виконання бойових (службово-бойових) завдань.

У військовій частині організуються та здійснюються такі види бойового забезпечення: розвідка, охорона, тактичне маскування, інженерне забезпечення та РХБ захист.

9.3 Розвідка є сукупністю заходів, які проводяться командирами, штабами всіх ступенів з метою отримання розвідувальних відомостей про оперативну обстановку і місцевість у районах виконання службово-бойових завдань, необхідних для підготовки даних та успішного їх виконання.

Розвідка організовується і ведеться всіма військовими частинами та підрозділами військ з метою забезпечення командування даними для найбільш ефективного застосування сил і засобів у ході виконання ними службово-бойових завдань.

9.4. Охорона організується і здійснюється під час участі в забезпеченні заходів правового режиму надзвичайного стану, участі в ліквідації надзвичайних ситуацій, у спеціальних операціях, у воєнний час за інших умов з метою виключення проникнення незаконних збройних формувань (противника) у райони розташування, на маршрути руху військових частин, виключення їх раптового нападу і створення вигідних умов для успішного виконання військами визначених завдань.

Військові частини залежно від характеру завдань, що виконуються, охороняються бойовою, похідною або сторожовою охороною. За будь-яких умов обстановки організується безпосередня охорона.

9.5. Тактичне маскування (далі – маскування) організується і здійснюється під час участі в забезпеченні заходів правового режиму надзвичайного стану, участі в ліквідації надзвичайних ситуацій, у спеціальних операціях, у воєнний час та за інших умов з метою забезпечення раптовості та прихованості дій Національної гвардії України, збереження їх боєздатності та створення вигідних умов для виконання завдань.

Маскування повинно бути: безпосереднім, переконливим, різноманітним і активним. Основними способами маскування є укриття, демонстративні дії, імітація та дезінформація. Усі способи маскування застосовуються узгоджено, комплексно та повинні відповідати замислу дій військ щодо введення в оману злочинців (противника).

9.6. Інженерне забезпечення організовується і здійснюється з метою створення військам необхідних умов для своєчасного і скритного їх висування, розгортання, маневру та успішного виконання бойових (службово-бойових) завдань, підвищення захисту військ від усіх засобів ураження, а також надійності охорони і стійкості оборони об'єктів, ускладнення дій незаконних збройних формувань (правопорушників, супротивника), нанесення їм втрат.

9.7. Мета інженерного забезпечення досягається виконанням інженерних задач і заходів, основними з яких є: інженерна розвідка незаконних збройних формувань (супротивника), місцевості та об'єктів; фортифікаційне обладнання районів, рубежів і позицій, які займаються військами, об'єктів, що

охороняються, місць виконання завдань бойової служби і районів розгортання пунктів управління; обладнання інженерних загороджень і створення руйнувань; пророблення та утримання проходів в інженерних загородженнях і руйнуваннях; обладнання переходів через перешкоди; перевірка на мінування ділянок місцевості і об'єктів, які займаються військами, знищення (знешкодження) вибухонебезпечних предметів; підготовка та утримання шляхів руху військ; обладнання та утримання переправ при подоланні водних перешкод; добування, очищення води і обладнання пунктів польового водопостачання; польове електропостачання військ; інженерні заходи щодо маскування військ і об'єктів, забезпечення дій військових підрозділів Національної гвардії України, ліквідації наслідків руйнувань об'єктів, що охороняються, забезпечення подолання військами районів руйнувань, затоплень, локалізації осередків пожеж.

РОЗДІЛ 10. ФІНАНСОВЕ ТА МАТЕРІАЛЬНО-ТЕХНІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВІЙСЬКОВИХ ЧАСТИН І ПІДРОЗДІЛІВ

10.1. Фінансування діяльності військових частин і підрозділів здійснюється за рахунок коштів Державного бюджету України, а також інших джерел, не заборонених законом.

10.2. За військовими частинами з метою забезпечення їх діяльності та якісного виконання покладених завдань закріплюються в установленому порядку на праві оперативного управління будинки, споруди, передавальні пристрої, усі види озброєння, бойова та інша техніка, боєприпаси, пально-мастильні матеріали, продовольство, технічне, аеродромне, шкіперське, речове, культурно-просвітницьке, медичне, ветеринарне, побутове, хімічне, інженерне майно, майно зв'язку тощо.

10.3. Матеріально-технічне забезпечення військових частин і підрозділів здійснюється Головним управлінням Національної гвардії України та іншими органами виконавчої влади через органи і підрозділи забезпечення Національної гвардії України в межах коштів, передбачених на зазначені цілі.